

Andeoska mudrost o

Božanskoj Ljubavi i Mudrosti

Emanuel Swedenborg

Preveo s latinskog originala John C. Ager

Preveo s engleskog Risto Rundo

Sadržaj

1. (Tvorac)

Ljubav je čovekov život

Samo je Bog, sledstveno Gospod, sama ljubav, jer je On sam Život, dok su anđeli i ljudi prijemnici Života

Božansko nije u prostoru

Bog je pravi Čovek

U Bogo-čoveku *esse* ili *biti* i *existere* ili postojati su jedno iako se razlikuju

U Bogo-čoveku beskrajne stvari su jedno iako se razlikuju

Postoji samo jedan Bogo-čovek, od koga su sve stvari

Sama Božanska suština je Ljubav i Mudrost

Božanska ljubav je od Božanske mudrosti a Božanska mudrost je od Božanske ljubavi

Božanska ljubav i Božanska mudrost su supstancija i forma

Božanska ljubav i Božanska mudrost su supstancija i forma u sebi, tako prava i jedina

Božanska ljubav i Božanska mudrost nužno imaju biće i formu u drugima, koje su same stvorile

Sve stvari u Svemiru stvorene su od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogo-čoveka

Sve stvari u svemiru prijemnici su Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogo-čoveka

Sve stvari imaju neki odnos prema slici čoveka

Svrhe svih stvorenih stvari uzdižu se po stepenima od poslednjih stvari prema čoveku, a preko čoveka prema Bogu Tvorcu, od kojega su

Božansko, koje je van prostora, ispunjava sve prostore Svemira

Božansko je u celom vremenu, odvojeno od vremena

Božansko je isto i u najvećim i u najmanjim stvarima

2. (Sredstva Stvaranja)

Božanska ljubav i Božanska mudrost pokazuju se u Duhovnom svetu kao Sunce

Toplina i svetlost proističu iz Sunca koje dobija formu od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti

Sunce Duhovnog sveta nije Bog, ali proizilazi iz Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogočoveka; a tako isto i toplina i svetlost od toga sunca

Duhovna toplina i svetlost koje proizilaze od Gospoda kao sunca, čine jedno, kao što i Božanska ljubav i Božanska mudrost čine jedno

Sunce Duhovnog sveta vidi se na srednjoj visini, udaljeno od anđela kao što je sunce Prirodnog sveta udaljeno od ljudi

Razdaljina između anđela i Sunca u Duhovnom svetu je u skladu sa onim kako anđeli primaju Božansku ljubav i Božansku mudrost

Anđeli su u Gospodu, i Gospod je u njima; a zato što su anđeli prijemnici, Gospod je sam Nebo

U Duhovnom svetu istok je tamo gde se Gospod pojavljuje kao Sunce, a prema tome se određuju druge strane

Strane u Duhovnom svetu nisu od Gospoda kao sunca, nego od anđela prema primanju

Anđeli okreću svoja lica neprekidno ka Gospodu (kao suncu); tako im je jug na desno, sever na levo, a zapad iza njih

Sve unutarnje stvari anđela, kako uma tako i tela, okreću se ka Gospodu kao suncu

Svaki duh, ma kakav da je, okreće se na sličan način prema svojoj vladajućoj ljubavi

Božanska ljubav i Božanska mudrost, koje proizilaze od Gospoda kao sunca i čine toplinu i svetlost u Nebu, jesu proizilazeće Božansko, koje je Sveti Duh

Gospod je stvorio Svemir i sve u njemu pomoću Sunca, koje je prvo koje proizilazi iz Božanske ljubavi i Božanske mudrosti

Sunce Prirodnog sveta je čista vatra, znači mrtvo je; i priroda je mrtva, jer potiče od toga sunca

Bez dvostrukog sunca, jednog u Duhovnom a drugog u prirodnom svetu, Stvaranje nije moguće

Cilj Stvaranja ima formu u poslednjim stvarima, a cilj je da se sve vrati Tvorcu i da tako budu povezani

3. (Struktura Stvaranja)

U Duhovnom svetu postoje atmosfere, vode, i zemlje, isto kao i u Prirodnom svetu; samo što su prethodne duhovne, a potonje su prirodne

Postoje stepeni ljubavi i mudrosti, znači stepeni topline i svetlosti, kao i stepeni atmosfera

Stepeni su dvostruki, stepeni visine i stepeni širine

Stepeni visine su homogeni, i idu jedan za drugim kao cilj, uzrok i posledica (efekat).

Prvi stepen je sve u svemu sledećih stepeni

Sve savršenosti rastu i uzdižu se zajedno sa stepenima i prema njima

U sukcesivnom redu prvi stepen čini najviši, a treći (čini) najniži, ali u simultanom redu prvi stepen čini najdublje, a treći (čini) najudaljenije

Vanjski (najdalji) stepen je kompleks, sadržatelj i osnova prethodnih stepeni

Stepeni visine su u punini i u moći u njihovom vanjskom (najdaljem) stepenu

Ima stepeni obe vrste i u najvišim i u najmanjim (delovima) stvorenih stvari Svemira

U Gospodu su tri stepena visine beskonačni i nestvoreni, a u čoveku tri stepena su konačni i stvoreni

Ova tri stepena visine su u svakome od rođenja, a mogu se otvoriti po redu (postupno); i kako se otvaraju, tako je čovek u Gospodu i Gospod u čoveku

Duhovno se svetlo uliva u čoveka preko tri stepena, ali ne i duhovna toplina, osim ako čovek beži od zala kao grehova i gleda ka Gospodu

Ukoliko se viši stepeni, koji su duhovni, ne otvore kod čoveka, on postaje prirodan i čulan

Prirodni stepen u čoveku po sebi je kontinuiran, ali po saobraznostima (korespondencijama) sa dva viša stepena, on izgleda kao diskretan (odvojen) stepen kada se uzdigne

Prirodni um, pošto je on pokrivač i sadržatelj viših stepeni ljudskog uma, je reaktivan; ako viši stepeni nisu otvoreni, on deluje protivu njih, ali ako su otvoreni on deluje sa njima

Poreklo zla je u zloupotrebi sposobnosti koje su svojstvene čoveku, a koje se zovu racionalnost i sloboda

Zla i obmane su u potpunoj suprotnosti dobrima i istinama, jer su zlo i obmana dijabolični (đavoski) i pakleni, dok su dobra i istine božanski i nebeski

Sve stvari trećeg stepena prirodnog uma uključene su u delima koja telo izvršava

4. (Metod Stvaranja)

Gospod od večnosti, koji je Jehova, stvorio je Svemir i sve u njemu iz Sebe, a ne ni iz čega

Gospod od večnosti, to jest Jehova, nije mogao stvoriti Svemir i sve u njemu da nije Čovek

Gospod od večnosti, to jest Jehova, rodio (stvorio) je iz sebe sunce Duhovnog sveta, i iz njega stvorio Svemir i sve u njemu

U Gospodu postoje tri stvari: Božanska ljubav, Božanska mudrost i Božanska svrha; i ove se pokazuju izvan sunca u duhovnom svetu, Božanska ljubav toplinom, Božanska mudrost svetlošću, a Božanska svrha atmosferom koja je njihov sadržatelj

Atmosfere, koje su tri kako u Duhovnom tako i u Prirodnom svetu se u svom najdaljem završavaju u supstancijama i materijama koje postoje na Zemlji

U supstancijama i materijama od kojih je sačinjena Zemlja nema ničega Božanskog u sebi, ali su ipak od Božanskog u sebi

Sve svrhe, koje su ciljevi Stvaranja, su u formama, koje one (svrhe) uzimaju od supstancija i materija koje su na Zemlji

Sve stvari u stvorenom Svemiru, gledane kao svrhe, predstavljaju čoveka u slici, i to svedoči da je Bog Čovek.

Sve stvari koje je Gospod stvorio su svrhe; one su svrhe u redu, stepenu i vode ka čoveku, a kroz čoveka ka Gospodu, od kojega su

Gospod nije stvorio zle svrhe, nego su one nastale zajedno s Paklom

Sve vidljivo u stvorenom Svemiru svedoči da priroda ne stvara ništa, nego da je Božansko iz sebe, a preko duhovnog sveta stvorilo i stvara sve stvari

5. (Cilj Stvaranja)

Gospod je stvorio i oblikovao dva prijemnika i dva staništa u čoveku: volju za svoju Božansku ljubav i razum za svoju Božansku mudrost

Volja i razum, koji su prijemnici Ljubavi i Mudrosti, su u mozgu, u celini i u delovima, pa stoga i u telu, u celom i u svim delovima

Postoji saobraznost (korespondencija) volje sa srcem, a razuma sa plućima

Iz saobraznosti srca sa voljom i razuma s plućima može se znati sve što je moguće znati o volji i o razumu

Šta je čovekov početak od začeca

Predgovor Izdavača engleskom Izdanju 1995.

Božanska Ljubav i Mudrost je filozofsko delo prvi put objavljeno na latinskom 1763. Ono izlaže piščevu filozofiju Stvaranja koja se provlači kroz sve Svedenborgove teološke spise. Ova se filozofija Stvaranja može po prvi put naći u dva dela objavljena 1734: *Principia, i Beskonačni i konačni uzrok stvaranja*, gde se polazi od premise da se radi o stvorenom svemiru. Svedenborg je zadržao ovo mišljenje do kraja života.

U poglavlju 3, broj 188, Svedenborg piše da je „cilj ovog malog dela da otkrije uzroke, da bi se u njima videli efekti (posledice), kako bi se razagnale tmine u kojima je čovek crkve u pogledu Boga i Gospoda, i u pogledu Božanskih stvari uopšte, koje se nazivaju duhovne stvari.“

Božanska Ljubav i Mudrost je po prvi put prevedena na engleski 1788. i objavljena u Mančesteru, Engleska. Primerak se čuva u Britanskom muzeju sa rukopisnim primedbama Vilijama Blejka. Sadašnja engleska verzija je iz pera Johna C. Agera, koju je objavila Svedenborg fondacija u Londonu 1885. Ovo delo je objavljeno na više jezika, uključujući danski, francuski, nemački, islandski, italijanski, ruski i švedski.

Šeron, Masačusets

Predgovor srpskom izdanju

Našoj čitalačkoj publici predstavljena su dela Svedenborga, prvo izdanje *Neba i Pakla* 1987, a posle toga su usledili *Božansko Proviđenje, Bračna Ljubav, Poslednji Sud, Zemlje u Vasioni i Bog, Stvaranje i Proviđenje*. Sva ova se mogu naći na veb sajtu na našem jeziku. Čitalac se mora naviknuti na način pisanja i izražavanja Svedenborga, koji koristi izraze kao „stanje“ itd. po običaju onoga vremena. Ne zaboravimo da su sva njegova dela pisana na latinskom, upućena celom čovečanstvu, ali na jeziku kojim su se služili mnogi obrazovani teolozi i naučnici onoga vremena čiji maternji jezik nije bio prihvaćen u učenom svetu, kao što je bio na primer francuski na kome su pisali Dekart i Lajbnic. (Ali je Spinoza još uvek pisao, kao i Svedenborg, na latinskom.)

Da bi se novi čitalac uveo u filozofiju i teologiju E. Svedenborga, objavljujemo njegovu kratku biografiju, kao i Uvod koji je za njegovo delo *Istinska Hrišćanska Religija* napisala Helen Keler. Dajemo i spisak njegovih teoloških dela, kao i obaveštenje kako se njegova dela mogu naći na sajtovima i u knjižarama.

Prevodilac Risto Rundo

Božanska Ljubav i Mudrost

Poglavlje 1

(Tvorac)

Ljubav je čovekov život

1. Čovek zna da ima nešto što je ljubav, ali ne zna šta je to. Zna da ljubav postoji iz običnoga govora, kao kad se kaže, on me voli, kralj voli svoje podanike, muž voli svoju ženu, podanici vole kralja, majka svoju decu i obratno; isto tako, da ovaj ili onaj vole svoju zemlju, sugrađane, susede, kao i stvari odvojeno od osoba, kao kad se kaže, ovaj voli ovo ili ono. No iako se reč ljubav svuda koristi, jedva da iko zna šta je ljubav. I pošto ljudi nisu u stanju da oblikuju neku određenu sliku o tome, kažu ili da to nije ništa, ili da je to nešto što izlazi iz vida, sluha, dodira, ili iz razgovora s drugima, što sve utiče na njih. Čovek nikako nije svestan da je ljubav sami njegov život; i to ne samo život njegovog celog tela, kao i život njegovih misli, nego i život svih pojedinih njegovih delova. Ovo razborit čovek može opaziti kad se kaže: Ako uklonite osećanje koje je od ljubavi, da li možete da mislite ili radite bilo šta? Zar se misao, govor i delo ne hlade u meri u kojoj se osećanje, koje je od ljubavi, hladi? I zar oni ne postaju topliji kada i osećanje postane toplije? Svaki pametan čovek može da opazi da je tako i kada ne zna da je ljubav čovekov život.

2. Niko ne zna šta je čovekov život ko ne zna šta je ljubav. Ako se ovo ne zna, neko će pomisliti da je čovekov život čulno opažanje i delovanje, a neko drugi da je to samo mišljenje; dok je mišljenje samo prvi izraz (efekt) života, a opažanje i delovanje drugi. Za misao se ovde kaže da je ona prvi izraz života; no postoji i misao koja je unutarnja, a zatim i misao još više unutarnja; a i spoljašnja misao kao i još više spoljašnja. Ali u stvari prvi izraz života, to je najdublja misao, koja je opažanje ciljeva. No o ovome više kad se bude govorilo o stepenima života.

3. Nekakva predstava (ideja) o ljubavi, kao čovekovom životu, može se stvoriti ako se posmatra sunčeva toplina na svetu. Za ovu se toplinu zna da je, da kažemo, zajednički život svih biljaka na Zemlji. Jer toplina, koja počinje u proleće, čini da te biljke svih vrsta rastu iz zemlje, pokrivaju se lišćem, a posle i cvetom, i konačno voćem, i tako, u nekom smislu, žive. Ali kada se u jesen i u zimu toplina povuče, biljke gube ove znakove života i venu. Tako je i sa čovekovom ljubavi; jer su toplina i ljubav saobrazni (korespondiraju). Stoga je i ljubav topla.

Samo je Bog, a to je Gospod, sama ljubav, jer je On sam Život, dok su anđeli i ljudi prijemnici života

4. Ovo će biti potpuno pokazano u raspravi o *Božanskom Proviđenju* i o *Životu* (Prim. prev. Božansko Proviđenje je naslov jednog dela, a Nauk Novog Jerusalima o Životu je naslov drugog dela iz pera istog autora);

ovde je dovoljno reći da je Gospod, koji je Bog Svemira, nestvoren i beskonačan, dok su anđeo i čovek stvoreni i konačni. A kako je Gospod nestvoren i beskonačan, to je on i biti (*esse*) samo, koje se naziva „Jehova“ i život sami, ili život u sebi. Iz nestvorenog i beskonačnog, koje je biće samo i život sami, ne može niko da bude stvoren neposredno, jer Božansko je jedno i nedeljivo; njihovo stvaranje mora da bude iz onoga što je stvoreno i konačno, i da bude tako oblikovano da Božansko može da bude u njima. Stoga, ako bi iko dozvolio da bude zaveden da misli da on nije prijemnik života nego život, ne bi ga niko mogao zaustaviti da ne misli da je Bog. Čovek oseća kao da je on život, i to verovanje dolazi od obmane; jer glavni uzrok se opaža u posrednom uzroku kao da je jedno s njim. Da je Gospod život u sebi, on sam to uči kod Jovana:

Jer kao što Otac ima život u sebi, tako dade i Sinu da ima život u sebi. V.26.

Sada, pošto su život i ljubav jedno (kao što je vidljivo iz onoga što je napred rečeno, n. 1, 2), to sledi da je Gospod, jer je sama ljubav i sam život.

5. No da bi se ovo bolje razumelo, potrebno je pouzdano znati da je Gospod, pošto je on ljubav u njenoj suštini, da je on i Božanska ljubav, i da se pokazuje pred anđelima u Nebu kao Sunce, i da toplina i svetlo dolaze od toga sunca; da je toplina u svojoj suštini ljubav, a svetlo, koje od njega dolazi, da je u svojoj suštini mudrost, i da su anđeli, onoliko koliko su prijemnici te duhovne topline i te duhovne svetlosti, toliko u ljubavi i mudrosti od sebe, ali iz Gospoda. Ta duhovna toplina i ta duhovna svetlost ne ulivaju se samo u anđele i ne deluju samo na njih, nego se one tako isto ulivaju i u ljude i utiču na njih u onoj meri u kojoj su i oni prijemnici; a postaju prijemnici onoliko koliko vole Gospoda i bližnjega. To sunce samo, to jest Božanska ljubav preko topline i svetla, ne može stvoriti nikoga neposredno od sebe, jer niko tako stvoren ne bi bio sama ljubav, koja ljubav je sam Gospod; ali (sama ljubav) stvara forme od supstanci i materija tako oblikovanih, da su one (te forme) u stanju da primaju i samu toplinu i samu svetlost; to treba da se uporedi sa suncem na svetu, koje ne može neposredno učiniti da semenje klija u zemlji, nego samo preko zemaljskih materija u kojima može biti prisutno kroz toplinu i svetlost, i tako biti uzrok klijanja. U Duhovnom svetu Božanska ljubav Gospodova pokazuje se kao sunce, a od njega potiču duhovna toplina i duhovna svetlost od koje anđeli primaju ljubav i mudrost, kao što se može videti iz dela o *Nebu i Paklu*, n. 116-140.

6. Pošto, dakle, čovek nije život, nego prijemnik života, to sledi da kada otac začinje čoveka, on ne začinje život, jer je začće samo prva i i najčistija forma sposobna da primi život; a ovome se, kao nukleusu ili početnoj tački, dodaju supstancije i materije u oblicima pogodnim da prime život, po redu i stepenu (tih formi).

Božansko nije u prostoru

7. Da Božansko, a to je Bog, nije u prostoru, iako je sveprisutno i u svakom čoveku u svetu, i u svakom anđelu u nebu, i u svakom duhu pod nebom, to se ne može shvatiti prirodnom idejom, nego samo duhovnom idejom. Ne može se shvatiti prirodnom idejom zato što je prostor u prirodnoj ideji, jer je sačinjena od stvari koje su u svetu, i u svakoj od njih, kako se vide očima, postoji prostor. U svetu, sve i veliko i malo, je od prostora; sve što je dugo, široko, i visoko je od prostora; ukratko, svaka mera, figura i forma je od prostora. Zato je rečeno da se ne može shvatiti prirodnom idejom da Božansko nije u prostoru, kad se kaže da je svuda. Pa ipak, čovek može prirodnom idejom da ovo shvati, samo ako dozvoli da tu uđe malo duhovnog svetla. Iz toga razloga nešto će biti rečeno o duhovnoj ideji, i o misli koja je od nje. Duhovna ideja ne dobija ništa od prostora, nego sve dobija od stanja. Stanje se odnosi na ljubav, život, osećanja i radost iz ovih, uglavnom, od dobra i istine. Nijedna istinski duhovna ideja nema ništa zajedničko sa prostorom; ona je na visini, i gleda nadole na ideje prostora koje su ispod kao što Nebo gleda nadole prema Zemlji. Ali pošto anđeli i duhovi vide očima, isto kao i ljudi na svetu, i pošto se

predmeti mogu videti samo u prostoru, stoga u duhovnom svetu anđelima i duhovima izgleda da postoji prostor kao što je prostor na svetu; no to nisu prostori, nego prividi (prostora), pošto nisu utvrđeni ili stalni kao što su prostori na svetu, jer oni mogu da se produže ili skrate; mogu da se promene ili da variraju.

Tako, pošto se u tome svetu (prostori) ne mogu odrediti merom, ne mogu se ni shvatiti prirodnom idejom, nego samo duhovnom idejom. Duhovna ideja razdaljina prostora je ista kao i (ideja) razdaljina dobra ili razdaljina istine, a to su privlačnosti i sličnosti prema stanjima dobrote i istinitosti.

8. Iz ovoga može se videti da čovek nije u stanju da čisto prirodnom idejom shvati da je Božansko svugde, ali da nije u prostoru, ali da anđeli i duhovi ovo jasno shvataju; sledstveno, i čovek to može, pod uslovom da dozvoli da u njegovu misao uđe malo duhovnog svetla; i to je stoga što nije telo koje misli, nego njegov duh, dakle ne njegovo prirodno, već njegovo duhovno (biće).

9. Ali mnogi ne uspevaju da ovo shvate zbog njihove ljubavi za prirodno, koja čini te nisu voljni da podignu misli svog razuma iznad prirodnog u duhovno svetlo; a ti koji nisu voljni da to urade, ti mogu misliti samo od prostora, čak i o Bogu; a misliti prema prostoru o Bogu jeste misliti o prostiranju u prirodi. Ovo treba da prethodi (da bude premisa), jer bez znanja i nekog opažanja da Božansko nije u prostoru, ništa se ne može razumeti o Božanskom životu, koji je ljubav i mudrost, a o kojim ova rasprava razmatra; može se razumeti malo ili skoro ništa o božanskom providenju, sveprisutnosti, sveznanju, svemoći, beskonačnosti i večnosti, o čemu će se razmatrati u nastavku.

10. Rečeno je da u duhovnom svetu izgleda da postoje prostori, pa stoga i rastojanja, ali da su ovi izgledi u skladu sa duhovnim privlačnostima, koje potiču od ljubavi i istine. Od ovoga je to da se Gospod, iako svuda u nebima kod anđela, da se ipak pojavljuje visoko iznad njih kao sunce. I štaviše, pošto primanje ljubavi i mudrosti uzrokuju privlačnost sa Gospodom, to ona neba u kojima je veća privlačnost izgledaju bliža Njemu nego ona u kojima je manja. Od ovoga dolazi i to, da se neba, kojih ima tri, među sobom razlikuju, kao što se razlikuju i društva u svakom nebu; i dalje, da su paklovi, koji su ispod njih, udaljeni (od neba ili od Gospoda) prema njihovom odbacivanju ljubavi i mudrosti. Ovo je istina i o ljudima, u kojima i kod kojih je Gospod prisutan svuda po svetu; a sve to iz jedinog razloga što Gospod nije u prostoru.

Bog je sami Čovek

11. U svim nebima nema druge ideje o Bogu nego da je on Čovek. Ovo je od toga što je nebo u celini i u delovima u formi kao čovek, te zato što Božansko kod anđela čini nebo i zato što misao teče prema formi neba, anđelima nije moguće misliti o Bogu ni na koji drugi način. Od ovog dolazi to da svi oni (ljudi), koji su u svetu povezani sa nebom, o Bogu misle na isti način kada misle na unutarnji način u sebi, a to je, u svom duhu. Od ovoga da je Bog Čovek, svi anđeli i svi duhovi su oblikom potpuno ljudi. Ovo dolazi od forme Neba, koje je slično sebi u najvećim kao i u najmanjim delovima. Da je nebo u celini i u delovima kao čovek, može se videti u delu *Nebo i Pakao*, n. 59-87; i da misli teku po formi neba, n. 203, 204. Poznato je iz *Postanja* (Knjige postanja) (1:26,27), da su ljudi stvoreni na sliku i priliku Božiju. Tako isto, Bog se pokazao kao čovek Avramu i drugima. Drevni ljudi, od mudrih do prostih, nisu mislili o Bogu drugačije nego kao o čoveku; pa i kada su posle dugo vremena počeli da se klanjaju mnoštvu bogova, kao u Atini i u Rimu, oni su im se klanjali kao ljudima. Ono što je ovde rečeno, može se ilustrovati sledećim izvatkom iz već objavljenog dela:

Narodi (neznabošci), osobito Afrikanci, koji priznaju jednog Boga i koji mu se klanjaju kao Tvorcu svemira, misle o Bogu kao o Čoveku. Kažu da niko ni ne može da drugačije misli o Bogu. Kada čuju da neki gaje ideju o Bogu kao o malom oblaku, pitaju gde su ti ljudi, a kada im se kaže da su među hrišćanima, kažu da je to nemoguće. Ali im se onda kaže da ta ideja dolazi od toga što se u Reči Bog naziva Duhom; i da oni misle o duhu kao o nečemu slično oblaku, ne znajući da je svaki duh i svaki anđeo čovek. Ali ispitano je da li je i njihova duhovna ideja ista kao i njihova prirodna ideja; i našlo se da nije ista kod onih, koji na unutarnji način priznaju Gospoda kao Boga neba i zemlje. Čuo sam kako jedan hrišćanski sveštenik kaže da niko ne može da misli o Božanskom Ljudskom, pa sam video kako ga vode kroz razne neznabošce sve više prema onima koji su bili više unutarnji (duhovi), a od njih u njihova neba, a na kraju u Hrišćansko nebo, i svuda mu je bilo dato da oseti kako oni doživljavaju (percepiraju) Boga. Tada je ustanovio da svi imaju ideju o Bogu kao o Čoveku, a što je isto što i o Božanskom Ljudskom. (*Nastavak o Poslednjem Sudu, n.74*)

12. Obični ljudi u hrišćanskom svetu imaju ideju da je Bog čovek, zato što se Bog u atanazijskom nauku (doktrini ili veruju) o trojstvu naziva „osoba“. Ali oni koji su učeniji od prostog sveta, ti izjavljuju da je Bog nevidljiv, a to je stoga što ne mogu shvatiti kako je Bog, ako je čovek mogao stvoriti nebo i zemlju, i ispuniti Svemir svojim prisustvom, pored još mnogo toga što se ne može razumeti sve dok se ideja da je Bog u prostoru ne odbaci. Međutim, oni koji idu Gospodu samom misle o Ljudskom Božanskom, tako (misle) o Bogu kao o čoveku.

13. Koliko je važno imati ispravnu ideju o Bogu, može se znati iz istine da je ideja (predstava) o Bogu u najvećoj dubini misli kod svih onih koji imaju religiju, jer sve u religiji i sve u

bogoštovanju gleda prema Bogu. I kako je Bog, u celini i u delovima, u svemu što pripada religiji i bogoštovanju, to bez prave ideje o Bogu nije moguća veza (komunikacija) sa nebom. Od ovoga dolazi to da u duhovnom svetu svaka nacija ima svoje mesto dato joj u skladu sa njenom idejom o Bogu kao o čoveku, jer je u ovoj ideji, i ni u kojoj drugoj, ideja (predstava) o Gospodu. Da je čovekovo stanje posle smrti u skladu s idejom o Bogu, u kojoj se on utvrdio, jasno je po onome što je suprotno (ovoj ideji), a to je da osporavanje Boga, a u hrišćanskom svetu i osporavanje Gospodovog božanstva, sačinjava pakao.

U Bogo-čoveku esse i existere su jedno te isto

14. Gde je *esse* (biće), tu je i *existere* (postojanje); jedno nije moguće odvojeno od drugoga. Jer *esse* postoji kroz *existere*, a ne bez njega. Ovo racionalni um shvata kad pomisli da li može da bude *esse* koje ne postoji, i da li je moguće *existere* osim od *esse*. I pošto jedno ide s drugim, a ne odvojeno od drugoga, iz toga sledi da su oni jedno, iako se razlikuju. Oni se razlikuju kao ljubav i mudrost; u stvari, ljubav je *esse*, mudrost *existere*, jer nema ljubavi bez mudrosti, niti može da bude mudrosti ako ne iz ljubavi; sledstveno, kada je ljubav u mudrosti, ona postoji. Oni su jedno na takav način da se mogu razlikovati u misli, ali ne i u delovanju (operaciji), a zato što se mogu razlikovati u misli iako ne i u delovanju, kaže se da su jedno, ali da se razlikuju. *Esse i existere* u Bogo-čoveku se razlikuju kao duša i telo. Ne može da postoji duša bez tela, niti pak telo bez duše. Božanska duša Bogo-čoveka je ono na što se misli pod Božansko *esse*, a Božansko telo je ono na što se misli pod Božansko *existere*. Da duša može misliti odvojena od tela i da može da misli i da bude mudra, to je zabluda koja dolazi od obmana; jer je duša svakoga čoveka u duhovnom telu onda kad odbaci materijalni pokrivač, koji je nosila u svetu.

15. *Esse* nije *esse* ukoliko ne postoji, jer do tada nema formu, a kada nema formu, tada nema kvalitet (kakvoću), a ono što nema kvalitet, to nije ništa. Ono što postoji iz *esse*, upravo zato što je od *esse*, čini jedno s njim. Iz ovoga dolazi do jedinstva ova dva, i iz ovoga jedno pripada drugome uzajamno i naizmenično, i svako je sve u svemu drugoga kao u sebi.

16. Iz ovoga se može videti da je Bog čovek, te prema tome on je i Bog-postojanje; ne da postoji od sebe, nego u sebi. Onaj koji postoji u sebi, jeste Bog u kojemu su sve stvari.

U Bogo-čoveku (Bogočoveku) beskonačne stvari su jedno, iako se razlikuju

17. Da je Bog beskrajn, dobro je poznato, jer se on naziva beskrajnim; a naziva se Beskrajni jer je beskrajn. On nije beskrajn samo zbog toga što je samo *esse* i *existere* u sebi, nego i zbog toga što su u njemu sve stvari beskrajne. A beskrajno u čemu nema beskrajn (broj) stvari u sebi, to je beskrajno samo po imenu. Za beskrajne stvari u njemu ne može se kazati da ih je

beskrajno mnogo, ni da su beskrajno sve, zbog prirodne ideje o *mного i sve*; jer je prirodna ideja o beskonačnom vrlo ograničena, a prirodna ideja o svemu, iako ograničena, potiče od ograničenih stvari u svemiru. Zato što su njegove ideje prirodne, čovek nije u stanju da ni sa prefinjenošću ili približno opazi (percepira) beskonačne stvari u Bogu; a ni anđeo, koji je u duhovnoj ideji i koji je prefinjenošću iznad čovekovog stepena, nije još uvek u stanju da dostigne to opažanje (percepciju). - *Prim. prev. Ovakav skolastički metod izlaganja teško je pratiti. No jasno je da autor hoće da kaže da ni anđeo, koji je normalno u duhovnoj ideji, to jest koji misli duhovno, da ni on nije u stanju da percepira u potpunosti beskonačnost Boga.*

18. Da je u Bogu sadržan beskonačan broj stvari, u to može da se uveri svako ko veruje da je Bog Čovek; jer, pošto je čovek, on ima telo, i sve što ide uz to, a to je lice, grudi, trbuh, slabine, i stopala; jer bez ovoga ne bi bio čovek. Pored toga, ima oči, uši, nos, usta i jezik; isto tako delove unutar čoveka, kao srce i pluća, i ono što od njih zavisi, što sve skupa čini čoveka čovekom. Kod stvorenog čoveka ovih delova ima mnogo, i gledani u detalje, oni su bezbrojni; ali u Bogo-čoveku oni su beskonačni, ništa ne nedostaje, i zbog toga on je beskrajno savršen. Ovako se može uporediti nestvoreni čovek koji je Bog, i stvoreni čovek, zato što je Bogo-čovek; i On sam kaže da je čovek u ovom svetu stvoren na Njegovu sliku i priliku (Postanje 1; 26,27).

19. Da je u Bogu sadržan beskonačan broj stvari, još je jasnije anđelima u nebu. Celo nebo, koje se sastoji od mirijada i mirijada anđela, u svojoj sveopštoj formi, je kao čovek. Tako je i svako nebesko društvo, kako veće tako i manje. I od ovoga, anđeo je čovek, jer anđeo je nebo u najmanjem obliku. (Ovo je pokazano u delu *Nebo i Pakao*, n. 51.86). Kao celina i kao deo, pa i pojedinac (u nebu), u tome je obliku zbog toga što Božansko, koje anđeli primaju, ima ljudski oblik. Stoga se kaže da su anđeli u Bogu, i da je Bog u njima; isto tako, da je Bog njihovo sve. Koliko stvari ima u nebu, ne može se kazati; i zato što Božansko čini nebo, takav bezbroj stvari postoji i u čoveku, koji je Bog (po slici i prilici).

20. Do sličnog zaključka se dolazi kada se posmatraju svrhe i njihove saobraznosti (korespondencije). No da bi se ovo razumelo, evo nekoliko ilustracija.

21. Zato što su u Bogo-čoveku sadržane bezbrojne stvari koje se pokazuju kao u ogledalu u nebu, kod anđela i kod čoveka; i zato što Bogo-čovek nije u prostoru (kao što je gore pokazano u n. 7-10), to se donekle može videti i shvatiti kako Bog može biti sveprisutan, sveznajući, i za sve starajući se; i kako je, kao čovek, stvorio sve stvari, i kao čovek, kako drži sve stvorene stvari u redu kroz večnost.

22. Da su u Bogo-čoveku sadržane beskonačne stvari koje se međusobno razlikuju, i to se može videti u čoveku kao u ogledalu. U čoveku su sadržane mnoge i bezbrojne stvari, kao što je

rečeno; no i pored toga, on ih oseća kao jedno. Iz čula, on ništa ne zna o svome mozgu, o srcu i plućima, jetri, slezini, i pankreasu; ili o bezbroj stvari u očima, jeziku, stomaku, generativnim organima, i ostalim delovima; pa stoga što preko čula ništa ne zna o ovome, on sebe oseća kao jedno. Razlog ovome je to što su sve ove (stvari) u takvom obliku da ništa ne manjka, a to je zato što to pripada obliku koji prima život od Bogo-čoveka (kao što je pokazano gore n. 4-6). Od reda i povezivanja svih stvari u takav oblik dobija se osećaj i ideja kao da ne postoji bezbroj (stvari) nego samo jedna. Iz ovog se može zaključiti da bezbroj stvari u čoveku izgledaju kao jedna, kao i u samom Bogu koji je Čovek što čine jedno, ali sa različitostima.

Postoji samo jedan Bogo-čovek, od kojega su sve stvari

23. Sve stvari čovekove mudrosti slažu se u tom da postoji jedan Bog, tvorac svemira; stoga ni čovek, koji ima zdrav razum, ne misli niti može misliti drugačije. Reci bilo kom čoveku zdrava razuma da postoje dva tvorca svemira, pa ćeš osetiti njegovo gađenje, i to od samog zvuka (tvojih reči) u njegovom uhu; iz čega se pokazuje da se sve stvari u ljudskom razumu slažu i sjedinjuju u tome da je Bog jedan. Za ovo postoje dva razloga. Prvi, sama sposobnost da se racionalno misli, gledana po sebi, nije čovekova nego Božija u čoveku; od ove sposobnosti ljudski razum zavisi u svojoj opštoj prirodi, a ova opšta priroda razuma čini da čovek vidi kao od sebe da je Bog jedan. Drugi je to da što je po toj sposobnosti čovek ili u svetlu neba, ili prima svetlo iz neba, a sveopšte u nebu je da je Bog jedan. Drugačije je kada čovek pomoću te iste sposobnosti izokrene niže delove svoga razuma; takav čovek i dalje ima tu sposobnost, ali je iskrivljenjem ovih nižih delova (razuma) to izokrenuo, pa mu razum nije više zdrav.

24. Svaki čovek, i nesvesno, misli o telu (skupini) ljudi kao o jednom čoveku; stoga on trenutno opaža na šta se misli kad se kaže da je kralj glava, a da su podanici telo, a tako isto kad čuje da taj ili onaj ima mesto u zajedničkom telu, to jest u kraljevstvu. A kako je u političkom telu, tako je i u duhovnom telu. Duhovno telo je crkva; njena glava je Bogo-čovek; i iz ovoga se jasno vidi kako bi crkva, viđena kao čovek, izgledala kada bi se umesto o jednom Bogu, tvorcu i uzdržitelju svemira, mislilo o nekoliko. Tada bi crkva izgledala kao da ima nekoliko glava, a to ne bi bio čovek, nego čudovište. Ako bi se reklo da ove glave imaju jednu suštinu, i da tako sačinjavaju jednu glavu, jedini mogući zaključak je da bi to bila jedna glava sa nekoliko lica, ili nekoliko glava s jednim licem; tako bi crkva, kao celina, izgledala razobličena (deformisana). Ali istina je da je jedan Bog glava, i da je crkva telo, koje deluje po zapovesti glave, a ne od sebe, kao što je i slučaj sa čovekom; i iz ovoga je i to da može da bude samo jedan kralj u kraljevstvu, jer nekoliko kraljeva bi ga razbili, a samo jedan je u stanju da sačuva jedinstvo.

25. Tako bi bilo i sa crkvom koja je rasuta po celoj zemljinoj kugli, koja se zove zajedništvo, jer je ona kao jedno telo pod jednom glavom. Poznato je da glava upravlja telom kako hoće; jer

razum i volja imaju svoje sedište u glavi, a telo vlada u slozi sa razumom i voljom, tako da je crkva u poslušnosti. Isto kao što telo ne može da učini ništa što ne dolazi od razuma i volje, tako ni čovek koji pripada crkvi ne može učiniti ništa osim od Boga.

Telo izgleda kao da deluje od sebe, kao da se ruke i noge kreću od sebe; ili usta i jezik, dok se govori, izgledaju kao da vibriraju od sebe, dok uistinu oni nikako ne deluju od sebe, nego od osećanja volje i od misli iz razuma, čije je sedište u glavi. Sada pretpostavimo da jedno telo ima nekoliko glava i da je svaka glava slobodna da postupa po svom razumu i volji; da li bi ovakvo telo i dalje postojalo? Jedinstvo cilja ne bi moglo da postoji između nekoliko glava. A kako je u crkvi, tako je i u nebima; nebo se sastoji od mirijada i mirijada anđela, i kad svi oni ne bi upravljali svoj pogled jednom Bogu, oni bi se razišli, i nebo bi se razbilo. Stoga, kad neki duh samo misli o nekoliko bogova, on se odmah odvaja; jer se takav izbacuje na obronke neba, odakle tone nadole.

26. Zato što se celo Nebo i sve stvari u nebima odnose na jednog Boga, anđeoski govor je takav da jednozvučno ističe iz neba, da bi se završio u jednoj kadenci – što je dokaz da anđeli ne mogu a da ne misle samo o jednom Bogu, jer govor dolazi od misli.

27. Koji (čovek) zdravog razuma ne vidi da Božansko nije deljivo? A isto tako da je nemoguće mnoštvo beskonačnosti, nestvorenog, svemoćnog i bogova? Pretpostavimo da neko lišen razuma izjavi da je moguće mnoštvo beskonačnosti, nestvorenog, svemoćnog i bogova kada bi samo imali jednu suštinu, pa bi oni činili jednu beskonačnost, jedno nestvoreno, jedno svemoguće, i jednog Boga; zar tada ne bi jedan suštinski identitet bio jedan identitet? A jedan identitet nije moguć kod nekoliko. Ako bi se reklo da je jedan od drugoga, taj koji bi bio od drugoga, ne bi bio Bog u sebi; pa ipak, Bog u sebi jeste Bog od koga su sve stvari (vidi gore n. 16).

Sama Božanska suština je Ljubav i Mudrost

28. Saberi sve što znaš i pažljivo to ispitaj, i sa višeg duhovnog stajališta traži u tome ono što je sveopšte, i moraćeš zaključiti da je to ljubav i mudrost. Jer ove dve su suštinske stvari u čovekovom životu; sve u životu, građanskom, moralnom i duhovnom, zavisi od ove dve, i odvojeno od ovih nema ništa. To isto je i sa životom čoveka u skupinama, kao što je društvo, veće ili manje, kraljevstvo, carstvo, crkve, i anđeosko nebo. Ovima oduzmi ljubav i mudrost, i posmotri šta je ostalo, i naći ćeš da, odvojeno od ljubavi i mudrosti kao njihovog izvora, one nisu ništa.

29. Ljubav skupa sa mudročću u svojoj suštini su u Bogu. Ovo niko ne može osporiti, jer Bog voli svakog od ljubavi u sebi, i svakoga vodi od mudrosti u sebi. I stvoreni svemir, gledajući u njemu red stvari, tako je ispunjen mudročću od ljubavi, da se za sve stvari zajedno može reći da su sama mudrost. Jer neograničene stvari, naporedo i istovremeno, uzete zajedno čine jedinstvo. I to je od ovoga, i samo od ovoga, da se drže skupa i da se neprekidno održavaju.

30. Upravo stoga što je sama Božanska suština ljubav i mudrost, čovek ima ove dve sposobnosti u životu; od jedne od ovih ima razumevanje, a od druge volju. Sposobnost da razume dobija sve kroz uticaj (influx) mudrosti od Boga, dok sposobnost da ima volju dolazi kroz uticaj ljubavi od Boga. Čovek koji nije istinski mudar i koji ne voli ono što je pravo, ne gubi ove sposobnosti, nego ih samo zatvara; i sve dok su zatvorene, iako se razum i volja još uvek tako zovu, oni to više nisu u suštini. Ako bi se ove dve sposobnosti oduzele, s njima bi nestalo sve ljudsko; jer ljudsko je u tome da se misli i govori iz misli, i da se hoće i deluje iz volje. Iz ovoga je jasno da Božansko ima svoje stanište u ovim dvema sposobnostima, sposobnosti da se bude mudar i sposobnosti da se voli. Da u čoveku postoji sposobnost da voli (i da bude mudar), čak i onda kada nije mudar koliko bi mogao biti, i kad ne voli koliko bi mogao, dato mi je da saznam mnogim iskustvom, i to će biti obilno prikazano na drugim mestima.

31. Zato što je sama Božanska suština ljubav i mudrost, stoga se sve stvari u svemiru odnose na dobro i istinu, jer sve ono što proističe od ljubavi zove se dobro, a sve što proističe od mudrosti zove se istina. Ali o ovima više kasnije.

32. Sve stvari u svemiru, koje su žive i koje nisu, neprekidno postoje od topline i svetlosti upravo zbog toga što je Božanska suština ljubav i mudrost; jer toplina je saobrazna ljubavi, a svetlost je saobrazna mudrosti, pa je tako duhovna toplina ljubav, a duhovna svetlost je mudrost. Ali o ovima će biti više reči kasnije.

33. Od Božanske ljubavi i mudrosti, koje čine samu suštinu koja je Bog, izvire sva osećanja i misli – osećanja od Božanske ljubavi, a misli od Božanske mudrosti; a svaka i sve stvari čovekove nisu ništa drugo nego osećanje i misao; ove dve su kao dva izvora svih stvari čovekovog života. Sva uživanja i sve prijetnosti njegovog života dolaze od ovih – uživanja od osećanja njegove ljubavi, a prijetnosti od misli koje otuda proizilaze. Sada, pošto je čovek stvoren da bude prijemnik, a prijemnik je u onom stepenu u kojem voli Boga i od ljubavi prema Bogu je mudar, drugim rečima, u onom stepenu u kojem na njega utiču stvari koje dolaze od Boga i u kojem (stepenu) onmisli iz tih osećanja, iz ovoga sledi da je Božanska suština, koja je stvaralac (creatrix), Božanska ljubav i Božanska mudrost.

Božanska ljubav je od Božanske mudrosti, a Božanska mudrost je od Božanske ljubavi

34. U Bogo-čovjeku Božansko *esse* (biti) i Božansko *existere* (postojanje) su jedno iako se razlikuju (može se videti gore n. 14-16). I zbog toga što je Božansko *esse* Božanska ljubav a Božansko *existere* Božanska mudrost, i ove su jedno iako se razlikuju. Kaže se da su jedno iako su različite zato što su i ljubav i mudrost dve različite stvari, ali su tako sjedinjene da ljubav pripada mudrosti, i mudrost ljubavi, tako da mudrost postoji u ljubavi; te pošto mudrost prima svoje *existere* od ljubavi, (kao što je rečeno gore, n. 15), stoga je i Božanska mudrost *esse*. Iz ovoga sledi da su ljubav i mudrost, uzete zajedno, Božansko *esse*; ali ako se posmatraju odvojeno, tada se ljubav naziva Božansko *esse*, a mudrost Božansko *existere*. Ovakva je anđeoska ideja (predstava) Božanske ljubavi i Božanske mudrosti.

35. Pošto je takvo jedinstvo ljubavi i mudrosti, i mudrosti i ljubavi u Bogo-čovjeku, postoji samo jedna Božanska suština. Jer Božanska suština je Božanska ljubav zato što je od Božanske mudrosti, a ona je i Božanska mudrost zato što je od Božanske ljubavi. I pošto postoji takvo jedinstvo ove dve stvari, stoga je i Božanski život jedan. Život je, dakle, Božanska suština, Božanska ljubav i Božanska mudrost su jedno, jer je njihovo jedinstvo uzajamno, a uzajamno spajanje čini da postaju jedno. A o uzajamnom sjedinjavanju biće više govora kasnije.

36. U svakom Božanskom delu postoji jedinstvo ljubavi i mudrosti; od toga je stalnost i večno trajanje. Ako bi bilo više Božanske ljubavi nego Božanske mudrosti, ili više Božanske mudrosti nego Božanske ljubavi, tada bi bilo neprekidno postojanje samo u meri u kojoj su oba podjednako u (tome delu), a sve ostalo bi se gubilo.

37. U Božanskom providenju, po kojem se čovek reformiše, preporuča i spasava, učestvuju podjednako i Božanska ljubav i Božanska mudrost. Ako Božanska ljubav deluje više nego Božanska mudrost, ili Božanska mudrost više nego Božanska ljubav, čovek se ne može reformisati, preporoditi i spasiti. Božanska ljubav hoće da spase svakoga, ali ona to može samo preko Božanske mudrosti; Božanskoj mudrosti pripadaju svi zakoni po kojima se izvodi spasavanje, i ljubav ne može da ide preko ovih zakona, jer Božanska ljubav i Božanska mudrost su jedno, i izražavaju se jednoglasno.

38. U Reči, Božanska ljubav i Božanska mudrost su označene sa „milost ili blagodat“ i sa „pravda ili sud“; Božanska ljubav sa „milost“, a Božanska mudrost sa „pravda“; stoga se ovim rečima opisuje Gospod u Božijoj Reči, kao kod Davida:

Blagodat je i pravda podnožje prijestolu tvojem, Psalam 89.14.

Jehova će izvesti pravdu tvoju na vidjelo, i pravicu tvoju kao u po dana. Psalam 37:6.

Kod Osije:

I zaručicu te sebi do vijeka, zaručicu te sebi pravdom i sudom i milošću i milosrđem. 2:19.

Kod Jeremije:

Gle, idu dani, govori Jehova, u koje ću podignuti Davidu klicu pravednu, koja će carovati i biti srećna i činiti sud i pravdu na zemlji. 23:5.

Kod Isaije:

Bez kraja će rasti mir na prijestolju Davidovu i u carstvu njegovu da se uredi i utvrdi sudom i pravdom od sada do vijeka. 9:7.

Uzvišen je Jehova, jer nastava na visini; napuniće Sion suda i pravde. 33:5.

Kod Davida:

Hvalio bih te s pravijem srcem, učeći se pravednim zakonima tvojim. 119:7, 164.

Na isto se misli pod „život“ i „svjetlo“ kod Jovana:

U njoj bješe život, i život bješe vidjelo ljudima. 1:4.

Pod „život“ ovde se misli na Gospodovu Božansku ljubav, a pod „svetlo“ na njegovu Božansku mudrost. Isto je označeno sa „život“ i „duh“ kod Jovana:

Duh je ono što oživljava; tijelo ne pomaže ništa. Riječi koje vam ja rekoh duh su i život su. 6:63.

39. U čoveku ljubav i mudrost izgledaju kao dve odvojene stvari, ali u sebi su one jedno, iako različite, jer kod čoveka mudrost je onakva kakva je i ljubav, a ljubav je onakva kakva je mudrost. Mudrost koja ne čini jedno s ljubavlju izgleda kao mudrost, ali nije to; a ljubav koja nije jedno s mudročću izgleda kao ljubav, ali to nije; jer jedno mora da vuče svoju suštinu i svoj život uzajamno od drugoga. Kod čoveka ljubav i mudrost izgledaju kao dve odvojene stvari zato što se kod čoveka sposobnost razumevanja može izdići u svetlo neba, ali ne i sposobnost voljenja, osim kada čovek deluje onako kako mu razum nalaže. Svaka prividna mudrost, a to je ona koja ne čini jedno s ljubavlju od mudrosti, tone ponovo u ljubav s kojom se ne sjedinjava; a ovo može da bude i ljubav za ne-mudrost, da, i za ludilo. Tako, čovek može da po mudrosti zna da treba da čini to ili ono, ali on to ne čini, jer on to ne voli. Ali ako čovek čini iz ljubavi ono čemu ga mudrost uči, on je Božija slika.

Božanska ljubav i Božanska mudrost su supstancija i forma

40. Ideja, koju ljudi imaju o ljubavi i mudrosti, jeste uglavnom da je to nešto što lebdi ili pluta u vazduhu ili eteru ili neka vrsta isparenja. Skoro niko ne veruje da su ljubav i mudrost supstanca i forma. Čak i oni koji veruju da su to supstanca i forma, još uvek misle o ljubavi i mudrosti kao o nečemu što je izvan subjekta (čoveka), iako potiče iz njega. Jer oni nazivaju supstancom i formom ono za što misle da je van subjekta iako iz njega potiče, čak i ako lebdi i pluta; ne znajući da su ljubav i mudrost sami subjekt (čovek), i da ono što zamišljaju da lebdi i pluta, da to nije ništa drugo nego izgled (predstava) subjekta o sebi. Ima nekoliko razloga da se ovo do sada nije videlo, od kojih je jedan, da su izgledi prve stvari iz kojih ljudski um oblikuje svoja shvatanja, a um odbacuje ove izgledе samo kada ispituje uzrok; a ako je uzrok duboko skriven, um ga može ispitivati samo ako svoje shvatanje drži za dugo vremena u duhovnom svetlu; a on to ne može zato što ga prirodno svetlo neprestano od toga odvraća. Međutim, istina je da su ljubav i mudrost stvarna i delujuća supstanca i forma, koje sačinjavaju subjekt (čoveka).

41. Ali pošto je ovo suprotno od onoga kako izgleda, pa se neće lako verovati; i zato što se ipak može razumeti telesnim čulima, to će se pomoću ovih to i dokazati. Čovek ima pet spoljašnjih čula, nazvanih dodir, ukus, miris, sluh i vid. Subjekt dodira je koža koja čini te se oseća sve što se na nju stavi. Čulo dodira nije u stvari koja se stavila na kožu, nego u supstanci i formi kože, koja je subjekt; čulo (ili oset) nije ništa drugo nego uticaj predmeta na subjekat. Tako isto je i sa ukusom; ovo čulo je u tome da nešto deluje na supstancu i formu jezika; jezik je subjekt.

Isto je i sa mirisom; dobro je poznato da miris utiče na nozdrve, i da je čulo (ili oset) u nozdrvama, i da na njih deluju mirisne čestice koje ih dodiruju. Isto je i sa sluhom, gde izgleda kao da je sluh na onome mestu iz kojega zvuk dolazi; ali sluh je u uhu, i ono (čulo) je u uhu; slušanje je samo delovanje na supstancu i formu uha; ali izgleda kao da to dolazi iz daljine.

Isto je i sa vidom. Kad čovek vidi predmet na daljini, čini mu se da je senzacija gledanja (vid) tamo, no gledanje je u oku, koje je subjekat, i to je subjekat u kojemu je gledanje. Razdaljina dolazi od procene o prostoru između stvari, ili od smanjivanja razdaljine pod uglom unutar oka. Iz ovoga je jasno da vid ne ide iz oka ka predmetu, nego da slika predmeta ulazi u oko i deluje na njegovu supstancu i formu. Kako je sa vidom, tako je i sa sluhom; slušanje ne ide iz uha da bi uhvatilo zvuk, nego zvuk ulazi u uho i utiče na njega. Iz svega ovoga treba zaključiti da je uticaj na supstance i formu taj koji je uzrok osetu, a ne nešto odvojeno od subjekta, ali da to samo uzrokuje promenu u njemu, dok subjekat ostaje i dalje subjekat i pre i posle.

Iz svega ovoga sledi da vid, sluh, miris, ukus i dodir nisu nešto što leti i lebdi iz organa, nego da su to sami organi, to jest njihove supstance i forme, te zato kad se deluje na organ, uzrokuje se oset.

42. Isto je tako i sa ljubavlju i mudročću, s tom razlikom samo, što supstance i forme koje su ljubav i mudrost nisu tako vidljive očima kao što su vidljivi organi spoljašnjih čula. Pa ipak, niko ne može osporiti da su stvari ljubavi i mudrosti, koje se nazivaju misli, opažanja i osećanja, supstance i forme, a ne nešto što leti ili lebdi ni iz čega, ili odvojeno od stvarnih i delujućih supstanci i formi, koje su subjekti. Jer u mozgu postoje bezbrojne supstance i forme, u kojima ima svoje sedište svaki unutarnji oset koji pripada razumu i volji. Osećanja, opažanja i misli nisu isparenja iz ovih supstanci, nego su delujući i stvarni subjekti, koji ne odašilju (emituju) ništa iz sebe, nego prolaze kroz promene prema tome šta im se protivi i šta na njih utiče. Ovo se može razumeti po onome što je rečeno gore o spoljašnjim čulima. A o onome šta im se protivi i šta na njih deluje, biće reći u onome što sledi.

43. Iz ovoga se sada po prvi put može videti da su ljubav i mudrost supstance i forme; jer one su samo *esse i existere*; a da nisu *esse i existere* kao što su supstance i forme, one bi bile samo stvar razmišljanja, što u sebi nije ništa.

Božanska ljubav i Božanska mudrost su supstanca i forma u sebi, prava i jedina

44. Da su Božanska ljubav i Božanska mudrost supstanca i forma, dokazano je gore, i da su Božansko *esse* (biće) i Božansko *existere* (postojanje) *esse i existere* u sebi, i to je gore rečeno. Ne može se reći da su *esse i existere* od sebe, jer se ovde podrazumeva početak, a to bi bio početak od nečega unutra u kome bi bilo *esse i existere* u sebi. No samo *esse i existere* u sebi su od večnosti. Samo *esse i existere* u sebi su nestvoreni, a sve stvoreno mora nužno biti od nečega što nije stvoreno. Ono što je stvoreno, to je i konačno, a konačno može da postoji samo od beskonačnog.

45. Onaj koji se zamisli, taj je u stanju da razume ideju i shvati šta su *esse i existere* u sebi, i taj može da opazi i shvati da su oni *pravi i jedini (esse i existere)*. To se zove *pravi*, jer je samo to što jeste, a zove se *jedino* zato što od toga sve proističe. Sada, pošto su *pravo i jedino* supstance i forme, iz toga sledi da je to *prava i jedina* supstanca i forma. A pošto je ova prava supstanca i forma Božanska ljubav i Božanska mudrost, sledi da je to prava i jedina ljubav, i prava i jedina mudrost; sledstveno, da je to prava i jedina suština, a tako isto i pravi i jedini život; jer život je ljubav i mudrost.

46. Iz ovoga se može videti kako čulno misle oni koji drže (smatraju) da priroda postoji sama od sebe, to jest koliko oni misle o duhovnim stvarima dok su u duhovnom slepilu. Oni misle iz oka, i nisu u stanju da misle iz razuma. Misao iz oka zatvara razum, a misao iz razuma otvara

oko. Ovakve osobe ne mogu da misle o *esse i existere* u sebi; da je to večno, nestvoreno i beskonačno; niti mogu da misle o životu, osim kao o nečemu što juri i nestaje u ništavilu, niti mogu drugačije da misle o ljubavi i mudrosti, niti da su od ovih sve stvari u prirodi. Niti iko može videti da su od ovih sve stvari u prirodi, osim ako se priroda ne posmatra u njenim oblicima, koji su samo predmeti vida, nego ako se priroda posmatra kroz svrhe u njihovom nizu i redu. Jer svrhe pripadaju samom životu, a njihovi nizovi i red pripadaju ljubavi i mudrosti; dok su forme sadržatelji (sasudi) za svrhe. Prema tome, ako se posmatraju samo forme, tada se ništa o životu, a još manje o ljubavi i mudrosti, a tako ni o Bogu, ne može videti u prirodi.

Božanska ljubav i Božanska mudrost nužno moraju da imaju biće (esse) i formu (existere) u drugima koje su same stvorile

47. U ljubavi je suštinsko ne voleti sebe, nego voleti druge, i biti povezan s drugima kroz ljubav. Suštinsko je u ljubavi i to da se bude voljen, jer se tako ostvaruje veza. Suština je svake ljubavi u vezi; to je u stvari njen život, koji se naziva prijetnost, uživanje, slast, ushićenje, sreća i radost. Ljubav se sastoji u tome da se svoje daje drugome; da se radost drugoga oseća kao svoja, i to je voleti. Ali osećati svoju radost u drugome a ne tuđu radost kao svoju, to nije voleti; jer je ovo voleti sebe, dok je prethodno voleti bližnjega. Ove dve vrste ljubavi su dijametralno suprotne jedna drugoj. Istina je da i jedna i druga povezuju; i voleti sebe u drugome ne izgleda da odvaja; ali uistinu ono to čini ako neko voli nekoga na ovaj način, da bi ga na kraju mrzeo. Jer se ovakva veza svojim vlastitim delima labavi da bi se u istoj meri pretvorila u mržnju.

48. Ko je taj, koji raspoznaje suštinski karakter ljubavi, a da ovo ne vidi? Jer šta je to voleti samo sebe, umesto voleti nešto van sebe i biti voljen za uzvrat? Nije li ovo odvajanje umesto spajanja? Veza kroz ljubav je u uzajamnosti; nema uzajamnosti ako se voli samo sebe. Ako se misli da postoji (uzajamnost), ona je samo zamišljena u drugima. Iz ovoga je jasno da Božanska ljubav nužno mora imati biće i formu u drugima koje voli, i koji nju vole. Jer pošto postoji takva potreba u svakoj ljubavi, ona mora da bude u potpunosti, to jest beskonačno u samoj ljubavi.

49. U pogledu Boga, njemu je nemoguće voleti druge i biti uzajamno voljen od njih kada bi oni bili beskonačni, ili voleti bilo šta što ima suštinu i život ljubavi u sebi, ili bi bilo Božansko. Kada bi bilo bića koja u sebi imaju beskonačnost, odnosno život ljubavi u sebi, ili Božansko, u tom slučaju Bog ne bi voleo druge, nego bi voleo sebe. Pošto postoji samo jedno Beskonačno, to jest Božansko, te kada bi bilo u drugima, ono bi bilo u njima tako da bi ljubav volela samu sebe; ali u Bogu nema ni traga takve ljubavi, jer bi to bilo nešto potpuno suprotno Božanskoj suštini. Stoga, da bi ovaj odnos bio moguć, mora da postoji nešto drugo u čemu nema ništa Božansko u sebi.

50. Od opažanja i poznavanja ove misterije zavisi opažanje i poznavanje svih stvari koje postoje, to jest celog stvaranja, kao i onih (stvari) koje traju, a to je, svega onoga što Bog održava; drugim rečima, svih Božijih dela u stvorenom svemiru. O tome se raspravlja na sledećim stranicama.

51. Ali nemojte sada, to vas umoljavam, da pomešate vaše ideje sa vremenom i prostorom; jer onoliko koliko vreme i prostor uđu u vaše ideje kad čitate ono što sledi, toliko vi to nećete razumeti; jer Božansko nije u vremenu i prostoru. Ovo će uskoro biti jasno u onome što sledi, a posebno u onome što će se reći o večnosti, beskonačnosti i sveprisutnosti.

Bogo-čovek je stvorio sve stvari u Svemiru od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti

52. Svemir (vasiona) toliko je ispunjen Božanskom ljubavi i Božanskom mudrošću u najvećim i najmanjim, kao i u prvim i posledjim stvarima, da se može reći da je svemir slika Božanske ljubavi i Božanske mudrosti. Da je ovako, jasno se vidi iz saobraznosti svih stvari u svemiru sa svim stvarima u čoveku. Postoji takva saobraznost između svega i svih stvari u svemiru sa svim svakom stvari u čoveku, da se može kazati da je čovek na neki način svemir (svemir u najmanjem). Postoji saobraznost njegovih osećanja, pa zatim i misli, sa svim stvarima u životinjskom carstvu, svih stvari njegovog razuma sa svim stvarima biljnog carstva, a njegovog spoljašnjeg života (njegove telesne spoljašnjosti) sa svim stvarima mineralnog carstva. Da postoji ovakva saobraznost, to se ne opaža u Prirodnom svetu, ali to opažaju oni u Duhovnom svetu koji o tome razmišljaju. U tome svetu postoje stvari, koje imaju svoje forme i u prirodnom svetu u njegova tri carstva, a to su saobraznosti osećanja i misli, to jest osećanja od volje i misli od razuma, sa vanjskim stvarima u životu, koje su u svetu naokolo vidljive, a što izgleda kao stvoreni svemir, s tom razlikom da je to svemir u manjoj formi.

Iz ovoga je anđelima očigledno da je stvoreni svemir slika, koja predstavlja Bogo-čoveka, i da su u svemiru predstavljene Njegova ljubav i mudrost kao u svojoj slici. Ne da je stvoreni svemir Bogo-čovek, nego da je od njega; jer ništa u stvorenom svemiru nije supstanca i forma u sebi (ili po sebi), ili život u sebi, ili ljubav i mudrost u sebi, niti je pak čovek čovek u sebi (po sebi), nego je sve od Boga, koji je čovek, mudrost i ljubav, a tako isto i supstanca i forma u sebi (po sebi). Ono što ima biće-u-sebi je nestvoreno i beskrajno; a sve što je od samog bića, pošto ne sadrži biće-u-sebi, to je stvoreno i krajnje, i to pokazuje njegovu sliku od koje prima svoje biće i formu. *Prim. prev. Čitalac se već navikao i snašao, nadam se, u autorovom neobičnom načinu izlaganja misli, koje su bile bliske svim filosofima koji su sledili idealistički pravac Platona i Pitagore.*

Međutim, autorov jezik ima hrišćansku i teološku podlogu, a celo delo je zamišljeno kao pomoć onima koji će čitati njegova objašnjenja unutarnjih smislova Sv. Pisma.

53. *Esse i existere* se odnosi na stvorene i konačne stvari, kao i na supstancu i formu, čak i na ljubav i mudrost; ali sve ovo je stvoreno i krajnje: Ovo se može reći za stvorene i krajnje stvari, ne stoga što u njima ima bilo šta Božansko, nego zato što su one u Božanskom, i Božansko je u njima. Jer sve što je stvoreno, beživotno je i mrtvo, ali sve oživljava i živi od toga što u sebi ima nešto Božansko, i što je sve u Božanskom. *Prim.prev. Autor voli supstantive, kao Božansko za Boga, istinito za istinu, itd, sledeći sholastički latinski svoga vremena.*

54. Božansko u jednom subjektu nije različito u drugom, nego se stvoreni subjekti razlikuju jedan od drugoga, jer nema dve stvari koje su potpuno iste, odnosno svaka stvar je drugačiji sadržatelj. U ovom pogledu, Božansko kao odslikano, pokazuje različite izgledе. O njegovom prisustvu u suprotnim stvarima biće govora docnije.

55. Dobro je poznato da je svaku i sve stvari u svemiru stvorio Bog, pa se zato svemir i naziva delo ruku Jehovinih. No ima takvih koji smatraju da je sve stvoreno ni iz čega, pa se zbog toga došlo do ideje o apsolutnom ništa (ništastvu). Međutim, od ništa ništa se ne može napraviti. *Prim.prev. Poznata fraza, Ex nihilo nihil fit.*

To je već usvojena istina. Dakle, svemir, koji je Božja slika, pa stoga ispunjen Bogom, mogao je biti stvoren samo u Bogu i od Boga; jer Bog je samo *esse*, a od *esse* je sve što je. Stvoriti nešto što jeste iz nečega što nije ništa, to je potpuna protivurečnost. Pa ipak, ono što je stvoreno u Bogu i od Boga nije nešto produženo od njega; jer Bog je *esse* po sebi, a u stvorenim stvarima ne postoji *esse* po sebi. Kada bi u stvorenim stvarima bilo *esse* po sebi, to bi bilo produženje Boga, a ono što je produženje Boga jeste Bog.

Anđeoska ideja o ovome je da ono što je stvoreno u Bogu od Boga, da je to kao ono u čoveku što potiče iz njegovog života, ali iz čega se život povukao, a što je takvo da je u skladu s njegovim životom, ali nije njegov život. Anđeli ovo potvrđuju sa mnogo stvari koje postoje u njihovom nebu, gde oni kažu da su u Bogu, i Bog u njima, ali da i pored toga nemaju ništa, u svome *esse*, od Boga koji je Bog. Mnogo toga što im služi da ovo dokažu, biće prikazano kasnije; neka ovo služi za sada kao obaveštenje.

56. Svaka stvorena stvar, zbog svog porekla, po prirodi je takva da je prijemnik (da prima) Boga, ne po produženju (Boga), nego po bliskosti (sa Bogom, po contiguity). Sposobnost da se (čovek) poveže dolazi od prethodnoga a ne od poslednjeg (po produženju a ne po bliskosti).

Pošto je stvoren u Bogu od Boga, on je prilagođen povezivanju, pa pošto je tako stvoren, on je sličan (analogan), a kroz ovo povezivanje, on je kao slika Boga u ogledalu.

57. Po ovome su anđeli anđeli, ne po sebi, neko kroz vezu sa Bogo-čovekom. A ova veza je onakva kako se prima Božansko dobro i Božanska istina, koje su Bog, koje po izgleda proizilaze iz njega, a u stvari su u njemu. Ovo primanje je u skladu s onim kako oni primenjuju na sebi zakone reda, koji su Božanske istine, i kako koriste svoju slobodu misli i volje prema razumu, koji oni poseduju od Boga kao da je njihov. *Prim.prev. Čovek je u posedu razuma, ali nije njegov vlasnik.* Na ovaj način, oni primaju, kao od sebe, Božansko dobro i Božansku istinu, i kroz ovo postoji i uzajamnost ljubavi: kao što je rečeno, ljubav nije moguća ako nije uzajamna. To je istina i o ljudima na zemlji. Iz ovoga što je do sada rečeno, može da se vidi da su sve stvari stvorenog svemira prijemnici Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogo-čoveka.

58. Još se ne može objasniti na razumljiv način kako su druge stvari u svemiru, koje nisu ni anđeli ni ljudi, to jest koje su (po savršenosti) ispod čoveka u životinjskom carstvu, i one ispod ovih u biljnom carstvu, kao i one u mineralnom carstvu, kako su i one prijemnici Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogo-čoveka; jer prvo treba da se kažu neke stvari o stepenima (stupnjevima) života, i stepenima među prijemnicima života. Veza sa njima je prema njihovim svrhama (ili službama, koristima, lat. usus), jer svako dobro nastaje kroz svoju vezu sa Bogom, ali se razlikuje po stepenima.

Ova veza u svom silaženju postaje takva da u njoj više nema slobode, jer više nema razuma, te stoga nema ni izgleda života; ali oni su i pored toga prijemnici. Zato što su prijemnici, oni su i reagensi (oni reaguju ili odgovaraju); a pošto su reagensi, oni su i sadržatelji. O povezivanju preko svrha koje nisu dobre, biće govora kada se bude raspravljalo o poreklu zla.

59. Iz svega gore rečenoga može se videti da je Božansko u svakoj i svim stvarima stvorenog svemira, te da je stoga stvoreni svemir delo ruku Jehovinih, kao što se kaže u Reči; da to znači da je delo Božanske ljubavi i Božanske mudrosti, jer je ovo označeno rukama Jehovinim. Ali iako je Božansko u svakoj i svima stvarima stvorenog svemira, u njihovom esse nema ništa Božanskog u sebi; jer stvoreni svemir nije Bog, nego je od Boga (stvoren); i pošto je od Boga, u njemu (svemiru) postoji Božija slika kao slika čoveka u ogledalu, gde se čovek pokazuje, ali u njemu nema čoveka.

60. Čuo sam njih nekoliko u duhovnom svetu kako razgovaraju, koji rekoše da priznaju da je Božansko u svakoj stvari u svemiru, jer u njemu posmatraju izvanredna dela Božija, i da su ova sve divnija što se više ide unutar njih. No ipak, kad im je rečeno da Božansko deluje u svakoj stvari svemira, to im nije bilo po volji; a što dokazuje da oni ovo tvrde, ali ne veruju. Tada su

zapitani zar se ne može to videti prosto po divnoj sili koja je u svakom semenu, koje stvara svoju biljnu formu sličnim redom, sve do novog semena; i jer je u svakom semenu predstavljena ideja beskrajnog i večnog; pošto u semenu postoji urođena moć (conatus) da se umnoži i oplodi do u beskonačnost i zauvek. Zar to nije očito i u najmanjem živom stvoru?

Jer u tome postoje organi dodira, tako isto i mozak, srce, pluća i drugi delovi; s arterijama, mišićima i pokretima, koji od njih dolaze; osim toga, izvanredna čuda u životinjskoj prirodi, o kojima bi se tomovi mogli napisati. Sve ove zadivljujuće stvari su od Boga; ali oblici u koje su (ove zadivljujuće stvari) obučene su od zemaljskih materija, iz kojih dolaze biljke, a po njegovom redu i ljudi. Stoga se kaže o čoveku:

A stvori Jehova Bog čovjeka iz praha zemaljskoga, i dunu mu u nos duh životni; i posta čovjek duša živa. Postanje 2:7.

Iz svega ovoga se vidi da Božansko nije čovekovo vlastito, nego da je ono pridodato njemu.

Sve stvorene stvari kao da su slika čoveka

61. Ovo se može videti iz svih stvari u životinjskom carstvu, iz svake i svih stvari biljnog carstva, i iz svih stvari mineralnog carstva. Životinje svih vrsta imaju udove pomoću kojih se kreću, organe kroz koje osećaju, i utrobu koja ih sve pokreće; ovo je zajedničko sa čovekom. Imaju prohteve (apetite) i osećanja slična čovekovim prirodnim prohtevima i osećanjima; imaju i urođeno znanje koje odgovara njihovim osećanjima, a kod nekih od ovih postoji sličnost sa duhovnim stvarima, što je manje ili više očito kod zemaljskih životinja, ptica, kod pčela, svilenih buba i mrava, itd. Zbog ovoga čisto prirodni ljudi smatraju da su živa stvorenja ovoga carstva slična njima (ljudima) po svemu osim po govoru.

Odnos prema čoveku svake i svih stvari biljnog carstva pokazuje se u ovome: oni izlaze iz semena, i tada nastavljaju korak po korak kroz njihov rast; imaju nešto slično braku, posle čega sledi razmnožavanje; njihova vegetativna duša je u tome što imaju neku svrhu (usus), i one su forme te svrhe, pored ostalih pojedinosti koje se odnose na čoveka, a koje su razni pisci već opisali.

Odnos prema čoveku u svakoj i u svim stvarima mineralnog carstva vidi se u naporu da proizvedu forme koje pokazuju ovaj odnos (koje forme, kao što je rečeno, su sve stvari biljnog carstva), i u naporu da budu korisne na taj način. Jer kada prvo seme padne na grudi zemlje, ona nad njim bdi i daje mu hranu iz svakog izvora kako bi izraslo i pokazalo se u formi koja predstavlja čoveka. Da takav napor postoji i kod čvrstih delova, očito je po koralima na dnu

mora i po cveću koje se pojavljuje među mineralima, koje potiče iz minerala i iz metala. Ovaj napor da se liči na biljku, i tako služi nekoj svrsi, to dolazi od Božanskog u stvorenim stvarima.

62. Kao što postoji napor kod minerala u zemlji prema biljnom svetu (da liče biljkama), tako isto postoji i napor kod biljaka prema životinjskom carstvu: ovo objašnjava to što su insekti raznih vrsta saobrazni mirisima koji dolaze od biljaka. Ovo nije zbog topline sunca na svetu, nego zbog života koji deluje kroz tu toplinu u skladu sa stanjem prijemnika (kao što će biti pokazano kasnije).

63. Da postoji odnos svih stvari stvorenog svemira prema čoveku, može da se vidi iz prethodnih navoda, ali ne dovoljno jasno; dok se u duhovnom svetu ovo vidi jasno. U tome svetu ima stvari iz sva tri carstva, a posred njih je anđeo; on ih vidi oko sebe; štaviše, kada je unutarne njegovog uma otvoreno, on prepoznaje sebe u njima, i vidi svoju sliku u njima, skoro kao u ogledalu.

64. Iz ovoga i mnogo toga još za što nema vremena da se pominje, može se sa izvesnošću znati da je Bog Čovek; i da je stvoreni Svemir Njegova slika, jer postoji opšti odnos svega prema Njemu, kao što postoji poseban odnos svih stvari prema čoveku.

Svrhe svih stvari uzdižu se po stepenima od poslednjih stvari ka čoveku, i kroz čoveka ka Bogu tvorcu, od kojega su.

65. Poslednje stvari su, kao što je gore rečeno, svaka i sve stvari mineralnog carstva, a to su minerali raznih vrsta kamenite, slane, uljane, mineralne ili metalne prirode, pokrivene zemljom, koja je nastala od biljnih i životinjskih materija pretvorenih u fini prah; u ovima leži skriven kako cilj tako i početak svih svrha koje pripadaju životu. Cilj svih svrha je biti koristan, a početak je delovanje iz ovoga napora. Ove (svrhe) pripadaju mineralnom carstvu. Srednje stvari su svaka i sve stvari biljnoga carstva kao što su trava i mirisno bilje svih vrsta, biljke i žbunje svih vrsta, kao i drveće svih vrsta. Svrhe ovih (stvari) su u tome da služe svakoj i svima stvarima životinjskog carstva, kako savršenog tako i nesavršenog. Ove hrane, prijaju im i oživljavaju ih puneći stomak životinja biljnim supstancama, koje pogoduju životinjskim čulima ukusom, mirisom, i lepotom, što sve oživljava njihovo osećanje.

Napor prema ovome njima dolazi od života. Prve stvari su svaka i sve stvari životinjskog carstva; najniže su one koje se zovu crvi i insekti, srednje su ptice i životinje, a najviše, ljudi; jer u svakom carstvu postoje najniže, srednje i najviše stvari; najniže služe srednjima, a srednje služe najvišim. Tako se svrhe svih stvorenih stvari uzdižu redom od najdaljih stvari ka čoveku, koji je prvi u redu (prvi po vrednosti).

66. U prirodnom svetu postoje tri uzlazna stepena, a isto tako u duhovnom svetu postoje tri uzlazna stepena. Sve životinje su prijemnici života; one savršenije su prijemnici života i prijemnici tri stepena prirodnog sveta; manje savršene su prijemnici života i dva stepena toga sveta; a nesavršene prijemnici jednog od ova tri stepena. Ali čovek je prijemnik života kako tri stepena prirodnog sveta tako i tri stepena duhovnog sveta. Otuda to da se čovek može uzdignuti iznad prirode, dok životinja to ne može. Čovek može da misli analitički i racionalno o građanskim i moralnim stvarima koje su unutar prirode, a isto tako i o duhovnim i nebeskim stvarima koje su iznad prirode; može čak da se mudrošću uzdigne i da vidi Boga. Ali šest stepeni kroz koje se svrhe uzdižu u svom redu čak do Boga tvorca, biće predmet rasprave na svom pravom mestu. Međutim, kao zbir svega može se videti da postoji uzdizanje svih stvorenih stvari ka prvoj, koja je jedina život, i da su svrhe svih stvari sami prijemnici života; i da od ovoga potiču oblici svrha.

67. Ukratko će se reći kako se čovek uzdiže, to jest uspinje od poslednjeg do prvog stepena. On se rađa u najnižem stepenu prirodnog sveta; tada se kroz znanje uzdiže u drugi stepen, a kada usavrši svoje razumevanje pomoću znanja, on se uzdiže u treći stepen, i tada postaje racionalan. Tri stepena uzlaza u duhovnom svetu su u čoveku iznad tri prirodna stepena, i ona se ne pokazuju sve dok čovek ne odbaci zemaljsko telo. Kada se ovo dogodi, prvi stepen mu se otvara, posle drugi, i konačno treći; ali ovaj samo kod onih koji postaju anđeli Trećeg neba; to su oni koji vide Boga. Anđeli Drugog neba i Prvog (najnižeg) neba postaju oni kod kojih su drugi i prvi (najniži) stepen otvoreni. Svaki duhovni stepen se otvara prema tome kako se prima Božanska ljubav i Božanska mudrost od Gospoda. Oni koji od ovih nešto prime, ti ulaze u prvi, ili najniži duhovni stepen; oni koji primaju više, u drugi ili srednji duhovni stepen; oni koji primaju mnogo, u treći ili najviši stepen. Ali oni koji ne primaju ništa, ti ostaju u prirodnom stepenu, i dobijaju iz duhovnog sveta samo sposobnost da misle i govore, da hoće i da deluju, ali bez inteligencije (bistrog razumevanja).

68. A ovo treba znati o uzdizanju unutarnjih delova u čoveku, koji pripadaju njegovom umu (ili duhu): Postoji reagovanje u svemu što Bog stvara. Akcija postoji samo u životu; reakciju uzrokuje akcija života. Pošto do reakcije dolazi svaki put kada se deluje na stvorenu stvar, izleda kao da ona (reakcija) pripada stvorenoj stvari. Tako, čoveku izgleda kao da je reakcija njegova, jer oseća kao da je to njegov život, dok je u stvari čovek samo prijemnik života. To je uzrok da čovek, zbog svog naslednog zla, reaguje protivu Boga. Ali onoliko koliko čovek veruje da je sav njegov život od Boga, i da je sve dobro života od Božije akcije (delovanja), a sve zlo života od čovekove reakcije, u toj meri njegova reakcija dolazi od (Božije) akcije, i tako čovek deluje zajedno sa Bogom kao od sebe. Ravnoteža svih stvari dolazi od akcije i istovremene reakcije, a

sve mora da bude u ravnoteži. Ovo je sve rečeno kako čovek ne bi poverovao da se on uzdiže ka Bogu od sebe, a ne od Gospoda.

Božansko, odvojeno od prostora, ispunjava sve prostore u Svemiru

69. Dve su stvari svojstvene prirodi – prostor i vreme. Iz ovih čovek oblikuje ideje svoje misli, a kroz to i svoje razumevanje. Ako ostane u ovim idejama, i ne podigne svoj um iznad njih, on ni na koji način ne može da vidi duhovne stvari ili Božansko, jer on u ovo uvlači ideje prostora i vremena; a kada se ovo dogodi, tada svetlost njegovog razuma postane čisto prirodna. Misлити od ovoga *lumena* (*Prim.prev.Lumen je polusvetlost u kojoj je prirodni čovek*), dok se razmišlja o duhovnim i Božanskim stvarima, je kao misлити iz noćnog mraka o stvarima koje se pokazuju samo i svetlu dana. Od ovoga dolazi do obožavanja prirode. Ali onaj koji zna kako da uzdigne svoj um iznad ideja misli vezanih za prostor i vreme, taj prelazi iz gustoga mraka u svetlo, i razabire duhovne i Božanske stvari, da bi na kraju video ono što je duhovno i Božansko; i tada iz tog svetla rasteruje gustu tminu prirodnog *lumena*, te izgoni njegove obmane iz sredine na obode (ivice). Svaki čovek, koji je od razuma, u stanju je da prevaziđe ova svojstva prirode, i delovanjem on to i čini; on tada i potvrđuje i vidi da Božansko, zato što je svemoćno, nije u prostoru. Isto tako je u stanju da potvrdi sve ono što je gore navedeno. Ali ako odriče Božansko sveprisustvo, i pripisuje sve stvari prirodi, tada on nema želje da se uzdigne, iako može.

70. Svi koji umru i postanu anđeli, odbacuju dva gorepomenuta svojstva prirode, prostor i vreme; jer tada ulaze u duhovno svetlo, gde su objekti misli istine, i gde su predmeti vida slični predmetima u prirodnom svetu, samo što su oni saobrazni njihovim mislima. Predmeti njihove misli su, kao što smo rekli, istine, te tako nisu zasnovani na prostoru i vremenu; no iako predmeti koje oni gledaju izgledaju kao da su u prostoru i vremenu, anđeli o njima ne misle od prostora i vremena.

Razlog ovome je u tome što tamo prostor i vreme nisu utvrđeni, kao u prirodnom svetu, nego se menjaju prema stanjima njihovog života (anđela). Stoga u idejama njihovih misli, umesto prostora i vremena, postoje stanja života koja se odnose na stanja ljubavi, a umesto vremena, stvari koje se odnose na stanja mudrosti. Otuda je to da se duhovna misao, i duhovni govor toliko razlikuju od prirodne misli i prirodnoga govora, kao da nemaju ništa zajedničko, osim ono što su oni (anđeoski i ljudski govor i misao) unutaranja stanja stvari, koja su sva duhovna. O ovoj razlici više će biti rečeno na drugome mestu. Sad, pošto misli anđela ne uzimaju ništa iz prostora i vremena, kad se kaže da Božansko ispunjava prostor, očito je da ovo anđeli ne mogu da shvate, jer oni ne znaju šta su prostori; no kada se, odvojeno od svake ideje o prostoru, kaže da Božansko ispunjava sve stvari, oni ovo jasno shvataju.

71. Da bi bilo jasno da čisto prirodni čovek misli o duhovnim stvarima i o Božanskom od prostora, a da duhovni čovek misli odvojeno od prostora, neka ono što sledi bude ilustracija toga. Čisto prirodni čovek misli služeći se idejama koja dobija od predmeta koje vidi, a u kojima postoji odnos dužine, širine i visine, kao i oblik koji je određen ovima, bilo da je ugaon ili kružan. Ovi (pojmovi) su vrlo jasno prisutni u idejama njegove misli o stvarima koje su na svetu vidljive; one su tako isto i u idejama njegove misli o onim (stvarima) koje nisu vidljive, kao što su građanski i moralni poslovi.

On ovoga nije svestan; no one (takve ideje) su neprekidno tu. Drugačije je s duhovnim čovekom, osobito s nebeskim anđelom, čija misao nema ništa zajedničko s brojevima i oblicima koji su u duhovnom svetu, nego samo sa stanjem neke stvari koja je posledica nekog stanja života. Sledstveno tome, on misli o nečemu što dolazi od dobra života; umesto o dužini u prostoru, o istini neke stvari od istine života; umesto visine, o stepenima ovih (istina). Na taj način on misli po saobraznostima koje postoje između duhovnih i prirodnih stvari. Po ovoj saobraznosti (korespondenciji), u Reči „dužina“ znači dobro nečeg, „širina“ istinu o nečemu, a „visina“ stepene ovih (dobra i istine).

Iz ovoga je jasno da nebeski anđeo, kada razmišlja o Božanskoj sveprisutnosti, ne može a da ne misli da Božansko, odvojeno od prostora, ispunjava sve stvari. A ono što anđeo misli, to je istina, jer je svetlo koje prosvetljuje njegov razum Božanska mudrost.

72. Ovo je osnova misli o Bogu; jer bez toga, ono što se bude reklo o stvaranju svemira od Bogo-čoveka, njegovoj svemoći, sveprisutnosti i sveznanju, čak i da se shvati, ne može se održati u umu; pošto čisto prirodan čovek, čak i kada razume ove stvari, tone natrag u ljubav svoga života, koja pripada njegovoj volji; a ta ljubav rasteruje ove istine, i uranja njegove misli u prostor, gde boravi njegov *lumen*, koji on zove racionalnim, ne znajući da sve dok poriče ove stvari, da je iracionalan. Da je ovo ovako, može se potvrditi idejom o ovoj istini, da je Bog Čovek. Čitaj pažljivo, molim te, ono što je gore rečeno (n. 11-13), i ono što sledi, i tvoj će razum to prihvatiti. Ali kada dozvoliš da se tvoja misao spusti u prirodni *lumen* koji dolazi od prostora, zar ove stvari neće izgledati kao paradoks? I ako se (tvoja misao) spusti daleko dole, zar je nećeš odbaciti (misao da je Bog Čovek)? To je razlog da se kaže da Božansko ispunjava sve prostore u svemiru, a ne da ih Bogo-čovek ispunjava. Jer kad bi se ovo reklo, čisto prirodni *lumen* se ne bi složio. Ali on se slaže s propozicijom (stavom) da Božansko ispunjava sav prostor, jer se ovo slaže i s onom (propozicijom) o kojoj teolozi govore, da je Bog sveprisutan, i da čuje i zna sve stvari. (O ovom predmetu može se videti više u n. 7-10).

Božansko je u celom vremenu, odvojeno od vremena

73. Pošto je Božansko, iako odvojeno od prostora, u celom prostoru, to je ono, iako odvojeno od vremena, u celom vremenu. Jer ništa što je svojstveno prirodi ne može da se kaže o Božanskom, a prostor i vreme svojstveni su prirodi. Prostor u prirodi je merljiv, a tako je i vreme. Ovo se meri danima, sedmicama, mesecima, godinama i vekovima; dani se mere časovima; sedmice i meseci danima; godine četirma godišnjim dobima; a vekovi (stoleća) godinama. Priroda uzima ova merenja od prividnog kretanja (revolucije) i godišnjega kretanja sunca na svetu. Protok vremena u onome svetu (duhovnom svetu) izgleda slično kao da je u vremenu, jer i oni žive kao što žive ljudi na svetu jedan s drugim; a ovo je nemoguće bez izgleda vremena. Ali tamo vreme nije izdvojeno na periode kao na svetu, jer je njihovo sunce stalno na istoku, i nikad ne zalazi; jer ono je Gospodova Božanska ljubav, koja njima izgleda kao sunce. Stoga oni nemaju dane, sedmice, mesece, godine i stoleća, ali umesto njih imaju stanja života, po kojima se prave razlike ne po periodima vremena, nego po stanjima. A kada stanje određuje vreme, tada je vreme samo privid. Jer stanje može da učini da vreme izgleda dugo; iz ovoga je jasno da je vreme u duhovnom svetu ništa drugo nego kvalitet stanja. Od toga dolazi da u Reči, „časovi“, „dani“, „sedmice“, „meseci“ i „godine“, označavaju stanja i izmene stanja u nizovima i u skupinama; a kad se odnose na crkvu, tada „jutro“ znači prvo stanje, „podne“ puninu, „veče“ spuštanje, a „noć“ kraj. Četiri godišnja doba, „proleće“, „leto“, „jesen“, i „zima“ imaju slična značenja.

74. Iz ovoga gore vidi se da vreme čini jedno sa misli koja dolazi iz osećanja; jer od toga zavisi kakvo je čovekovo stanje. A sa protokom vremena, u duhovnom svetu, slažu se i razdaljine u prostoru, a što se može pokazati iz mnogo toga. Na primer, u duhovnom svetu, putevi se produžavaju ili skraćuju prema dužini misli od osećanja. Od ovoga dolazi izreka „vremenski prostori“. Pored toga, u slučajevima kada misao ne sledi svoje vlastito osećanje u čoveku, propust vremena se ne primećuje.

75. Sada, isto kao što su vremena svojstvena prirodi u prirodnom svetu, tako su duhovnom svetu svojstvena čista stanja, koja izgledaju kao da se nižu, jer su anđeli i duhovi konačni; međutim, ta stanja se u Bogu ne menjaju, jer su beskonačna, a beskrajne stvari u njemu su jedno (kao što je pokazano gore, n. 17-22.). Iz ovoga sledi da je Božansko u celom vremenu, iako odvojeno od vremena.

76. Onaj ko nema znanja o Bogu odvojeno od vremena i ko nije u stanju da o njemu misli po opažanju, taj nije u stanju da shvati večnost osim kao večnost vremena; u kojem slučaju, kada misli o Bogu od večnosti, on je zapanjen; jer misli o početku, a početak se nužno odnosi na vreme. *Prim.prev. Po autoru, „opažanje“ ili percepcija ima posebno značenje: to je način na koji anđeli vide odnosno shvataju istine; to je slikovito, osećajno i dinamično viđenje istine, koju*

autor ponekad naziva i anđeoskom idejom, a koju je imao prilike da doživi, po dopuštenju, naravno.

Njegova zapanjenost potiče od ideje da Bog postoji od sebe, iz čega jurne glavačke u ideju da je priroda od sebe; iz ove ideje može da ga izvuče samo duhovna ili anđeoska ideja o večnosti, koja je odvojena od vremena; a kada je vreme odvojeno, tada su večno i Božansko isto, a Božansko je Božansko u sebi, a ne od sebe.

Anđeli izjavljuju da oni mogu da shvate Boga od večnosti, ali ne mogu nikako shvatiti prirodu od večnosti, a još manje prirodu od sebe, a već nikako prirodu u sebi. Jer ono što je u sebi, to je *esse*, od kojega su sve stvari; *esse* u sebi je sami život, koji je Božanska ljubav i Božanska mudrost. Za anđele ovo je večno, to jest večno odvojeno od vremena kao što su nestvorene stvari odvojene od stvorenih stvari, ili beskrajne od krajnjih, između kojih, u stvari, nema odnosa (*ratio*).

Božansko je isto i u najvećim i u najmanjim stvarima

77. Ovo sledi iz prethodna dva člana, da je Božansko, iako odvojeno od vremena, u svom vremenu, i odvojeno od prostora, u celom prostoru. Pored toga, postoje i veći i najveći prostori, i manji i najmanji; a pošto su prostori i vremena jedno, kao što je rečeno, to je isto i sa vremenima. *Prim. prev. Reklo bi se da se moderna fizika približava duhovnom shvatanju prostora i vremena.* U ovima Božansko je isto, jer se Božansko ne menja i ne varira, kao što je slučaj u svemu što pripada prirodi, nego je nepromenljivo i stalno, pa stoga isto svuda i svagda.

78. To je samo izgled da Božansko nije isto u jednoj kao u drugoj osobi; kao da je, na primer različito kod mudrog i kod prostog, ili kod starog i kod deteta. No ovo je obmana koja potiče iz izgleda; čovek je drugačiji, ali Božansko u njemu nije drugačije. Čovek je prijemnik, a prijemnik je ono što se menja. Mudar čovek je prijemnik koji prima adekvatnije (bolje), pa prema tome potpunije nego prost čovek; i star čovek, koji je mudar, više nego dete ili dečak; ali Božansko je isto u jednom kao i u drugom. To dolazi od obmane koja potiče od privida da je Božansko različito kod anđela neba i kod ljudi na zemlji, jer su anđeli u neizrecivoj mudrosti, dok ljudi to nisu; ta prividna razlika nije u Gospodu nego u subjektima, prema tome kako oni primaju Božansko.

79. Da je Božansko isto i u najvećim i u najmanjim stvarima, može se videti po nebu i po anđelu. Božansko u celom nebu i Božansko u jednom anđelu je isto; stoga se i celo nebo može pokazati kao jedan anđeo. Tako je i sa crkvom, a i čovekom crkve. Najveća forma, koja prima Božansko, je celo nebo zajedno sa celom crkvom; najmanja je jedan anđeo neba i jedan čovek

crkve. Ponekad mi se pokazalo celo jedno nebesko društvo kao jedan anđeo-čovjek; i rečeno mi je da može izgledati veliko kao div, ili kao čovek mali kao dete; i sve je ovako, jer je Božansko isto u najvećem kao i u najmanjem.

80. Božansko je isto tako isto u najvećem i najmanjem svih stvorenih stvari koje nisu žive; jer je ono u svakom dobru njihove svrhe. Ove stvari, međutim, nisu žive zato što nisu forme života, ali su žive kao forme svrha; a forma se razlikuje prema vrednosti svrhe. Ali na koji način je Božansko u ovim stvarima, biće izneto u onome što sledi, gde se bude raspravljalo o stvaranju.

81. Stavi na stranu prostor, i poreci mogućnost praznog prosora (vakuuma), i onda misli o Božanskoj ljubavi i Božanskoj mudrosti kao o samoj suštini, pošto je prostor odstranjen a vakuum poreknut. A onda misli prema prostoru; i primetićeš da je Božansko isto kako u najvećim tako i u najmanjim stvarima prostora; jer u suštini odvojenoj od prostora nema ni velikog ni malog, nego samo isto.

82. Sada će se nešto reći o vakuumu (praznom prostoru). Jedan put sam čuo anđele kako govore sa Njutnom o vakuumu, rekavši da ne podnose ideju da je prostor ništa, iz razloga što u njihovom svetu koji je duhovan, i koji je unutar ili iznad prostora i vremena prirodnog sveta, da oni podjednako osećaju, misle, da se na njih deluje, da vole, hoće, dišu, čak i govore i deluju, što bi bilo potpuno nemoguće u vakuumu koji je ništa, jer ništa je ništa, a o ničemu se ne može ništa ni reći. Njutn je rekao da on sada zna da Božansko, koje je samo biće, ispunjava sve stvari, i da mu je užasna ideja da je vakuum ništa, jer je ta ideja razorna za sve stvari i da oni koji tako misle su kao u nesvestici, jer u ničemu nikakva stvarna delatnost uma nije moguća.

Poglavlje 2

(Sredstva Stvaranja)

Božanska ljubav i Božanska mudrost pokazuju se u Nebu kao Sunce

83. Postoje dva sveta, Duhovni i Prirodni. Duhovni ne uzima ništa od prirodnog, niti prirodni od duhovnog. Ova dva su potopuno različita i saobraćaju (kominiciraju) preko saobraznosti (korespondencija) čija je priroda prikazana obilato na drugome mestu. Da ilustrujemo ovo jednim primerom: toplina je saobrazna (korespondira) dobru ljubavi ka bližnjemu u duhovnom svetu, a svetlo u prirodnom svetu saobrazno je istini vere u duhovnom svetu; i ko ne vidi da toplina i dobro ljubavi ka bližnjemu, i svetlo i istina vere nisu različiti? Ali u početku izgledaju sasvim različiti, kao da su dve sasvim raznovrsne stvari.

One tako izgledaju kada se pitamo šta dobro ljubavi ka bližnjemu ima zajedničko sa toplotom, ili istina vere sa svetlom; kad u stvari, duhovna toplota je to dobro, a duhovno svetlo je ta istina. Iako su ove stvari u sebi tako raznolike, one čine jedno preko saobraznosti (korespondencije). One čine jedno na ovaj način: kada čovek čita, u Reči Božijoj, o toplini i svetlu, duhovi i anđeli koji su kod Njega opažaju ljubav ka bližnjem umesto topline, a veru umesto svetla. Ovaj primer je naveden zato da bi se znalo da su dva sveta, duhovni i prirodni, tako različiti da nemaju ništa zajedničko jedan s drugim; pa ipak, oni su tako stvoreni da među njima postoji saobraćaj (komunikacija), čak i povezivanje preko saobraznosti.

84. Pošto su ova dva sveta tako različita, jasno se može videti da je duhovni svet pod drugim suncem nego prirodni svet. Jer u duhovnom svetu, baš kao i u prirodnom, postoji i toplota i svetlo; no tamo je toplota, kao i svetlo, duhovna; a duhovna toplota je dobro ljubavi ka bližnjemu, dok je duhovna svetlost istina vere. Sada, pošto toplota i svetlo imaju poreklo u suncu, očigledno je da duhovni svet ima drugačije sunce od prirodnog sveta; i dalje, da je sunce duhovnog sveta u suštini takvo da iz njega izlazi duhovna toplota i svetlo; dok je sunce prirodnog sveta takvo da iz njega dolazi prirodna toplota. Sve duhovno se odnosi na dobro i istinu, te ne može da dođe ni iz kojeg drugog izvora osim iz Božanske ljubavi i Božanske mudrosti; jer sve dobro je od ljubavi, a sva istina je od mudrosti; da oni nemaju nikakvo drugo poreklo, to može da vidi svaki razborit čovek.

85. Da osim sunca prirodnog sveta postoji još jedno sunce, to do sada nije bilo poznato. Razlog ovome je u tome što se duhovno čovekovo pretvorilo u toj meri u njegovo prirodno, da on ne zna šta je duhovno, pa tako ni šta je duhovni svet, stanište duhova i anđela, osim da je različit od prirodnog sveta. Pošto je duhovni svet ležao tako duboko skriven od znanja onih koji žive u prirodnom svetu, svidelo se Gospodu da otvori vid moga duha da bih video stvari toga sveta, baš kao što vidim stvari ovoga sveta, kako bih posle opisao taj svet; što je učinjeno u delu *Nebo i Pakao* u poglavlju u kome se govori o suncu duhovnog sveta. Jer to sam sunce video; izgledalo je iste veličine kao i sunce prirodnog sveta, kao u plamenu ali sa više sjaja. Isto tako, saznao sam da je celo anđeosko nebo pod tim suncem, i da ga anđeli trećeg neba vide neprestano, anđeli drugog neba vrlo često, a anđeli prvog ili vanjskog neba samo ponekad. Da su sva njihova toplota i njihovo svetlo, kao i sve što se pojavljuje u tome svetu, od toga sunca, uskoro će se videti.

86. To sunce nije sam Gospod, nego je od Gospoda. To je Božanska ljubav i Božanska mudrost koja proističe od Njega pokazujući se kao sunce u tome svetu. I zato što su ljubav i mudrost jedno u Gospodu (vidi poglavlje 1), za to se sunce kaže da je Božanska ljubav; jer Božanska mudrost je od Božanske ljubavi, a to znači da je ona ljubav.

87. Pošto je ljubav saobrazna plamenu, to sunce se pokazuje pred očima anđela kao plameno; jer anđeli ne mogu videti ljubav svojim očima, ali zato vide umesto ljubavi ono što joj je saobrazno. Jer anđeli, isto kao i ljudi, imaju jedno unutarnje i jedno spoljašnje; i to unutarnje je to koje misli i koje je mudro, koje hoće i voli; a to spoljašnje je ono koje oseća, vidi, govori i deluje. Sve spoljašnje (stvari) su saobrazne unutarnjim, ali saobraznosti (korespondencije) su duhovne, ne prirodne. Pored toga, duhovna bića osećaju Božansku ljubav kao vatru: Stoga „vatra“, kad se pomene u Reči Božijoj, označava ljubav. U Izrailjskoj crkvi, „sveta vatra“ je označavala ljubav; pa stoga, u molitvama Bogu, uobičajeno je da se moli da „nebeska vatra“, to jest Božanska ljubav, „zapali srca“.

88. S ovakvom razlikom između duhovnog i prirodnog (pokazano gore, n. 83), ništa od sunca prirodnog sveta, to jest od njegove topline i svetla, niti zemaljski predmeti, ne može preći u duhovni svet. duhovnom svetu je svetlo prirodnog sveta gusti mrak, a njegova toplina je smrt. Ali i pored toga, toplina (prirodnog) sveta može da se oživi kroz uticaj (influks) iz duhovne topline, a svetlo sveta može da se pojača uticajem iz duhovnog svetla; ovo ne može da se izvede produženjem (continuity).

Toplina i svetlo proističu iz Sunca koje dobija svoju formu (existere) od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti

89. U duhovnom svetu, u kome su anđeli i duhovi, postoji i toplina i svetlo, baš kao na svetu gde su ljudi; štaviše, toplina se oseća na isti način, i svetlo se vidi kao svetlo. Pa ipak, toplina i svetlo duhovnog sveta i (toplina i svetlo) od prirodnog sveta (kao što je rečeno) tako su različiti da nemaju ništa zajedničko. Oni se razlikuju jedno od drugoga kao ono što je živo od onoga što je mrtvo. Toplina duhovnog sveta je u sebi živa; tako i svetlo i toplina duhovnog sveta proizlaze iz sunca koje je čista ljubav, dok toplina prirodnog sveta proizlazi od sunca koje je čista vatra; a ljubav je živa, jer je Božanska ljubav sami život; dok je vatra mrtva, a sunčeva vatra je sama smrt, i može tako da se nazove, jer u njoj nema nimalo života.

90. Pošto su anđeli duhovni, oni mogu da žive samo u duhovnoj toplini i svetlosti, dok ljudi mogu samo u prirodnoj toplini i svetlu; jer duhovno se slaže sa duhovnim, a prirodno sa prirodnim. Ako bi anđeo dobio i najmanju česticu prirodne topline i svetla, on bi nestao; jer je to u potunoj neslozi s njegovim životom. U pogledu unutarnjeg uma, svaki čovek je duh. Kada umre, on se potpuno povlači iz sveta prirode, ostavljajući za sobom sve što mu pripada, te ulazi u jedan svet gde nema ništa od prirode.

U tome svetu on živi tako odvojen od prirode, da među njima nema bilo kakve komunikacije po produženosti (continuity), a to je kao između grubljeg i finijeg, nego samo preko onoga što

prethodi i onoga što sledi (priora et posteriora); a među ovima je moguća komunikacija samo preko saobraznosti. Iz ovoga se može videti da duhovna toplina nije samo čistija prirodna toplina, ili duhovna svetlost samo čistija prirodna svetlost, nego da imaju sasvim drugu suštinu; jer duhovna toplina i duhovno svetlo dobijaju svoju suštinu od sunca koje je čista ljubav, a to je sam život; dok prirodna toplina i svetlo dobijaju svoju suštinu od sunca koje je čista vatra, u kojoj (kao što je rečeno) nema apsolutno ništa od života.

91. Pošto je takva razlika između topline i svetla dva sveta, vrlo je jasno zašto oni koji su u jednom svetu ne mogu da vide one koji su u drugom svetu. Jer oči čoveka, koji vidi od prirodnog svetla, su od supstanci ovoga sveta, a oči anđela su od supstanci njegovog sveta; tako su one u oba slučaja oblikovane za odgovarajuće primanje njihovog vlastitog svetla. Iz svega ovoga se može videti kakve su neznalice oni koji, zato što ne mogu da vide anđele i duhove vlastitim očima, nisu voljni da poveruju da su oni ljudi.

92. Do sada nije bilo poznato da su anđeli i duhovi u sasvim drugoj svetlosti i drugoj toplini od ljudi. Nije čak bilo poznato da je moguće da postoji druga toplina i drugo svetlo. Jer čovek svojom misli nije prodro preko finijih ili čistijih stvari u prirodi. Pa su zbog toga mnogi zamišljali da je stanište anđela i duhova u eteru, a neki da je na zvezdama – tako unutar prirode, i da su tako u svom vlastitom svetu, koji je pod suncem.

A pošto su u duhovnom svetu prostori prividi (kao što je gore pokazano), za anđele i duhove se ne može reći da su u eteru ili na zvezdama; u stvari, oni su prisutni kod čoveka, pripojeni osećanju i misli njegovog duha; pošto je čovek duh, zbog toga on misli i hoće; sledstveno, duhovni svet je svuda gde je i čovek, a nikako negde drugo. Jednom reči, svaki čovek je u pogledu svog unutarnjeg uma u tome svetu, posred duhova i anđela tamo; i on misli od te svetlosti, i voli od te topline.

Sunce Duhovnog sveta nije Bog, nego proizilazi iz Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogočoveka; a isto tako su i toplina i svetlo od toga sunca

93. Pod tim suncem koje je pred očima anđela, i od kojega oni primaju toplinu i svetlo, se ne misli na samog Gospoda, nego na ono što kao prvo proizilazi od njega, koje je najviši stepen duhovne topline. Najviši stepen duhovne topline je duhovna vatra, koja je Božanska ljubav i Božanska mudrost u njihovoj prvoj saobraznosti (korespondenciji). Zbog toga se to sunce pokazuje kao vatra i anđelima ono je vatreno, ali ne i ljudima. Vatra koja je vatra ljudima nije duhovna, nego prirodna, a između ove dve postoji razlika kao između onoga što je živo i onoga što je mrtvo. Stoga duhovno sunce svojom toplinom oživljava duhovna bića i obnavlja duhovne

predmete, ali ne od sebe nego pomoću uticaja duhovne topline, kojoj pruža pomoć kao neku vrstu zamene.

94. Ova duhovna vatra, u kojoj i svetlo ima svoje poreklo, postaje duhovna toplina i svetlo, a ta (vatra) se smanjuje kada zrači. Ovo smanjenje ide po stepenima, o kojima će posle biti govora. Drevni ljudi su ovo predstavljali krugom koji sija vatrom i koji je blistav od svetlosti oko Božije glave, kao što se to i danas radi na slikama koje predstavljaju Boga kao čoveka.

95. Da ljubav rađa toplinu, a mudrost svetlo, pokazuje se u iskustvu: kad voli, čovek postaje topao, a kada govori mudro, on kao da vidi stvari u svetlu. I iz ovoga je jasno da prvo što ističe od ljubavi je toplina, a prvo što proizilazi iz mudrosti je svetlo. Da su one i saobraznosti, to je jasno. Jer toplina se javlja (existit) ne u samoj ljubavi, nego iz ljubavi u volji, a otuda i u telu; a svetlo se ne pojavljuje u mudrosti, nego u razumnoj misli, a otuda i u govoru. Sledstveno, ljubav i mudrost su suština života topline i svetla. Toplina i svetlo su ono što proističe, pa stoga što proističu, to su i saobraznosti (korespondencije).

96. Da je duhovno svetlo sasvim različito od prirodnog svetla, svak može znati ko posmatra misli svoga uma. Jer kada um misli, on vidi predmete u svetlu, a oni koji misle duhovno, vide istine, i to u ponoć isto kao i po dana. Zato se pomoću svetla opisuje razum, a za razum se kaže da vidi; stoga neko ponekad kaže za drugoga da onaj vidi (to jest da shvata), da je nešto tako. Razum, zato što je duhovan, ne može da tako vidi iz prirodne svetlosti, jer prirodna svetlost ne ostaje u čoveku, nego se povlači sa suncem. Iz ovoga je očito da se razum služi svetlom koja se razlikuje od one kojom se služe oči. A ovo svetlo ima drugo poreklo.

97. Neka se svak čuva od pomisli da je sunce duhovnog sveta sam Bog. Sam Bog je Čovek. Prvo što proizilazi iz njegove ljubavi i mudrosti jeste vatrena duhovna (supstanca) koja se pred anđelima pokazuje kao sunce. Stoga, kada se Gospod pokazuje anđelima kao osoba, on se pokazuje kao čovek; a ponekad u suncu, a ponekad izvan sunca.

98. To dolazi od saobraznosti da se u Reči Gospod naziva ne samo „sunce“, nego i „vatra“ i „svetlo“. Pod „sunce“ se misli na njega kao Božansku ljubav i Božansku mudrost zajedno; pod „vatrom“ na njega kao Božansku ljubav, a pod „svetlo“ na njega kao Božansku mudrost.

Duhovna toplina i svetlo, dok proizilaze od Gospoda kao Sunca, čine jedno, isto kao što Njegova Božanska ljubav i Božanska mudrost čine jedno

99. Kako Božanska ljubav i Božanska mudrost čine jedno, objašnjeno je u poglavlju 1; slično tome toplina i svetlo čine jedno, jer proizlaze iz ovih, a stvari koje proizlaze čine jedno zbog toga što su saobrazne, gde je toplina saobrazna ljubavi, a svetlo mudrosti.

Iz ovoga sledi da kao što je Božanska ljubav *esse* (biti) a Božanska mudrost *existere* (postojati), kao što se vidi gore, n. 14-16, tako je i duhovna toplina Božansko proizlazeće od Božanskog *esse*, a duhovno svetlo je Božansko proizlazeće od Božanskog *existere*. Te pošto je jedinstvo Božanske ljubavi od Božanske mudrosti, a Božanska mudrost je od Božanke ljubavi (kao što je pokazano gore, n. 34-39), tako je duhovna toplina od duhovnog svetla, a duhovno svetlo je od duhovne topline. I pošto je takvo njihovo jedinstvo, to sledi da toplina i svetlo, zato što proizlaze od Gospoda kao sunca, jesu jedno. Međutim, videće se u onome što sledi, da ih anđeli i ljudi ne primaju kao jedno.

100. Toplina i svetlo, koje proizlaze od Gospoda kao sunca, jesu ono što se u eminentnom smislu zove duhovno, i oni (toplina i svetlo) se nazivaju duhovno u jednini, zato što su jedno; stoga, kada se duhovno pomene na sledećim stranicama, misli se na oba zajedno. Od toga duhovnog je to da se ceo duhovni svet naziva duhovnim. Kroz to duhovno, sve stvari na svetu vuku svoje poreklo, a isto tako i svoje ime. Da se toplina i svetlo nazivaju duhovnim, to je zato što se Bog naziva duhom, a Bog kao duh je duhovno koje proističe. Bog, zbog svoje vlastite suštine, naziva se Jehovom; a time što proizlazi, On oživljava i prosvetljuje Nebo i ljude crkve. Sledstveno, kaže se da duh Jehovin oživljava i prosvetljuje.

101. Da toplina i svetlo, to jest duhovno koje proističe od Gospoda kao sunca čine jedno, može se razjasniti toplinom i svetlom koje potiče od sunca u prirodnom svetu. Ovo dvoje (toplina i svetlo) čine jedno dok izlaze iz sunca. Da na zemlji ne čine jedno, to je zbog zemlje. Jer se zemlja okreće svakog dana oko svoje ose, a kreće se i jednom u godini po elipsi, što daje privid da toplota i svetlo ne čine jedno. Jer usred leta ima više topline nego svetla, a usred zime ima više svetla nego topline. U duhovnom svetu je isto tako. Osim što u tome svetu nema dnevnog i godišnjeg kretanja zemlje; ali anđeli se okreću, neki više a neki manje, prema Gospodu; oni koji se okreću više, ti primaju više topline a manje svetlosti, a oni koji se okreću manje, oni primaju više svetla nego topline.

Zbog ovoga se neba, koja su sačinjena od anđela, dele u dva kraljevstva, prvo koje se zove Nebesko, i drugo koje se zove Duhovno; nebeski anđeli primaju više topline, a duhovni više svetla. Pored toga, zemlje koje oni nastanjaju razlikuju se u izgledu prema tome kako primaju toplinu i svetlo. Ako se ova promena stanja kod anđela stavi na mesto kretanja zemlje, saobraznost (korespondencija) je potpuna.

102. U onome što sledi, videće se da sve duhovne stvari koje imaju poreklo u toplini i svetlosti sunca čine jedno na sličan način kada se posmatraju u njima samima, ali ako se posmatraju kada dolaze od osećanja anđela, tada ne čine jedno. Kada toplina i svetlost u nebima čine jedno, to je kod anđela kao da je proleće; a kada ne čine jedno, to je kao leto ili kao zima – ne kao zima u

ledenim zonama, nego kao zima u toplijim zonama. Tako je primanje ljubavi i mudrosti u istoj meri pravo stanje anđela. Pa je stoga anđeo anđeo neba prema tome jedinstvu ljubavi i mudrosti. Isto je i sa čovekom crkve, kada ljubav i mudrost, to jest ljubav ka bližnjem i vera, čine jedno u njemu.

Sunce Duhovnog sveta pokazuje se na srednjoj visini, daleko od anđela, kao što je sunce Prirodnog sveta od ljudi

103. Većina ljudi ponesu sa sobom iz sveta ideju o Bogu, da je on iznad glave, na visini, i ideju o Gospodu da živi u Nebu među anđelima. Oni nose sa sobom ovu ideju o Bogu zato što se u Reči Gospod zove „uzvišeni“, i kaže se da „obitava na visini“; stoga u molitvi i kod bogoštovanja ljudi podižu oči i ruke uvis, ne znajući da se pod „uzvišeni“ misli na ono što je najdublje.

Oni nose sa sobom ideju da je Gospod u nebu između anđela, jer ljudi misle o njemu kao što misle o nekom drugom čoveku; neki misle o njemu kao o anđelu, ne znajući da je Gospod jedini i pravi Bog, koji vlada svemirom, a koji da je među anđelima u nebu, ne bi mogao da ga posmatra i da se brine za njega (nebo), te da i njime upravlja. A da on ne sija kao sunce u nebima pred onima koji su u duhovnom svetu, anđeli ne bi imali svetla; pošto su anđeli duhovni, samo je duhovna svetlost u skladu sa njihovom suštinom. Da postoji svetlost u nebima, daleko jača nego na svetu, videće se kada se bude razgovaralo o stepenima.

104. Što se tiče sunca, od kojega anđeli imaju toplinu i svetlo, ono se pokazuje iznad zemalja koje nastanjuju anđeli, na visini od četrdeset pet stepeni, što je srednja visina; tako isto, izgleda udaljeno od anđela kao što je sunce sveta od ljudi. Sunce je stalno na toj visini i na toj udaljenosti, i ne pomera se sa svoga mesta. Otuda anđeli nemaju vreme izdvojeno na dane i godine, niti proticanje dana od od jutra kroz podne do večeri i u noć; niti protok vremena u godini od proleća, kroz leto i jesen, u zimu; ali imaju neprestano svetlo i neprekidno proleće; tako, kod anđela, kao što je gore rečeno, umesto vremena postoje stanja.

105. Sunce duhovnog sveta pojavljuje se na srednjoj visini iz sledećih razloga: Prvo, toplina i svetlo koje potiče iz toga sunca su srednjeg intenziteta, pa su stoga podjednako proporcionalni i u pravoj meri umereni. Jer da se to sunce pojavljuje iznad srednje visine, tada bi se osećala veća toplina, a ako ispod (srednje visine), bilo bi više svetla nego topline; kao što je slučaj na zemlji kada je sunce iznad i ispod srednje visine; kada je iznad, toplina se povećava više nego svetlo, a kada je ispod, tada se svetlo pojačava više nego toplina; jer svetlo ostaje isto i leti i zimi, ali se toplina povećava ili smanjuje prema tome na kojoj je visini sunce. Drugo, sunce duhovnog sveta se pojavljuje na srednjoj visini iznad anđeoskog neba, što čini da su anđeli u stanju mira; jer ovo je stanje saobrazno proleću na zemlji. Treće, tako su anđeli u stanju da uvek okreću glave ka

Gospodu, i da ga gledaju svojim očima. Jer kod svakog okretanja tela, anđeli imaju pred očima istok, to jest Gospoda. I ovo je nešto posebno u tome svetu, a to ne bi bio slučaj kada bi se sunce toga sveta pokazivalo iznad ili ispod srednje visine, a najmanje (bi to bio slučaj) da se pojavljuje iznad glave u zenitu.

106. Kada se sunce duhovnog sveta ne bi pojavljivalo daleko od anđela, kao sunce prirodnog sveta od ljudi, celo anđeosko nebo, i pakao ispod njega, i naša zemaljska kugla ispod ovih, ne bi bili pod pogledom, brigom, sveprisustvom, sveznanjem, svemoći i providenjem Gospodovim; ovo treba uporediti sa suncem našeg sveta, koje da nije na rastojanju od zemlje, ne bi bilo prisutno i moćno u svim zemljama svojom toplinom i svetlom, a ne bi moglo ni da pruži pomoć, i kao neku zamenu, suncu duhovnog sveta.

107. Vrlo je važno da se zna da postoje dva sunca, jedno duhovno, drugo prirodno; duhovno za one koji su u duhovnom svetu, a prirodno za one koji su u prirodnom svetu. Ako se ovo ne zna, ne može se ništa razumeti o stvaranju i o čoveku, što je predmet o kome se ovde govori. Istina, efekti se mogu opaziti, ali ako se u isto vreme ne vide i efekti i uzroci, tada će se efekti pokazati kao da je noćna tama.

Rastojanje između Sunca i anđela u Duhovnom svetu pokazuje kako oni primaju Božansku ljubav i Božansku mudrost

108. Sve obmane koje preovlađuju kod zlih i kod prostih, potiču od privida (izgleda) koji se potvrde. Sve dok privid ostaje privid, to su prividne istine, prema kojima svak može da misli i govori; ali kada su prihvaćene kao prave istine, a to se dešava kada se one potvrde (životom), tada prividne istine postaju laži i obmane. Na primer: privid je da se sunce okreće oko sebe svakoga dana, i da sledi godišnji put po elipsi. Sve dok se ovaj privid ne potvrdi, on ostaje prividna istina prema kojoj se može misliti i govoriti; jer čovek kaže da se sunce diže i zalazi, i tako čini jutro, podne, večer i noć; isto tako, da je sunce u tom i tom stepenu elipse ili na toj visini, i da tako čini proleće, leto, jesen i zimu. Ali kada se ovaj privid potvrdi kao stvarna istina, tada onaj koji to potvrđuje misli i govori laži koje dolaze od obmana. Isto je i sa bezbroj drugih privida, ne samo u prirodnim, građanskim, i moralnim, nego i u duhovnim poslovima.

109. Isto je i sa rastojanjem sunca duhovnog sveta, koje je prvo što proizilazi od Gospodove Božanske ljubavi i Božanske mudrosti. Istina je da nema rastojanja, jer je rastojanje privid u skladu sa stepenom u kojem anđeli primaju Božansku ljubav i Božansku mudrost. Da su rastojanja u duhovnom svetu prividi, može se videti iz onoga što je gore rečeno (kao u n. 7-9; da

Božansko, odvojeno od prostora, ispunjava sve prostore). Ako ne postoje prostori, nema ni rastojanja, ili, što je isto, ako su prostori prividi, rastojanja su isto tako prividi, jer rastojanja se odnose na prostor.

110. Sunce duhovnog sveta pokazuje se na rastojanju od anđela, jer oni primaju Božansku ljubav i Božansku mudrost po meri topline i svetla koja odgovara njihovim stanjima. Pošto je stvoren i konačan, anđeo ne može da prima Gospoda u prvom stepenu topline i svetla kakvo je u suncu; jer ako bi ga primio (u prvom stepenu), on bi ceo izgoreo. Stoga anđeli primaju Gospoda u onom stepenu koji odgovara njihovoj ljubavi i mudrosti. Neka sledeće bude ilustracija. Anđeo najnižeg neba ne može da se uzdigne do anđela trećeg neba, jer ako se uzdigne i uđe u njihovo nebo, on pada kao u nesvesticu, i kao da je u smrtnoj agoniji. Razlog je to da on ima manji stepen ljubavi i mudrosti, a toplina njegove ljubavi i svetlo njegove mudrosti su u istom stepenu kao njegova ljubav i mudrost. Šta bi bilo da se anđeo uzdigne do sunca i uđe u njegovu vatru? Zbog razlika u tome kako anđeli primaju Gospoda, neba izgledaju odvojena jedna od drugih. Najviše nebo, koje se zove i Treće, pojavljuje se iznad Drugoga, a drugo iznad Prvog; neba nisu odvojena, nego izgledaju odvojena, jer je Gospod prisutan podjednako kod onih koji su u najnižem kao i kod onih koji su u trećem nebu. Ovo što čini izgled razdaljine nije u Gospodu, nego u subjektima, to jest u anđelima.

111. Da je ovo ovako, jedva da se može shvatiti prirodnom idejom, jer u ovoj je prostor, ali se može duhovnom idejom, kakvu imaju anđeli, jer u takvoj nema prostora. No i prirodnom idejom može se ovoliko razumeti, naime da se ljubav i mudrost (ili što je isto, Božanska ljubav i Božanska mudrost) ne mogu kretati u prostoru, nego su prisutne kod svakoga prema primanju. Da je Gospod prisutan kod svih, on uči kod Mateja (28:20), i da će nastaviti kod onih koji ga vole, kod Jovana (14:23).

112. Kako je ovo dokazivano služeći se nebima i anđelima, možda izgleda kao odviše visoka mudrost, ali, isto je istinito i o ljudima. U unutarnjosti svoga uma ljudi primaju toplinu i svetlo od istoga sunca. Njih (unutarnje delove uma) zagreva toplina i obasjava svetlo u onoj meri u kojoj primaju ljubav i mudrost od Gospoda. Razlika između anđela i ljudi je u tome, da su anđeli samo pod tim (duhovnim) suncem, a ljudi su ne samo pod tim suncem, nego i pod suncem ovoga sveta. Jer ljudska tela mogu da počnu (da žive) i da traju samo kada su ispod oba sunca, a to nije slučaj s anđelima koji su duhovni.

Anđeli su u Gospodu, a Gospod je u njima; i zato što su anđeli prijemnici, samo je Gospod Nebo

113. Nebo se naziva „stanom Božijim“ a tako isto i „Božijim prestoljem“, pa se iz toga veruje da je Gospod tamo kralj u svome kraljevstvu. Ali Bog (to jest Gospod) je u suncu iznad neba, a

kroz toplinu i svetlo on je prisutan i u nebima (kao što je pokazano u poslednja dva paragrafa). No, iako je Gospod prisutan u nebu na taj način, on je tamo onakav kao što je u sebi.

Zato što razdaljina između sunca i neba nije razdaljina (kao što je pokazano gore, n. 108-112), nego samo privid razdaljine, te pošto je ta razdaljina samo privid, to sledi da je sam Gospod u nebu, jer on je u ljubavi i mudrosti anđela neba; a pošto je u ljubavi i mudrosti svih anđela, a anđeli sačinjavaju nebo, to je on u celom nebu.

114. Ne samo da je Gospod u Nebu; on je samo Nebo; jer ljubav i mudrost čine anđela, i ove dve (stvari) su Gospodove u anđelima; a iz toga sledi da je Gospod nebo. Jer anđeli nisu anđeli po nečemu što je njihovo; ono što je njihovo, to je ono što je vlastito i kod ljudi, a to je zlo. Anđelovo vlastito je takvo, jer svi anđeli su bili ljudi od njihovog rođenja. Vlastito je samo odloženo, a koliko je odloženo, toliko anđeli primaju ljubav i mudrost, odnosno Gospoda, u sebe. Svako, samo ako malo uzdigne svoj um, može videti da Gospod može da obitava u anđelima samo u onome što je njegovo, to jest u onome što je zaista njegovo, a to je ljubav i mudrost, a nikako anđelovo vlastito (ili jastvo, selfhood), koje je zlo. Iz toga sledi da onoliko koliko se zlo odloži, toliko je Gospod u njima, i toliko su oni anđeli. Samo anđeosko u anđelima neba je Ljubav Božanska i Mudrost Božanska. Ovo se Božansko naziva anđeosko kada je u anđelima. Iz ovoga je, opet, očito da su anđeli anđeli od Gospoda, a ne od sebe samih; sledstveno, isto je istinito i o nebu.

115. Ali kako je Gospod u anđelu, i anđeo u Gospodu, ne može se shvatiti ako se ne poznaje priroda njihove povezanosti. Povezivanje je od Gospoda sa anđelom, i od anđela sa Gospodom; stoga, povezivanje je uzajamno. Na strani anđela, ono je kao što sledi. Anđeli, kao i čovek, opazaju kao da povezivanje dolazi od njih, stoga da su ljubav i mudrost njihovi. Kad anđeo ne bi tako opazao, ne bi bilo povezivanja, to jest Gospod ne bi bio u njemu, niti on u Gospodu. Niti je pak moguće Gospodu da bude u nekom anđelu ili čoveku, kada ovaj u kome je Gospod, s ljubavlju i mudročću, ne bi opazao i osećao kao da je to njegovo (povezivanje). Na ovaj način, anđeo ne samo prima Gospoda, nego ga i čuva i voli za uzvrat. Na ovaj način, anđeo postaje i ostaje mudar. Ko bi želeo da voli Gospoda i bližnjega, i ko želi da bude mudar, a da nema opazanje i osećaj da voli, da uči, i da prima sve kao svoje vlastito? Ko bi to inače zadržao kao svoje? Kad ovo ne bi bilo ovako, ljubav koja se uliva i mudrost ne bi imali svoga staništa, jer bi u tom slučaju samo protekli bez delovanja; u tome slučaju, anđeo ne bi bio anđeo, niti bi čovek bio čovek; on bi bio kao nešto beživotno. Iz ovoga se može videti da mora da postoji neka sposobnost da se uzvraća, kako bi došlo do povezivanja.

116. Sada će se objasniti kako to da anđeo prima i zadržava ovo i oseća ga kao svoje, i tako prima i zadržava ono što nije njegovo; jer, kao što je gore rečeno, anđeo nije anđeo po onome

što je njegovo, nego po onome što je Gospodovo. Suština ove stvari je u ovome. Svaki anđeo je slobodan i razuman (ima slobodu i razum); ovome je cilj da može da prima ljubav i mudrost od Gospoda. Ali ni jedno ni drugo, ni sloboda ni razum, nisu njegovi, oni su Gospodovi u njemu. Ali pošto su ove dve (stvari) duboko povezana s njegovim životom, tako duboko da se može reći da su uključene u njega, one izgledaju kao da su njegove. Od njih dolazi to da može da misli i hoće, da govori i da deluje; i ovo što misli, hoće, govori, i čini izgleda mu da je to od njega.

Ovo mu daje sposobnost da uzvraća, a kroz ovo je moguće povezivanje. Međutim, onoliko koliko anđeo veruje da su ljubav i mudrost zaista njegovi, i tako polaže pravo na njih kao da su njegovi, toliko anđeosko nije u njemu, i on se ne povezuje s Gospodom; jer tada on nije u istini; a kako istina čini jedno sa svetlom neba, on zbog toga ne može biti u nebu; jer on na ovaj način poriče da živi od Gospoda i veruje da živi od sebe, i tako veruje da ima Božansku suštinu. U ovim dvema (sposobnostima), slobodi i razumnosti, sastoji se život koji nazivamo anđeoski i ljudski. Iz svega ovoga se vidi da anđeo, da bi se povezao s Gospodom, ima sposobnost da uzvraća; ali ova sposobnost, gledana sama u sebi, nije njegova nego Gospodova.

Iz ovoga dolazi to, da ako on zloupotrebi svoju sposobnost da uzvraća, po kojoj on opaža i oseća kao svoje ono što je Gospodovo, a to sve čini prisvajajući to, on ispada iz anđeoskog stanja. Da je povezivanje uzajamno, sam Gospod uči (Jovan 14.20-24; 15;4-6); a (uči) i to da je povezivanje Gospoda sa čovekom i čoveka sa Gospodom u onim stvarima Gospodovim koje se zovu njegove Reči (Jovan 15:7).

117. Neki su mišljenja da je Adam imao takvu slobodu izbora te da je bio u stanju da voli Boga i da bude mudar od sebe, ali da se ova sloboda izbora izgubila u njegovom potomstvu. Ali ovo je zabluda; jer čovek nije život, nego prijemnik života (vidi gore, n. 4-6, 54-60); a onaj ko je prijemnik života, taj ne može voleti i biti mudar iz nečega svoga; sledstveno, onda kada je Adam zaželeo da bude mudar i da voli od onoga što je njegovo vlastito, on je ispao iz mudrosti i ljubavi i bio isteran iz raja.

118. Ono što je maločas rečeno o anđelu, to je isto tako istinito i o nebu, koje je sastavljeno od anđela, pošto je Božansko isto kako u najvećim tako i u najmanjim stvarima (kao što je pokazano gore n. 77-82). Što je rečeno o anđelu i o nebu, to je istinito i kada se govori o čoveku i crkvi, jer anđeo neba i čovek crkve deluju kao jedno kroz povezivanje; u stvari, čovek crkve je anđeo u pogledu svoga unutarnjeg bića, koje je njegov um. Pod čovekom crkve misli se na čoveka u kome je crkva.

U Duhovnom svetu istok je tamo gde se Gospod pojavljuje kao Sunce, a od njega se određuju ostale strane

119. Govorili smo o suncu duhovnog sveta u njegovoj suštini, i o toplini i svetlu, i o Gospodovom prisusutvu kroz ove; sada ćemo opisati kako se određuju strane u duhovnom svetu. Govori se o tome suncu i tome svetu, jer se govori o Bogu i ljubavi i mudrosti, koje su od njega: ako bismo govorili o ovim temama a da ne govorimo i o njihovim uzrocima, to bi bilo govoriti samo o efektima. Međutim, od efekata se može naučiti samo o efektima; te ako se govori samo o efektima, uzroci se ne iznose na svetlo; a uzroci otkrivaju efekte. Znati efekte po uzrocima znači biti mudar; ali istraživati uzroke iz efekata nije mudro jer se tada pojavljuju obmane, koje istraživač naziva uzrocima, a to je okretanje mudrosti u ludost. Uzroci su stvari koje prethode, a efekti su one koje slede ili koje su posteriorne; a posteriorne stvari mogu se videti iz priornih stvari. To je red. Iz ovoga razloga ovde se prvo raspravlja o Duhovnom svetu, jer su svi uzroci u njemu; a tek posle o Prirodnom svetu, gde su efekti sve što se tamo pojavljuje.

120. Sada će se govoriti o stranama u duhovnom svetu. Tamo postoje strane kao i u prirodnom svetu, ali su one, kao i taj svet, duhovne; dok su strane u prirodnom svetu, kao i taj svet, prirodne; među njima razlika je tako velika da one nemaju ništa zajedničko. U svakom svetu postoje četiri strane koje se zovu istok, zapad, jug i sever. U prirodnom svetu ove su strane stalne, određene po suncu na meridijanu; na suprotnoj strani je sever, na jednoj strani je istok, a na drugoj zapad. Ove su strane određene meridijanom svakoga mesta; jer pozicija sunca na meridijanu u istoj tački je uvek ista, dakle utvrđena. U duhovnom svetu to je drugačije. Tamo su strane određene suncem toga sveta, koje se uvek pokazuje na svome mestu, i tamo gde se pokazuje tamo je istok; sledstveno, određivanje strana u tome svetu nije od juga, kao što je u prirodnom svetu, nego od istoka, suprotno je zapad, na jednoj strani je jug a na drugoj je sever. No uskoro će se videti da ove strane ne određuje sunce, nego stanovnici toga sveta, koji su anđeli i duhovi.

121. Pošto su ove strane, zbog njihovog porekla, koje je Gospod kao sunce, duhovne, tako su i mesta gde borave anđeli i duhovi, koji su svi raspoređeni po ovim stranama, isto tako duhovni: Oni su duhovni, jer anđeli i duhovi borave na mestima u skladu s njihovim primanjem ljubavi i mudrosti od Gospoda. Oni koji su na višem stepenu ljubavi stanuju na istoku, oni na nižem stepenu ljubavi na zapadu; oni na višem stepenu mudrosti, na jugu, a oni na manjem stepenu mudrosti na severu. Zbog toga se u Reči „istokom“ u najvišem smislu označava Gospod, a u relativnom smislu ljubav prema njemu; pod „zapadom“ se podrazumeva ljubav koja opada prema njemu; „jugom“, mudrost u svetlu; a pod „severom“, mudrost u senci; ili slične stvari relativno prema stanju onih o kojima se govori.

122. Pošto je istok tačka od koje se određuju sve strane u duhovnom svetu, a pod istokom se u najvišem smislu misli na Gospoda, kao i na Božansku ljubav, to je jasno da je izvor svih stvari

Gospod i ljubav prema njemu, i da je neko udaljen od Gospoda u meri u kojoj nije u toj ljubavi, pa boravi ili na zapadu, ili jugu, ili severu, na rastojanju koje odgovara primanju ljubavi.

123. Pošto je Gospod kao sunce neprekidno na istoku, drevni (ljudi), kod kojih je bogoštovanje bilo u predstavama nebeskih stvari, okretali su svoja lica prema istoku dok su se molili, i kako bi to radili kod svake svete službe, oni su okretali (postavljali) svoje hramove u tome pravcu. Od toga dolazi da se i danas crkve grade na takav način.

Strane u Duhovnom svetu nisu od Gospoda kao sunca, nego od anđela prema primanju (Gospoda kao sunca)

124. Već je rečeno da anđeli obitavaju odvojeni jedni od drugih; neki na istočnoj strani, neki na zapadnoj, neki na južnoj, a neki na severnoj; i da su oni koji obitavaju na istočnoj strani u višem stepenu ljubavi; a oni na zapadnoj u nižem stepenu ljubavi; oni na jugu u svetlu mudrosti, a oni na severu u senci mudrosti. Ova raznovrsnost obitavališta izgleda kao da je od Gospoda kao sunca, ali je ona u stvari od anđela. Gospod nije u većem ili manjem stepenu ljubavi i mudrosti; odnosno, kao sunce, on nije u većoj ili manjoj toplini kod jednog ili drugog, jer je on svuda isti. Ali njega jedni ne primaju u istom stepenu kao što ga primaju drugi; i to čini da njima izgleda da su više ili manje udaljeni jedni od drugih, isto tako i u pogledu strana. Iz ovoga sledi da strane u duhovnom svetu nisu ništa drugo nego razna primanja ljubavi i mudrosti, a otuda i topline i svetla od Gospoda kao sunca. Da je ovako, jasno je iz onoga što je gore rečeno (n. 108-112), naime, da su razdaljine u duhovnom svetu prividi.

125. Pošto su strane različita primanja ljubavi i mudrosti od strane anđela, to će sada biti objašnjeno odakle potiču ovi prividi. Gospod je u anđelu, i anđeo je u Gospodu (kao što je pokazano u prethodnom članu). Ali zato što izgleda da se Gospod kao sunce pokazuje izvan anđela, postoji i privid da ga Gospod vidi od sunca, i da on vidi Gospoda u suncu. To je skoro kao izgled slike u ogledalu. Kad se govori prema prividima, može se reći da Gospod vidi i gleda svakoga lice u lice, ali da anđeo, sa svoje strane, ne vidi na taj način Gospoda. Oni koji su u ljubavi prema Gospodu od Gospoda, vide ga pravo ispred: oni su, dakle, na istoku i na zapadu; ali oni koji su više u mudrosti, vide Gospoda koso na levo, stoga su oni prvi na jugu, a ovi drugi na severu. Pogled ovih je ukoso zato što ljubav i mudrost (kao što je već rečeno), iako proizilaze od Gospoda kao jedno, anđeli ne primaju kao jedno; kada ima više mudrosti nego ljubavi, iako to izgleda kao mudrost, ipak to nije mudrost, jer u onom višku mudrosti nema života od ljubavi. Iz svega ovoga je očito otkuda dolazi raznovrsnost primanja po kojemu izgleda da se anđelima čini da obitavaju na stranama u duhovnom svetu.

126. Da ova raznovrsnost primanja ljubavi i mudrosti čini da postoje strane u duhovnom svetu, to može da se vidi po tome što anđeo menja svoju stranu prema rastu ili opadanju ljubavi kod njega, iz čega je jasno da strane nisu od Gospoda kao sunca, nego od anđela prema primanju. Isto je tako i sa čovekom u pogledu njegovog duha. U pogledu svoga duha, čovek je na nekoj strani duhovnog sveta, bez obzira na kojoj je strani u prirodnom svetu. Čovek je u prethodnom u pogledu svoga tela, a u potonjem u pogledu svoga duha.

127. Da bi ljubav i mudrost činile jedno u anđelu ili čoveku, postoje parovi u svim stvarima njegovog tela. Oči, uši i nozdrve su u parovima; ruke, slabine i noge su parovi; mozak je podeljen na dve hemisfere, srce u dva pregratka (odaje), pluća u dva krila i na sličan način i drugi delovi. Tako kod anđela i čoveka ima desno i levo; i sve njegove desne strane odnose se na ljubav od koje dolazi mudrost; a sve njegove leve strane na mudrost koja je od ljubavi; ili, što je isto, svi desni delovi se odnose na dobro od kojega dolazi istina; a svi levi delovi na istinu koja je od dobra. Anđeo i čovek imaju ove strane kako bi ljubav i mudrost, ili dobro i istina činili jedno, i kao jedno, mogli da se odnose na Gospoda. Ali o ovome više ubuduće.

128. Iz ovoga može da se vidi u kakvoj obmani i fantaziji su oni koji pretpostavljaju da Gospod udeljuje nebo kako mu se sviđa (proizvoljno), ili da proizvoljno daje nekome da bude mudar ili da voli više, kada u stvari Gospod isto toliko želi da jedan postane mudar i da se spasi kao i drugi. On provida sredstva za sve; i svak postaje mudar i spasen u meri u kojoj prihvata sredstva, i živi prema njima. Jer je Gospod isti s jednim kao sa drugim; ali prijemnici, a to su anđeli i ljudi, su različiti zato što su njihova primanja različita i njihov život različit. Da je ovako, može da se vidi iz onoga što je rečeno o duhovnim stranama, kao i o staništima anđela u skladu sa njima (stranama); naime, da ova raznolikost nije od Gospoda, nego od prijemnika.

Anđeli okreću svoja lica neprestano prema Gospodu kao suncu, i tako im je jug na desno, sever na levo, a zapad iza njih

129. Sve ono što je rečeno o anđelima kako se okreću ka Gospodu kao suncu, treba razumeti da se odnosi i na čoveka, u pogledu njegovog duha. Jer čovek je duh po svom umu, i kada je u ljubavi i mudrosti, on je anđeo; sledstveno, posle smrti, kad odbaci svoje spoljašnje, koje je bio primio iz prirodnog sveta, on postaje duh ili anđeo. Pa stoga što anđeli okreću svoja lica neprestano na istok prema suncu, to jest ka Gospodu, kaže se za svakoga čoveka koji voli Gospoda da „vidi Boga“, da „gleda na Gospoda“, i da „mu je Gospod pred očima“, pri čemu se misli da on živi kao anđeo. Ovakve se stvari kažu na svetu zato što se one stvarno i događaju (existunt) kako u nebu tako i u čovekovom duhu. Ko ne gleda pred sobom Gospoda kada se moli, bez obzira na koju je stranu okrenuto njegovo lice?

130. Anđeli neprekidno okreću svoja lica ka Gospodu kao suncu, jer su u Gospodu i Gospod je u njima; i Gospod iznutra vodi njihova osećanja i misli, i okreće ih stalno ka sebi; tako da oni ni ne mogu a da ne gledaju na istok gde se Gospod pokazuje kao sunce. Iz ovoga se vidi da se anđeli ne okreću ka Gospodu, nego da njih Gospod okreće prema sebi. Jer kada anđeli misle u svom unutarnjem o Gospodu, oni o njemu misle kao da je u njima. Stvarna unutarnja misao nije uzrok udaljavanja, nego to radi spoljašnja misao, koja deluje kao jedno s očnim vidom; pa stoga što je spoljašnja misao u prostoru, za razliku od unutarnje, a kada nije u prostoru, tada je u duhovnom svetu, to još uvek tamo (u tome svetu) postoji privid prostora.

Tako je On (Gospod) kako unutar tako i van anđela; sledstveno, anđeo može videti Boga, to jest Gospoda, i u sebi i izvan sebe; u sebi, kada misli od ljubavi i mudrosti, a van sebe kada misli o ljubavi i mudrosti. No o ovome će biti reči u pojedinostima kada se bude raspravljalo o Gospodovoj sveprisutnosti, sveznanju i svemoći. Neka se svaki čovek čuva prezrenja vrednog nauka da se Bog kao ulio u ljude, i da je On u njima, a ne više u Sebi; jer Bog je svuda, u čoveku kao i izvan njega, jer iako odvojen od prostora, On je u prostoru (kao što je pokazano gore, n. 7-10, 69-72); jer da je u čoveku, ne bi bio deljiv, i bio bi kao zatvoren u prostor; zaista, tada bi (takav čovek) mogao pomisliti da je Bog. Ova jeres je tako odvratna, da u duhovnom svetu zaudara na lešinu.

131. Okretanje anđela ka Gospodu je takvo da ga oni kod svakog pokreta njihovog tela vide ispred sebe kao sunce. Anđeo može da se okreće i okreće, i da pri tome gleda na razne predmete okolo sebe, a Gospod je kao sunce neprekidno pred njegovim licem. Ovo može da izgleda kao neko čudo, ali to je istina. I meni je bilo dato da vidim Gospoda kao sunce. Sada ga vidim pred mojim licem; i već nekoliko godina vidim ga, ma na koju stranu sveta da se okrenem. *Prim. prev. Ovo znači da je autor video Gospoda dok je pisao ove redove. Možda i mi gledamo Gospoda svojim duhom dok ovo čitamo.*

132. Pošto je Gospod kao sunce, a stoga i istok, neprestano ispred lica anđela neba, to sledi da je njima jug na desno; sever na levo; zapad je iza njih, i to je tako svaki put kada se okrenu. Jer, kao što je rečeno, strane u duhovnom svetu određuju se prema istoku; stoga oni kojima je istok pred očima, oni su na tim stranama, i oni zaista i određuju strane; jer (kao što je pokazano gore, n. 124-128), strane nisu od Gospoda kao sunca, nego od anđela prema primanju.

133. Sada, pošto je nebo sastavljeno od anđela, i anđeoska priroda je takva, to sledi da se celo nebo okreće ka Gospodu, i da zbog ovog okretanja Gospod vlada nebom kao jednim čovekom, jer ga on vidi kao jednog čoveka. Da je nebo kao jedan čovek pred Gospodom, može se videti u delu *Nebo i Pakao* (n. 59.87). Isto tako, od ovoga su i strane u nebu.

134. Pošto su strane tako kao upisane u anđelu, kao i u celom nebu, anđeo, za razliku od čoveka, zna svoj dom i svoje stanište ma gde da ide. Čovek ne zna svoj dom i svoje stanište od duhovnih strana u sebi, jer misli od prostora, a to je od prostora u prirodnom svetu, a koje nemaju ništa zajedničko sa stranama u duhovnom svetu. Ali ptice i zveri imaju takvo znanje, jer je to u njih usađeno da znaju od sebe svoje domove i svoja staništa, kao što je očito iz mnogih posmatranja; a to je i dokaz da je to ovako i u duhovnom svetu; jer sve su stvari u prirodnom svetu efekti, a sve stvari u duhovnom svetu su uzroci ovih efekata. Nema ništa što se dešava u prirodnom svetu a da nema svoj uzrok u duhovnom.

Sve unutarne stvari kod anđela, i one uma i one tela, okreću se Gospodu kao suncu

135. Anđeli imaju razum i volju, a imaju i lice i telo. Imaju i unutarne stvari razuma i volje, kao i lica i tela. Unutarne stvari razuma i volje je takvo da pripada njihovom unutarnjem osećanju i misli; unutarnje lica su mozgovi, a unutarnje tela je utroba, od kojih su glavni srce i pluća. Jednom reči, anđeli imaju sve ono što imaju i ljudi. Spoljašnja forma, odvojena od unutarnjih stvari, ne čini ih ljudima, nego spoljašnja forma zajedno sa, i od unutarnje; inače bi bili samo slike ljudi, u kojima ne bi bilo života, jer one iznutra ne bi bile forma života.

136. Dobro je poznato da volja i razum vladaju čovekom slobodno, jer ono što razum misli, to usta govore, a što volja hoće, to telo čini. Iz ovog se vidi da je telo forma koja je saobrazna razumu i volji. I zato što se forma odnosi i na razum i na volju, to je jasno da je forma tela saobrazna razumu i volji. No ovo nije mesto da se opisuje priroda ovih formi. U svakoj formi postoji bezbroj drugih; a one, u svakoj od njih, deluju kao jedno, jer su uzajamno saobrazne. Otuda je da unutarnje stvari uma (to jest volje i razuma) vladaju telom slobodno, tako isto kao što vladaju nad sobom. Iz svega ovoga sledi da unutarnje stvari uma deluju kao jedno s unutarnjim stvarima tela. Unutarne stvari uma kao i unutarnje stvari tela će se razmatrati, kada se bude raspravljalo o stepenima života.

137. Pošto unutarnje stvari uma čine jedno s unutarnjim stvarima tela, sledi da kada se unutarnje stvari uma okrenu ka Gospodu kao suncu, i ona tela se okreću na isti način; a pošto spoljašnje stvari i od uma i od tela zavise od njihovih unutarnjih stvari, to i one čine isto. Jer ono što spoljašnje radi, to radi od unutarnjih stvari, opšte dobijajući sve od pojedinačnog od kojega potiče. Iz ovoga je očito da kako anđeo okreće svoje lice i telo ka Gospodu kao suncu, sve njegove unutarnje stvari uma i tela tako isto se okreću u istom pravcu. Isto je tako i sa čovekom, ako ima Gospoda stalno pred očima, a što je slučaj kada je u ljubavi i mudrosti. On tada gleda Gospoda ne samo očima i licem, nego i umom i srcem, to jest svim stvarima volje i razuma, zajedno sa svim stvarima tela.

138. Ovo okretanje ka Gospodu je stvarno okretanje, vrsta uzdizanja; jer pri tome dolazi do podizanja u toplinu i svetlo neba, što se dešava otvaranjem unutarnjih stvari; kada se ove otvore, ljubav i mudrost se ulivaju u unutarnje stvari uma, a toplina i svetlo neba u unutarnje stvari tela. Od ovoga dolazi podizanje, kao izlaženje iz oblaka u čisti vazduh, ili kao iz čistog vazduha u eter. Štaviše, ljubav i mudrost, s njihovom toplinom i svetlom, jesu Gospod sa čovekom; a On, kao što je već rečeno, okreće čoveka prema sebi. Suprotno je s onima koji nisu u ljubavi i mudrosti, a još manje s onima koji su protivni ljubavi i mudrosti. Njihove unutarnje stvari, i uma i tela, zatvorene su; a kada su zatvorene, spoljašnje stvari reaguju protivu Gospoda, jer takva je njihova unutarnja priroda. Sledstveno, ovakvi ljudi se okreću suprotno od Gospoda, a okretati se natrag, to je okretati se ka paklu.

139. Stvarno okretaje ka Gospodu je od ljubavi zajedno sa mudročću; ne samo od ljubavi, i ne samo od mudrosti, jer sama ljubav je kao *esse* (biti) bez *existere* (postojati) pošto ljubav ima svoju formu u mudrosti; a mudrost bez ljubavi je kao *existere* bez *esse*, jer mudrost prima svoju formu od ljubavi. Istina, ljubav može da postoji bez mudrosti; ali takva ljubav je čovekova ljubav. Mudrost je moguća bez ljubavi; ali ovakva mudrost, iako od Gospoda, nije Gospodova. Jer ona je kao svetlo u zimi, koje je od sunca; pa ipak, suština sunca, a to je toplota, nije u u tome.

Svaki duh, ma kakav da je, okreće se ka svojoj vladajućoj ljubavi

140. Prvo ćemo objasniti šta je duh, i šta je čovek. Svaki čovek posle smrti, na prvome mestu, dolazi u Svet duhova, koji je na sredini između Neba i Pakla, i tamo prolazi kroz svoja vlastita vremena, to jest svoja vlastita stanja, i biva pripremljen, prema svom životu, za nebo ili pakao. Sve dok je u svetu duhova, on je duh. Onaj koji je uzdignut iz toga sveta u nebo, taj se zove anđeo, ali onaj koji je bačen u pakao, zove se satana ili đavo. Dok se ovi pripremaju u svetu duhova za nebo, nazivaju se anđeoski duhovi, a oni koji se pripremaju za pakao, pakleni duhovi; u međuvremenu, anđeoski duh je povezan s nebom, a pakleni duh sa paklom. Svi duhovi u svetu duhova pridodati su ljudima, jer čovek, u pogledu svoga duha, je između neba i pakla, prema svom životu; a preko ovih duhova on komunicira s nebom ili paklom, prema svom životu. Treba primetiti da je jedno Svet duhova, a drugo Duhovni svet; svet duhova je ono o čemu smo maločas govorili; a duhovni svet obuhvata taj svet, i nebo i pakao.

141. Pošto se sada govori o okretanju anđela i duhova prema svojim ljubavima zbog tih ljubavi, nešto ćemo kazati i o ljubavima. Celo nebo podeljeno je u Društva prema svim razlikama u ljubavima; a tako isto i pakao, kao i svet duhova. Ali nebo je podeljeno na društva prema razlikama u nebeskim ljubavima; a svet duhova prema razlikama kako među nebeskim tako i među paklenim ljubavima; a pakao, na društva prema razlikama u paklenim ljubavima. Postoje dve ljubavi koje su kao glave ostalim, to jest na koje se odnose sve ostale ljubavi; ljubav koja je

glava svih nebeskih ljubavi, ili ona prema kojoj se odnose sve ostale, to je ljubav ka Gospodu; a ljubav koja je glava svih paklenih ljubavi, ili prema kojoj se sve ostale odnose, to je ljubav prema sebi. Ove ljubavi su oprečne jedna drugoj.

142. Pošto su ove dve ljubavi, ljubav ka Gospodu i ljubav za vladanjem koja izvire iz ljubavi prema sebi, oprečne (suprotne) jedna drugoj, i pošto se svi oni koji su u ljubavi ka Gospodu okreću Gospodu kao suncu (kao što je pokazano u prethodnom članku), to se može videti (razumeti) da svi oni koji su u ljubavi ka vladanju okreću leđa Gospodu. Oni se tako okreću u suprotnom pravcu, jer oni koji su u ljubavi ka Gospodu ne vole ništa više nego da ih Gospod vodi, i hoće da Gospod sam vlada; dok oni koji su u ljubavi za vladanjem od ljubavi prema sebi, ne žele ništa više nego da sami sebe vode, i hoće da oni sami vladaju (nad drugima).

Ovo se naziva ljubav za vladanjem koja izvire iz ljubavi prema sebi, zato što postoji i ljubav za vladanjem koja ima svoj izvor u ljubavi prema službama (svrhama ili primenama), a to je duhovna ljubav, jer ona čini jedno sa ljubavi prema bližnjemu. Stoga se ova ljubav ne može nazvati ljubav ka vladanju, nego ljubav da se služi (ljubav prema službama ili svrhama, usus)

143. Svaki duh, ma kakav da je, okreće se svojoj vladajućoj ljubavi, jer ljubav je svačiji život (kao što je pokazano u poglavlju 1, n. 1-3); a život okreće svoje prijemnike, koji se nazivaju udovi, organi i utroba, dakle ceo čovek, prema društvu koje je u ljubavi sličnoj njegovoj, znači tamo gde je njegova vlastita ljubav.

144. Pošto je ljubav ka vladanju, koja izvire iz ljubavi prema sebi, potpuno oprečna (suprotna) ljubavi ka Gospodu, to duhovi, koji su u toj ljubavi, okreću lica obrnuto od Gospoda, te na taj način gledaju na zapadnu stranu duhovnog sveta; i pošto su tada telom u izvrnutom položaju, njima je istok iza, sever na desno, a jug na levo. Njima je istok iza zato što mrze Gospoda, sever im je na desno zato što vole obmane i laži, a jug na levo zato što preziru svetlo mudrosti. Ma koliko se okretali, sve oko njih izgleda kao ono što vole. Svi su ovi čulno-prirodni, a neki su takve prirode da zamišljaju da samo oni žive, gledajući ostale kao slike. Oni misle da su mudriji nego svi ostali, iako su uistinu ljudi.

145. U Duhovnom svetu vide se putevi, postavljeni kao u Prirodnom svetu: neki vode u nebo, a neki u pakao; ali putevi koji vode u pakao nisu vidljivi onima koji idu u nebo, niti su onima koji idu u nebo vidljivi oni koji idu u pakao. Ima bezbroj ovih puteva; jer ima onih koji vode u svako društvo neba, i u svako društvo pakla. Svaki duh ide putem koji vodi ka društvu u kojem vlada njegova ljubav, a pri tome ne vidi puteve koji vode u drugim pravcima. Na taj način se duh, kako se okreće prema svojoj vladajućoj ljubavi, i kreće prema njoj.

Božanska ljubav i Božanska mudrost koje proističu od Gospoda (kao sunca) i stvaraju toplinu i svetlo u Nebu, jesu proizlazeće Božansko, koje je Sveti Duh

146. U *Nauku Novog Jerusalima o Gospodu* pokazano je da je Bog jedan u osobi i u suštini u kome je trojstvo, i da je Gospod taj Bog; takođe, da se trojstvo u njemu naziva Otac, Sin, i Sveti Duh; i da se Božansko od kojega je (stvaralačko Božansko) naziva Otac, ljudsko Božansko, Sin a proizlazeće Božansko, Sveti Duh. Ovo se naziva „proizlazeće Božansko“, ali niko ne zna zašto se naziva *proizlazeće (proističuće)*. Ovo se ne zna, jer se do sada nije znalo da se Gospod pojavljuje pred anđelima kao sunce, od kojeg proizilazi toplina koja je u Njegovoj suštini Božanska ljubav, a isto tako svetlo koje je u svojoj suštini Božanska mudrost. Sve dok se ovo nije znalo, nije se moglo znati ni da proizlazeće Božansko nije Božansko po sebi; sledstveno, atanzijanski nauk o trojstvu izjavljuje da postoji jedna osoba Oca, druga Sina i još jedna Svetog Duha. Sada, međutim, kad se zna da se Gospod pokazuje kao sunce, može da se dobije ispravna ideja o proizlazećem Božanskom, koje se naziva Sveti Duh, koje je jedno sa Gospodom, ali proizilazi od Njega, kao što toplina i svetlo proizilaze od sunca. Iz istog su razloga anđeli u Božanskoj toplini i Božanskom svetlu upravo onoliko koliko su u ljubavi i mudrosti. Ako se ne zna da se Gospod pokazuje kao sunce u duhovnom svetu, i da njegovo Božansko tako proizilazi, ne može se ni znati na šta se misli pod „proizilaziti“, da li je to u stvari saopštavanje onih stvari koje su od Oca i od Sina, ili prosto prosvetljavanje i učenje. Ali pošto se zna da je Bog jedan, i da je sveprisutan, ne slaže se sa prosvetljenim razumom priznavati proizlazeće Božansko kao Božansko *per se*, i zvati ga Bog, pa tako deliti Boga.

147. Pokazano je gore da Bog nije u prostoru, i da je tako sveprisutan; i to da je Božansko isto svuda, ali da postoji prividna raznolikost anđela i ljudi koja dolazi od različitog primanja. Pošto su svetlo i toplina proizlazeće Božansko od Gospoda, i pošto svetlo i toplina utiču prvo u sveopšte prijemnike, koji se na svetu zovu hemisfere, a ove su prijemnici oblaka, to se može videti da unutarnje, koje pripada razumu čoveka ili anđela a koje je prekriveno ovakvim oblacima, da je ono prijemnik proizlazećeg Božanskog.

Pod oblacima se misli na duhovne oblake, koji su misli. Ako su od istina, ovi se slažu, ali ako su od obmana, oni se protive Božanskoj mudrosti; stoga, u duhovnom svetu misli od istina, kad se pokazuju vidu, izgledaju kao mali svetli oblaci, a misli od obmana kao crni oblaci. Iz ovoga se može reći da je proizlazeće Božansko (Sveti Duh) u svakom čoveku, ali je pokriveno na razne načine kod svakog.

148. Pošto je Božansko samo prisutno u anđelu i čoveku duhovnom toplinom i svetlom, oni koji su u istinama Božanske mudrosti i u dobrima Božanske ljubavi, kada ove na njih utiču, i kada ovi misle po njima i o njima (istinama i dobrima), tada se za ovakve kaže da ih „Bog

zagreva“; a ovo se ponekad opaža i oseća kada besednik govori s revnošću. Za ove se kaže i to, da ih Bog prosvetljuje, jer Gospod, svojim proizilazećim Božanskim, ne samo da zagreva volju duhovnom toplinom, nego i rasvetljava razum duhovnom svetlošću.

149. Iz sledećih odlomaka u Reči jasno je da je Sveti Duh isto što i Gospod, i da je istina sama, od koje je prosvetljavanje:

A kada dođe on, Duh istine, uputiće vas na svaku istinu; jer neće od sebe govoriti, nego će govoriti što čuje, i javiće vam što će biti u napredak (Jovan 16:13).

On će me proslaviti, jer će od mojega uzeti, i javiće vam. Sve što otac ima, moje je: zato rekoh da će od mojega uzeti: jer idem k ocu (Jovan 16; 14,15).

Duh je ono što oživljava; tijelo ne pomaže ništa. Riječi koje vam ja rekoh duh su i život su (Jovan 6:63).

Iz ovih odlomaka jasno je da se istina sama, koja proizilazi od Gospoda, naziva Svetim Duhom; a stoga što je u svetlu, ona prosvetljava.

150. Prosvetljenje, koje se pripisuje Svetom Duhu, zaista je u čoveku od Gospoda, ali se izvodi preko anđela i duhova kao posrednika. Ali priroda toga posredništva se još ne može opisati; može da se kaže samo toliko da anđeli i duhovi ne prosvetljavaju čoveka od sebe, jer i njih na sličan način Gospod prosvetljava; a pošto se oni na sličan način prosvetljavaju, to sledi da svo prosvetljenje dolazi samo od Gospoda. Ono se izvodi posredstvom anđela ili duhova, jer čovek, kada se prosvetljava, stavlja se posred anđela i duhova, koji više nego drugi primaju prosvetljenje od samoga Gospoda.

Gospod je stvorio Svemir i sve stvari u njemu pomoću Sunca koje je prvo proizilazeće od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti

151. Pod „Gospodom“ se misli na Boga od večnosti, to jest na Jehovu, koji se naziva Ocem i Tvorcem, jer je on jedno s njim, kao što je pokazano u *Nauku Novog Jerusalima o Gospodu*; stoga se on na sledećim stranicama, gde se govori o Stvaranju, zove Gospodom.

152. Da su Božanska ljubav i Božanska mudrost stvorili svemir, bilo je potpuno pokazano u poglavlju 1 (posebno u n. 52,53): ovde će se pokazati da je to učinjeno pomoću Sunca, koje je prvo što proizilazi od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti. Niko ko je u stanju da vidi efekte preko uzroka i posle pomoću uzroka efekte u njihovom redu i sledu, ne može da porekne da je Sunce prvo u Stvaranju, jer sve stvari na svetu izvode svoje postojanje od njega; zato što postoje stalno od njega, njihovo postojanje se izvodi iz njega. Jedno povlači i dokazuje drugo; jer

sve su stvari pod pogledom sunca, pošto se tako sve održava; stoga se kaže da je održavanje neprestano postojanje. I štaviše, kad bi se nešto izdvojilo od uticaja sunca kroz atmosfere, to bi se trenutno raspalo, jer atmosfere, koje su sve čistije i čistije, deluju pod uticajem sunca, i drže sve stvari povezano. Pošto je neprestano postojanje svemira, i svega što mu pripada, od sunca, to je jasno da je sunce prvo u stvaranju, od kojega je sve ostalo. Za sunce se kaže da stvara, ali to znači Gospod pomoću sunca; jer je Gospod stvorio i sunce.

153. Postoje dva sunca pomoću kojih je Gospod stvorio sve stvari, sunce duhovnog sveta i sunce prirodnog sveta. Gospod je sve stvorio preko sunca duhovnog sveta, a ne preko sunca prirodnog sveta, jer je potonje daleko ispod prethodnog; ono je na srednjem odstojanju; iznad je duhovni svet, a ispod je prirodni svet. Sunce prirodnog sveta stvoreno je da bude pomoć, neka vrsta zamene; o ovoj pomoći će biti reči u onome što sledi.

154. Ceo svemir i sve stvari u njemu stvorio je Gospod, a sunce duhovnog sveta je služilo kao sredstvo, jer sunce je prvo što proizilazi od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti, a sve su stvari od Božanske ljubavi i od Božanske mudrosti (kao što je istaknuto gore, n. 52-82). U svemu stvorenom, najvećem kao i najmanjem, postoji ovo troje: cilj, uzrok i efekat. U onome što je najveće, a to je svemir (vasiona), ovo troje postoji sledećim redom; u suncu, koje je prvo proizlazeće od Božanske ljubavi i Božanske istine, je cilj svih stvari; u duhovnom svetu su uzroci svih stvari; u prirodnom svetu su efekti svih stvari. Kako je ovo troje u prvim i u poslednjim stvarima, biće pokazano u onome što sledi. Tako, pošto nije moguća nijedna stvar u kojoj ne postoji ovo troje, to sledi da su svemir (vasiona) i sve u njemu bili stvoreni od Gospoda preko sunca, u kojemu je cilj svih stvari.

155. Samo stvaranje se ne može shvatiti ako se prostor i vreme ne odstrane iz misli; ali ako se odstrane, može se. Uklanjanje ovih, koliko god se može, i držanje uma u idejama koje su odvojene od prostora i vremena, pomoći će vam da opazite da nema razlike između maksimuma prostora i minimuma prostora; i tada ćete imati sličnu ideju o stvaranju svemira kao i o stvaranju pojedinosti u njemu; isto tako, opazićete da raznovrsnost u stvorenim stvarima izvire iz toga da u Bogo-čoveku postoje beskonačne stvari, stoga postoje stvari bez granice u suncu, koje je prvo što proizilazi od njega (iz Bogo-čoveka); ove bezbrojne stvari dobijaju formu, koja je slika stvorenog svemira.

Odatle je to da nikad jedna stvar nije potpuno ista kao druga. Od ovoga dolazi da se raznovrsnost stvari pokazuje pogledu u prirodnom svetu zajedno sa prostorom, a u duhovnom svetu sa prividima (izgledima) prostora; a raznolikost je u opštim kao i u posebnim stvarima. Ovo su stvari koje su istaknute u poglavlju 1, gde je pokazano da su u Bogo-čoveku beskrajne stvari jedno, iako se razlikuju (n. 17-22); da su Božanska ljubav i Božanska mudrost stvorili sve

stvari u svemiru (n. 52,53); da su sve stvari u stvorenom svemiru prijemnici Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogo-čoveka (n. 54-60), da Božansko nije u prostoru (n. 66-72); da je Božansko isto u stvarima najvećim i najmanjim (n. 77-82).

156. Za stvaranje svemira, i svega u njemu, ne može se reći da je izvedeno u prostoru i vremenu, ili od vremena do vremena, znači progresivno i sukcesivno, nego od večnosti do večnosti; ne od večnosti vremena, jer nema takve stvari, nego od večnosti ne od vremena, jer ovo je isto što i Božansko; niti od beskonačnosti prostora, jer nema takve stvari, nego od beskonačnosti ne od prostora, što je takođe isto što i Božansko. Znam da ovo prevazilazi ideje misli koje su u prirodnom svetlu, ali ne prevazilazi ideje misli koje su u duhovnom svetlu, jer u ovima nema ništa od prostora i vremena. Ali one ne prevazilaze potpuno ideje misli u prirodnom svetlu; jer kada se kaže da beskonačnost prostora nije moguća, ovo svak odobrava razumom. Isto je i sa večnošću, jer ovo je večnost vremena. Ako kažete „u večnosti“, to je razumljivo od vremena; ali „od večnosti“ nije razumljivo ukoliko se vreme ne odstrani.

Sunce Prirodnog sveta je čista vatra, stoga je mrtvo; i priroda je mrtva, jer potiče od toga sunca

157. Stvaranje se ne može ni najmanje pripisati suncu prirodnog sveta, ali treba ga potpuno pripisati suncu duhovnog sveta, jer je sunce prirodnog sveta sasvim mrtvo; a sunce duhovnog sveta je živo; jer je ono prvo proizilazeće od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti; a ono što je mrtvo, to ne deluje od sebe, nego se na njega deluje; stoga pripisati njemu bilo šta od stvaranja bilo bi kao pripisati rad umetnika oruđu koje ovaj pokreće svojom rukom. Sunce prirodnog sveta je čista vatra iz koje je izvučen svaki trag života, ali zato je sunce duhovnog sveta vatra u kojoj je Božanski život. Anđeoska ideja o vatri sunca prirodnog sveta, i sunca duhovnog sveta je ova: da je u vatri duhovnog sunca Božanski život unutra, a u vatri sunca prirodnog sveta on (Božanski život) je izvana. Iz ovoga se može videti da delotvorna moć prirodnog sunca nije od sebe, nego od žive sile koja potiče od sunca duhovnog sveta; stoga kada bi se živa sila povukla ili bila oduzeta, prirodno sunce ne bi imalo životne snage. Zbog ovoga je klanjanje suncu najniža forma klanjanja Bogu, jer je ono mrtvo kao što je i sunce mrtvo, pa se stoga to i zove u Reči „gadost“.

158. Kako je sunce prirodnog sveta čista vatra, i stoga mrtvo, to je i toplota koja od njega potiče isto tako mrtva; a tako su mrtve i atmosfere, koje se zovu eter i vazduh, a koje u sebe primaju i prenose dole toplotu i svetlo sunca; a pošto su ove mrtve, tako su mrtve i sve stvari ispod atmosfera, kao što je zemlja; samo što su ove stvari obavijene onim što je duhovno, a što proističe i utiče iz sunca duhovnog sveta. Kada ne bi bile obavijene, zemlja ne bi mogla da deluje i da ostvaruje svrhe, koje su biljke, i druge forme života, koje su životinje; niti bi davale materijale od kojih počinje čovekov život.

159. Sada, pošto priroda počinje od sunca i pošto se sve što izvire i sve što traje od nje zove prirodno, to sledi da je priroda, sa svim što joj pripada, mrtva. Ona izgleda živa kod ljudi i životinja zbog života koji je prati i koji na nju deluje.

160. Pošto su ove najniže stvari prirode koje oblikuju zemlju mrtve, te se ne menjaju i ne razlikuju prema osećanjima i mislima, stoga u prirodi postoje prostori i prostorne razdaljine. Takve stvari postoje zato što se Stvaranje u njima završava, i odmara. Iz ovoga je očito da su prostori svojstvo prirode; a pošto u prirodi prostori nisu prividi prostora prema stanjima života (anđela, ljudi), kao što su to u duhovnom svetu, to se i ovi mogu nazvati mrtvima. *Prim. prev. Autorovo označavanje prirode kao „mrtve“ je stoga što je za njega jedino živo ono što je duhovno i slobodno u odnosu na Bogo-čoveka. Sve ostalo je “živo” po saobraznosti (korespondenciji) u meri u kojoj predstavlja ono što je istinski živo, a to je Bog i Nebo.*

161. Pošto su i vremena na sličan način određena i stalna, i ona su svojstvo prirode; jer dužina dana je stalno dvadeset i četiri sata, i dužina godine je tri stotine šezdeset i pet dana i četvrt. Zbog samih stanja svetla i senke, topline i hladnoće, koje čine da se razlikuju ovi periodi i oni (periodi) se pravilno vraćaju. Postoje stanja u svakom danu, kao jutro, podne, večer i noć; ona koja se smenjuju godišnje, kao proleće, leto, jesen i zima: pored toga, godišnja stanja redovno menjaju dnevna stanja. Sva ova stanja su isto tako mrtva jer nisu stanja života, kao što su u duhovnom svetu; jer u duhovnom svetu postoji neprekidno svetlo i neprestana toplina, a ovo svetlo je saobrazno stanju mudrosti, a toplina stanju ljubavi kod anđela; stoga su ova stanja živa.

162. Iz svega ovoga može se videti ludost onih koji sve pripisuju prirodi. Oni koji su se utvrdili u prilog prirode, doveli su se u takvo stanje da nisu voljni da uzdignu svoj um iznad prirode; stoga su njihovi umovi zatvoreni odozgo a otvoreni odozdo. Tako čovek postaje čulno-prirodan, to jest duhovno mrtav; a zbog toga što misli samo od onih stvari koje je upio preko telesnih čula, ili kroz čula od sveta, on u srcu poriče Boga. Pošto je tada veza s nebom prekinuta, dolazi do povezivanja sa paklom, kada ostaje samo još sposobnost da se misli i da se hoće, od slobode; ove dve sposobnosti svak ima od Gospoda, i one se ne oduzimaju. Ove dve sposobnosti imaju podjednako đavoli i anđeli; ali se đavoli predaju ludim mislima i zlom životu, dok anđeli postaju mudri i čine dobro.

Bez dvostrukog sunca, jednog živoga (u Duhovnom svetu) a drugog mrtvog (u Prirodnom), Stvaranje nije moguće

163. Uopšte, Svemir (vasiona) se deli u dva sveta, Duhovni i Prirodni. U duhovnom su anđeli i duhovi, a u prirodnom su ljudi. Po spoljnom izgledu ova dva sveta sasvim su slična, tako slična

da ih se ne može razlikovati; ali kad se govori o unutarnjem izgledu, oni su sasvim različiti. Sami ljudi u duhovnom svetu, koji se nazivaju anđeli i duhovi (kao što je gore rečeno) su duhovni, a pošto su duhovni, oni misle duhovno i govore duhovno. A ljudi u prirodnom svetu su prirodni, te stoga misle prirodno i govore prirodno; a duhovni i prirodni govor nemaju ništa zajedničko sa prirodnom mišlju i govorom. Iz ovoga je jasno da su ova dva sveta, duhovni i prirodni, potpuno različiti jedan od drugoga, tako da nikako ne mogu da budu zajedno.

164. Sada, pošto su ova dva sunca tako različita, nužno je da postoje dva sunca, od kojih je jedno od kojega su sve duhovne stvari, a drugo od kojega su sve prirodne stvari. A pošto su sve duhovne stvari po svom poreklu žive, a prirodne po svom poreklu mrtve, a uzrok ovome su sunca, to sledi da je jedno sunce živo a drugo mrtvo; tako isto, da je i mrtvo sunce stvorio Gospod pomoću živog sunca.

165. Mrtvo sunce je stvoreno sa ciljem da u najdaljim stvarima (od Božanskog) sve stvari budu utvrđene, sređene i stalne, te da budu forme postojanja, koje će biti stabilne i trajne. Na ovome je zasnovano stvaranje. Zemaljska kugla (lopta), u kojoj i na kojoj postoje sve stvari, je neka vrsta osnove i potpore; jer je poslednje delo (ultimum opus) ono u čemu se sve završava i na čemu počiva. To je i neka matrica, iz koje proizlaze efekti, koji su ciljevi stvaranja, kao što će biti pokazano u onome što sledi.

166. Da su sve stvari bile stvorene od Gospoda preko živoga sunca, a ništa preko mrtvog sunca, može se videti po tome što ono što je živo, potčinjava sebi ono što je mrtvo i oblikuje ga za svrhe, koje su njegovi ciljevi; ali ne obrnuto. Samo osoba lišena razuma i koja ne zna šta je život, može misliti da sve stvari potiču od prirode, i da čak i život dolazi od prirode. Priroda ne može da daruje život ničemu, jer je u sebi priroda nepokretna. Jer da ono što je mrtvo deluje na ono što je živo, ili da mrtva sila deluje na živu silu, ili što je isto, da prirodno deluje na duhovno, to je protivno redu; pa prema tome misliti ovako je protivno zdravom razumu. Ono što je mrtvo može da bude izokrenuto ili promenjeno kroz spoljašnja delovanja, ali to ne može da deluje na život; obrnuto, život deluje u to, tako što unosi promenu forme. Isto je tako i sa fizičkim delovanjem na duhovne delatnosti duše; poznato je da se ovo ne događa, jer to nije moguće.

Cilj Stvaranja ima formu u najudaljenijim stvarima, a cilj toga je da se sve stvari vrate Tvorcu i da dođe do povezivanja

167. Na prvome mestu, nešto će se reći o ciljevima. Postoje tri stvari koje slede redom, a zovu se cilj, srednji cilj i poslednji cilj; one se nazivaju i cilj, uzrok i efekat (posledica). Ovo troje moraju da budu u svemu, da bi to bilo nešto. Jer prvi cilj bez srednjeg cilja, a u isto vreme i bez poslednjeg cilja, nije moguć; ili, što je isto, sam cilj, bez uzroka i bez efekta, nije moguć. Isto

tako je nemoguć uzrok sam bez cilja od kojega (polazi) i bez efekta koji je u njemu, ili efekat sam, to jest efekat bez svoga uzroka i cilja. Da je ovako može se shvatiti ako se primeti da je cilj bez efekta, to jest odvojen od efekta, nešto što ne postoji, te je stoga samo termin (odrednica, reč). Jer da bi cilji bio cilj, on mora da se završi, a on se završava u svom efektu, gde se prvo nazvao ciljem, jer je on cilj. Izgleda (čini se) kao da efekt ili ono što vodi efektu, postoji po sebi; ali to samo tako izgleda pošto je u efektu; ali ako bi bilo odvojeno od efekta, trenutno bi nestalo. Iz ovoga je očigledno da ove tri (stvari), cilj, uzrok i efekat (posledica) moraju da budu u svemu da bi to bilo nešto.

168. Treba dalje znati da je cilj sve u uzroku, a isto i u efektu; otuda je da se cilj, uzrok i efekat nazivaju prvi cilj, srednji cilj i poslednji cilj. Ali da bi cilj bio sve u uzroku, mora da bude nešto od cilja (u uzroku) u kojem će biti cilj; i da bi cilj bio sve u efektu, mora da bude nešto od cilja u posledici (u efektu) u kojoj će cilj biti. Jer cilj ne može biti u sebi samom, nego mora biti u nečemu što postoji od njega, u kojem može da počiva kao u nečem svojem i kroz delovanje da dođe do efekta, dok ne stekne stalno postojanje. Ono u čemu ima stalno postojanje, to je poslednji cilj, koje se naziva efekat. *Prim. prev. Rečju, cilj je sve u svemu svake stvari, jer on postoji i na početku i na kraju. To je u skladu s autorovom filosofijom koja prožima celo njegovo teološko delo. Izraz causa finalis, ili cilj kao uzrok, je izraz koji autor koristi na drugim mestima, a što znači da je od Boga i cilj, i uzrok i posledica svega što postoji, jer je on kao tvorac, otkupitelj, i darodavac života, u božanskom smislu, odgovoran za uspeh svoga stvaralačkog dela, koje on obnavlja i nastavlja po zakonima Božanskog providenja.*

169. Ove tri (stvari), naime, cilj, uzrok i efekat su u stvorenom svemiru i u najvećim i u najmanjim delovima. One su u najvećim i u najmanjim delovima stvorenog svemira jer su one u Bogu tvorcu, koji je Gospod od večnosti. Ali pošto je On beskonačan, a u bekonačnom beskrajne stvari su jedno iako se razlikuju (kao što je pokazano gore, n. 17-22), stoga i ovo troje u njemu, i u njegovim beskonačnim (stvarima), su jedno iako se razlikuju. Iz ovoga dolazi to da svemir koji je stvoren od njegovog Esse, i koji je, gledan kao svrhe, njegova slika, poseduje ove tri (stvari) u svakoj i u svim njegovim delovima.

170. Sveopšti cilj, to jest cilj svih stvari stvaranja, je u tome da dođe do večne povezanosti tvorca sa stvorenim svemirom; a ovo nije moguće ako ne postoje subjekti u kojima će njegovo Božansko biti kao u sebi, u kojem može obitavati i ostati. Da bi ovi subjekti bili njegova mesta boravka i stanovi, oni treba da budu prijemnici njegove ljubavi i mudrosti kao od sebe; da budu takvi da se mogu uzdići ka tvorcu kao od sebe i povezati se s njim. Bez ove sposobnosti uzajamnosti, povezivanje nije moguće. Ovi subjekti su ljudi, koji mogu kao od sebe da se uzdignu i povežu. Da su ljudi ovakvi subjekti i da su prijemnici Božanskog kao od sebe, bilo je

istaknuto mnogo puta. Kroz ovo povezivanje Gospod je prisutan u svakom delu koje stvara; a sve je stvoreno sa čovekom kao ciljem; stoga se svrhe u svim stvorenim stvarima uzdižu stepenima od najudaljenijih ka čoveku, a preko čoveka ka Bogu tvorcu od kojega (su sve stvari), (kao što je pokazano gore, n. 65-68).

171. Prema ovom poslednjem cilju stvaranje se neprekidno kreće kroz ovo troje, naime, cilj, uzrok i efekat, jer su ovo troje u Gospodu tvorcu (kao što je rečeno gore); a Božansko odvojeno od prostora je u celom prostoru (n. 69-72); a isto je u najmanjim i u najvećim stvarima (77-82); iz čega je jasno da je stvoreni svemir, u svom opštem razvijanju do krajnjeg cilja, u odnosu na ostale, srednji cilj. Jer iz zemlje Gospod tvorac stalno uzdiže forme svrha njihovim redom do čoveka, koji je i sam od zemlje u pogledu svoga tela. Posle, čovek se uzdiže primajući ljubav i mudrost od Gospoda, pri čemu su sva sredstva providena za ovo primanje ljubavi i mudrosti; a on (čovek) je tako stvoren da može da ih prima, ako hoće. Iz ovoga što je rečeno, može se videti da, iako samo na opšti način, cilj stvaranja postoji (dobija formu) u najdaljim stvarima; a cilj je da se sve stvorene stvari vrate Tvorcu, i da ostanu povezane. *Prim. prev. Cilj koji dobija formu u poslednjim stvarima, ili cilj kao uzrok, nije li to causa finalis, koju smo maločas pomenuli?*

172. Da su ovo troje, cilj, uzrok i efekat, u svakoj i svim stvorenim stvarima, može se videti iz toga što se svi efekti nazivaju poslednji ciljevi, da postaju ponovo prvi ciljevi u neprekidnom sledu od Prvog, koji je Gospod tvorac, pa do poslednjeg cilja, koji je povezivanje čoveka s njim (Gospodom). Da svi poslednji ciljevi postaju još jednom prvi ciljevi, jasno je iz toga što nema ništa da je toliko nepokretno i mrtvo da nema u sebi eficientne moći (moć koja ga vodi ka efektu). Čak i u pesku postoji takvo isparavanje koje pomaže da se nešto proizvede.

Poglavlje 3

(Struktura Stvaranja)

U Duhovnom svetu postoje atmosfere, vode i zemlje, baš kao i u Prirodnom svetu; samo što su prethodne (stvari) duhovne a potonje su prirodne

173. Na prethodnim stranicama rečeno je, a pokazano je i u delu *Nebo i Pakao*, da je duhovni svet kao prirodni svet, s tom razlikom što su svaka i sve stvari duhovnog sveta duhovne, a svaka i sve stvari prirodnog sveta prirodne. Pošto su ova dva sveta slična, to u oba postoje atmosfere,

vode i zemlje, koje su opšte stvari kroz koje i od kojih svaka i sve stvari nastaju sa beskrajno mnogo raznolikosti.

174. U pogledu atmosfera, koje se nazivaju eter i vazduh, one su slične u oba sveta, duhovnom i prirodnom, sa razlikom samo da su one duhovne u duhovnom, a prirodne u prirodnom svetu. Prethodne su duhovne jer se oblikuju od sunca koje je prvo proizlazeće od Božanske ljubavi i od Božanske mudrosti Gospodove, a od njega primaju unutar sebe Božansku vatru koja je ljubav i Božansko svetlo koje je mudrost, i spuštaju ove u neba gde žive anđeli i čine da je to sunce prisutno tamo i u najvećim i u najmanjim stvarima. Duhovne atmosfere su podeljene u supstance, to jest u najmanje forme, čije je poreklo od sunca. Pošto ove supstance pojedinačno primaju sunce, njegovu vatru, raspoređujući je na tolike supstance, to jest na toliko formi, i kao da ih omotavaju, to postaju toplota, umerena ovim omotima, prilagođena konačno ljubavi anđela u nebu i duhova pod nebom. Isto je istina i o svetlu toga sunca. U ovome su prirodne atmosfere slične duhovnim atmosferama, da su i one podeljene u supstance ili u najmanje forme, koje potiču od sunca prirodnog sveta; i ove pojedinačno primaju sunce i čuvaju njegovu vatru u sebi, i umeravaju je, te je donose kao toplinu na zemlju, gde ljudi žive. Isto je istina i o prirodnoj svetlosti.

175. Razlika između duhovne i prirodne atmosfere je u tome što su duhovne atmosfere prijemnici Božanske vatre i Božanske svetlosti, a to znači ljubavi i mudrosti, jer one sadrže ove unutar sebe; dok su prirodne atmosfere prijemnici, ne Božanske vatre i Božanske svetlosti, nego vatre i svetlosti svoga vlastitog sunca, koje je u sebi mrtvo, kao što je gore pokazano; stoga, u njima nema ništa od duhovnog sunca, iako su opkoljene duhovnim atmosferama od toga sunca. Da je ovo razlika između duhovnih i prirodnih atmosfera, naučeno je iz mudrosti anđela.

176. Da postoje atmosfere u duhovnom svetu, baš kao i u prirodnom svetu, može se videti po tome što anđeli i duhovi dišu, govore i čuju kao ljudi u prirodnom svetu; najniže atmosfere i vazduh služe tome da se može disati, govoriti i čuti; a to se može videti i po tome što anđeli i duhovi, kao i ljudi u prirodnom svetu, imaju vid, a vid je moguć samo u čistijoj atmosferi nego što je vazduh; a iz toga što anđeli i duhovi, kao i ljudi u prirodnom svetu, misle i što ih pokreću osećanja, a misao i osećanje nisu mogući osim kroz još čistije atmosfere; i konačno, može se videti i po tome što se svi delovi tela anđela i duhova, spoljni kao i unutarnji, drže skupa u povezanosti kroz atmosfere, spoljašnji delovi kroz vazduh, a unutarnji kroz eter.

Bez okolnog pritiska i delovanja ovih atmosfera, unutarnje i spoljašnje forme tela bi se sigurno raspale. Pošto su anđeli duhovni, i svaka i sve stvari njihovih tela drže se u povezanosti, formi i redu pomoću atmosfera, to sledi da su ove atmosfere duhovne; one su duhovne, jer potiču od duhovnog sunca, koje je prvo proizlazeće Gospodove Božanske ljubavi i Božanske mudrosti.

177. Da postoje i vode i zemlje u duhovnom svetu kao i u prirodnom svetu, s tom razlikom da su ove vode i zemlje duhovne, kao što je pokazano u delu *Nebo i Pakao*, i zato što su duhovne, njih pokreću i menjaju toplina i svetlo duhovnog sunca, gde atmosfere služe kao posrednici, isto kao što toplina i svetlo sunca u prirodnom svetu pokreću i menjaju vode i zemlje u prirodnom svetu, gde atmosfere služe kao posrednici.

178. Atmosfere, vode i zemlje su ovde posebno navedene zato što su to tri opšte (stvari), kroz koje i od kojih svaka i sve stvari primaju svoje forme u beskrajnoj raznolikosti. Atmosfere su aktivne sile, vode su posredne sile, a zemlje su pasivne sile, od kojih efekti dobijaju formu. Ove tri sile se ovako nižu jedino zbog života koji proističe od Gospoda kao sunca, čineći ih aktivnim.

Postoje tri stepena ljubavi i mudrosti, pa prema tome i stepeni topline i svetla, kao i (stepeni) atmosfera

179. Stvari koje slede se ne mogu razumeti ako se ne zna da postoje stepeni, šta je njihova priroda, jer u svakoj stvorenoj stvari, tako u svakoj formi, postoje stepeni. Stoga će se u ovom poglavlju govoriti o stepenima. Da postoje stepeni ljubavi i mudrosti, može se jasno videti po tome što postoje anđeli tri neba. Anđeli trećeg neba su toliko iznad anđela drugog neba u ljubavi i mudrosti, da oni ne mogu da budu zajedno. Njih izdvajaju i odvajaju stepeni ljubavi i mudrosti. Otuda to da se anđeli nižeg neba ne mogu uzdignuti do anđela višeg neba, ni do bilo čega okolo njih. Oni ih ni ne vide, jer je ljubav i mudrost viših anđela višeg stepena, koja prevazilazi opažanje nižih anđela. Jer svaki anđeo je njegova vlastita ljubav i vlastita mudrost; a ljubav i mudrost u svojoj formi su čovek (čovek je forma ljubavi i mudrosti). Bilo mi je ponekad dopušteno da vidim anđele najnižeg neba koji su se podigli do anđela trećeg neba; no kad su tamo stigli, čuo sam ih kako se žale da ne vide nikoga, a bili su sve vreme između najviših anđela. Posle im je rečeno da su im oni anđeli bili nevidljivi jer oni ne mogu da osete (opaze) njihovu ljubav i mudrost. Ona izgleda neizreciva i neshvatljiva, jer je višeg stepena.

180. Da treba da postoje stepeni ljubavi i mudrosti, to postaje još očitije kada se ljubav i mudrost anđela uporedi s ljubavlju i mudrošću ljudi. Dobro je poznato da je mudrost anđela, upoređena s mudrošću ljudi, neizreciva; a to će se isto tako videti i iz onoga što sledi, a to je da je ljudima, koji su u prirodnoj ljubavi, ova ljubav neshvatljiva. Izgleda im neizreciva i neshvatljiva jer je višeg stepena.

181. Pošto postoje stepeni ljubavi i mudrosti, to postoje i stepeni topline i svetla. Pod topline i svetlom misli se na duhovnu toplinu i svetlo, kakve imaju anđeli u nebima, kao i ljudi unutar njihovih umova; jer ljudi imaju toplinu ljubavi sličnu onoj koju imaju anđeli i slično svetlo od mudrosti. U nebima, kakvu i koliko ljubavi imaju, takvu i toliko topline imaju, a isto je tako i

sa svetlom kada se uporedi s njihovom mudročću; a razlog je, da je kod njih ljubav u toplini, a mudrost u svetlu (kao što je gore pokazano).

Isto je tako i s ljudima na zemlji, s tom razlikom da anđeli osećaju tu toplinu i vide to svetlo, a ljudi ne, jer su oni u prirodnoj toplini i svetlosti; i sve dok su u prirodnoj toplini i svetlu, duhovna toplina se ne oseća osim kao izvesno uživanje u ljubavi, a duhovno svetlo se ne vidi osim kao opažanje istine. Sada, pošto čovek, sve dok je u prirodnoj toplini i svetlu, ne zna ništa o duhovnoj toplini i svetlu u sebi, jer se znanje o tome može dobiti samo iz duhovnog sveta, to će se ovde posebno govoriti o toplini i svetlu u kojima su anđeli i njihova neba. Samo se iz ovoga može primiti prosvetljenje o ovom predmetu.

182. Ali stepeni duhovne topline ne mogu se opisati iz iskustva, jer ljubav, kojoj je toplina saobrazna, ne ulazi u ideju misli; ali stepeni duhovne svetlosti mogu se opisati, jer svetlo pripada misli, te stoga ulazi u ideju misli. Pa ipak, stepeni duhovne topline mogu se shvatiti preko njihovog odnosa prema stepenima svetla, jer su ove dve (stvari) u sličnom stepenu. Što se tiče duhovnog svetla u kome su anđeli, bilo mi je dato da ga vidim svojim očima.

Kod anđela najvišeg neba, svetlo je tako blistavo da se ne može opisati, čak i da ga uporedimo s belinom snega, i tako neopisivo čak i da se uporedi sa zracima sunca na svetu. Jednom rečju, to svetlo nadilazi hiljadu puta podnevnu svetlost na zemlji. Ali svetlo kod anđela nižeg neba može se opisati, iako ono nadilazi najjaču svetlost našeg sveta. Svetlo višeg neba je neopisivo jer njihovo svetlo čini jedno sa njihovom mudročću; a pošto je njihova mudrost, u upoređenju s mudročću ljudi, neizreciva, to je takva i njihova svetlost. Iz ovih nekoliko stvari vidi se da stepeni svetla mora da postoje; a pošto su mudrost i ljubav sličnog stepena, sledi da mora da postoji i toplina sličnog stepena.

183. Pošto su atmosfere prijemnici i sadržatelji topline i svetla, to sledi da ima onoliko stepeni atmosfera koliko ima stepeni topline i svetla; isto tako, da ima isto toliko stepeni ljubavi i mudrosti. Da ima nekoliko atmosfera i da se one razlikuju jedna od druge prema stepenima, bilo mi je pokazano kroz mnogo iskustava u duhovnom svetu; a posebno po tome da anđeli nižih neba nisu u stanju da dišu, kao što ne mogu da dišu živa stvorenja kad ih se podigne iz vazduha u eter, ili iz vode u vazduh. Pored toga, duhovi ispod neba izgledaju kao u nekom oblaku. Da ima nekoliko atmosfera, i da se one međusobno razlikuju, može da se vidi gore (n. 176).

Stepeni su dvostruki, stepeni visine i stepeni širine

184. Poznavanje stepeni je ključ kojim se otvaraju uzroci stvari, i dozvoljava im se pristup. Bez ovog znanja jedva da se išta može znati o uzroku; jer bez toga objekti i subjekti oba sveta izgledaju kao da imaju isto značenje, naime, da kao da u njima nema ništa više od onoga što oko vidi; dok u stvari upoređeno s onim što leži skriveno unutra, ono što se vidi okom je kao jedan prema hiljadu, pa i deset hiljada. Unutarnje stvari koje nisu otkrivene pogledu, ne mogu se otkriti osim kroz znanje o stepenima. Jer spoljašnje stvari se kreću prema unutarnjim stvarima, a kroz ove u najdublje stvari, po stepenima: ne po produženim (continuous) stepenima, nego po odvojenim (discrete) stepenima. „Produženi stepeni“ je termin koji se primenjuje na postepeno smanjivanje i umanjivanje od gušćeg ka ređem, ili od ređeg prema gušćem; upravo kao gradiranje svetla do senke, ili toplog do hladnog. A odvojeni (diskretni) stepeni su sasvim različiti: oni su kao stvari prve, sledeće i konačne; ili kao cilj, uzrok i efekat.

Ovi stepeni se nazivaju odvojeni (diskretni), jer prvi je zaseban, sledeći je zaseban, i konačni je zaseban; ali uzeti zajedno oni čine jedinstvo. Postoje atmosfere, od najviše do najniže, to jest od sunca do zemlje, nazvane eteri i vazdusi, koji su podeljeni po ovakvim stepenima; oni su kao jednostavne (stvari), zbirovi jednostavnih, i opet zbirovi ovih (zbirova), koji, uzeti zajedno, se nazivaju komponovana (stvar). Ovakvi stepeni su odvojeni (diskretni), jer svaki postoji za sebe, i oni su ti stepeni koji se nazivaju „stepeni visine“; ali prethodni stepeni su produženi, jer oni neprestano rastu, i to su oni koji se nazivaju „stepeni širine“. *Prim. prev. Produženi stepen je, na primer - tamno, manje tamno, još manje tamno sve do belog; odvojeni stepeni su: cilj vojne akcije, sredstva da se ostvari taj cilj i ishod vojne akcije. Ove su stvari odvojene, ali se na kraju slažu i prave jedinstvo. U odnosu na neba, ona su po odvojenim stepenima, a društva unutar jednog neba su u odnosu produženih stepeni, jer su sva ona u jednom odvojenom stepenu, a razlikuju se samo po vrstama unutar toga stepena.*

185. Svaka i sve stvari koje postoje u duhovnom svetu i u prirodnom svetu, postoje zajedno preko odvojenih i produženih stepeni zajedno, to jest od stepeni visine i stepeni širine. Dimenzija koja se sastoji od produženih stepeni naziva se širina; položaj ovih stepeni u odnosu na vid oka ne menja njihovu namenu. Bez poznavanja ovih stepeni ništa se ne može znati o tome kako se tri neba razlikuju jedan od drugoga; niti se može znati o razlikama ljubavi i mudrosti kod anđela tamo, niti o razlikama toplote i svetla u kojim su (anđeli), niti o atmosferama koje ih okružuju i u kojima se oni nalaze. Bez poznavanja ovih stepeni, ne može se ništa znati o razlikama između unutarnjih sila ljudskih umova, niti o njihovom stanju reformacije i regeneracije; niti išta o spoljašnjim silama tela kako anđela tako i ljudi; i ništa o razlici između duhovnog i prirodnog, pa tako ništa ni o saobraznostima (korespondencijama); niti se išta može znati o razlikama između života ljudi i zveri, ili između savršenih i manje savršenih životinja, niti o razlikama u formama biljnog carstva, niti o stvarima mineralnog carstva.

Iz ovoga se može videti da oni koji ne znaju o ovim stepenima nisu u stanju da rasuđuju o uzrocima; oni vide samo efekte (ishode, rezultate), pa po ovima oni sude o uzrocima, što rade uglavnom indukcijom, koja je u produženju s efektima. A uzroci čine efekte ne produžavanjem, nego odvajanjem; jer uzrok je jedna stvar, a efekat je druga. Razlika između ova dva je kao razlika između prvog i onoga što sledi, ili između onoga što formira (oblikuje) i onoga što je formirano (oblikovano).

186. Da bi se bolje shvatilo šta su odvojeni (diskretni) stepeni, šta je njihova priroda i kako se razlikuju od produženih stepeni, neka anđeoska neba budu primeri. Postoje tri neba i ona su odvojena po stepenima visine; stoga su neba jedno ispod drugoga, i ona ne komuniciraju jedna s drugim osim kroz uticaj (influx) koji proističe od Gospoda kroz neba redom do najnižeg; a nikako obrnuto. Svako nebo je, međutim, podeljeno ne po stepenima visine, nego po stepenima širine.

Oni koji su u sredini, to jest u centru, su u svetlu mudrosti; ali oni koji su okolo, sve do granica, oni su u senci mudrosti. Tako se mudrost umanjuje sve više čak do neznanja, kao što se svetlo smanjuje do senke, što se događa neprestano. Isto je i sa ljudima. Unutarnje njihovog uma podeljeno je u isto toliko stepeni koliko ima neba; ovi su stepeni jedan iznad drugoga; stoga je unutarnje njihovog uma podeljeno po odvojenim stepenima, to jest po stepenima visine. Sledstveno, čovek može biti u najnižem stepenu, onda u nešto višem, pa na kraju i u najvišem stepenu, prema stepenu njegove mudrosti; pored toga, kada je u najnižem stepenu samo, viši stepeni su zatvoreni, ali se otvaraju kad prime mudrost od Gospoda. U čoveku, isto kao i u nebu, postoje i produženi stepeni, to jest stepeni širine. Čovek je kao neba, zato što u pogledu njegovog unutarnjeg on je nebo u najmanjoj formi i to u meri u kojoj je u ljubavi i mudrosti od Gospoda. Da je u pogledu svog unutarnjeg uma čovek nebo u najmanjoj formi, može da se vidi u delu *Nebo i Pakao* (n. 51-58).

187. Iz svega ovoga može se videti da onaj koji ne zna ništa o odvojenim (diskretnim) stepenima, to jest stepenima visine, ne može ništa znati o čovekovom stanju u pogledu reformacije i regeneracije, kroz koja stanja (čovek) prolazi dok prima ljubav i mudrost od Gospoda, i tako isto i o otvaranju unutarnjih stepeni njegovog uma po određenom redu. Niti može da išta zna o uticaju (influxu) od Gospoda kroz neba, niti išta o redu po kojem su ona stvorena. Jer ako se misli o ovima ne od odvojenih stepeni ili stepeni visine, nego od produženih stepeni ili stepeni širine, ne može se opaziti ništa o njima od uzroka, već samo od efekata, odakle dolaze pogreške, jedna za drugom; a ove mogu da se tako umnože izvodeći jednu iz druge (po indukciji) da se na kraju odvratne zablude nazivaju istinama.

188. Nije mi poznato da li se do sada znalo bilo šta o odvojenim stepenima ili stepenima visine; samo su bili poznati produženi ili stepeni širine; međutim, ništa se o pravim istinama o uzrocima ne zna bez poznavanja stepeni obe vrste. Stoga će se raspravljati o ovim stepenima u ovom poglavlju; jer predmet ovog malog dela je da se otkriju uzroci, kako bi se od njih videli efekti, i kako bi se razagnala tama neznanja u kojoj su ljudi crkve o Bogu i Gospodu i o božanskim stvarima uopšte koje se zovu duhovne stvari. Pomenuću da se anđeli žaloste zbog tame na zemlji; govoreći da vide svetlo malo gde, i da ljudi zgrabe obmane te ih i potvrđuju, tako umnožavajući obmane na obmane, i da bi potvrdili obmane, ljudi traže umovanjem o obmanama i iskrivljenim istinama ono od čega ne mogu da se odvrte, zbog mraka o uzrocima i zbog nepoznavanja istina. Anđeli su žalosni osobito zbog toga što se ljudi utvrđuju u verovanju da vera odvojena od ljubavi ka bližnjemu opravdava (čoveka); kao i zbog njihove ideje o Bogu, anđelima i duhovima, kao i zbog njihovog neznanja o tome šta je ljubav i mudrost.

Stepeni visine su homogeni, jedan je iz drugoga po redu kao cilj, uzrok i efekat

189. Pošto su stepeni širine, to jest produženi stepeni kao gradiranje od svetla do senke, od toplog do hladnog, od tvrdog do mekanog, od gustog do retkog, i tako dalje, a pošto su ovi stepeni poznati kroz čula, osobito čulo vida, dok stepeni visine ili odvojeni stepeni nisu poznati, to će se govoriti o ovim potonjim posebno u ovom poglavlju: jer bez poznavanja ovih stepena ne mogu se videti uzroci. Istina, poznato je da cilj, uzrok i efekat slede ovim redom, kao prvo, sledeće i poslednje; i da cilj rađa uzrok i, preko uzroka, efekat, kako bi cilj dobio formu; a o ovome poznato je još puno toga; ali ipak, znati ove stvari, a ne videti ih kako se one primenjuju na ono što postoji, to je znati apstraktno (odvojeno od primene), a što ostaje u sećanju samo dok se um bavi analitičkim idejama iz metafizičke misli. Stoga, iako je poznato da cilj, uzrok i efekat slede odvojene stepene, vrlo malo je u svetu poznato o ovim stepenima. Jer samo znanje apstrakcija je kao nešto vazdušasto što leti; ali kada se apstrakcije primene na stvari u svetu, one postaju kao ono što se vidi očima na zemlji i ostaju u sećanju.

190. Sve stvari koje postoje na svetu, za koje se zna da imaju tri dimenzije, a koje se zovu tela, imaju stepen visine, to jest diskretne stepene; što će se objasniti primerom. Poznato je iz iskustva vidom da se svaki mišić u ljudskom telu sastoji od sitnih vlakana, a ovi povezani čine veće skupine širih vlakana nazvanih motorna vlakna, a skupine ovih obrazuju ono što zovemo mišić. Isto tako je i sa živcima; i tu se od sitnih vlakana sastavljaju šira vlakna, koja se vide kao končići, a ovi zajedno sačinjavaju živac.

Ovo isto je istinito i o ostatku kombinacija, svežnjeva i grupisanja iz kojih su sačinjeni organi i utroba; jer su ovo kombinacije končića u trostrukom redu. U metalima i u kamenju postoje skupine delova, isto u trostrukom redu. Iz svega ovoga se može videti priroda odvojenih

(diskretnih) stepeni; naime, da su jedan od drugoga, da je kroz drugi i treći, koji se naziva sklop; i da je svaki stepen odvojen od drugih.

191. I ovih primera može se napraviti zaključak i o onim stvarima koje nisu vidljive oku. Jer s njima je isto; na primer, s organskim supstancama koje su prijemnici i staništa misli i osećanja u mozgu; s atmosferama; sa toplinom i svetlom, i sa ljubavi i mudrošću. Jer atmosfere su prijemnici topline i svetla; a toplina i svetlo su prijemnici ljubavi i mudrosti; sledstveno, pošto postoje stepeni atmosfera, to postoje i stepeni topline i svetla, i ljubavi i mudrosti; jer se isto načelo primenjuje na potonje kao i na prethodne.

192. Da su ovi stepeni homogeni (istorodni), to jest istoga karaktera i prirode, pokazuje se po onome što je maločas rečeno. Motorna mišićna vlakna, najmanja, šira i najšira, su homogena. Drveni končići, od najmanjih do sastavljenih, su homogeni. Atmosfere, od čistog etera do vazduha, su homogene. Stepeni topline i svetla u nizovima, sledeći stepene atmosfera, homogeni su, pa stoga su i stepeni ljubavi i mudrosti homogeni. Stvari koje nisu iste prirode i karaktera su heterogene (raznorodne) i nisu u harmoniji sa homogenim stvarima; stoga one ne mogu da obrazuju odvojene (diskretne) stepene kao kod homogenih stvari.

193. Da su ove stvari u njihovom redu kao ciljevi, uzroci i efekti, to je očigledno; jer prvo, koje je najmanje, deluje na svoj uzrok pomoću srednjeg, a deluje i na efekat pomoću poslednjeg.

194. Potrebno je znati da se svaki stepen odvaja od drugoga pomoću svoga pokrivača (opne) i da se svi stepeni zajedno odvajaju pomoću zajedničkog pokrivala; a isto tako, da ovaj opšti pokrivač komunicira s unutarnjim i najdubljim (stvarima, supstancama) u njihovom redu. Iz ovoga dolazi do povezivanja svega i do jednodušne delatnosti.

Prvi stepen je sve u svemu sledećih stepeni

195. Ovo je zato što su stepeni svakoga subjekta i svake stvari homogeni; a oni su homogeni jer su izvedeni od prvog stepena. Jer je njihovo oblikovanje takvo da prvo, kroz svežnjeve ili grupisanja, jednom reči, kroz dodavanje delova, proizvodi drugo, a kroz ovo i treće; i odvaja svako od sledećeg, a kroz ovo i treće, pokrivačem kojim ga obavlja; iz ovoga jasno je da je prvi stepen glavni i jedini koji vlada i sledećim stepenima; prvi je sve. *Prim. prev. Ovu filosofiju autor prevodi na praktični etički teren kada piše na drugim mestima da je namera ili motiv prvo, od kojega sledi drugo, koje je sredstvo ili uzrok, i efekat kao rezultat, i da se čovek sudi po namerama, ako su čiste, a ne po efektu ili učinku.*

196. Kada se kaže da su stepeni takvi u odnosu jedan prema drugome, značenje je da su i supstancije takve u njihovim stepenima. Ovaj način na koji se govori o stepenima je apstraktan,

to jeste, sveopšti, što čini da se tvrdnja može primeniti na svaki subjekt ili stvar, koja je u stepenu ove vrste.

197. Ovo se može primeniti na sve stvari koje su bile nabrojene u prethodnom poglavlju, na mišiće, živce, materije i delove kako biljnog tako i mineralnog carstva, te i na ljubav i mudrost. U svima ovima, prvo kao jedino je iznad ostalih; zaista, to je jedina stvar u njima, pa zato što je jedina stvar u njima, ona je sve u njima. Da je ovako, jasno je i iz ovih vrlo poznatih istina, da je sve u uzroku, i preko uzroka, sve u efektu; tako su cilj, uzrok i efekat nazvani prvi, srednji i krajnji cilj. Dalje, da je uzrok uzroka tako isto uzrok onoga što je uzrokovano; da u uzroku nema ništa suštinsko osim cilja, i ničega suštinskog u pokretu osim napora (conatus); isto tako, da je supstancija koja je supstancija u sebi jedina supstancija.

198. Iz ovoga svega može se jasno videti da Božansko, koje je supstancija u sebi, to jest sama i jedina supstancija, i da je supstancija od koje je svaka i sve što je bilo stvoreno; tako da je Bog Sve svih stvari u svemiru, prema onome što je rečeno u poglavlju 1, kao što sledi: Božanska ljubav i Božanska mudrost su supstancija i forma u sebi, stoga prava i jedina (n. 44-46); sve su stvari u svemiru bile stvorene od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti (n. 52-60), stoga je stvoreni svemir Njegova slika (n. 61-65); sam Gospod je Nebo gde su anđeli (n. 113-118).

Sve savršenosti se penju i spuštaju uporedo sa stepenima i prema njima

199. Da su stepeni dve vrste, stepeni širine i stepeni visine, bilo je pokazano (n. 184-188); isto tako, da su stepeni širine kao stepeni svetla do senke, ili mudrosti do neznanja; ali stepeni visine su kao cilj, uzrok i efekat, ili kao prvo (prior), sledeće i konačno. O ovim potonjim stepenima kaže se da se penju ili spuštaju, ili da su stepeni visine; a za prethodne, da se povećavaju ili smanjuju, jer se odnose na širinu. Ove dve vrste stepeni toliko se razlikuju, da nemaju ništa zajedničko, stoga se moraju posmatrati kao različiti, i da se ne mešaju bilo na koji način.

200. Sve savršenosti rastu i podižu se sa stepenima i po njima, jer svi predikati slede svoje subjekte, a savršenosti i nesavršenosti su opšti predikati, jer opisuju život, sile i forme.

Savršenost života je savršenost ljubavi i mudrosti; i jer su volja i razum prijemnici ljubavi i mudrosti, savršenost života je i savršenost ljubavi i mudrosti; a savršenost života je i savršenost volje i razuma, pa stoga i osećanja i misli; te stoga što je duhovna toplina sadržatelj ljubavi, savršenost ovih se može odnositi i na savršenost života.

Savršenost sila (plural) je savršenost svih stvari koje život pokreće, u kojima, međutim, nema života. Atmosfere, s obzirom na njihove delujuće snage, i one su takve sile; unutarnje i spoljašnje supstance kod čoveka, i kod životinja svih vrsta, su takve sile; sve stvari prirodnog

sveta, koje imaju aktivne sile, kako neposredno tako i posredno od svoga sunca, i one su takve sile.

Savršenost formi i savršenost sila čine jedno, jer kakve su sile, takve su i forme; samo sa tom razlikom što su forme supstance dok su sile njihove delatnosti; dakle, slični stepeni savršenosti pripadaju oboma. Forme koje nisu i sile u isto vreme, i one su savršene prema stepenima.

201. O savršenosti života, sila i formi koja se (savršenost) smanjuje ili opada prema stepenima širine, to jest produženim stepenima, neće se ovde govoriti, jer se u svetu zna o ovim stepenima; nego samo o savršenosti života, sila i formi, koja se penje i koja se spušta po stepenima visine, to jest po odvojenim stepenima, jer se na svetu ne zna o ovim stepenima. O načinu kako se savršenosti uzdižu i spuštaju prema ovim stepenima malo se zna u učenom svetu, ali se to može videti jasno po stvarima u duhovnom svetu. Iz vidljivih stvari u prirodnom svetu jedva da se pronašlo da što se gleda dublje, to se više divnih stvari pokazuje; kao na primer, u očima, ušima, jeziku; u mišićima, srcu, plućima, jetri, pankreasu, bubrezima i ostaloj utrobi; tako isto u semenkama, voću i cveću; i u metalima, mineralima i stenama. Da je sve divnije u ovima koliko se gledaju više iznutra, to je vrlo poznato; međutim, skoro se ništa ne zna o tome da su predmeti iznutra još savršeniiji prema stepenima visine ili odvojenim stepenima. Ovo je ostalo sakriveno zbog toga što ovi stepeni nisu bili poznati.

Ali pošto se ovi stepeni ističu upadljivo u duhovnom svetu (jer ceo taj svet od najvišeg do najnižeg je izdijeljen po ovim odvojenim stepenima), to se iz toga sveta može steći znanje o ovim stepenima; a posle se mogu izvući zaključci o savršenosti sila i formi koje su u sličnom stepenu u prirodnom svetu.

202. U duhovnom svetu postoje tri stepena, raspoređena po stepenima visine. U najvišim nebima su anđeli koji su u svemu savršeniiji od anđela srednjeg neba, a u srednjem nebu su anđeli koji su savršeniiji od anđela u najnižem nebu. Stepeni savršenstva su takvi da anđeli najnižeg neba ne mogu da dosegnu ni prag savršenstva anđela srednjeg neba, niti pak ovi (mogu da dosegnu) prvi prag savršenstava anđela najvišeg neba.

Ovo izgleda neverovatno, ali je istinito. Razlog je u tome što su oni udruženi prema odvojenim, a ne po produženim stepenima. Saznao sam iz iskustva da je razlika između osećanja i misli, a stoga i govora, anđela najvišeg i najnižeg neba takva da oni nemaju ništa zajedničko; i da komunikacija postoji samo preko saobraznosti, koja postoji zbog neposrednog uticaja (influksa) Gospodovog u sva neba i posrednim uticajem preko najvišeg neba u najniže. Pošto su razlike takve prirode, one se ne mogu izraziti prirodnim jezikom, zato se i ne opisuju; jer misli anđela, pošto su duhovne, ne ulaze u prirodne ideje. Samo anđeli mogu da ih izraze i da ih opišu, na

njihovom jeziku, rečima i pisanjem, ali ne i ljudskim (jezikom). Ovo je razlog da se kaže da se ne može opisati ono što se čuje i vidi u nebima. *Prim. prev. Autoru su dobro bile poznate reči apostola Pavla u Poslanici 2 Korinćanima, gde piše da je bio uzdignut u treće nebo i video i čuo ono što je neizrecivo.*

Ove se razlike mogu donekle razumeti kada se zna da su misli anđela najvišeg neba ili trećeg neba misli ciljeva (namera); misli anđela srednjeg neba, misli uzroka, a misli anđela najnižeg neba ili prvog neba, misli efekata. Treba znati da je jedna stvar misliti od ciljeva, druga misliti od uzroka, a opet druga misliti od efekata (učinaka). Anđeli najnižih neba misle o uzrocima i o ciljevima, ali anđeli najviših neba misle od uzroka i od ciljeva; misliti od ovih je znak više mudrosti, a misliti o ovima je znak niže mudrosti. Misliti od ciljeva je mudrost, misliti od uzroka je inteligencija, a misliti od efekata je znanje. Iz ovoga je jasno da sva savršenost raste i opada sa stepenima i prema njima. *Prim. prev. „Misliti od“ znači biti u tome savršenstvu i govoriti iz ili od toga; a „misliti o“ znači misliti o nečemu u čemu čovek ili duh nije, znači iz memorije. Drugim rečima, savršen čovek govori savršene stvari, to jest on je mudar. Manje savršen (onaj koji je u nižem stepenu duhovnog razvoja), taj misli i govori o višim stvarima. Za toga se može reći da je inteligentan.*

203. Pošto su unutarnje stvari čoveka, a koje pripadaju njegovoj volji i razumu, slične nebima u pogledu stepeni (jer čovek, u pogledu unutarnjeg uma je nebo u najmanjoj formi), to su i njegove savršenosti kao one u nebima. Ali ove savršenosti se ne pokazuju nikome sve dok on živi u svetu, jer je on tada u najnižem stepenu; a od najnižeg stepena ne može se poznavati viši stepen; ali su (ovi stepeni) poznati posle smrti, jer čovek tada ulazi u stepen koji je saobrazan njegovoj ljubavi i mudrosti, jer on tada postaje anđeo, te misli i govori ono što njegov prirodni čovek ne može da izrazi; jer tada, kad postane anđeo, dolazi do uzdizanja svih stvari njegovog uma, ne u odnosu na samo jedan nego na sva tri stepena. Stepene visine su trostruki, ali stepeni širine su jednostruki. Ali u stepene visine ne uzdiže se i ne penje se niko osim onaj koji je na svetu bio u istinama i koji je po njima živeo.

204. To samo izgleda da su prve stvari manje savršene nego one koje slede, to jest da su jednostavne stvari manje savršene nego one koje su sastavljene; ali prve (prior) stvari, iz kojih se fomiraju sledeće, su savršenije. Razlog da je prvo ili prosto više golo i manje pokriveno supstancama i materijama lišenih života, jeste u tome što su one na neki način više Božanske, stoga bliže duhovnom suncu u kome je Gospod; jer sama savršenost je u Gospodu, a od njega u tome suncu koje je prvo proizlazeće njegove Božanske ljubavi i Božanske mudrosti, i od toga i u onim stvarima koje dolaze neposredno posle, i tako redom do najnižih stvari, koje što su manje savršene to su više udaljene. Bez takve izvanredne savršenosti u prvim i prostim stvarima, ni

čovjek ni bilo kakva životinja nisu mogli da nastanu od semena, i da nastave da postoje; niti bi semenke drveća i žbunja mogle da izrastu i donesu plod. Jer što je nešto više prvo, i nešto više prosto, to je manje podložno povredi, jer je savršenije.

U sukcesivnom (uzastopnom) redu prvi stepen čini najviši, a treći najniži; ali u simultanom (istovremenom) redu prvi stepen čini najdublji, a treći najdalji

205. Postoji sukcesivni (uzastopni) red i simultani (istovremeni) red. Sukcesivni red ovih stepeni je od najvišeg do najnižeg, ili od vrha do dna. Anđeoska neba su u ovom redu; treće nebo je u najvišem, drugo je u srednjem, a prvo je u najnižem; takav je njihov odnos. U sličnom sukcesivnom redu su i stanja ljubavi i mudrosti kod anđela, a i stanja toplote i svetla, kao i duhovnih atmosfera. U sličnom redu su i sva savršenstva oblika (formi) i sila. Kada su stepeni visine, to jest odvojeni stepeni, u sukcesivnom redu, oni se mogu uporediti sa stubom koji je podeljen na tri sprata, kroz koji se penje i spušta. U sobama najvišega sprata nalaze se najsavršenije i najlepše stvari; u sobama srednjeg sprata stvari manje savršene i manje lepe; u sobama najnižeg sprata još manje savršene i lepe stvari. Međutim, simultani red, koji se sastoji od sličnih stepeni, izgleda drugačije. U njemu, najviše stvari sukcesivnog reda koje su (kao što je rečeno) najsavršenije i najlepše, su najdublje; niže stvari su u sredini, a najniže su na obroncima (obodu). Oni su kao čvrsto telo sastavljeno od ova tri stepena: u sredini ili u središtu su najfiniji delovi, okolo su manje fini, a još dalje prema ivicama su delovi sastavljeni od grubljih (materijala). To je kao stub koji je maločas pomenut, ali koji je postavljen na jednu ravan, gde najviši deo formira središnji deo ravni, a srednji formira srednji deo, a najniži najudaljeniji deo (ravni).

206. Pošto najviši stepen sukcesivnog reda postaje najdublji simultanog reda, a najniži postaje najudaljeniji, stoga u Reči „najviše“ označava unutarne, a „najniže“ ono što je izvana; „nagore“ i „nadole“, kao i „visoko“ i „duboko“ imaju slična značenja.

207. U svakoj najudaljenijoj stvari postoje odvojeni stepeni u simultanom redu. Motorna vlakna u svakom mišiću, vlakna u svakom živcu, a tako isto i vlakna i mali sudovi u utrobi i u organima, u takvom su redu. Najdublje je ono što je najprostije (jednostavnije), a to je i najsavršenije; ono najdalje je sastavljeno od ovih. Postoji sličan red po ovim stepenima u svakom semenu i svakom voću, a i u svakom metalu i steni; njihovi delovi, od kojih su sastavljene celine, takve su prirode. U najdubljim, srednjim i spoljašnjim elementima delova postoje ovi stepeni, jer oni su sukcesivni sastavi, to jest svežnjevi i skupine prostih (stvari), koje su njihove prve supstance ili materije.

208. Jednom rečju, ovakvi stepeni postoje u svemu što je najudaljenije, znači u svakom efektu (učinku). Jer sve što je udaljeno, sastoji se od stvari koje prethode (prior), a koje su prve. A svaki efekat se sastoji od uzroka, a uzrok je sve efekta (uzrok je ono što je najvažnije u efektu), kao što je gore pokazano. Isto je istinito i o stepenima ljubavi i mudrosti, topline i svetla, kao i organskih formi osećaja i misli u čoveku (što će se videti u onome što sledi). O nizovima ovih stepeni u sukcesivnom i simultanom redu govri se u delu *Nauk Novog Jerusalima o Svetom Pismu* (n. 38, i drugde), gde je pokazano da postoje takvi stepeni u svakoj i svim stvarima u Reči.

Najdalji stepen je sastav, sadržatelj i osnova prethodnih stepeni

209. Doktrina (nauk) o stepenima, koja se naučava u ovom poglavlju, već je bila rasvetljena kroz razne stvari koje postoje u oba sveta; kao što su stepeni neba gde borave anđeli, kao što su stepeni toplote i svetla kod njih, i kao stepeni atmosfera, po raznim stvarima u ljudskom telu, i u životinjskom i mineralnom carstvu. Ali ova doktrina ima širi domet; ona se ne odnosi samo na prirodni svet, nego zalazi i u građanske, moralne i duhovne stvari, u svaku i u sve do detalja. Dva su razloga da se ova doktrina stepeni odnosi i na ovakve stvari. Prvi je to da u svemu što se može opisati postoji trojstvo koje se naziva cilj, uzrok i efekat, i ovi stepeni se odnose jedan prema drugom prema stepenima visine. A drugi je da građanske, moralne i duhovne stvari nisu nešto apstraktno (odvojeno) od supstance, jer su i one supstance. Jer kao što ljubav i mudrost nisu apstraktne stvari (kao što je pokazano gore, n. 40-43), tako nisu na sličan način ni stvari koje se nazivaju građanske, moralne i duhovne.

O ovima se može misliti odvojeno (apstraktno) od supstance, ali u sebi one nisu apstraktne; kao na primer, osećanje i misao, ljubav ka bližnjemu i vera, volja i razum; jer s ovima je kao i sa ljubavi i mudročću, po tome što one nisu moguće izvan subjekata koji su supstance, nego su stanja subjekata, to jeste, supstance. Da su one promene ovih, pokazujući raznolikosti, videće se u onome što sledi. Pod supstancama se misli i na formu, jer supstanca nije moguća odvojena od forme.

210. Ispravna ideja o ovim stvarima je nestala zato što se moglo misliti o volji i razumu, o osećanju i misli, o ljubavi i veri, odvojeno od supstanci koje su njihovi subjekti. To je isto i sa osetima i pokretima, koji nisu nešto odvojeno od organa oseta i kretanja. Odvojeni, to jest apstraktni, od ovih (organa), oni su samo nešto zamišljeno; jer oni su kao vid bez očiju, ukus bez jezika, i tako dalje.

211. Pošto se sve stvari građanske, moralne i duhovne razvijaju kroz stepene, baš kao i prirodne stvari, ne samo kroz produžene nego i kroz odvojene stepene; i pošto je nizanje odvojenih stepeni kao i nizanje cilja, uzroka i efekta, to sam izabrao da razjasnim i da potvrdim

sadašnju tačku, da je najdalji stepen skup, sadržatelj i osnova prethodnih stepeni; (želim) da to potvrdim stvarima koje su gore pomenute, to jest onim što pripada ljubavi i mudrosti, volji i razumu, osećanju i misli, i ljubavi ka bližnjem i veri.

212. Da je najdalji stepen skup, sadržatelj i osnova prethodnih stepena, jasno se vidi po tome kako idu cilj, uzrok i efekat. Da je efekat (učinak, posledica) skup, sadržatelj i osnova uzroka i cilja, može se shvatiti prosvetljenim razumom; ali nije tako jasno da je cilj sa svim što mu pripada, i uzrok sa svim što mu pripada, da su oni stvarno u efektu, i da je efekat njihov potpuni skup. Ali da je upravo ovako, može da se vidi iz onoga što je već rečeno u ovome poglavlju, a posebno iz toga da jedna stvar dolazi od druge po trostrukom nizu, pa na taj način efekat nije ništa drugo nego cilj u najdaljem (stepenu). A pošto je najdalje skup, sledi da je on i sadržatelj i osnova.

213. U pogledu ljubavi i mudrosti: ljubav je cilj, mudrost je instrumentalni uzrok, a svrha (koja je ostvarena) je efekat; svrha je skup i sadržatelj i osnova mudrosti i ljubavi; a svrha je takav skup, i takav sadržatelj, da su u njoj stvarno sve stvari ljubavi i mudrosti; i tu je gde su one simultano (istovremeno) prisutne. Ali treba držati na pameti da se sve stvari ljubavi i mudrosti, koje se slažu i koje su homogene (jednorodne), da su prisutne u svrsi, kako je gore pokazano (n. 189-194).

214. Tako isto i osećanje, misao i delo su u nizu po stepenima, jer svako osećanje odnosi se na ljubav, misao na mudrost, a svrha na efekat. Ljubav ka bližnjem, vera i dobra dela su u nizu po stepenima, jer ljubav ka bližnjemu je od osećanja, vera je od misli, a dobra dela su od dela. Volja, razum i delovanje su u sličnom nizu; jer volja je od ljubavi i od osećanja, razum je od mudrosti i od vere, a delovanje je od svrhe i od dela (akcije); pošto su, dakle, sve stvari mudrosti i ljubavi prisutne u delu, sve stvari vere i ljubavi ka bližnjem su prisutne u dobrim delima, i tako dalje; a sve su one homogene, to jest sve se slažu.

215. Da je najdalje u svakom nizu, to jest u svrsi, akciji, delu i u delovanju skup i sadržatelj svih prethodnih stvari, nije se znalo. Po izgledu, u svrsi, akciji, delu i delovanju nema ništa drugo nego jedan pokret; a u stvari sve su prethodne stvari sadržane u pokretu, toliko da ništa ne nedostaje. One su sadržane kao vino u krčagu, ili kao nameštaj u kući. Oni se ne primećuju, jer se na njih gleda izvana; a gledanjem izvana vide se samo pokreti i dela. Ovo je kao kad se ruka i šaka pokrenu, a čovek nije svestan da u tome pokretu hiljadu vlakana učestvuju i da su tih hiljadu motornih vlakana saobrazni hiljadama misli i osećanja, koje pokreću motorna vlakna. Pošto ovi (osećanja i misli) deluju duboko unutra, oni nisu vidljivi telesnim čulima.

Toliko se samo zna, da se ništa ne radi preko tela osim ako ne dolazi od volje preko misli; i jer da bi ovi delovali, mora da bude svaka stvar volje i misli prisutna u delu. Oni se ne mogu odvojiti; stoga po čovekovim delima drugi donose sud o njegovim osećanjima i mislima: Bilo mi je dato da saznam da anđeli, iz čovekovog dela, opažaju i vide sve u volji i misli toga čoveka; a anđeli trećeg neba opažaju i vide od njegove volje, vide cilj radi kojega je tako postupio, a da anđeli drugoga neba vide sredstva ili uzroke pomoću kojih je delo izvedeno. Iz ovoga razloga se u Reči zapoveda da se čine dela, jer da se čovek po delima poznaje.

216. Po anđeoskoj mudrosti, ako se volja i razum, to jest osećanje i misao, kao i ljubav ka bližnjemu i vera ne obuku i zaogrnu delima, kad god je to moguće, oni su kao nešto vazdušasto što odleti, ili kao fantom u vazduhu koji nestaje; da (vera i ljubavi) ostaju u čoveku i postaju deo njegovog života onda kada ih on čini (dela vere i ljubavi). Razlog je u tome što je ono najdalje skup, sadržatelj i osnova prethodnih stvari. Ono vazdušasto ništa, ili fantom u vazduhu jeste vera odvojena od dobrih dela; takva je i vera i ljubav ka bližnjemu ako se ne završe delom, s tom razlikom što oni koji drže do vere spojene sa ljubavi ka bližnjemu znaju šta je dobro i mogu ga činiti, ali ne i oni koji se drže načela da vera spasava bez ljubavi ka bližnjem, oni ne mogu (da čine dobro).

Stepeni visine su u punini i moći u njihovom najdaljem stepenu

217. U prethodnom poglavlju pokazano je da je najdalji stepen skup, sadržatelj i osnova prethodnih stepeni. Iz toga sledi da su prethodni stepeni u njihovoj punini kada su u najdaljem stepenu, jer su tada u njihovom efektu, a svaki efekat je punina uzroka.

218. Da su ovi uzlazni i silazni stepeni, kao i prethodni i sledeći, kao i stepeni visine ili odvojeni stepeni, u svojoj moći u njihovom poslednjem stepenu, to može da se potvrdi svim onim stvarima koje su navedene u prethodnim poglavljima kao potvrde koje se nalaze u čulnim predmetima i u opažanju. Međutim, ovde sam izabrao da ih potvrdim samo urođenim nagonom (conatus), snagama (silama) i pokretima u mrtvim i živim subjektima. Poznato je da urođeni nagon ne radi ništa od sebe, nego radi kroz snage koje su mu saobrazne, i da tako ostvaruje pokret; sledstveno, urođeni nagon je sve u silama, a preko sila on je i u svemu pokreta; a pošto je pokret najdalji stepen urođenog znanja, konatusa, to konatus deluje preko pokreta.

Urođeni nagon (conatus), sila i pokret su povezani stepenima visine, a njihova veza nije po produženju, jer su oni odvojeni, nego urođeno znanje proizvodi pokret. Jer moć je nagon u akciji, a pokret je izveden pomoću sile; sledstveno, u samom nagonu (conatus) nema moći, ni u samoj sili, nego u pokretu, koji je njihov proizvod. Da je ovako, može još da se sumnja, jer nije

ilustrovano primenom na čulne i opažajne predmete u prirodi; pa ipak, ovako urođeni nagon, sila i pokret ispoljavaju svoju moć.

219. Ali primenimo ovo na živi nagon, na živu silu i na živi pokret. Živi nagon u čoveku, koji je živi subjekt, jeste njegova volja ujedinjena s razumom; žive sile u čoveku su unutarjni sastavni delovi njegovog tela, u kojima su motorna vlakna isprepletana na razne načine; a živi pokret u čoveku je akcija, koju pokreću volja i razum preko ovih sila. Jer unutarjne stvari, koje pripadaju volji i razumu, čine prvi stepen, unutarjne sile koje pripadaju njegovom telu čine drugi stepen, a celo telo, koje je skup ovih, čini treći stepen. Da unutarjne stvari uma nemaju moći osim preko sila u telu, i da ove sile nemaju moći osim preko samog tela, to je vrlo poznato.

Ove tri (stvari) ne deluju po produženju, nego po odvojenosti (diskretnim ili odvojenim stepenima); a delovati po odvojenosti je delovati po saobraznostima. Unutarjne uma je saobrazno unutarnjem tela, a unutarnje tela saobrazno je spoljašnjem, kroz koje dolazi do akcije; stoga, dva prethodna stepena nemaju moći preko spoljašnjeg u telu. Može da izgleda kao da instinkt i sile u čoveku imaju moć čak i kada nema akcije, kao u spavanju i u stanju odmaranja, ali ipak, u takvom vremenu, delovanje nagona i sila upravljeno je u opšte motorne organe tela, koji su srce i pluća; ali kada njihova akcija prestane, tada, sa silama, i urođeni nagon prestaje da deluje.

220. Pošto se moći celoga tela uglavnom pokazuju u rukama i šakama (pesnicama), koje su najdalje (tela), to se „rukama“ i „šakama“ u Reči označava moć, a „desnicom“ viša moć. I pošto se stepeni tako pokazuju, anđeli koji su kod čoveka i koji su u saobraznosti sa svim što mu pripada, znaju po samom pokretu kakav je čovek u pogledu njegovog razuma i volje; a tako isto i u pogledu ljubavi ka bližnjem i vere, a to znači u pogledu unutarnjeg života njegovog uma i spoljašnjeg života njegovog tela.

Često sam se divio da anđeli imaju ovakvo znanje o čoveku po samom pokretu ruku; ali to mi je pokazano iskustvom više puta, te mi je rečeno i to da od toga dolazi kod sveštenstva polaganje ruku, i da „dodirnuti rukom“ označava komunikaciju, i slično. Iz svega ovoga pravi se zaključak da je sva ljubav ka bližnjemu i sva vera u delima, i da je ljubav i vera bez dela kao dugine boje oko sunca, koje nestaju kada ih rastera oblak. Zbog ovoga se „dela“ i „činjenje dela“ tako često spominju u Reči, te se i kaže da čovekovo spasenje zavisi od ovih. Stoga onaj koji ih čini, naziva se mudrim, a onaj koji ih ne čini, ludim. Ali treba podsetiti, da se pod „delima“ misli na svrhe (službe) koje su ostvarene; jer sve od ljubavi i sve od vere je u svrhama (usus), jer saobraznost je duhovna, ali se izvodi preko supstanci i materija koje su subjekti.

221. Ovde mogu da se otkriju dve tajne kojima se približilo preko onoga što prethodi. Prva je, da je Reč u punini i moći u smislu slova. Jer postoje tri smisla u Reči, prema tri stepena: nebeski smisao, duhovni smisao i prirodni smisao. Pošto su ovi smislovi u Reči prema tri stepena visine, i njihovo povezivanje se odvija preko saobraznosti; najdalji smisao je prirodni i zove se smislom slova, jer je on ne samo skup, sadržatelj i osnova odgovarajućih unutarnjih smislova, nego je u tome najdaljem smislu Reč u svojoj punini i moći. Ovo je bilo naširoko pokazano u delu *Nauk Novog Jerusalima o Svetom Pismu* (n. 27-35, 36-49, 50-61, 62-69).

Druga tajna je, da je Gospod došao na svet i uzeo na sebe ljudsko da bi stekao moć da savlada paklove i da sve stvari dovede u red kako u nebima tako i na zemlji. Ovo ljudsko je stavio povrh prethodnog ljudskog. Ovo ljudsko koje je uzeo na svetu, bilo je kao i ljudsko čoveka u svetu. Ali oba su ljudska Božanska, pa tako beskrajno prevazilaze konačna ljudska anđela i ljudi. I pošto je potpuno proslavio prirodno ljudsko, čak i u onome što je najdalje, on je ustao sa celim telom, za razliku od svakog čoveka. *Prim. prev. Prvo Ljudsko „od večnosti“ je ono po čijoj slici je čovek stvoren. Prirodno ili materinsko ljudsko Gospodovo je služilo, prvo, da pokaže da je postao ono što su i oni bili kao njegova stvorenja, te da živi život svojih stvorenja tako spuštajući se sa visina da bi čoveka podigao na visine s kojih se on sam spustio; drugo, njegovo materinsko ljudsko bilo je mamac za paklene duhove da pokušaju da ga unište, jer oni se ne mogu približiti Božanskom ljudskom. To je Gospod iskoristio da ih savlada. To prirodno ljudsko nije bilo Božansko; to ljudsko po majci je služilo da se proslavi ono Ljudsko od večnosti, ali je i samo postalo deo Božanskog ljudskog, tako da od materijalnog tela nije ostalo ništa, jer je sve postalo Božansko. Sada je Gospod u svom proslavljenom Ljudskom dobio dodatnu moć (additimentum) da spasava ljude od paklenih uticaja, i da održava ravnotežu između Neba i Pakla, i da bude prisutan u životu ljudi i duhova ne samo preko anđela, nego i neposredno. On se pojavljuje kao Čovek u Nebu, pored toga što se neprekidno vidi kao duhovno sunce. Njegovo prisustvo se opaža po osećanju sreće i po miomirisu ruža. Uzgred, Svedenborg vidi Trojstvo unutar Gospoda, koji je jedini Bog neba i zemlje, sjedinjenog tako da je „Otac“ Beskonačna ljubav, koja se ispoljava preko „Sina“, koji je Beskonačna mudrost, a sve se završava u delatnosti Ljubavi kroz Mudrost, gde se ta delatnost ili stvaranje naziva „Sveti Duh“.*

Kroz uzimanje ovoga ljudskog, Gospod je bio u svemoći ne samo da savlada paklove i da uvede red i u neba, nego i da drži paklove u potčinjenosti kroz večnost i da tako spasava čovečanstvo. Na ovu moć misli se pod rečima „sedeti na desnu ruku sile i moći Božije“. Zato što se Gospod, uzimajući prirodno ljudsko, načinio Božanskom istinom u najdaljem, on se naziva „Reč“, pa se kaže „Reč postade telo“; štaviše, Božanska istina je u najdaljem Reč u smislu slova. Ovo je Gospod učio sam tako što je ispunio sve ono što Reč kaže o njemu kod Mojsija i Proroka. Jer dok je svaki čovek svoje vlastito dobro i svoja vlastita istina, i čovek je samo tako čovek, Gospod,

uzimanjem prirodnog ljudskog, jeste samo Božansko dobro i sama Božanska istina, ili što je isto, on je sama Božanska ljubav i sama Božanska mudrost, kako u prvim tako i poslednjim (stvarima). Sledstveno, od njegovog dolaska na svet, on se pokazuje i kao sunce u anđeoskim nebima, u jačem sjaju i većoj blistavosti nego pre njegovog dolaska. Ovo je tajna koju je lakše razumeti po doktrini (nauku) o stepenima. Gospodova svemoć pre njegovog dolaska biće predmet o kome će se govoriti u onome što sledi.

Postoje stepeni obe vrste i u najvećim i u najmanjim stvarima stvorenog Svemira

222. Da se najveće i najmanje svih stvari sastoji od odvojenih i produženih stepena, to jest stepena visine i stepena širine, ne može se ilustrovati primerima iz vidljivih predmeta, jer se najmanje stvari ne mogu videti okom, a najveće, koje su vidljive, izgledaju tako da se u njima ne mogu lako razaznati stepeni; stoga ovo se može pokazati samo u opštim crtama. A pošto su anđeli u mudrosti od opštih (stvari), a iz toga i u znanju pojedinačnih, dozvoljeno je izneti njihove tvrdnje o tim stvarima.

223. Tvrdnje anđela o ovom predmetu su sledeće. Nema ničega tako sitnog a da u njemu nema stepeni obe vrste; na primer, nema ništa tako malo u životinji ili biljci ili mineralu ili u eteru i vazduhu, da nema u sebi oba stepena; a pošto su eter i vazduh prijemnici oba stepena, i pošto su eter i vazduh prijemnici topline i svetla, a duhovna toplina i duhovno svetlo su prijemnici ljubavi i mudrosti, ne može u toplini i svetlu da bude nešto tako sitno da u sebi nema stepene obe vrste. Anđeli isto tako izjavljaju da i najmanja stvar misli (genitiv imenice misao) i najmanja stvar ideje misli, sastoje se od stepena obe vrste, i da ako najmanja stvar ne bi sadržavala ove stepene, ne bi bila ništa; jer ne bi imala formu, tako ni kvalitet, ni neko stanje koje može da varira i da se menja, i tako ne bi ni postojala. Ovo anđeli potvrđuju istinom da su beskonačne stvari u Bogu Tvorcu, koji je Gospod od večnosti, da su jedno iako se razlikuju; i da postoje beskonačne stvari u njegovim beskonačnostima; i da u stvarima koje su beskonačno beskonačne postoje stepeni obe vrste, koje su u njemu jedno iako sa razlikama; i zato što su ove stvari u njemu, a sve ih je on stvorio, a stvorene stvari se ponavljaju u slici stvari koje su u njemu, to sledi da ne može da bude nijedna najmanja konačna stvar u kojoj nema ovakvih stepeni. Ovi stepeni su podjednako i u najvećim i u najmanjim stvarima, zato što je Bogo-čovek isti u najvećim i u najmanjim stvarima. Da su u Bogo-čoveku beskonačne stvari jedno ali sa razlikama, vidi gore (n. 17-22); i da je Božansko isto u najvećim i najmanjim stvarima (n. 77-82); koji su stavovi dalje ilustrovani (n. 155,169,171).

224. Ne postoji ni najmanja stvar ljubavi i mudrosti, ili najmanja stvar osećanja i misli, niti najmanja stvar ideje misli, u kojoj ne postoje oba stepena, iz razloga što su ljubav i mudrost supstance i forme (kao što je pokazano gore, n. 40-43), a isto je istinito o osećanju i misli; pa

zato što nema forme u kojoj nisu ovi stepeni (kao što je već rečeno), to sledi da i u ovima postoje takvi stepeni; jer odvojiti ljubav i mudrost, to jest osećanje i misao, od supstanci i formi, to je uništiti ih, jer oni nisu mogući izvan njihovih subjekata; jer oni su stanja njihovih subjekata, koje čovek opaža na razne načine, to jest ta stanja se pokazuju pogledu.

225. Najveće stvari u kojima su stepeni obe vrste su svemir u njegovom celom sklopu (kompleksu), prirodni svet u celom sklopu i duhovni svet u svom sklopu; svako carstvo i svako kraljevstvo u svom sklopu; tako isto, građanske, moralne i duhovne brige ovih u njihovom sklopu, celo životinjsko carstvo, celo biljno carstvo, i celo mineralno carstvo, svako u svom sklopu: sve atmosfere oba sveta uzete zajedno, i njihova toplina i svetlo; zatim stvari manje opšte, kao čovek u njegovom sklopu; svaka životinja u svom sklopu, svako drvo i žbun u njihovom sklopu; isto tako, svaki mineral i svaki kamen i svaki metal u svom sklopu. Forme ovih su slične u tome što se sastoje od stepeni obe vrste; razlog je da je Božansko, koje ih je stvorilo, isto u najvećim kao i u najmanjim stvarima (kao što je pokazano u n. 77-82). Pojedinačne stvari i najposebnije među ovima su kao opšte i najšire opšte u tome, da su forme obe vrste stepeni.

226. Upravo zato što su najveće i najmanje stvari forme obe vrste stepeni, postoji povezanost među ovima od prve do poslednje; jer ih sličnost povezuje. Pa ipak, nema ni najmanje stvari koja je ista kao i druge; stoga su one pojedinačno sve različite, kao i one najposebnije. U svakoj formi nema ni najmanje stvari koja je ista kao neka druga, a najveće su sastavljene od najmanjih. Iz ovoga što postoje takvi stepeni u najvećim i u najmanjim, i stalne razlike u skladu sa ovim stepenima, od vrha do dna, i od središta do oboda, to sledi da njihovi manji i još manji sastavni delovi, u kojima su slični stepeni, da nijedan od ovih (sastavnih delova) nije isti kao ostali.

227. Isto tako, deo je anđeoske mudrosti da od sličnosti između opštih i posebnih stvari, to jest između najvećih i najmanjih u odnosu na ove stepene, dolazi savršenost stvorenog svemira; jer zbog toga jedna stvar gleda na drugu kao na sebi sličnu, sa kojom može da se veže radi neke svrhe, i može da cilj dovede do efekta (rezultata, posledice).

228. Ali ove stvari možda izgledaju paradoksalne, jer nisu objašnjene primenom na vidljivim stvarima; pa ipak, apstraktne stvari, pošto su univerzalne, često se bolje shvataju nego one koje su primenjene, jer ove su u neprestanim promenama, a promena zamračuje.

229. Neki smatraju da mogu postojati tako sitne supstance koje nisu forme manjih formi, i da iz tih supstanci, kroz proces skupljanja, supstancijalne ili sastavljene stvari se stvaraju, i na kraju supstance koje se nazivaju materijalne. Jer šta je supstanca bez forme? To je nešto o čemu se ništa ne može kazati; a od onoga o čemu se ništa ne može kazati, od toga skupljanjem ne može

ništa da se stvori. Da postoje bezbrojne stvari u prvim stvorenim supstancama svih stvari, a koje su najmanje i najsitnije stvari, videće se u onome što sledi, gde će biti govora o formama.

U Gospodu tri stepena visine su beskonačni i nestvoreni, ali u čoveku tri stepena su konačni i stvoreni

230. U Gospodu tri stepena visine su beskonačni i nestvoreni, jer Gospod je ljubav sama i mudrost sama (kao što je već pokazano); a pošto je Gospod ljubav sama i mudrost sama, on je isto tako i Svrha (Usus) sama. Jer cilj ljubavi je svrha i ona ostvaruje svrhu pomoću mudrosti; jer bez svrhe ljubav i mudrost nemaju granica ili završetka, to jest nemaju svog doma, pa se stoga za njih ne može reći da imaju biće i formu, ako nema svrhe u kojoj mogu da budu (kao u svom domu).

Ove tri (stvari) sačinjavaju tri stepena visine u subjektima života. Ove tri su: prvi cilj, srednji cilj koji se zove uzrok i poslednji cilj koji se zove efekat. Da cilj, uzrok i efekat sačinjavaju tri stepena visine, bilo je gore dokazano.

231. Da u čoveku postoje ova tri stepena, može se videti po tome što se njegov um može uzdići do stepena ljubavi i mudrosti u kojima su anđeli drugog i trećeg stepena, jer anđeli su rođeni kao ljudi, a čovek je, u pogledu svog unutaršnjeg uma, nebo u najmanjoj formi; stoga od Stvaranja postoji u čoveku onoliko stepeni koliko ima neba. Pored toga, čovek je slika i prilika Božija; stoga su ovi stepeni upisani u čoveku, jer su oni u Bogo-čoveku, to jest u Gospodu.

Da su u Gospodu ovi stepeni beskonačni i nestvoreni, a u čoveku konačni i stvoreni, može se videti iz onoga što je rečeno u poglavlju 1, naime, iz toga da je Gospod ljubav i mudrost u sebi; a da je čovek prijemnik ljubavi i mudrosti od Gospoda; isto tako, da se o Gospodu može govoriti samo u terminima beskonačnosti, a o čoveku samo u terminima konačnosti.

232. Ovi stepeni se kod anđela nazivaju nebeski, duhovni i prirodni; a za njih nebeski stepen je stepen ljubavi, duhovni stepen stepen mudrosti, a prirodni stepen je stepen svrha. Ovi se stepeni ovako zovu jer je Nebo izdeljeno u dva kraljevstva, jedno se zove Nebesko, drugo Duhovno, kome je dodato treće kraljevstvo u kome su ljudi na svetu, i to je Prirodno kraljevstvo. Pored toga, anđeli koji sačinjavaju nebesko kraljevstvo su u ljubavi; anđeli od kojih je sastavljeno duhovno kraljevstvo su u mudrosti; dok su ljudi na svetu u svrhama; dakle, ova kraljevstva su povezana. Kako treba razumeti to da su ljudi u svrhama (usus), biće pokazano u sledećem poglavlju. *Prim.prev. Ovde autor izričito naziva najniže nebo „prirodnim kraljevstvom“, iako „prirodno“ ima i jedno negativno značenje. U svetu duhova postoje „anđeoski duhovi“, a to su duhovi koji se pripremaju da se uzdignu u više nebo, ali su još uvek u svetu duhova, gde se*

ponekad nazivaju i „dobri“ duhovi. Ovo nam pomaže da lakše razumemo odnose tri neba, dva kraljevstva, kome je dodato treće u kojemu se, kako u svetu duhova tako na zemlji, ljudi pripremaju za nebo, ukoliko žive po zakonima ljubavi prema bližnjemu, bez obzira na religiju kojoj pripadaju.

233. Iz neba mi je bilo rečeno da su u Gospodu od večnosti, koji je Jehova, pre nego je uzeo ljudsko u svetu, dva prethodna delujuća stepena postojala, a da je treći stepen postojao kao mogućnost, kao što postoji i kod anđela; ali da je posle uzimanja ljudskog u svetu, uzeo i treći stepen, nazvan prirodni, i tako postao čovek, kao svaki čovek u svetu; ali s tom razlikom da je ovaj stepen, kao i prethodni stepeni, beskonačan i nestvoren, dok je kod anđela i kod čoveka konačan i stvoren. Jer je Božansko koje je odvojeno od prostora ispunjavalo sve prostore (n. 69-72) proželo čak i najdalje (stvari) prirode; tako, pre uzimanja ljudskog Božanski uticaj (influks) u prirodni svet bio je posredan preko anđeoskih neba, a posle preuzimanja bio je neposredan od sebe. To je razlog da su sve crkve pre njegovog dolaska bile predstave (reprezentativi) duhovnih i nebeskih stvari, a posle njegovog dolaska postale su duhovno-prirodne i nebesko-prirodne, a reprezentativno bogoštovanje bilo je uklonjeno. Ovo je bio razlog da sunce anđeoskog neba, koje je, kao što je rečeno, prvo proizlazeće njegove Božanske ljubavi i Božanske mudrosti, posle uzimanja ljudskog sija većom snagom i blistavošću nego pre uzimanja (ljudskog). A to je ono na šta se misli u ovim rečima kod Isaije:

I svetlost će mjesečeva biti kao svetlost sunčana, a svetlost sunčana sedam puta veća, kao svetlost od sedam dana; kad Gospod zavije ulom narodu svojemu i iscijeli rane koje mu je zadao (Isa. 30:26).

Ovo se odnosi na stanje neba i crkve posle Gospodovog dolaska u svet. Opet, u Otkrivenju:

I držaše u ruci svojoj sedam zvijezda, i iz usta njegovijeh izlažaše mač oštar s obje strane, i lice njegovo bješe kao što sunce sija u sili svojoj (Otkr. 1:16).

I na drugim mestima (kao kod Isaije 60:20; 2 Sam 23;3,4; Mat. 17:1.2). Posredno prosvetljenje ljudi preko anđeoskog neba, koje je postojalo pre dolaska Gospodovog, može se uporediti sa svetlošću meseca, koje je posredno svetlo sunca; a pošto je posle njegovog dolaska postalo neposredno, zato se kaže kod Isaije:

Da će svetlost mjesečeva biti kao svetlost sunčana (Isa. 30:26).

I kod Davida:

Procvjetaće u dane njegove pravednik i svuda mir dokle teče meseca (Ps. 72:6)

I ovo se kaže o Gospodu.

234. Razlog zašto je Gospod od večnosti, to jest Jehova, stekao treći stepen uzimanjem ljudskog u svetu, bio je u tome što je mogao ući u taj stepen samo preko prirode kao što je ljudska priroda, znači preko začeca od svog Božanskog i rođenjem od device; jer na taj način je mogao odložiti (odbaciti) ono ljudsko koje je, iako je primalo Božansko, u sebi mrtvo, i uzeti Božansko. Ovo je označeno sa dva Gospodova stanja glorifikacije (proslavljanja), o kojima se govori u delu *Nauk Novog Jerusalima o Gospodu*.

235. Ovoliko je rečeno u opštem o trostrukom uzdizanju stepeni visine, ali se o ovim stepenima ne može ovde govoriti u detaljima, jer (kao što je rečeno u prethodnom poglavlju), ovi stepeni moraju da postoje u najvećim i u najmanjim stvarima; samo treba da se ovo kaže, da ovakvi stepeni postoje u svim stvarima ljubavi, pa stoga i u svakoj stvari mudrosti, a od ovih i u svakoj i svim stvarima svrhe. U Gospodu ova tri stepena su beskrajna, a u anđelu i čoveku su krajnja. No kako se nalaze ovi stepeni u ljubavi, u mudrosti i u svrsi, može se opisati i otkriti samo u nizovima (serijama).

Ova tri stepena visine su u svakom čoveku od rođenja, i mogu se otvoriti postupno; a kada se otvore čovek je u Gospodu, a Gospod u čoveku

236. Da postoje tri stepena visine u svakom čoveku, nije do sada bilo poznato iz razloga što se ovi stepeni nisu priznavali; a sve dotle dok su nepoznati, samo su mogli biti poznati produženi stepeni (stepeni širine); a kada su samo produženi stepeni poznati, smatra se da ljubav i mudrost rastu u čoveku samo u produženju, to jest u širinu. Ali treba znati da u svakom čoveku od samog rođenja postoje i tri stepena visine, ili odvojena stepena, jedan iznad ili unutar drugoga; i da svaki stepen visine, ili odvojeni stepen ima i stepene širine, ili produžene stepene, po kojima se razvija u produženju (u širinu). Jer postoje stepeni obe vrste i u najvećim i u najmanjim stvarima (kao što je pokazano gore, n. 222-229); jer nijedan stepen jedne vrste ne može da postoji bez stepena druge vrste.

237. Ova tri stepena visine nazivaju se prirodni, duhovni i nebeski (kao što je rečeno gore, n. 232). Kad umre, čovek prvo dolazi u prirodni stepen i ovaj raste u njemu po produženju (po širini) u skladu sa njegovim znanjem i razumevanjem stečenim preko znanja sve do najvećeg razumevanja, koje se naziva racionalno (razumevanje). Pa ipak, ovim se ne otvara drugi stepen, koji se naziva duhovnim. Taj se stepen otvara kroz ljubav za svrhe u skladu sa razumevanjem, i to uz duhovnu ljubav prema svrhama, koja je ljubav prema bližnjemu.

Ovaj stepen raste na sličan način po produženim stepenima (stepenima širine) sve do najviše tačke, a raste kroz poznavanje istine i dobra, to jest kroz duhovne istine. Ipak, treći stepen, koji se naziva nebeskim, ne otvara se pomoću ovih istina (duhovnih istina); jer ovaj treći stepen se otvara kroz nebesku ljubav za svrhe, a to je ljubav prema Gospodu; a ljubav prema Gospodu nije ništa drugo nego uvođenje u život zapovesti u Reči, zbir kojih je uklanjati se od zala, jer su ona paklena i đavolska, i činiti dobro jer je ono nebesko i Božansko. Ovako se otvaraju u čoveku ova tri stepena.

238. Sve dok živi u svetu, čovek ne primećuje da se ovi stepeni otvaraju u njemu, jer on tada živi u prirodnom stepenu, koji je najdalji (najudaljeniji), te on iz toga (stepena) misli, hoće, govori i deluje; a duhovni stepen, koji je unutarnji, ne komunicira sa prirodnim stepenom po produženju, nego preko saobraznosti, a komunikacija preko saobraznosti se ne opaža čulima. Ali kada čovek odstrani (odloži) prirodni stepen, što on čini kad umre, on dolazi u taj stepen, koji je bio u njemu otvoren dok je bio u svetu; onaj u kome je bio otvoren duhovni stepen, ulazi u taj stepen, a onaj u kome je bio otvoren nebeski stepen, ulazi u taj stepen.

Onaj ko dolazi u duhovni stepen posle smrti više ne misli, hoće, govori i deluje prirodno, nego duhovno; a onaj ko dolazi u nebeski stepen, misli, hoće, govori i deluje u skladu s tim stepenom. A pošto komunikacija među tri stepena može da bude samo preko saobraznosti, to su razlike ljubavi, mudrosti i svrha takve da nema zajedničkog terena kroz produženje. Iz ovoga je jasno da čovek ima tri stepena visine, koja se postupno mogu u njemu otvoriti.

239. Pošto u čoveku postoje tri stepena ljubavi i mudrosti, pa stoga i svrhe, to sledi da u njemu mora da postoje i tri stepena volje, razuma i svrhe, koja je određena ovima (ljubavlju i razumom); jer volja je prijemnik ljubavi, razum je prijemnik mudrosti, a rezultat je svrha ovih (ljubavi i mudrosti). Iz ovoga je očito da u čoveku postoji prirodna, duhovna i nebeska volja i razum, potencijalno od rođenja, a delotvorno onda kada se ovi otvore. Rečju, čovekov um, koji se sastoji od volje i razuma, od stvaranja, pa prema tome od rođenja, načinjen je u tri stepena, tako da čovek ima jedan prirodni um, jedan duhovni i jedan nebeski, te da se zbog toga može uzdići u i uživati anđeosku mudrost dok je još u svetu; ali to je potpuno samo posle smrti, i samo tada, ako postane anđeo, jer tada on i ulazi u tu mudrost, i tek tada njegov govor postaje neizreciv i nerazumljiv prirodnom čoveku. Poznao sam čoveka umerene učenosti u svetu, kojega sam video posle smrti i s njim razgovarao u nebu, pa sam jasno opazio da govori kao anđeo, i da bi stvari koje je rekao bile neshvatljive prirodnom čoveku, sve zbog toga što dok je bio u svetu, on je zapovesti Reči primenjivao u životu i molio se Gospodu, pa je stoga bio uzdignut od Gospoda u treći stepen ljubavi i mudrosti. Važno je da se zna o ovom uzdizanju ljudskog uma, jer od toga zavisi kako će se razumeti ono što sledi.

240. U čoveku postoje od Gospoda dve sposobnosti po kojima se on razlikuje od zveri. Jedna od ovih je sposobnost da razume šta je istina i šta je dobro; ova se zove racionalnost, i to je sposobnost da se razume. Druga je sposobnost da čini ono što je istinito i dobro; ova se zove sloboda, i to je sposobnost volje. Zbog ove sposobnosti čovek je u stanju da misli što mu se sviđa, bilo za ili protivu Boga, za ili protivu bližnjega, a isto tako, u stanju je da misli i hoće što mu se sviđa; ali kada vidi zlo i kada se uplaši od kazne, može, zato što je slobodan, da se uzdrži da to ne učini. Po ovim sposobnostima čovek je čovek, i razlikuje se od zveri. Ove sposobnosti čovek ima od Gospoda, i one dolaze od njega u svakom trenutku; i one se ne oduzimaju, jer kad bi se oduzele, čovekovo ljudsko bi nestalo. U ovim dvema sposobnostima Gospod je u čoveku, u dobrom kao i u rđavom. Ali Gospodovo stanište je bliže u čoveku kada se čoveku preko ove dve sposobnosti otvore viši stepeni ljubavi i mudrosti, tako da postane bliži Gospodu. Iz ovoga se može videti da kada se ovi stepeni otvore, čovek je u Gospodu, a Gospod u njemu.

241. Gore je rečeno da su tri stepena visine kao cilj, uzrok i efekat, i da ljubav, mudrost i svrha slede ovaj red; stoga će se reći nekoliko stvari o ljubavi kao cilju, mudrosti kao uzroku, a o svrsi kao efektu. Ko god pita svoj razum, ako je prosvetljen, može videti da je cilj svih stvari kod čoveka njegova ljubav; jer ono što voli, to i misli, to odlučuje i čini, stoga je to njegov cilj.

Isto tako razumom čovek može videti da je mudrost uzrok; jer on, to jest njegova ljubav, koja je njegov cilj, traži u svom razumu sredstva kroz koja će postići svoj cilj. Tako, sledeći svoju mudrost, ona postaje instrumentalni uzrok. Da je svrha efekat, jasno je bez objašnjavanja. Ali ljubav jednog čoveka nije isto što i ljubav drugoga čoveka, niti je mudrost jednoga ista kao drugoga; tako je i sa svrhom. Pa pošto su ove tri homogene (kao što je pokazano gore, n. 189-194), to sledi da kakva je ljubav u čoveku, takva mu je mudrost, i takva svrha. Ovde se govori o mudrosti, ali pod tim se misli na čovekovo razumevanje.

Duhovna svetlost se uliva u čoveka preko tri stepena, ali ne i duhovna toplina, osim u onoj meri u kojoj se on kloni zala kao grehova i gleda prema Gospodu

242. Očito je iz onoga što je pokazano gore da od Sunca Neba, koje je prvo proizlazeće Božanske ljubavi i Božanske mudrosti (o kojoj u poglavlju 2) potiče svetlo i toplina – svetlo od mudrosti, a toplina od ljubavi; tako isto da je svetlo prijemnik mudrosti, a toplina prijemnik ljubavi; isto tako, da onoliko koliko čovek dolazi u mudrost, toliko on dolazi i u Božansku svetlost, a koliko dolazi u ljubav, toliko dolazi u Božansku toplinu. Iz onoga što je pokazano gore, jasno je da postoje tri stepena svetlosti i tri stepena topline, to jest tri stepena mudrosti i tri stepena ljubavi; i da su ovi stepeni oblikovani u čoveku kako bi postao prijemnik Božanske ljubavi i Božanske mudrosti, a tako i (prijemnik) Gospoda. Sada treba pokazati da se ova tri stepena svetla ulivaju kroz ove stepene u čoveka, ali ne i duhovna toplina, osim u meri u kojoj

čovjek izbegava zla kao grehe i gleda ka Gospodu – ili, što je isto, da je čovek u stanju da primi mudrost čak do trećeg stepena, ali ne i ljubav, osim kad se uklanja od zala kao greha i gleda ka Gospodu; ili, što je isto, da se čovekov razum može uzdignuti u mudrost, ali ne i njegova volja, osim onoliko koliko izbegava zla kao grehove.

243. Da se razum može uzdignuti u svetlo neba, to jest u anđeosku mudrost, dok se volja ne može uzdići u toplinu neba, to jest u anđeosku ljubav, osim kada čovek izbegava zla kao grehe i gleda ka Gospodu, meni je jasno pokazano kroz iskustvo u duhovnom svetu. Često sam video i opazio da prosti (jednostavni) duhovi, koji su znali samo toliko da Bog postoji i da je Gospod bio rođen kao čovek, i koji nisu znali ništa drugo, a koji su jasno shvatili tajne anđeoske mudrosti skoro kao što ih anđeli shvataju, i ne samo ovi prosti, nego i mnogi iz đavolske čete, da su svi razumevali dok su slušali, ali kada su razmišljali sami u sebi, svetlo nije moglo ući osim onoliko koliko je odgovaralo njihovoj toplini ili ljubavi; stoga, prvo su slušali i razumevali ove tajne, ali se posle više nisu sećali ničega što su čuli čim su okrenuli uši, s tim što su oni koji su bili iz đavolske čete odbacivali sve s gađenjem i potpuno su ih poricali, jer je vatra njihove ljubavi i njeno varljivo svetlo pretvoreno u tamu, dok se ugasilo nebesko svetlo, koje je dolazilo odozgo.

244. Isto se događa i na svetu. Čovek koji nije sasvim glup, i koji se nije utvrdio u obmanama iz ponosa na samo-inteligenciju, kada čuje druge da razgovaraju o nekom uzvišenom predmetu, ili čitaju nešto takvo, ako taj ima samo malo osećaja za znanje on shvata ove stvari i pamti ih, i može kasnije i da ih potvrdi. I rđav i dobar čovek to može. I zao čovek, iako u srcu poriče Božanske stvari koje se odnose na crkvu, može da ih ipak razume, i da o njima govori i da ih besedi, i da ih pišući dokazuje; ali kad je ostavljen svojoj vlastitoj misli, on ih odriče, vođen svojom paklenom ljubavi.

Iz čega je očito da razum može da bude u duhovnoj svetlosti i onda kada volja nije u duhovnoj toplini; iz ovoga tako isto sledi da razum ne vodi volju, ili da mudrost ne rađa ljubav, nego samo uči i pokazuje put, učeći kako čovek treba da živi, pokazujući put kojim treba da ide. Dalje, postaje jasno da volja vodi razum, i čini da deluje u slozi s njom; isto tako, da što god se u razumu slaže s ljubavlju, to ljubav naziva mudročću. U onome što sledi, videće se da volja ne čini ništa odvojena od razuma, nego da što god čini, da to čini povezano s razumom; pored toga, videće se da je volja ta koja uticajem uzima razum za partnera, a ne obratno.

245. Sad će bii pokazano kako se odvija uticaj svetlosti u tri stepena života, koji pripadaju njegovom umu. Forme koje su prijemnici topline i svetla, to jest ljubavi i mudrosti u čoveku, a koje su u trostrukom redu ili u tri stepena, prozirne su od rođenja, propuštajući svetlo kao što kristalno staklo propušta prirodno svetlo; stoga, u pogledu mudrosti, čovek može da bude uzdignut čak do trećeg stepena. Ali ove forme se ne otvaraju osim onda kada se duhovna

toplina poveže s duhovnim svetlom, to jest ljubav s mudrošću; kroz ovakvo povezivanje ove prozirne forme otvaraju se po stepenima. Isto je i sa svetlom i toplinom sunca u svetu u delovanju svetla na biljke na zemlji. Svetlo u zimi, koje je jasno kao i preko leta, ne otvara ništa u semenki ili na drvetu, nego samo onda kada se prolećna toplina pridruži svetlu; tada ih toplina otvara. Ova sličnost postoji zato što je duhovna svetlost saobrazna (korespondira) prirodnoj svetlosti, a duhovna toplina prirodnoj toplini.

246. Duhovna toplina se oseća samo ako se beži od zala kao greha i ako se gleda ka Gospodu; jer sve dok je čovek u zlima, on ih voli, jer žudi za njima; a ljubav za zlo i požuda leže u ljubavi koja je suprotna duhovnoj ljubavi i osećanju; i takva ljubav ili požuda mogu se ukloniti samo ako se beži od zala kao grehova; pa stoga što čovek ne može da beži od zala od sebe (svojom vlastitom snagom), nego samo od Gospoda, stoga mora da gleda ka Gospodu (da ga spasi). Tako, kada beži od zala radi Gospoda, to jest uz Gospodovu pomoć, ljubav ka zlu i njena toplina se uklanjaju, a ljubav ka dobru i njegova toplina ulaze na mesto onih prvih, a kroz to se otvara viši stepen (života); Gospod, ulivajući se odozgo, otvara taj stepen, a tada i povezuje ljubav, to jest duhovnu toplinu, sa mudrošću ili duhovnim svetlom; zbog ovog povezivanja (ljubavi i mudrosti) čovek duhovno procveta, kao stablo u proleće.

247. Po uticaju duhovne svetlosti u sva tri stepena čovekovog uma, on se razlikuje od zveri, može da misli analitički i da vidi i prirodnu i duhovnu istinu; a kad ih vidi, tada može i da ih priznaje, i da se reformiše i regeneriše. Ova sposobnost da se primi duhovna svetlost je ono što se naziva racionalnost (o kojoj gore), koju svaki čovek ima od Gospoda, i koja mu se nikada ne oduzima, jer kada bi se oduzela, on se ne bi mogao reformisati. Zbog ove sposobnosti, nazvane racionalnost, čovek, za razliku od zveri, u stanju je ne samo da misli nego i da govori od misli (da misli o onome što govori), a posle, zbog druge sposobnosti, koja se zove sloboda (o kojoj gore), on je u stanju da čini ono što misli od razuma. Pošto se o ovim dvema sposobnostima, racionalnosti i slobodi, već raspravljalo (n. 240), neće se više o njima govoriti ovde.

Ako se u čoveku ne otvori viši stepen, koji je duhovan, on postaje prirodan i čulan

248. Gore je bilo pokazano da postoje tri stepena ljudskog uma, nazvani prirodni, duhovni i nebeski, i da se ovi stepeni mogu otvoriti sukcesivno (jedan posle drugoga) u čoveku; i da se prvo otvara prirodni stepen; posle, ako čovek beži od zala kao grehova i gleda ka Gospodu, otvara se duhovni stepen; na kraju i nebeski. Pošto se ovi stepeni otvaraju sukcesivno prema čovekovom životu, sledi da možda dva viša stepena ostanu neotvorena, i tada čovek nastavlja (da živi) u prirodnom stepenu, koji je najdalji (stepen). Osim toga, u svetu je poznato da postoji prirodni i duhovni čovek, ili spoljašnji i unutarjni čovek; ali se ne zna da prirodni čovek postaje duhovan kroz otvaranje nekog višeg stepena u njemu, i da do ovakvog otvaranja dolazi zbog

duhovnog života, a to je život u skladu sa Božanskim zapovestima; i da čovek ostaje prirodan, ako se njegov život ne uskladi s ovim zapovestima.

249. Postoje tri vrste prirodnih ljudi; prva se sastoji od onih koji ne znaju ništa o Božanskim zapovestima; druga, od onih koji znaju da postoje takve zapovesti, ali ne pomišljaju da po njima žive; i treća, od onih koji ih preziru i koji ih poriču. U pogledu prve klase, koja se sastoji od onih koji ne znaju ništa o Božanskim zapovestima, pošto ne mogu da sami sebe uče, oni mora da ostanu prirodni. Svaki čovek uči o Božanskim zapovestima ne sam od sebe, nego ga uče drugi koji to znaju iz svoje religije, o čemu vidi *Nauk Novog Jerusalima u Svetom Pismu (n. 114-118)*. Oni iz druge klase, koji znaju da postoje Božanske zapovesti ali ne pomišljaju da po njima žive, i ti ostaju prirodni, te se brinu samo o svetu i o svom telu. Ovi posle smrti rade niže poslove i poslužuju one koji su duhovni, i tako bivaju korisni; prirodni čovek je sposoban za niže poslove, dok je duhovni čovek nadzornik i gospodar. *Prim. prev. Ovo nije lako razumeti ukoliko se ne zna da se u svetu duhova nastavlja život koji se vodio u zemaljskom svetu, da bi se to promenilo u skladu sa unutarnjim razvojem u duhovima.* Oni koji pripadaju trećoj klasi, a koji preziru i odriču Božanske zapovesti, ti ne samo da ostaju prirodni, nego postaju čulni. Čulni ljudi su najniži prirodni ljudi, koji nisu u stanju da mislima prevaziđu privide i obmane telesnih čula. Posle smrti oni su u paklu.

250. Pošto je u svetu nepoznato šta je duhovni čovek, a šta je prirodni, i kako mnogi čisto prirodnog čoveka nazivaju duhovnim, i obratno, to će se ovaj predmet izložiti posebno, kako sledi:

1. Šta je prirodni čovek, a šta je duhovni čovek.
2. Karakter prirodnog čoveka u kome se otvorio duhovni stepen.
3. Karakter prirodnog čoveka u kojem duhovni stepen još nije otvoren, ali nije ni zatvoren.
4. Karakter prirodnog čoveka u kome je duhovni čovek potpuno zatvoren.
5. Konačno, priroda razlike između života čisto prirodnog čoveka i života zveri.

251. (1) *Šta je prirodni čovek, a šta je duhovni čovek.* Čovek nije čovek po licu i po telu, nego po razumu i volji; stoga se pod prirodnim ili duhovnim čovekom misli na čoveka čiji su razum i volja prirodni ili duhovni. Prirodni čovek, u pogledu svog razuma i volje, je kao i prirodni svet i može se nazvati svetom ili mikrokosmosom; a duhovni čovek, u pogledu svog razuma i volje, je kao duhovni svet, i može se nazvati duhovnim svetom i nebom. Iz čega sledi da je prirodni čovek slika prirodnog sveta, tako da on voli ono što pripada prirodnom svetu; a da je duhovni čovek

slika duhovnog sveta, pa stoga voli stvari koje pripadaju tome svetu, ili nebu. No i duhovni čovek voli prirodni svet, ali samo kao što gospodar voli svog slugu preko kojega postiže svrhe (ciljeve). Osim toga, kroz svrhe (efekte ili primene) prirodan čovek postaje duhovan, a što je slučaj kada prirodni čovek oseća zadovoljstvo da bude koristan (da bude u svrhama); ovakav prirodni čovek može da se nazove duhovno-prirodnim.

Duhovni čovek voli duhovne istine; on ne samo da voli da ih zna i razume, nego ih i hoće, dok prirodni čovek voli da govori o ovim istinama i da ih tvori. Tvoriti (činiti) istine je ostvarivati svrhe (biti koristan). Ovo potčinjavanje dolazi od povezivanja duhovnog i prirodnog sveta; jer sve što se pokazuje i što se tvori (ostvaruje) u prirodnom svetu, ima uzroke u duhovnom svetu. Iz svega ovoga se može videti da je duhovni čovek potpuno različit od prirodnog čoveka, i da među njima postoji komunikacija samo kao između uzroka i posledice. *Prim. prev. Ako su uzroci u duhovnom svetu, zašto je čovek odgovoran za ono što radi? To se pita novak u duhovnim znanjima. Dakle, po autoru, uzroci su, prvo, postojanje miliona i biliona duhova i anđela kroz koje prolazi uticaj, bilo iz neba ili iz pakla, u ljude na svetu. Drugi uzrok je, da se ljudi slobodno opredeljuju za jedan ili drugi uticaj, usvajaju nešto od onoga što već postoji, i tako izgrađuju svoj unutarnji svet, za koji su oni odgovorni. Stoga se može reći da je čovek odgovoran za svoje misli, osećanja i dela jer je slobodan u svojim izborima. Da bi ovu slobodu obezbedio čoveku za sva vremena, Gospod je sišao u svet, i dok je proslavljao svoje Ljudsko, on je savladao paklove i uspostavio ravnotežu između neba i pakla. Ako čovek traži, on i prima Božiju pomoć da odoli paklenom uticaju, i krene putem dobra, i tako se „spasava“. Ovo je samo mali deo onoga što se može naći u delima autora o poreklu zla, i sredstvima preporoda i spasenja.*

252. (2) *Karakter prirodnog čoveka u kome je duhovni stepen otvoren. Ovo se vidi iz onoga što je gore rečeno, čemu treba dodati, da je prirodni čovek potpun čovek kada je duhovni stepen u njemu otvoren, jer je tada u isto vreme u društvu anđela u nebu i ljudi u svetu, i u pogledu i jednih i drugih, živi vođen od Gospoda. Jer duhovni čovek upija Gospodove zapovesti preko Reči, i izvršava ih preko prirodnog čoveka. Prirodni čovek čiji je duhovni stepen otvoren, ne zna da on misli i deluje od svog duhovnog čoveka, jer njemu izgleda kao da to radi od sebe, dok u stvari on to ne radi od sebe nego od Gospoda. Niti prirodni čovek čiji je duhovni stepen otvoren zna da je kroz svog duhovnog čoveka u nebu među anđelima, te je ponekad tamo njima i vidljiv; ali zato što se povuče natrag u svog prirodnog čoveka, on se više ne vidi posle kraćeg vremena. Prirodni čovek čiji je duhovni stepen otvoren, ne zna ni da Gospod ispunjava njegov duhovni um hiljadama tajni mudosti i hiljadama prijatnosti ljubavi, i da će on posle smrti da uđe u sve ovo, kada postane anđeo. Prirodni čovek ne zna ove stvari, jer se komunikacija između prirodnog i duhovnog čoveka izvodi preko saobraznosti; a komunikacijom preko saobraznosti to*

se opaža u razumu samo tako što se istine vide kao da su u svetlu, a opaža se u volji po tome što se svrhe ostvaruju iz osećanja (iz ljubavi za svrhe koje su za dobro bližnjega).

253. (3) *Karakter prirodnog čoveka u kome duhovni stepen još nije otvoren, ali nije ni zatvoren.* Duhovni stepen nije otvoren, ali nije ni zatvoren kod onih koji su donekle vodili život ljubavi ka bližnjem, a znali su malo prave istine. Razlog ovome je u tome, što se ovaj stepen otvara kroz povezivanja ljubavi i mudrosti, ili topline i svetla; sama ljubav ili sama duhovna toplina ne otvaraju ga, niti sama mudrost ili samo duhovno svetlo, nego povezivanje ovih.

Sledstveno, kada su prave istine, iz kojih se rađa mudrost ili svetlo, nepoznate, ljubav nije dovoljna da se ovaj stepen otvori; ona ga održava u stanju da se može otvoriti; to je ono na što se misli kada se kaže da stepen nije zatvoren. Ovako nešto se vidi u biljnom carstvu, u tome što sama toplina ne može da učini da seme i drvo ozeleni, nego samo toplina povezana sa svetlošću. Treba da se zna da sve istine pripadaju duhovnoj svetlosti, a sva dobra duhovnoj toplini, i da dobro otvara duhovni stepen pomoću istina; jer dobro, pomoću istina, ostvaruje svrhe, a svrhe su dobra ljubavi, koja izvode svoju suštinu od povezivanja dobra i istine.

Posle smrti, sudbina ovih, u kojima duhovni stepen još nije otvoren ali nije ni zatvoren, takva je da oni idu u najniže delove neba, gde ponekad prolaze kroz teškoće; ili idu na obode nekog višeg neba, gde su kao u večernjem svetlu; jer (kao što je rečeno), u nebu i u svakom društvu, svetlo slabi od sredina ka obodu (neba ili društva), tako da oni koji su u Božanskim istinama više od drugih, ti su u sredini, dok su na obodima oni koji su u manje istina.

Oni su u malo istina koji iz religije znaju samo da Bog postoji, i da je Gospod stradao za njih, i da su ljubav ka bližnjem i vera suštinske stvari crkve, ne trudeći se da saznaju šta je zapravo vera ili šta je ljubav ka bližnjemu; a vera u suštini je istina, a istina je višestruka, a ljubav ka bližnjem je svako delo u njegovom zanimanju (njegovoj službi) koje čovek čini od Gospoda kada beži od zala kao grehova. To znači, kao što je gore rečeno, da je cilj sve u uzroku, i da je efekat sve u cilju preko uzroka; cilj je ljubav ka bližnjem ili dobro, uzrok je vera ili istina, a efekti su dobra dela ili svrhe; iz čega je jasno da se od ljubavi ka bližnjem ne može pretvoriti u dela više nego onoliko koliko je ljubav ka bližnjem spojena sa istinama, koje se nazivaju istine vere. Uz pomoć ovih istina, ljubav ka bližnjem ulazi u dela, i pravi ih onakvim kakva su.

254. (4) *Karakter prirodnog čoveka u kome je duhovni stepen sasvim zatvoren.* Duhovni stepen je zatvoren kod onih koji u životu čine zlo, a još više kod onih koji zbog zla žive i u obmanama. Slično je sa končićem živca koji se smanjuje na najmanji dodir nečega što je heterogeno; tako i svako motorno tkivo mišića, kao i sam mišić, pa i celo telo skupljaju se i smanjuju na dodir nečega toplog ili hladnog. Tako isto i supstance ili forme duhovnog stepena

u čoveku skupljaju se zbog zala i obmana, jer su ove heterogene. Jer duhovni stepen, pošto je u formi neba, prihvata samo dobra, i istine koje su od dobra; one su mu homogene; a zla i obmane od zla njemu su heterogene. Ovaj se stepen tada sužava, i sužavanjem se i zatvara, posebno u onima koji su na svetu u ljubavi ka vladanju iz ljubavi prema sebi, jer ova ljubav je protivna ljubavi ka Gospodu. Isto tako je (ovaj stepen) zatvoren kod onih koji su zbog ljubavi prema svetu u ludoj pohlepi za dobrima koja pripadaju drugima.

Ove ljubavi zatvaraju duhovni stepen, jer one su začeci zala. Sužavanje ili zatvaranje ovoga stepena je kao stiskanje (zbijanje) spirale u suprotnom pravcu; iz toga razloga, kada se ovaj stepen zatvori, on odbacuje nebesku svetlost; posledica je to da sada (kod ovih u tome stanju) istine svetlosti izazivaju osećaj na povraćanje. Kod ovih osoba ne samo da se zatvara duhovni stepen, nego se zatvara i viša oblast prirodnog stepena koji se naziva racionalnim, da bi na kraju ostala otvorena samo najdonja oblast prirodnog stepena, koja se zove čulna; a ova je najbliža svetu i spoljašnjim čulima tela, iz kojih čovek posle misli, govori i rezonuje.

Prirodni čovek koji je postao čulan zbog zala i njihovih obmana, u duhovnom svetu u svetlosti neba ne izgleda kao čovek, nego kao čudovište, kod koga je i nos uvučen (jer je nos saobrazan opažanju istine); štaviše, on ne može da podnese zračak nebeske svetlosti. Takvi u svojim pećinama imaju svetlo koje je slično užarenom ugljvlju. Iz ovoga je jasno ko su i kakvog su karaktera oni u kojima je duhovni stepen zatvoren.

255. (5) *Priroda razlike između života prirodnog čoveka i života zveri.* O ovoj razlici će se posebno raspravljati u onome što sledi, gde će se govoriti o životu. Ovde se može reći toliko da je razlika u tome što čovek ima tri stepena uma, to jest tri stepena razuma i volje, koji se mogu postupno otvoriti; a pošto su ovi stepeni providni, čovek se u pogledu svog razuma može uzdići u svetlo neba, i videti istine, ne samo građanske i moralne, nego i duhovne, tako da od mnogih istina može da pravi zaključke o istinama u njihovom redu i da na taj način usavršava svoj razum kroz večnost. A životinje nemaju dva viša stepena, nego samo prirodne stepene. A ovi stepeni bez viših ne daju sposobnost da se misli o bilo kojem predmetu, građanskom, moralnom ili duhovnom. Pa pošto se prirodni stepeni kod zveri ne mogu otvoriti, i tako uzdići u višu svetlost, one nisu u stanju da misle po sukcesivnom (uzastopnom) redu, nego samo u simultanom redu, što nije mišljenje nego delovanje od znanja koje je saobrazno njihovoj ljubavi. Pa zato što nisu u stanju da misle analitički i da posmatraju nižu misao iz više misli, stoga nisu u stanju da govore, nego su samo u stanju da daju zvukove po znanju koje pripada njihovoj ljubavi. Dok se čulni čovek, koji je u najnižem smislu prirodan, razlikuje od zveri po tome što može da svoju memoriju ispuni znanjima i da od njih misli i govori; ovo on ima zbog sposobnosti, koja je

svojevrsna svakom čoveku, a to je da može da razume istinu, ako hoće; dakle, ova sposobnost čini razliku. Međutim, mnogi su se zbog zloupotreba ove sposobnosti načinili gorima od zveri.

Prirodni stepen ljudskog uma, gledan u sebi, je produžen, ali po saobraznosti sa dva viša stepena on izgleda, kada je uzdignut, kao da je odvojen

256. Iako je ovo teško razumeti onima koji ne znaju o stepenima visine, ipak se to mora otkriti, jer je to deo anđeoske mudrosti; pa iako čovek ne može misliti o ovoj mudrosti isto kao anđeli, ipak se to može shvatiti razumom, kad se ovaj uzdigne u stepen svetla u kome su anđeli; jer se čovekov razum može uzdići i u toj meri, i biti prosvetljen prema tome koliko je uzdignut. Ali se ovo uzdizanje prirodnog uma ne odvija prema odvojenim stepenima; ono se odvija po produženim stepenima, i dok je uzdignut, on je prosvetljen iznutra svetlošću dva viša stepena. Kako se ovo dešava može se shvatiti opažanjem stepeni visine kao da su jedan iznad drugoga, dok je prirodni stepen, koji je najniži, neka vrsta pokrivača dvoma višim stepenima.

Tada, pošto je prirodni stepen uzdignut prema višim, viši deluju iznutra na spoljno prirodnog (stepena) i prosvetljuju ga. Ovo se prosvetljenje, istina, izvodi iznutra svetlom viših stepena; a prirodni stepen, koji ih obavija, to neprekidno prima, i to sve jasnije i čistije što se više uzdiže, to jest iznutra, od svetla iz viših stepeni, te je prirodni stepen tako prosvetljen odvojeno, iako je on u sebi samo u produženom stepenu. Iz ovoga je jasno da sve dok živi u svetlu, pa je stoga u prirodnom stepenu, on (čovek) se ne može uzdići u samu mudrost, kakvu uživaju anđeli, nego samo u višu svetlost, čak do anđela, te može da primi prosvetljenje od njihovog svetla, koje se uliva unutra i prosvetljava ga. No ove se stvari ne mogu bolje opisati; one se mogu bolje shvatiti prema efektima; jer efekti pokazuju uzroke u sebi u jasnoj svetlosti, i tako ih rasvetljavaju, kada postoji neko prethodno znanje o uzrocima.

257. Efekti su ovi:

1. Prirodni um se može uzdići do svetla neba u kojem su anđeli, i može opažati na prirodan način, dakle ne potpuno, ono što anđeli opažaju duhovno; međutim, čovekov prirodni um se ne može uzdići u samu anđeosku svetlost.
2. Podizanjem svog prirodnog uma, uzdignutog u svetlo neba, čovek može misliti čak i govoriti s anđelima; ali tada se misao i govor anđela ulivaju u prirodnu misao i govor čoveka, a ne obratno; tako da anđeli govore sa čovekom na prirodnom jeziku, koji je čovekov maternji govor.
3. Ovo se izvodi duhovnim uticajem u ono što je prirodno, a ne prirodnim uticajem u ono što je duhovno.

4. Ljudska mudrost, sve dok čovek živi u prirodnom svetu, je prirodna, i ne može se uzdignuti u anđeosku mudrost, ali može samo u nešto što je slika toga. Razlog ovome je u tome što se prirodni um uzdiže po produženju, kao što je od senke ka svetlu, ili od grubljeg ka čistijem. Pa ipak, čovek u kome je duhovni stepen otvoren dolazi u tu mudrost kada umre; a može da u nju uđe i time što zaustavi telesne osete, i tada preko uticaja odozgo biva uzdignut u duhone delove svoga uma. *Prim.prev. Ovaj metod je koristio i autor, metod meditacije, smanjivanjem vanjskog disanja.*

5. Čovekov prirodni um se sastoji od duhovnih supstanci zajedno sa prirodnim supstancama; misao dolazi od njegove duhovne supstance, ne od njegove prirodne supstance. Stoga, posle smrti, kada čovek postane duh ili anđeo, ostaje mu um u obliku u kojem je bio u svetu.

6. Prirodne supstance toga uma, koje se povlače (kao što je rečeno) sa smrću, sačinjavaju kožni pokrivač duhovnom telu koje imaju duhovi i anđeli. Pomoću ovakvih pokrivala, koja se uzimaju iz prirodnog sveta, njihova tela postoje; jer prirodno je najdalji sadržatelj; stoga, nema ni duha ni anđela koji nije bio rođen kao čovek. Ove se tajne anđeoske mudrosti ovde pridodaju kako bi se kvalitet prirodnog uma znao, a taj predmet će se razmatrati u onome što sledi.

258. Svaki čovek je rođen sa sposobnošću da razume istine sve do najdubljeg stepena u kome su anđeli trećeg neba; to je stoga što ljudski razum, uzdižući se po produženju okolo dva viša stepena, prima svetlo njihove mudrosti, na način kako je gore rečeno (n. 256). Stoga čovek može da postane racionalan prema tome koliko se uzdigao; ako se uzdigao do trećeg stepena, on postaje racionalan od toga stepena; ako je uzdignut do drugog stepena, postaje racionalan od toga stepena, a ako nije uzdignut, on je još uvek racionalan u prvom stepenu. Kaže se da postaje racionalan u ovim stepenima, a treba znati da je prirodni stepen opšti prijemnik njihovog svetla. Razlog da se čovek ne uzdiže do visine do koje može, jeste u tome što ljubav, koja pripada njegovoj volji, ne može da se uzdigne na isti način kao mudrost, koja pripada razumu. Ljubav, koja pripada volji, uzdiže se samo na taj način što se beži od zala kao grehova, i što se tvore dobra dela ljubavi ka bližnjem, koja su svrhe, koje čovek tada čini od Gospoda. Stoga, ako se ljubav, koja pripada volji, ne uzdigne u isto vreme, tada mudrost, koja pripada razumu, iako se uzdigla visoko, pada natrag u svoju vlastitu ljubav. Dakle, ako čovekova ljubav nije uzdignuta u duhovni stepen, on ostaje i dalje racionalan samo u prvom stepenu. Iz ovoga se može videti da to samo izgleda da je racionalno u tri stepena, jedno racionalno od nebeskog stepena, jedno racionalno od duhovnog, a jedno racionalno od prirodnog; isto tako da je racionalnost, koja je sposobnost kroz koju čovek može da se uzdigne, i dalje u čoveku bilo da je ili nije uzdignuta (u viši stepen).

259. Rečeno je da je svaki čovek rođen sa tom sposobnošću, naime, sa racionalnošću, ali se ovde misli na svakog čoveka čije vanjsko nije bilo povređeno nekim nesrećnim slučajem, ili u materici, ili bolešću posle rođenja, ili ranom u glavi, ili kao posledica neke bezumne ljubavi koja bukne i ruši sve prepreke. Kod ovakvih racionalno se ne može uzdići. Jer život, koji je i u razumu i u volji, nema granica u kojima bi se zaustavio, tako da se može sve rasporediti nekim redom; jer život deluje prema daljim odlukama, iako ne od njih. Da nema racionalnosti kod male dece, može da se vidi dole (n. 266, na kraju).

Prirodni um, pošto je pokrivač i sadržatelj viših stepeni ljudskog uma, je reaktivan; te ako viši stepeni nisu otvoreni, on deluje protivu njih, ali ako su otvoreni on deluje sa njima

260. Bilo je pokazano u prethodnom poglavlju da pošto je prirodni um u najdaljem stepenu, on obmotava i okružuje duhovni um i nebeski um, koji su kao stepeni iznad njega. Sada će biti pokazano da prirodni um deluje protivu viših ili unutarnjih umova. Deluje protiv jer on ih pokriva, uključuje i sadrži, a to ne može da bude bez delovanja na njih. Jer da nema ovakvog delovanja, unutarnji ili okruženi delovi bi se opustili, izleteli i raspali na komade, kao što bi utroba, koja je unutrašnje tela, izletela i raspala se ako pokrivala, koja su okolo tela, ne bi na njih delovala; isto tako, ukoliko opne koje su oko motornih vlakana mišića ne bi delovale protivu sile ovih vlakana kada oni deluju, ne samo da bi delovanje prestalo, nego bi se sva unutrašnja tkiva olabavila. Isto tako je i sa svim što je najdalje u stepenima visine; jer, kao što je gore rečeno, postoje tri stepena ljudskog uma, prirodni, duhovni i nebeski; a prirodni je najdalji stepen. Drugi razlog da prirodni um reaguje protiv duhovnog uma je u tome što se prirodni um sastoji ne samo od supstanci duhovnog sveta, nego i od supstanci prirodnog sveta (kao što je rečeno gore, n.257), a supstance prirodnog sveta, po svojoj samoj prirodi, reaguju protivu supstanci duhovnog sveta; jer su supstance prirodnog sveta u sebi mrtve, te pošto na njih izvana deluju supstance duhovnog sveta, to supstance koje su mrtve, i na koje se deluje izvana, po svojoj prirodi, reaguju. Iz svega ovoga se može videti da prirodni čovek reaguje protivu duhovnog čoveka, i da dolazi do borbe. Svejedno je da li se koristi termin „prirodni i duhovni čovek“ ili termin „prirodni i duhovni um“.

261. Iz ovoga je očito da kada je duhovni um zatvoren, prirodni um neprestano deluje protivu onoga što je u duhovnom umu, plašeći se da se iz njega ne bi nešto ulilo što bi poremetilo njegova stanja. Sve što se uliva kroz duhovni um je iz neba, jer po svojoj formi duhovni um je nebo; dok sve što se uliva iz prirodnog uma je od sveta, jer prirodni um je u formi sveta. Iz čega sledi da kada je duhovni um zatvoren, prirodni um reaguje protiv onoga što je u nebu, ne dopuštajući da išta uđe osim ono mu služi kao sredstvo da postigne nešto u ovome svetu. A kada se stvari neba potčine prirodnom umu i služe njegovim ciljevima, tada ova sredstva, iako

izgledaju nebeska, postaju prirodna; jer im cilj daje kvalitet, pa postaju kao znanja prirodnog čoveka, u kojima unutra nema života. No pošto se nebeske stvari ne mogu povezati sa prirodnim stvarima da bi delovale kao jedno, one se odvajaju i kod ljudi, koji su samo prirodni, i stoga se nebeske stvari raspoređuju izvana, u krug oko prirodnih stvari, koje su unutra. I zbog ovoga čisto prirodni čovek može da govori i besedi o nebeskim stvarima, i čak da ih pokazuje u svojim delima, iako u sebi misli protivu njih; ovo drugo on čini kad je sam, a ono prvo kad je u društvu. Ali o ovome više u onome što sledi.

262. Zbog ove reakcije (protivljenja), koje je u njemu od rođenja, prirodni um, ili čovek, kada voli sebe i svet iznad svega, deluje protivu stvari koje su u duhovnom umu ili čoveku. I tada oseća zadovoljstvo u zlima svake vrste, kao što su preljuba, prevara, osveta, bogohuljenje i slične stvari; tada priznaje prirodu za tvorca svemira i sve to potvrđuje služeći se svojim razumom; a kada ih potvrdi, onda ih ili izvrće ili uguši ili odbacuje dobra i istine neba i crkve ili im okreće leđa ili ih mrzi. Ovo on čini u svome duhu, a u telu onoliko koliko se usuđuje da govori s drugima iz svoga duha, bez straha da će izgubiti ugled kao sredsto za počasti i dobit. Kad je čovek ovakav, on postupno zatvara duhovni um sve više i više. Kad čovek potvrđuje svoja zla obmanama, to ubrzava ovo zatvaranje; a kada se zla i obmane potvrde, one se ne mogu iskoreniti posle smrti; one se mogu iskoreniti samo pokajanjem u svetu.

263. Ali kada je duhovni um otvoren, stanje prirodnog uma je sasvim drugačije. Tada se prirodni um dovodi u red prema duhovnom umu, i potčinjava mu se, jer duhovni um deluje na prirodni um odozgo ili iznutra, i uklanja one stvari koje mu se protive, a prilagođava sebi one koje su u harmoniji s njim, i na taj način se uklanja preterano protivljenje. Treba приметiti da u svim stvarima svemira, kako velikim tako i malim, živim ili mrtvim, postoji akcija i reakcija, od čega dolazi do ravnoteže svih stvari; a ovo se ruši kada akcija nadjača reakciju, ili obrnuto. Isto je i sa prirodnim i duhovnim umom. Kada prirodni um deluje od uživanja u svojoj ljubavi i od zadovoljstva u svojoj misli, koje su u sebi zla i obmane, reagovanje prirodnog uma uklanja one stvari koje pripadaju duhovnom umu i zatvara vrata kako ove ne bi ušle, te deluje tako da pokrene one stvari koje se slažu s njegovim protivljenjem.

Ishod je akcija i reakcija prirodnog uma na akciju i reakciju duhovnog uma, od kojih dolazi do zatvaranja duhovnog uma kao zbijanje (skupljanje) spirale. Ali kada je duhovni um otvoren, akcija i reakcija prirodnog uma je obratna, jer duhovni um deluje odozgo ili iznutra, a u isto vreme deluje odozdo ili izvana, preko stvari u prirodnom umu, koje su sređene u saglasnosti s njim; i on vrati natrag spiralu u kojoj leži akcija i reakcija prirodnog uma. Jer je prirodni um protivan stvarima koje pripadaju duhovnom umu; ovo protivljenje potiče, kao što je dobro poznato, od roditelja preko nasleđa. Takva je promena stanja koja se naziva reformacija i

regeneracija. Stanje prirodnog uma pre reformacije može se uporediti sa spiralom koja se skuplja ili zbija nadole, ali posle reformacije se može uporediti sa spiralom koja se širi nagore; stoga čovek pre reformacije gleda nadole prema paklu, a posle reformacije gleda nagore prema nebu.

Poreklo zla je u zloupotrebi sposobnosti koje su svojstvene čoveku, koje se nazivaju racionalnost i sloboda

264. Pod racionalnošću se misli na sposobnost da se razume ono što je istinito i ono što je obmana, a isto tako da se razume šta je dobro a šta zlo; a pod slobodom se misli na sposobnost da se misli, hoće i čine ove stvari slobodno. Iz prethodnog jasno je, a biće još jasnije iz onoga što sledi, da svaki čovek od stvaranja, stoga od rođenja, ima dve sposobnosti, i da su one od Gospoda; da se one ne oduzimaju čoveku; da od toga dolazi da izgleda kao da čovek misli, govori, hoće i deluje kao od sebe; da Gospod obitava u ove dve sposobnosti kod svakog čoveka, i da čovek zbog ovih sposobnosti živi u večnosti; da zbog ovih sposobnosti čovek može da se reformiše i da se regeneriše, ali ne bez njih; na kraju, da se po njima čovek razlikuje od zveri.

265. Da je poreklo zla u zloupotrebi ovih sposobnosti, biće objašnjeno sledećim redom:

- (1) Rđav kao i dobar čovek uživa ove dve sposobnosti.
- (2) Rđav čovek zloupotrebljava ove sposobnosti da bi potvrdio zla i obmane, a dobar čovek ih koristi da potvrdi dobra i istine.
- (3) Jednom potvrđeni, zla i obmane u čoveku su trajni, te pripadaju njegovoj ljubavi, a to znači njegovom životu.
- (4) Ovakve stvari koje pripadnu ljubavi i životu, one postaju urođene u potomstvu.
- (5) Sva zla, kako urođena tako i stečena, imaju svoje sedište u prirodnom umu.

266. (1) *Rđav kao i dobar čovek uživa ove dve sposobnosti.* Pokazano je u prethodnom poglavlju da se prirodni um, u pogledu razuma, može uzdići čak do svetla u kome su anđeli trećeg neba, i može da vidi istine, da ih priznaje i da ih onda izražava. Iz toga je onda jasno da pošto se prirodni um može uzdići, rđav čovek isto kao i dobar uživaju sposobnost koja se naziva racionalnost; pa pošto se prirodni um može uzdići u toj meri, sledi da i rđav čovek može da misli i govori o nebeskim istinama. Pored toga, sledi i to, da je u stanju da ih hoće i da ih čini, iako ih stvarno neće, a da ih ipak čini; to potvrđuju i razum i iskustvo. Razum to potvrđuje: jer ko ne može hteti i činiti ono što misli? Kad ih neće i kad ih ne čini, to je zbog toga što ne voli da ih hoće i da ih čini. Ova sposobnost da se hoće i da se čini je zbog slobode, koju svaki čovek ima od

Gospoda; ali kada je to što on neće ili ne čini dobro kad može, onda je to od ljubavi prema zlu, koja se protivi; ali on može da se usprotivi ovoj ljubavi, i mnogi se usprotive. Iskustvo u duhovnom svetu to često potvrđuje. Slušao sam zle duhove, koji su iznutra đavoli, a koji su u svetu odbacivali istine neba i crkve. Kad se osećanje za znanje, koje je kod svakoga od rođenja, kod njih razbukvalo slavom koja, kao svetlo vatre, okružuje svaku ljubav, oni su opažali tajne anđeoske mudrosti isto tako jasno kao i duhovi, koji su iznutra bili anđeli.

Ovi đavolski duhovi su čak i izjavljivali da su u stanju da hoće i da postupaju prema ovim tajnama, samo da to ne žele. Kad im je rečeno da ih mogu hteti samo ako beže od zala kao od grehova, tada su rekli da su stanju i to, ali da ne žele. Iz ovoga je bilo očito da zli isto kao i dobri imaju sposobnost koja se zove sloboda. Neka svako zagleda u sebe i videće da je tako. Čovek ima moć za hteti, jer Gospod, od kojeg ta sposobnost dolazi, neprekidno mu daje tu moć, jer, kao što je gore rečeno, Gospod obitava u svakom čoveku u ove dve sposobnosti, dakle i u sposobnosti, to jest moći da se nešto hoće. Što se tiče sposobnosti da se razume, koja se naziva racionalnost, ovo čovek nema sve dok njegov prirodni um ne sazri; do tada on je kao seme u nezrelom voću, koje ne može da se otvori u zemlji ni da poraste u žbun. Niti pak postoji ova sposobnost u onima koji su gore pomenuti (n. 259).

267. (2) *Rđav čovek zloupotrebljava ove sposobnosti da bi potvrdio zla i obmane, a dobar čovek ih koristi da bi potvrdio dobra i istine.* Iz intelektualne sposobnosti nazvane racionalnost i voluntarne sposobnosti nazvane sloboda, čovek stiće sposobnost da potvrdi sve što želi; jer je prirodni čovek u stanju da uzdigne svoj razum u više svetlo koliko god to želi, ali onaj koji je u zlima i u obmanama, ne uzdiže ga dalje od najviših oblasti prirodnog uma; a kada uzdigne razum iznad toga, uživanje u onome što voli nestaje; a ako ga uzdigne još više i vidi istine koje su protivne uživanju njegovog života ili načelima njegove samo-inteligencije, on ili falsifikuje te istine, ili ih mimoilazi, ili ih s prezrenjem odbacuje, ili ih čuva u sećanju kako bi mu poslužile za nešto što on voli, ili iz ponosa na svoju samo-inteligenciju. Da je prirodni čovek u stanju da potvrdi sve što god želi, to je očigledno iz mnogih jeresi u hrišćanskom svetu, koje njihovi sledbenici potvrđuju.

Ko ne zna da zla i obmane svake vrste mogu da se potvrde? Moguće je potvrditi, a rđavi ljudi to rade u sebi samima, da nema Boga, i da je priroda sve i da je ona sebe stvorila; da je religija samo jedno sredstvo da se prosti drže u pokornosti; da ljudska pamet čini sve, a Božansko providenje ništa, osim što održava svemir u redu u kojem je stvoren; tako isto, da su umorstva, krađe, prevare i osveta dozvoljeni, kako to smatra Makijaveli i njegovi sledbenici. *Prim.prev. Termin „potvrđivanje“ označava život u skladu sa istinama ili s obmanama. To je u stvari*

„sklapanje braka između istine i dobra“ s jedne strane, i „sklapanje paklenog braka obmane i zla“, s druge strane.

Ove i mnoge slične stvari prirodni čovek je u stanju da potvrdi, i da ispuni tomove potvrđujući sve to, a kada se ove obmane potvrde, one se pokazuju u njihovom varljivom svetlu, a istine se u takvoj tami vide kao noćni fantomi. Jednom rečju, uzmi neku obmanu i predstavi je kao propoziciju (pretpostavku) i zatraži od vešte osobe da je dokaže, i on će to učiniti, pritom gaseći i trag istine; ali stavi na stranu njegova potvrđivanja, vrati se samoj propoziciji i posmatraj je iz svoje racionalnosti, pa ćeš videti njenu obmanu u njenom izobličenju. Iz ovog svega se može videti da čovek može da zloupotrebi ove dve sposobnosti. Sledstveno, zver je rođena u redu svog života, i u znanju svoje prirodne ljubavi, ali čovek nije.

268. (3) *Jednom potvrđeni, zla i obmane u čoveku su trajni, i postaju njegova ljubav i njegov život. Potvrditi zlo i obmanu nije ništa drugo nego stavljati na stranu dobro i istinu, i ako se ustraje u tome, to je i njihovo odbacivanje, jer zlo otklanja i odbacuje dobro, a istinu prikazuje kao laž. Iz ovoga razloga, potvrditi zlo i obmanu je zatvoriti nebo, jer svako dobro i istina se ulivaju od Gospoda kroz nebo, pa kada je nebo zatvoreno čovek je u paklu, i tamo u društvu u kojem slično zlo i slična obmana preovlađuju; iz tog pakla se više ne može osloboditi.*

Bilo mi je dato da govorim s nekima koji su se davno potvrdili u svojoj religiji, i video sam da su ostali u istim obmanama, na isti način kao što su bili u svetlu. Razlog tome je to što sve stvari u kojima se čovek potvrdi, postaju deo njegove ljubavi i života. One postaju njegova ljubav jer pripadaju njegovoj volji i razumu; a volja i razum čine svačiji život, i kada postanu čovekov život, one postaju ne samo deo njegovog uma, nego deo i njegovog tela. Iz ovoga se vidi da je čovek koji se potvrdio u zlima i obmanama, takav od glave do pete, i kada je ceo takav, ne može više da se okrene na suprotnu stranu da bi se odvojio od pakla. Iz svega ovoga, a i iz onoga što prethodi u ovom poglavlju, može se videti šta je poreklo zla.

269. (4) *Ovakve stvari koje su deo njegove ljubavi, pa stoga i života, postaju urođene u potomstvu. Poznato je da čovek može da se rodi i u zlu, to jest da ga on stiče nasleđem od roditelja; iako neki veruju da ga on ne nasleđuje od roditelja, nego preko roditelja od Adama; međutim, ovo je zabluda. On ga stiče od oca, od koga ima dušu koja je obučena telom u majci. Jer seme, koje je od oca, je prvi prijemnik života kao što je bio kod oca, jer seme ima oblik njegove ljubavi, a svačija ljubav je, kako u najvećem tako i u najmanjem, sama sebi slična; a u semenu postoji urođeni nagon (napor ili conatus) da postane ljudska forma. Iz ovoga se vidi da zla koja su nazvana naslednim, dolaze od očeva, kao i od dedova i pradedova, postupno prenesenih na potomstvo.*

Ovo se može saznati i posmatranjem. Jer u pogledu osećanja, postoji sličnost rasa sa njihovim prvim pretkom, i jača sličnost u porodicama, a još jača u domaćinstvima; i ova sličnost je takva da se pokoljenja razlikuju ne samo po naravi, nego i po licu. Ali o ovom kako ljubav ka zlu kod roditelja utiče na nasleđe u potomstvu, više će biti rečeno u onome što sledi, kada se bude raspravljalo o saobraznosti između uma, to jest volje i razuma, sa telom i njegovim udovima i organima.

Ovde će se samo izneti nekoliko stvari, kako bi se znalo da se zla nasleđuju od roditelja redom, i da ona rastu od jednog do drugog roditelja, dok na kraju čovek po rođenju nije samo zlo; isto tako, da malignost (zloćudnost) zla raste u stepenu u kojem je duhovni um zatvoren, jer je na ovaj način i prirodni um zatvoren odozgo; konačno, da nema popravki kod potomstva, osim ako se beži od zala kao grehova uz pomoć Gospoda. I samo na ovaj način, i ni na koji drugi, duhovni um se otvara, i kroz ovo otvaranje prirodni um se vraća u odgovarajuću formu (sa duhovnim umom).

270. (5) *Sva zla i njihove obmane, kako urođene tako i stečene, imaju svoje sedište u prirodnom umu.* Zla i obmane imaju svoje sedište u prirodnom umu, jer taj um je u formi ili slici sveta, dok je duhovni um u formi ili slici neba, a u nebu nema mesta za zlo. Duhovni stepen nije otvoren od rođenja, nego samo ima mogućnost da se otvori. Pored toga, prirodni um vuče svoju formu delimično od supstanci prirodnog sveta, ali duhovni um samo od supstanci duhovnog sveta. A Gospod čuva u celini ovaj um, da bi čovek postao čovek; jer čovek je rođen kao životinja, ali postaje čovek. Prirodni um, sa svim što mu pripada, savijen je kao kalem od desna na levo, a duhovni um je savijen u krugove sa leva na desno: tako se oni okreću suprotno jedan drugome – dokaz da zlo ima svoje sedište u prirodnom umu i da je on sam od sebe protivan duhovnom umu. Pored toga, kruženje s desna na levo je nadole, tako prema paklu; dok je okretanja sleva na desno nagore, tako prema nebu. Ovo mi je pokazano na očigledan način tako što sam video da zao duh okreće svoje telo samo s desna na levo, a ne sleva na desno; i dobar duh može da okreće svoje telo od desna na levo samo s teškoćom, dok ga okreće lako sleva na desno. Okretanje sledi tok unutarnjih delova, koji pripadaju umu.

Zla i obmane su u potpunoj suprotnosti dobrima i istinama, jer su zla i obmane đavolski i pakleni, a dobra i istine su božanski i nebeski

271. Da su zlo i dobro suprotnosti, a tako isto obmana istine i istina dobra, to svako priznaje kada to čuje. Međutim, oni koji su u zlu, ti osećaju i opažaju zlo kao dobro; jer zlo daje uživanje njihovim čulima, pogotovu vidu i sluhu, a od toga daje uživanje i njihovim mislima i njihovom opažnju. Dakle, dok zli (ljudi) priznaju da su zlo i dobro suprotni, oni ipak, kada su u zlu, izjavljuju, zbog svog uživanja, da je zlo dobro, a dobro zlo. Na primer, onaj ko zloupotrebljava

svoju slobodu da misli i čini zlo, on to zove slobodom, a ono što je tome suprotno, a to je da čovek misli dobro koje je u sebi dobro, on to naziva robovanje; dok, u stvari, potonji (čovek) je istinski slobodan, a prethodni je rob.

Onaj koji voli preljube naziva to slobodom, a zabranu da se vrši preljuba on zove ropstvom; jer u pohoti on oseća uživanje, a suprotno oseća u čednosti. Onaj koji je u ljubavi za vladanjem iz ljubavi prema sebi, taj oseća uživanje u toj ljubavi koje prevazilazi svako drugo; stoga, on naziva dobrim sve što pripada toj ljubavi a za sve suprotno tome on izjavljuje da je to zlo; a u stvari, obrnuto je istinito.

Isto je i sa svakim drugim zlom. Dok svak priznaje da su dobro i zlo suprotnosti, oni koji su u zlu, ti vole izvrnuto shvatanje ovih suprotnosti, a samo oni koji su u dobru imaju pravo shvatanje o ovome. Nijedan čovek, sve dok je u zlu, ne može videti dobro, ali onaj koji je u dobrom taj može da vidi zlo. Zlo je ispod kao u pećini, dobro je iznad kao na brdu.

272. Sada, pošto mnogi ne znaju šta je priroda zla, i da je ona sasvim suprotna dobru, i pošto je ovo znanje važno, ovaj predmet će se razmatrati sledećim redom:

- (1) Prirodni um koji je u zlima i u obmanama, on je forma i slika pakla.
- (2) Prirodni um koji je u formi i slici pakla, spušta se kroz tri stepena.
- (3) Tri stepena prirodnog uma koji je forma i slika pakla, suprotna su trima stepenima duhovnog uma, koji je forma i slika neba.
- (4) Prirodni um koji je jedan pakao, u svakom pogledu je suprotan duhovnom umu koji je jedno nebo.

273. (1) *Prirodni um koji je u zlima i obmanama, on je forma i slika pakla.* Priroda prirodnog uma u čoveku u njegovoj supstancijalnoj formi ne može se ovde opisati, to jest ne može se opisati njegova priroda u svojoj formi ispletenu u mozgu iz supstanci oba sveta, gde taj um u svojim počecima ima svoje sedište. Univerzalna ideja te forme biće data u onome što sledi, gde se bude govorilo o saobraznostima uma sa telom. Ovde će se samo ponešto reći o njegovoj formi u pogledu stanja i njihovih promena, gde se pokazuju opažanja, misli, namere, želje i ostalo što im pripada, jer, što se tiče ovih stanja i promena, prirodni um koji je u zlu i obmanama, forma je i slika pakla. Ova forma pretpostavlja supstancijalnu formu kao subjekt; jer bez supstancijalne forme kao subjekta, promene stanja nisu moguće, kao što vid nije moguć bez oka, ili sluh bez uha. Tada, u pogledu forme ili slike u kojoj je prirodni um slika pakla, treba reći da je ta forma ili slika, zbog vladajuće ljubavi sa svojim požudama, koja je sveopšte stanje toga

uma, slična đavolu u paklu; a misli iz obmana, koje imaju početak u njegovoj vladajućoj ljubavi, slične su četi đavola. Pod „đavo“ i „njegova četa“ misli se na to u Reči. Pored toga, slučaj je sličan, pošto u paklu postoji ljubav za vladanjem od ljubavi prema sebi, a to je vladajuća ljubav, koja se naziva „đavo“; a osećanja za obmanu, s mislima koje izviru iz te ljubavi, to se naziva „njegova četa“.

Isto je i sa svakim društvom u paklu, gde postoje razlike kao između vrsta i podvrsta. A prirodni um koji je u zlima i obmanama koje potiču od tih zala, on je u sličnoj formi. Stoga, prirodni čovek koji je ovakvoga karaktera, posle smrti ide u ono društvo u paklu koje je slično njemu, i tada, u svakoj i svim pojedinostima, on deluje u jedinstvu s njim (s tim paklenim društvom); jer on tada ulazi u svoju formu, to jest u stanja svoga uma. Postoji još jedna ljubav nazvana „satana“, koja je potčinjena prethodnoj ljubavi koja se naziva đavo; a to je ljubav za posedovanjem tuđih dobara pomoću zlih zamisli. Lukave prevare i podmuklosti su njegova četa. Oni koji su u ovom paklu, nazivaju se satane, a oni u prethodnom đavoli; međutim, oni koji među njima ne postupaju podmuklo, ti se ne odriču ovoga imena. Tako se paklovi, kao celina, nazivaju đavo i satana.

Dva pakla su uglavnom podeljena prema ovim dvema ljubavima, jer su i neba podeljene na dva kraljevstva, nebesko i duhovno, prema ove dve ljubavi; a đavo-pakao odgovara, po suprotnosti, nebeskom kraljevstvu, dok satana-pakao odgovara, opet po suprotnosti, duhovnom kraljevstvu. Da su neba podeljena u dva kraljevstva, nebesko i duhovno, može se videti u delu *Nebo i Pakao* (n. 51-58); iz čega sledi da je svaki čovek ili duh koji je đavo ili satana, pakao u manjoj formi.

274. (2) *Prirodni um koji je u formi ili u slici pakla, spušta se preko tri stepena.*

Gore se može videti (n. 222-229) da i u najvećim kao i u najmanjim stvarima postoje dve vrste stepeni, stepeni visine i stepeni širine. Ovo je istina i o prirodnom umu u njegovim najvećim i najmanjim delovima. Ovde se misli da stepene visine.

Zbog svoje dve sposobnosti, koje se zovu racionalnost i sloboda, prirodni um je u stanju da se uzdigne u tri stepena, ili da se spusti u tri stepena; uzdiže se preko dobra i istine, a spušta se preko zla i obmane. Kada se uzdiže, zatvaraju se niži stepeni koji vode prema paklu, a kada se spušta, zatvaraju se viši stepeni koji vode ka nebu; razlog je u tome što oni deluju suprotno. U najranijem detinjstvu, ova tri stepena, viši i niži, nisu ni otvoreni ni zatvoreni, jer dete ne zna šta je dobro i istina, ili zlo i obmana; ali kada jednom sazna, stepeni se otvaraju na jednoj strani dok se zatvaraju na drugoj.

Kada su otvoreni prema paklu, tada vladajuća ljubav, koja pripada čovekovojoj volji, dobija najviše ili najdublje mesto; a misao iz obmane, koja se odnosi na njegovu vladajuću ljubav, dobija srednje mesto, dok ishod (rezultat) ljubavi preko misli dobija najniže mesto.

Isto je tako i sa stepenima visine o kojima je bilo gore reči; oni stoje redom kao cilj, uzrok i efekat, ili prvi cilj, srednji cilj i poslednji cilj. Spuštanje ovih stepeni je prema telu: stoga dok se spuštaju oni postaju grublji, da bi na kraju postali materijalni i telesni. Ako se istine iz Reči prime u drugom stepenu da bi ga formirale, ove istine se iskrivljuju od strane prvog stepena odnosno ljubavi prema zlu. One postaju sluge i robovi. Iz ovoga se može videti šta postanu istine crkve iz Reči kod onih koji vole zlo, ili čiji prirodni um ima formu pakla; naime, one bivaju obesvećene, jer služe đavolu kao sredstva; jer ljubav za zlo, koja vlada u prirodnom umu koji je je pakao, jeste đavo, kao što je rečeno gore.

275. (3) Tri stepena prirodnog uma koji je u formi pakla, suprotni su trima stepenima duhovnog uma koji je u formi i slici neba. Gore je bilo pokazano da postoje tri stepena uma, nazvanih prirodni, duhovni i nebeski, i da ljudski um, u ova tri stepena, gleda prema nebu i okreće se u tom pravcu. Iz ovoga se može videti da prirodni um gleda nadole, i da se okreće prema paklu, i da je i on sačinjen u tri stepena, i da je svaki stepen suprotan nekom stepenu koji je nebo.

Da je ovako, postalo mi je jasno iz onoga što sam video u duhovnom svetu; naime, da postoje tri neba, i da se razlikuju po stepenima visine; i da postoje tri pakla, i da se i ovi razlikuju prema tri stepena visine ili dubine, i da su paklovi suprotstavljeni nebima u svakoj i u svima stvarima; isto tako, da je najniži pakao suprotan najvišem nebu, a srednji pakao srednjem nebu, dok je najviši pakao (suprotan) najnižem nebu. Isto je i sa prirodnim umom koji je u formi pakla; jer su duhovne forme slične sebi u najvećim i u najmanjim stvarima.

Na taj način neba i paklovi su suprotstavljeni, jer su njihove ljubavi suprotne. U nebima, ljubav ka Gospodu i ljubav prema bližnjem, sačinjavaju najdublji stepen; u paklovima, ljubav prema sebi i ljubav prema svetu sačinjavaju najdublji stepen (pakla). U nebima, mudrost i inteligencija, koje izvire iz njihovih ljubavi, čine srednji stepen; a u paklovima, ludost i ludilo, koji izvire iz njihove ljubavi, koji imaju samo izgled mudrosti i inteligencije, sačinjavaju srednji stepen. U nebima, ishodi (rezultati) ova dva druga stepena, koji ili ostaju u memoriji kao znanja ili se završavaju delovanjem tela, sačinjavaju najniži stepen; u paklovima, ishodi druga dva stepena, koji su postali ili znanja ili dela, sačinjavaju najdalji stepen. Kako se dobra i istine neba izokreću u paklovima u nešto suprotno, može se videti iz ovoga iskustva: Čuo sam kako je neka Božanska istina silazila iz neba u pakao, i dok se spuštala po stepenima, da je bila pretvorena u nešto lažno, sve do najnižeg pakla, gde je postala prava suprotnost toj istini; iz čega je jasno da su

paklovi po stepenima suprotni nebima u pogledu dobara i istina, pošto ovi postaju zla i obmane kroz uticaj u forme koje su izvrnute naopak; kao što je poznato, sve ono što se uliva, to se opaža i oseća prema formama i njihovim stanjima.

Ovo pretvaranje u suprotno, bilo mi je pokazano kroz ovo iskustvo: bilo mi je dato da vidim paklove kada su bili postavljeni prema nebima; tada su oni koji su bili u njima, izgledali izvrnuti, glavom dole a nogama gore; ali je bilo rečeno da oni uprkos ovoga sami sebi izgledaju da stoje uspravno na nogama; to je slično antipodima. Iz ovih očiglednosti iz iskustva može se videti da su stepeni prirodnog uma koji je forma i slika pakla, suprotni trima stepenima duhovnog uma koji je nebo po formi i po slici.

276. (4) *Prirodni um koji je pakao, potpuno je suprotan duhovnom umu, koji je nebo.* Kada su ljubavi suprotne, tada je i sve što se opaža suprotno; jer iz ljubavi, koja je sam čovekov život, ističe sve kao potoci iz svoga izvora, odvajajući u prirodnom umu one stvari koje nisu (od te ljubavi). Sve što izvire iz čovekove vladajuće ljubavi je u sredini, a ostalo je sa strane. U ovim poslednjim su istine crkve iz Reči, koje se premeštaju iz sredine na strane, te se na kraju i iskorenjuju; i tada čovek, to jest njegov prirodni um, opažaju zlo kao dobro i vide obmanu kao istinu; i obratno. To je razlog da takav čovek misli da je podlost mudrost, a ludilo inteligencija, lukavstvo oprez, a zle veštine domišljatost; pored toga, on ne mari za Božanske i nebeske stvari koje pripadaju crkvi i bogoslužnju, dok u isto vreme smatra da su telesne i svetske stvari najveće vrednosti. Tako on izokreće stanje svog života, čineći od glave nožna stopala i gazeći po njoj, te čini od nožnog stopala glavu. Tako od živog on postaje mrtav. Kaže se da je živ onaj čiji je um nebo, a da je mrtav onaj čiji je um pakao.

Sve stvari trećega stepena prirodnog uma sadržane su u delima koja vrši telo

277. Kroz poznavanje stepeni, koje je izloženo u ovom poglavlju, otkivena je sledeća tajna: sve stvari uma, to jest volje i razuma, sadržane su u aktima ili delima, kao što su vidljive i nevidljive stvari sadržane u semenu, ili voću ili u jajetu. Akti ili dela pokazuju se izvana kao i ovi (seme, voće, jaje), ali unutra postoji bezbroj stvari, kao sile koje deluju zajedno u motornim tkivima celog tela i svih stvari uma, koje (stvari) pokreću i određuju ove sile, koje su sve, kao što je gore pokazano, u tri stepena. I pošto su sve stvari uma u ovima, tako su isto i stvari volje, to jest osećanja čovekove ljubavi, koje sačinjavaju prvi stepen razuma, to jest sve misli iz njegovog opažanja, koje sačinjavaju drugi stepen; i sve stvari memorije, to jest sve ideje misli koje su najbliže govoru, uzete iz memorije, koje sačinjavaju treći stepen. Iz ovih stvari koje su se završile u aktu, proističu dela u kojima se izvana ne vide prve stvari, iako su u njima. Da je ono najdalje skup, sadržatelj i osnova prvih stvari, može da se vidi gore (n. 209-216), i da su stepeni visine u njihovoj punini u njihovim najdaljim stvarima (n. 217-221).

278. Akti tela gledani izvana, izgledaju prosti i stoga i jednostavni, kao i seme, voće i jaje isto tako u spoljašnjem obliku, ili orasi i bademi u njihovoj kori, ali koji iznutra sadrže sve prve stvari po kojima one postoje, jer sve ono što je najudaljenije, ono je kao u koricama, i tako odvojeno od prvih stvari. Tako je i svaki stepen umotan u pokrivač, i tako odvojen od ostalih stepena; stoga se stvari trećeg stepena ne opažaju iz drugoga stepena, niti se stvari drugog stepena opažaju iz trećeg. Na primer: Ljubav od volje, koja je prvi stepen uma, ne opaža se u mudrosti razuma, koji je drugi stepen uma, osim po nekoj prijatnosti kada se misli o nekom predmetu. Opet, prvi stepen, koji je, kao što je rečeno, ljubav od volje, ne opaža se u znanju koje je u memoriji, koja je treći stepen, osim po izvesnom zadovoljstvu kada se nešto zna ili nešto govori. Iz svega ovoga sledi da svako delo, ili akt tela, uključuje sve ove stvari, iako one izvana izgledaju proste i kao da su jedna jedina stvar.

279. Pojačajmo ovo na sledeći način: anđeli koji su kod čoveka opažaju odvojeno stvari od volje u aktu, duhovni anđeli opažaju one stvari koje pripadaju razumu, a nebeski anđeli one stvari koje su u volji. Ovo izgleda neverovatno, ali je istinito. Treba znati da su stvari uma koje se odnose na neki subjekt o kome se raspravlja u sredini, a da je ostalo okolo prema beskonačnim stvarima koje su s tim povezane. Anđeli izjavljuju da se čovekov karakter opaža u jednom jedinom delu, koje je slično njegovoj ljubavi, a koja se menja već prema tome kako on (njegova ljubav) završava u osećanjima, a onda i u mislima. Jednom rečju, pred anđelima je svako delo duhovnog čoveka kao ukusno voće, korisno i lepo, koje kad se otvori i kada se jede, prija ukusu, korisno je i prijatno. Da anđeli ovako opažaju akte i dela ljudi, može se videti gore (n. 220).

280. Isto je i sa čovekovim govorom. Anđeli prepoznaju čovekovu ljubav prema tonu u govoru, njegovu mudrost iz njegove artikulacije (jasnog izgovaranja), a njegovo znanje prema značenju reči. Oni izjavljuju, štaviše, da su ove tri (stvari) u svakoj reči, jer je reč vrsta rezultante, koja obuhvata ton, artikulaciju i smisao. Anđeli trećeg neba su mi rekli da iz svake sledeće reči oni opažaju opšte stanje njegovog (čovekovog) raspoloženja, kao i neka posebna stanja. Da u svakoj pojedinoj reči u Reči (Sv. Pismu) ima nešto duhovno od Božanske mudrosti i nešto nebesko od Božanske ljubavi, i da ovo anđeli opažaju kada čovek pobožno čita Reč, pokazano je obilno u *Nauku Novog Jerusalima o Svetom Pismu*.

281. Zaključak je da u delima čoveka čiji se prirodni um spušta kroz tri stepena u pakao, postoje sva zla i sve obmane od zla; i da u delima čoveka čiji se prirodni um uzdiže u nebo, postoje sva njegova dobra i istine; i da anđeli opažaju i jedno i drugo iz samoga govora i dela čovekovog. Zbog ovoga se kaže u Reči da će se „čoveku suditi po delima njegovim“ i da će mu biti prema njegovim rečima.

Poglavlje 4

(Metod Stvaranja)

Gospod od večnosti, koji je Jehova, stvorio je Svemir i sve u njemu od Sebe, a ne ni iz čega

282. Poznato je po celom svetu, i priznato od svakog mudrog čoveka da je Bog, koji je tvorac svemira, jedan; i poznato je iz Reči da se Bog tvorac svemira naziva „Jehova“, koje dolazi od glagola „biti“, jer jedino on „je“. Da je Gospod od večnosti Jehova, pokazano je po mnogim tvrdnjama iz Reči u delu *Nauk Novog Jerusalima o Gospodu*. Jehova se naziva Gospodom od večnosti, pošto je Jehova uzeo na sebe ljudsko kako bi spasio ljudski rod od pakla; on je tada zapovedio učenicima da ga zovu Gospodom. Stoga u Novom Zavetu Jehova se naziva „Gospod“; kao što se može videti iz ovoga:

Volećeš Jehovu tvog Boga svim srcem i svom dušom (Zakoni ponovljeni 6:5)

Ali i u Novom Zavetu:

Voli Gospoda tvog Boga svim srcem i svom dušom (Mateja 22:35).

Tako je i u drugim odlomcima Jevanđelja, uzetim iz Staroga zaveta.

283. Svako ko misli bistrim umom, vidi da svemir nije stvoren ni iz čega, jer vidi da se ništa ne može stvoriti ni iz čega; pošto je ništa ništa, i napraviti nešto ni iz čega je protivurečnost, a protivurečnost je suprotna svetlu istine, koja je od Božanske mudrosti; a štogod je od Božanske mudrosti, to je isto tako od Božanske svemoći.

Svako ko misli po bistrom razumu, vidi isto tako da su sve stvari stvorene od supstance u sebi, jer je to *esse* samo, iz čega je sve što može da bude; a pošto je jedino Bog supstanca u sebi, a tako i *esse* samo, to je očito da je iz ovoga izvora sve primilo oblik. Mnogi su ovo videli, jer razum čini da se to vidi; a ipak, oni se ne usuđuju da ovo potvrde, plašeći se da ih to ne povede ka tome da misle da je stvoreni svemir Bog, zato što je od Boga, ili da je priroda sama od sebe nastala, pa stoga da je ono najdublje u prirodi to što se zove Bog. *Prim. prev. Autor je imao na umu verovatno filozofa Spinozu, koji je bio proglašen panteistom jer je izjednačio supstancu sa Bogom*. Iz ovoga razloga, iako su mnogi videli da je oblikovanje svih stvari samo od Boga i iz njegovog *esse*, ipak se nisu usudili da odu dalje od svoje prve misli o ovom predmetu, da se njihov razum ne bi zapleo u takozvani Gordijev čvor, koji se ne može odrešiti. Ovako razrešenje bi bilo nemoguće, jer njihova misao o Bogu i o stvaranju svemira Bogom, bila bi u skladu s vremenom i prostorom, koji su svojstva prirode; a iz prirode niko ne može da opaža Boga i

stvaranje svemira, iako svako čiji je razum u unutarnjoj svetlosti barem malo, može da opazi da su priroda i stvaranje iz Boga, pošto Bog nije u vremenu i prostoru. Da Božansko nije u prostoru, vidi gore (n. 7-10); da Božansko, iako odvojeno od prostora, ispunjava sve prostore svemira (69-72); i da je Božansko, odvojeno od vremena, u celom vremenu (n. 73-76). U onome što sledi, videće se da, iako je Bog stvorio svemir i sve stvari u njemu iz sebe, ipak nema ničega u celom svemiru što bi bilo Bog; a pored toga i druge stvari koje će postaviti ovaj predmet u njegovo pravo svetlo.

284. Poglavlje 1 ovoga dela raspravljalo je o Bogu, da je on Božanska ljubav i Božanska mudrost; da je on život, i da je on supstanca i forma, a to znači da je on pravo i istinito *esse*. Poglavlje 2 je raspravljalo o duhovnom suncu i njegovom svetlu, i o prirodnom suncu i njegovom svetlu, i o stvaranju svemira sa svim što mu pripada, od Boga pomoću ova dva sunca. Poglavlje 3 raspravlja o stepenima, u kojima je svaka i sve stvari koje su bile stvorene. Poglavlje 4 sada raspravlja o stvaranju svemira od Boga. Svi su ovi predmeti sada objašnjeni, jer su se anđeli žalili pred Gospodom, da kada pogledaju na svet ne vide ništa osim tame, a kod ljudi ne vide znanja o Bogu, Nebu ili stvaranju prirode na čemu bi njihova mudrost počinula.

Gospod od večnosti, koji je Jehova, nije mogao stvoriti Svemir i sve u njemu da nije Čovek

285. Oni koji imaju telesno prirodnu ideju (predstavu) o Bogu kao čoveku, ti nikako nisu u stanju da shvate kako je Bog kao čovek mogao da stvori svemir i sve u njemu; jer oni u sebi misle: Kako može Bog kao čovek da luta po celom svemiru od prostora do prostora, i da stvara? Ili, kako može, sa svog mesta, da kaže Reč, i da čim je izgovori, da se sve stvori? Kad se kaže da je Bog čovek, ovo su ideje kojih se drže oni koji misle o Bogo-čoveku kao što misle o bilo kojem čoveku u svetu, i koji misle o Bogu od prirode i onoga što je svojstveno njoj, a to su vreme i prostor. Ali oni čiji se pojam o Bogu ne oslanja na njihov pojam o čoveku u svetu, niti na pojam prostora i vremena, ti jasno opažaju da ako Bog ne bi bio Čovek, svemir ne bi mogao biti stvoren. Prenesi svoju misao u anđeosku ideju o Bogu kao čoveku, odstranjujući, koliko god možeš, ideju prostora, i doći ćeš u misli bliže istini. U stvari, neki učeni ljudi misle o duhovima i anđelima odvojeno od prostora. Jer duhovno je kao misao koja, iako je u čoveku, ovaj je ipak u stanju da bude prisutan (mišlju) takoreći svuda, na svakom udaljenom mestu. Takvi su duhovi i anđeli, koji su ljudi čak i u pogledu njihovih tela. Gde god je njihova misao, oni se tamo pojavljuju, jer u duhovnom svetu prostori i rastojanja samo su prividi, te se pojavljuju gde se god (misao) sjedini sa osećanjem od kojega potiče.

Iz svega ovoga može se videti da o Bogu, koji se pojavljuje kao sunce daleko iznad duhovnog sveta, u kojem nema privida prostora, da o njemu (Bogu) ne treba misliti od prostora. I tada se može shvatiti da je stvorio svemir iz Sebe, a ne ni iz čega; isto tako da se o njegovom Ljudskom

telu ne može misliti kao o velikom ili malom, to jest o njegovoj visini, jer sve ovo pripada prostoru; stoga, kako u prvim tako i poslednjim, kako u najvećim tako i u najmanjim (stvarima), on je isti; isto tako, da je njegovo Ljudsko najdublje u svemu što je stvoreno, iako odvojeno od prostora. Da je Božansko isto kako u najvećim tako i u najmanjim stvarima, može se videti gore (n. 77-82); i da Božansko, iako odvojeno od prostora, ispunjava sve prostore (n. 69-72). Pa stoga što Božansko nije u prostoru, ono nije produženo (*nec est continuum*), kao što je najdublje u prirodi.

286. Da Bog nije bio Čovek, ne bi stvorio svemir i sve u njemu, to može svaka inteligentna osoba da shvati po ovome, da ne može da ospori da je Bog ljubav i mudrost, milost i praštanje, a isto tako i dobrota sama i istina sama, jer su sve ove (stvari) od Boga. Pa pošto to ne može da ospori, ne može da ospori ni to da je Bog čovek; jer odvojeno od čoveka, sve ovo (ove božanske osobine) nisu moguće, jer čovek je njihov subjekt, a odvojiti ih od njihovog subjekta, jeste reći da one nisu (da ne postoje). Misli o mudrosti, i postavi je negde van čoveka – da li je ona tada išta? Možete li misliti o njoj kao o nečemu eteričnom, ili kao o plamenu? Ne možete, osim ako ne mislite o njoj da je unutar ovih (stvari), te stoga ona mora da ima formu kakvu i čovek ima; mora da bude sasvim u formi čoveka, nijedna stvar ne može da nedostaje ako je mudrost u toj formi. Jednom rečju, forma mudrosti je čovek, pošto je čovek forma mudrosti, to je on isto tako forma ljubavi, milosti, praštanja, dobra i istine, jer ove čine jedno s mudročću. Da ljubav i mudrost ne mogu da postoje ako nemaju formu, vidi gore (n. 40-43).

287. Da su ljubav i mudrost čovek, to je očito i po tome što su anđeli neba u lepoti onoliko koliko su u ljubavi i mudrosti od Gospoda. To je očito tako isto iz onoga što je rečeno o Adamu u Reči, da je stvoren na sliku i priliku Božiju (Postanje 1:26), jer je (bio stvoren) po formi ljubavi i mudrosti. Svaki čovek na zemlji rođen je u ljudskoj formi u pogledu tela, iz razloga što je njegov duh, koji se zove njegova duša, čovek; a čovek je zato što prima ljubav i mudrost od Gospoda; te onoliko koliko ih njegov duh ili duša primaju, toliko postaje čovek posle smrti materijalnog tela u koje se oblačio; a onoliko koliko se ne prima, toliko postaje čudovište, koje ipak ima nešto od čoveka, jer je sposobno da primi (ljubav i mudrost).

288. Zato što je Bog čovek, celo anđeosko kao skup slično je čoveku, i izdeljeno je na oblasti i provincije prema čovekovim udovima, utrobi i organima. Tako postoje društva u nebu koja sačinjavaju provinciju svih stvari mozga, svih stvari organa na licu, kao i svih stvari u utrobi tela; a ove provincije se razlikuju jedne od drugih kao i organi u čoveku; pored toga, anđeli znaju u kojoj su provinciji čoveka. Celo Nebo je u ovoj slici, jer je Bog Čovek. Tako isto Bog je Nebo, jer anđeli, koji sačinjavaju nebo, prijemnici su ljubavi i mudrosti od Gospoda, pa su i prijemnici i

slike (ljubavi i mudrosti). Da je nebo u formi svih stvari čoveka, pokazano je u *Nebeskim tajnama*, na kraju raznih poglavlja.

289. Sve ovo pokazuje koliko su prazne ideje onih koji misle o Bogu kao o nečemu što nije čovek, a o Božanskim atributima (osobinama) da nisu u Bogu kao u čoveku, jer bi ovi (atributi) bili samo izmišljotine razuma ako bi bili odvojeni od čoveka. Da je Bog pravi čovek, od kojega je čovek čovek prema primanju ljubavi i mudrosti, može da se vidi gore (n. 11-13). Ovaj argument je ovde pojačan radi onoga što sledi, da bi se shvatilo kako je Bog, jer je čovek, stvorio svemir.

Gospod od večnosti, koji je Jehova, stvorio je od Sebe sunce Duhovnog sveta, i od njega stvorio Svemir i sve u njemu

290. O suncu duhovnog sveta raspravljalo se u poglavlju 2 ovoga dela, te su sledeće tvrdnje navedene: Božanska ljubav i Božanska mudrost se pokazuju u duhovnom svetu kao sunce (n. 83-88). Duhovna toplina i duhovna svetlost ističu iz toga sunca (n. 89-92); da sunce nije Bog, nego da je ono što proističe od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti Bogo-čoveka; isto tako kao i toplina i svetlo toga sunca (n. 93-98). Sunce duhovnog sveta je na srednjoj visini i izgleda udaljeno od anđela kao što je udaljeno od ljudi i sunce prirodnog sveta (n. 103-107). U duhovnom svetu istok je tamo gde se Gospod pokazuje kao sunce i po njemu se određuju ostale strane (n. 119-123, 124-128). Anđeli okreću svoja lica neprekidno ka Gospodu kao suncu (n. 129-134, 135-139). Gospod je stvorio svemir i sve u njemu pomoću sunca, koje je prvo proizlazeće Božanske ljubavi i Božanske mudrosti (n. 151-156). Sunce prirodnog sveta je čista vatra, pa je priroda, koja potiče od toga sunca, mrtva; a sunce prirodnog sveta bilo je stvoreno da bi se delo Stvaranja upotpunilo i završilo (n. 157-162). Bez dvostrukog sunca, jednog živog a drugog mrtvog, Stvaranje nije moguće (n. 163-166).

291. Između ostalog, i ovo je pokazano u poglavlju 2: da duhovno sunce nije Gospod, nego da je to proizlazeće Božanske ljubavi i Božanske mudrosti. Naziva se proizlazeće jer je sunce proisteklo od Božanske ljubavi i Božanske mudrosti, koji su u sebi supstance i forme, i zato što proističu pomoću ovoga Božanskog. Ali pošto je ljudski razum takav da ne ustupa osim ako vidi stvar od njenog uzroka, i tako opaža kakva je ta stvar – stoga u ovom slučaju, kako je nastalo sunce duhovnog sveta, koje nije Gospod, nego njegovo proizlazeće, nešto će se reći o tom predmetu. O ovome sam razgovarao s anđelima. Oni su rekli da o tome imaju jasno opažanje u duhovnoj svetlosti, ali da to ne mogu lako da prikažu čoveku u njegovom prirodnom svetlu, zbog razlike između ove dve vrste svetla i razlike u mislima koje od toga potiču. Međutim, ovo se može uporediti, rekli su, sa sferom osećanja i misli koje okružuju anđela, a po kojoj sferi anđeli, bliži i dalji, znaju da je on prisutan; ali ta sfera nije sam anđeo, nego je iz svake i svih stvari njegovog tela, iz kojeg neprestano ističu supstance kao potok; a to što ističe, to ga

okružuje; tako isto, da se ove supstance, koje su u produženju njegovog tela, kreću jer na njih deluju dva izvora pokreta u njegovom telu, a to su srce i pluća, koji izazivaju ista delovanja u atmosferama i na taj način čine da se opaža njegovo prisustvo kod ostalih (anđela); stoga, to nije odvojena sfera osećanja i misli koja proističe i koja se produžava od njega, iako se tako naziva, pošto su osećanja samo stanja oblika uma kod anđela. Rekli su, pored toga, da postoji ovakva sfera oko svakoga anđela, jer takva postoji i oko Gospoda, i da je sfera oko Gospoda tako isto od njega, i da je ta sfera njihovo sunce, to jest sunce duhovnog sveta.

292. Često mi je bilo dato da opazim ovakvu sferu oko svakog anđela i duha, kao i zajedničku sferu oko jednog društva. Bilo mi je dato da je vidim u raznim prividima (izgledima), u nebu kao tanki plamen, u paklu kao grubu vatru. Isto tako u nebu kao tanak i sjajan oblak, a u paklu kao gust i crn oblak. Isto mi je bilo dato da osetim ove sfere kao razne vrste mirisa i smradova. Po ovim iskustvima uverio sam se da sfere, koje su sačinjene od supstanci koje su se oslobodile i odvojile od svojih tela, opkoljavaju svakoga u nebu i svakoga u paklu.

293. Bilo je opaženo da takva sfera ističe ne samo iz anđela i duhova nego isto tako i iz svake i svih stvari u duhovnom svetu – od drveća i plodova, od žbunova i cveća, i od trave, čak od zemljišta i raznih čestica u njemu.

Iz čega je više nego jasno da, kako u slučaju kako živih tako i u mrtvih stvari, postoji univerzalni zakon, da je svaka stvar okružena nečim što je slično onome što je unutra, i da to kao izdiše iz nje neprekidno. Poznato je, po onome što su приметili učenici ljudi, da je to isto i u prirodnom svetu – to jest da postoji talas efluvije (onoga što ističe) neprestano iz čoveka, isto tako i iz životinje, kao i iz stabla, voća, grma, cveta, čak i iz metala i stena. Ovo prirodni svet dobija iz duhovnog, a duhovni svet od Božanskog (od Boga). *Prim. prev. Ova zračenja (aure, sfere ili efluvije) su naučnici uspeali da snime osetljivim foto aparatima.*

294. Zato što su stvari koje sačinjavaju sunce duhovnog neba od Gospoda, ali nisu Gospod, one nisu život u sebi, nego su lišene života u sebi; tako isto stvari koje ističu iz anđela ili čoveka, i sačinjavaju sferu oko njega, nisu anđeo ili čovek, nego su od njega, pa su lišene života. Ove sfere čine jedno s anđelom ili čovekom jer se one slažu, a to je zato što se uzimaju od formi njihovih tela, koja su u njima forme njihovog života. Ovo je tajna koju su anđeli, sa njihovim duhovnim idejama, u stanju da vide u misli kao i u govoru, ali ljudi s njihovim prirodnim idejama nisu (u stanju da ih vide), jer hiljadu duhovnih ideja čine jednu prirodnu ideju, a čovek nije u stanju da jednu prirodnu ideju prikaže u hiljadu duhovnih ideja, a još manje više prirodnih ideja. Razlog je u tome što se ove ideje razlikuju po stepenu visine, o čemu je bilo reči u poglavlju 3.

295. Da postoji takva razlika između misli anđela i misli ljudi, bilo mi je pokazano ovim iskustvom: anđeli su bili zapitani da duhovno misle o nekom predmetu, a onda da mi kažu šta su mislili. Ovo su i uradili; ali kada su hteli da mi kažu, nisu mogli, rekavši da se ove stvari ne mogu izraziti rečima. Isto je bilo i s njihovim duhovnim jezikom i duhovnim pismom; nije bilo nijedne reči duhovnog jezika koja je bila kao neka reč prirodnog jezika; niti je bilo išta u pismu kao što je prirodno pismo, osim slova, od kojih je svako sadržalo značenje. Ali što je zadržavajuće, rekli su da njima izgleda da misle, govore i pišu u duhovnom stanju na isti način kako to čovek radi u prirodnom stanju, dok u stvari nema sličnosti. Iz ovoga je bilo jasno da se prirodno i duhovno razlikuju po stepenima visine i da oni komuniciraju samo preko saobraznosti.

U Gospodu su tri stvari koje su Gospod: Božanska ljubav, Božanska mudrost i Božanska svrha, i ovo troje je predstavljeno u izgledu izvan sunca Duhovnog sveta, Božanska ljubav toplinom, Božanska mudrost svetlošću, a Božanska svrha atmosferom koja je njihov sadržatelj

296. Da toplina i svetlo ističu iz sunca duhovnog sveta, toplina iz Božanske ljubavi, a svetlo iz njegove Božanske mudrosti, može se videti gore (n. 89-92, 99-102, 146-150). Sad će biti pokazano kako je atmosfera treće (Božansko) koje ističe iz Sunca, a koja sadrži toplinu i svetlo, i da ova izlazi iz Gospodovog Božanskog koje se naziva Svrha.

297. Svako ko misli imalo prosvetljeno može videti da je cilj ljubavi svrha i da ona na nju smeru, i da je ostvaruje uz pomoć mudrosti; jer ljubav ne može da ostvari neku svrhu sama od sebe, nego uz pomoć mudrosti. U stvari, šta je ljubav osim kao kad ima nešto što se voli? To nešto je svrha; a pošto je svrha ono što se voli i ono što se ostvaruje preko mudrosti, to sledi da je svrha sadržatelj mudrosti i ljubavi. Da ovo troje, ljubav, mudrost i svrha idu jedna za drugom prema stepenima visine, i da je najdalji stepen skup, sadržatelj i osnova prethodnih stepeni, bilo je već pokazano (n. 209-216, i na drugim mestima). Iz svega ovoga se može videti da je ovo troje, Božansko Ljubavi, Božansko Mudrosti, i Božansko Svrhe, u Gospodu, i da su Gospod u suštini.

298. Da je čovek, i po spoljašnjem i po unutaršnjem, forma svih svrha, i da su sve svrhe u stvorenom svemiru saobrazne svrhama u njemu, biće u potpunosti pokazano u onome što sledi; no ovde treba samo pomenuti da je poznato da je Bog kao Čovek forma sama svih svrha, od koje vuku poreklo forme svih svrha u stvorenom svemiru, tako da je stvoreni svemir, posmatran kao svrhe, slika njega (Gospoda). Svrhama se nazivaju one stvari koje su od Bogo-čoveka, to jest od Gospoda, koje su po stvaranju prema redu; ali one stvari koje su od čovekovog vlastitoga, ne zovu se svrhe; to je stoga što je sve od čovekovog vlastitog pakao, a sve što je iz njega protivi se redu.

299. Sada, pošto je ovo troje, ljubav, mudrost i svrha u Gospodu, i jesu Gospod; i pošto je Gospod svugde, jer je sveprisutan; i pošto se Gospod ne može pokazati onakav kakav je u sebi i kakav je u svom suncu, nijednom anđelu ili čoveku, to se on pokazuje preko onoga što se može primiti, predstavljajući tako ljubav toplinom, mudrost svetlom, a svrhu atmosferom. Gospod se kao svrha predstavlja atmosferom jer je atmosfera sadržatelj topline i svetla, a kao svrha je sadržatelj ljubavi i mudrosti. Jer svetlo i toplina, ističući iz Božanskog Sunca, ne mogu isticati u ništa, to jest u prazan prostor (vacuum), nego mora da ističu u sadržatelj koji je subjekt. Ovaj sadržatelj nazivamo atmosferom; a ova okružuje sunce, primajući sunce u svoje grudi, i donoseći ga u nebo gde su anđeli, a potom u svet gde su ljudi, tako čineći da je Gospod svuda prisutan.

300. Da atmosfere postoje i u anđeoskom svetu i u prirodnom svetu, pokazano je gore (n. 173-178, 179-183). Tamo je rečeno da su atmosfere u duhovnom svetu duhovne, a atmosfere u prirodnom svetu prirodne. Po atmosferama koje okružuju duhovno sunce može se sada videti da sve što pripada njemu (duhovnom suncu) u svojoj suštini je kao što je sunce u svojoj suštini. Uz pomoć njihovih duhovnih ideja, koje su odvojene od prostora, anđeli rasvetljavaju ovu istinu ovako: postoji samo jedna supstanca od koje su sve stvari, a ta supstanca je sunce duhovnog sveta; a pošto Božansko nije u prostoru, i pošto je isto kako u najvećim tako i u najmanjim stvarima, ovo je istinito i o duhovnom suncu koje je prvo proizlazeće Bogo-čoveka; štaviše, ova jedna jedina supstanca, koja je sunce, izlazeći preko atmosfera prema produženim stepenima ili stepenima širine, a u isto vreme i prema odvojenim ili stepenima visine, predstavlja raznovrsnost svih stvari u stvorenom svemiru. Anđeli izjavljuju da su ovi stepeni potpuno neshvatljivi ako se prostor ne ukloni iz ideja; i ako se ne ukloni, tada izgledi nužno vode u zablude. Ali sve dok se drži na umu da je Bog samo *esse* od kojega su sve stvari, obmane ne mogu da uđu.

301. Štaviše, očito je iz anđeoskih ideja, koje su odvojene od prostora, da u stvorenom svemiru ništa nije živo osim Bogo-čoveka, to jest Gospoda, niti se išta kreće ako se ne kreće od njega, niti išta ima biće osim kroz sunce od njega; tako je istina da mi živimo u Bogu i da se krećemo, i da imamo naše biće.

Atmofere, kojih ima tri u Duhovnom i u Prirodnom svetu, u njihovim najdaljim delovima zatvaraju se u supstance i materije kao što su one na Zemlji

302. U poglavlju 3 (n. 173-176) bilo je pokazano da postoje tri atmosfere u duhovnom i u prirodnom svetu, koje se razlikuju jedna od druge po stepenima visine, a koje, dok se spuštaju u niže stvari, smanjuju (delovanje) po stepenima širine. I pošto atmosfere u njihovom kretanju prema nižim stvarima smanjuju (delovanje), to sledi da one postaju zgusnute i nepokretne, i da

konačno, u najdaljim stvarima, postaju tako guste i nepokretne da više nisu atmosfere, nego supstance koje počivaju, i da su u prirodnom svetu utvrđene kao one na zemlji koje se nazivaju materije. Pošto je takvo poreklo supstanci i materija, to sledi, prvo, da su ove supstance i materije u tri stepena; drugo, da se one drže u međusobnoj povezanosti preko atmosfera koje ih okružuju; treće, da su one sposobne da proizvode sve svrhe u njihovim formama.

303. Da je sunce preko atmosfera stvorilo ovakve supstance i materije na zemlji, to će da spremno prizna svako ko razmišlja i vidi da postoje neprekidna posredovanja od prvih do najdaljih stvari, i da ništa ne stiče formu osim od nečega što mu prethodi, a to znači od prvog (uzroka). Prvi (uzrok) je sunce duhovnog sveta, a prvo ili prethodno toga sunca je Bogo-čovjek, ili Gospod. Pošto su atmosfere te prve stvari kroz koje se duhovno sunce pokazuje u najdaljim stvarima, i pošto ove prve stvari neprestano smanjuju delovanje i širenje nadole do najdaljih stvari, to sledi da kada se njihovo delovanje i širenje zaustavi u najdaljim stvarima, one postaju supstance i materije kakve su na zemlji, koje zadržavaju u sebi, iz atmosfera od kojih vuku poreklo, jedan napor i instinkt (conatus) da ostvare svrhe. Oni koji drže da do stvaranja svemira i svega što je u njemu ne dolazi preko neprestanih posredovanja od prvog (bića), mogu da postavljaju hipoteze (pretpostavke), koje su rastavljene od njihovih uzroka koji, ako se posmatraju iz unutarnjeg opažanja stvari, ne izgledaju kao kuće nego kao gomile otpadaka. *Prim. prev. Očito, autor smatra da je Božansko, to jest Gospod, taj koji održava ceo svet, živi i mrtvi, neprekidno, te stoga održavanje on naziva neprekidno stvaranje. Prema tome, autor se distancira od Aristotela i Njutna, koji govore o Bogu kao Prvom pokretaču i stvaraocu, koji je stvorio svet kao što časovničar (sajdzija) stvara časovnik, a interveniše samo kad nešto „zapne“ u časovniku.*

304. Iz ovoga sveopšteg porekla svih stvari u stvorenom svemiru, svaka pojedinost ima sličan red po tome što ove pojedinosti teku od prvih ka najdaljim stvarima, koje su relativno u mirovanju, da bi se završile i postale stalne. Tako u ljudskom telu, tkiva se razvijaju od prvih formi dok ne postanu tetive; isto tako, tkiva sa sudovima razvijaju se od prvih formi dok ne postanu hrskavice i kosti; na ovima one se odmaraju i postaju stalne. Zbog ovakvog razvoja tkiva i sudova u čoveku od prvih do poslednjih stvari, postoji i sličan razvoj njihovih stanja, a to su senzacije (oseti), misli i osećanja. I ovi, od njihovih prvih, gde su u svetlu, kreću se prema najdaljim, gde su u senci; ili od prvih, gde su u toplini, prema najdaljim, gde više nisu u toplini. Kakav je razvoj ovih, takav je isto i razvoj ljubavi i svega što joj pripada, kao i mudrosti i svega što joj pripada: jednom rečju, tako se kreću sve stvari u stvorenom svemiru. To je isto kao ono što je pokazano gore (n. 222-229), da postoje stepeni obe vrste u najvećem i u najmanjem svih stvorenih stvari.

Postoje stepeni obe vrste i u najmanjim stvarima, jer duhovno sunce je jedina supstanca od koje su sve stvari (prema duhovnoj ideji anđela, n. 300).

U supstancama i materijama od kojih je formirana Zemlja nema ničeg Božanskog u sebi, ali su one ipak od Božanskog u sebi

305. Iz porekla zemlje (o čemu u prethodnom poglavlju), može se videti da u njenim supstancama i materijama nema ničeg Božanskog u sebi, nego da su lišene svega što je Božansko u sebi. Jer one su, kao što je rečeno, završeci i zatvaranja atmosfera, čija se toplina pretvorila u hladnoću, čije je svetlo postalo tama, i čija se delatnost zaustavila. Uprkos tome, preko nastavljanja supstanci duhovnog sunca, one su donele sa sobom ono što je u toj supstanci od Božanskog, koje je bilo sfera koja je okružavala Bogo-čoveka ili Gospoda (kao što je rečeno gore, n. 291-298).

Od te sfere, po produženju od sunca kroz atmosfere kao posrednike, pojavile su se supstance i materije od kojih je formirana zemlja.

306. Poreklo Zemlje od duhovnog sunca preko atmosfera kao posrednika, ne može se opisati izrazima koji potiču iz prirodnih ideja, ali se može duhovnim idejama, jer su ove odvojene od prostora, te zbog toga ne mogu da se svedu na izraze prirodnog jezika. Da se duhovne misli, govor i pismo razlikuju sasvim od prirodnih misli, govora i pisma, da oni nemaju ništa zajedničko i da komuniciraju samo preko saobraznosti, može se videti gore (n. 295). Neka bude dovoljno da se donekle pokaže poreklo zemlje na prirodan način.

Sve svrhe, koje su ciljevi Stvaranja, jesu forme, koje se uzimaju od supstanci i materija koje su na Zemlji

307. Sve stvari o kojima je bilo reči, kao Sunce, atmosfere i zemlja, samo su sredstva za ciljeve. Ciljevi stvaranja su one stvari koje Gospod kao sunce stvara, preko atmosfera, iz zemlje; a ovi ciljevi se nazivaju svrhe. A one se protežu kroz celo biljno carstvo, sve stvari životinjskog carstva, i na kraju kroz sve stvari ljudske rase, i anđeoskog neba koje potiče od nje. Ove se nazivaju svrhe, jer su prijemnici Božanske ljubavi i Božanske mudrosti, a i stoga što se odnose na Boga tvorca od kojega su, sa kojim su povezane u njegovom velikom delu; kroz to povezivanje one proizlaze od njega, i neprestano postoje od njega. Za njih se kaže da se odnose na Boga tvorca od kojega su, i s kojim su povezane u njegovom velikom delu, ali se tako kaže jer tako izgleda. Pod ovim se misli na to da Bog tvorca čini to da se one odnose na njega i da se povezuju s njim kao od sebe; ali kako se one odnose i tako povezuju, to će se reći u onome što sledi. Ponešto je bilo rečeno o ovim predmetima, kao to da Božanska ljubav i Božanska mudrost mora da imaju

biće i formu u stvarima koje one stvaraju (n. 37-51), da su sve stvari u svemiru prijemnici Božanske ljubavi i Božanske mudrosti (n. 55-60); da se sve svrhe svih stvorenih stvari uzdižu po stepenima do čoveka, a preko čoveka do Boga tvorca od kojega su (n. 65-68).

308. Ko ne vidi jasno da su svrhe ciljevi stvaranja, kada pomisli da od Boga tvorca ništa ne dobija formu ako to nema neku svrhu; a da bi imalo svrhu, mora da bude radi drugih; i da je svrha radi sebe isto tako radi drugih, pošto svrha radi sebe gleda na sebe radi drugih? Ko misli o ovome, taj je u stanju da vidi da svrha ne izvire iz čoveka, nego mora da je u čoveku od onoga bića od kojega sve što potiče je svrha, to jest od Gospoda.

309. Ali pošto se ovde razmatraju forme svrha, ovaj predmet će se izneti ovim redom:

- (1) U zemlji postoji urođena sila (conatus) koja stvara svrhe u formama, to jest forme u svrhama.
- (2) U svim formama svrha postoji slika stvorenog Svemira (Stvaranja).
- (3) U svim formama svrha postoji i slika čoveka.
- (4) U svim formama svrha postoji slika Beskonačnog i Večnog.

310. (1) *U zemlji postoji sila (conatus) koja stvara svrhe u formama, to jest forme u svrhama.* Da ova urođena sila (conatus) postoji u zemlji, očito je po njenom izvoru, pošto su supstance i materije od koji se zemlja sastoji, krajevi i zatvaranja atmosfera koje potiču kao svrhe od duhovnog sunca (kao što se vidi gore, n. 305,306). A pošto se supstance i materije od kojih je načinjena zemlja drže povezane pod pritiskom atmosfera koje ih okružuju, to sledi da imaju forme svrha od neprekidne sile (conatus) koja u njima deluje. Ono što im daje da mogu da deluju, to dolazi od njihovog izvora, koji je u najdaljim delovima atmosfera s kojima se neprekidno slažu. Za ovu silu se kaže da je u zemlji, ali misli se na to da je ta sila prisutna u supstancama i materijama od kojih se zemlja sastoji, bilo da su u zemlji ili u atmosferama, koje je okružuju kao isparenja od zemlje.

Da su atmosfere pune ovakvih stvari, dobro je poznato. Da postoji ovakva urođena sila (conatus) u supstancama i materijama zemlje, to je jasno po tome što su semenke svih vrsta, kad su otvorene do srži, prožete sitnim supstancama (koje mora da imaju duhovno poreklo), i od ovoga stižu moć da se spoje sa svrhom, iz čega je i početak njihovog razmožavanja. Tada, preko povezivanja s materijama prirodnog porekla, one su osposobljene da proizvedu forme svrha, i da ih rode kao iz materice, kako bi izašle na svetlo, i prokljale i rastle. Ova sila (conatus)

se posle produžava od zemlje preko korena sve do kraja, a od kraja ka početku, gde je svrha sama tamo gde joj je i poreklo.

Tako svrhe prelaze u forme; a forme, u njihovom kretanju od prvih do najudaljenijih stvari, i od najudaljenijih ka prvim, one dobijaju od svrhe to da svaka i sve stvari jedne forme imaju svrhu. Za svrhu se kaže da je kao duša, jer njena forma je kao telo. Tako isto sledi da postoji urođena sila (conatus) više unutarnja, to jest sila koja stvara svrhe za životinjsko carstvo preko rasta biljaka, jer se životinje svih vrsta hrane ovima. Iz ovoga sledi i to, da postoji najdublja sila, a to je sila koja kao svrha služi ljudskom rodu. Iz svega ovoga sledi: (1) da postoje najudaljenije stvari, a u njima su prve stvari u isto vreme u njihovom redu, onako kako je često već bilo objašnjeno gore; (2) da postoje stepeni obe vrste u najvećim i u najmanjim stvarima (kao što je pokazano gore, n. 222-229), te da su oni isto tako i u toj sili (conatus); (3) da pošto Gospod stvara sve svrhe iz najudaljenijih stvari, to mora da i u najudaljenijim stvarima postoji urođena sila (conatus), koja vodi ka svrhama.

311. Pa ipak, nijedna od ovih (svrha) nije živa sila (conatus), jer su one sila najudaljenijih snaga života; unutar kojih snaga postoji, od života iz kojega izvire, jedna težnja da se vrate svome poreklu preko sredstava za to pripremljenih. Atmosfere, u svojim najudaljenijim delovima, postaju takve snage; i kroz ove snage, supstance i materije, kao one u zemlji, izlivaju se u forme i održavaju skupa u formama iznutra i izvana. Ali ovaj subjekt je previše širok da bi se ovde dalje objašnjavao.

312. Ono što su zemaljske materije prvo proizvele, dok su još bile nove i u prostom stanju, bila su semena; u njima je morala da bude prva urođena sila (conatus).

313. (2) *U svim formama svrha postoji slika Stvaranja.* Forme svrha su trostruke: forme svrha u mineralnom carstvu, forme svrha u biljnom carstvu i forme svrha u životinjskom carstvu. Forme svrha u mineralnom carstvu ne mogu se opisati, jer nisu vidljive oku; prve forme (mineralnog carstva) su supstance i materije od kojih je napravljena Zemlja, u njihovim najdubljim podelama; druge forme su agregati (skupine) ovih i njih ima bezbroj vrsta; treće forme dolaze od biljaka koje su pale u prah, i od životinjskih ostataka, kao i iz neprestanih isparenja i izdaha ovih, koji se dodaju zemlji i prave njeno blato. Ove forme mineralnog carstva u tri stepena predstavljaju sliku stvaranja po tome što ih Sunce aktivira preko atmosfera i njihove topline i svetla, tako da one stvaraju svrhe u formama, koje svrhe su kreativni ciljevi. Ova slika stvaranja leži duboko skrivena unutar urođene sile (conatusa) (o kojem vidi gore, n. 310).

314. U formama svrha biljnoga carstva pojavljuje se slika stvaranja u tome, što se od prvih (delova) one (biljke) razvijaju do najdaljih (delova), a od najdaljih prema prvim. Stabljike, obučene u slojeve kora, predstavljaju globus (Zemljinu kuglu) obučenu u zemlje, od čega dolazi do stvaranja i oblikovanja svih svrha.

Da se vegetacija odvija preko vanjske i unutrašnje kore i pokrivača korenja (koji se nastavljaju oko stabljika i grana), u početke voća, i na sličan način preko voćki u semenke, ovo je mnogima poznato. Slika stvaranja se pokazuje u formama svrha u razvoju formiranja svrha od prvih do najdaljih, i od najdaljih do prvih (stvari); a pokazuje se isto tako što je celom razvitku cilj voće i semenke, koje su svrhe. Iz onoga što je gore rečeno, jasno je da se Svemir razvijao od Prvog (a to je Gospod okružen Suncem) prema najdaljem, a to su zemlje, a od ovih preko svrha prema njegovom Prvom, to jest prema Gospodu; isto tako da su ciljevi celog stvaranja svrhe.

315. Treba znati da toplina, svetlo i atmosfere prirodnog sveta ne doprinose bilo šta ovoj slici stvaranja. Samo toplina, svetlo i atmosfere duhovnog sveta to rade, donoseći tu sliku sa sobom, i oblačeći je formama svrha biljnog carstva. Toplina, svetlo i atmosfere prirodnog sveta otvaraju semenke, čine da se one šire i oblače ih u materije koje im daju čvrstinu. A ovo ne dolazi od snaga njegovog sunca (koje, gledano u sebi, je mrtvo), nego od snaga duhovnog sunca, koje neprestano prisiljava prirodne snage da vrše ove usluge. Prirodne snage ne doprinose ništa formiranju ove slike stvaranja. Jer je slika stvaranja duhovna. Ali da bi se ova slika pokazala i vršila svoju svrhu u prirodnom svetu, i da bi bila utvrđena i stalna, morala se materijalizovati, to jest ispuniti materijama toga sveta.

316. I u formama svrha životinjskog carstva postoji slična slika stvaranja, u tome što je i životinjsko telo, koje je u najdaljim (stvarima), formirano od semena položenog u matericu ili ovum, a to telo, kada sazri, rađa novo seme. Ovaj razvoj sličan je razvoju formi svrha biljnog carstva: seme je početak; materica ili ovum su kao zemljište; stanje pre rođenja je kao seme u zemljištu pre nego uhvati koren; stanje posle rođenja, dok životinja ne počne da se razmnožava, jeste kao rast stabla dok ne počne rađati plod. Iz ovoga paralelizma vidi se da postoji sličnost stvaranja između formi životinja i formi biljaka, u tome što postoji pokret od prvih do najdaljih, i od najdaljih do prvih (stvari).

Slična slika stvaranja postoji u svakoj pojedinoj stvari u čoveku; jer postoji sličan razvoj ljubavi preko mudrosti u svrhe, stoga i kao razvoj volje preko razuma u dela, i ljubavi ka bližnjem i vere u dela. Volja i razum, kao i ljubav ka bližnjem i vera, jesu prve (stvari) u njihovom izvoru; dela i činovi su najdalje; od ovih, preko uživanja u svrhama, dolazi do vraćanja u njihove prve, koje su, kao što je rečeno, volja i razum, ili ljubav ka bližnjem i vera. Da do vraćanja dolazi preko uživanja u svrhama, to je očigledno po uživanju u delima i aktima koji su iz ljubavi, tako da teku natrag u

prvo ljubavi, iz koje su potekli, i da se tako ostvarilo povezivanje. Uživanja u delima i aktima je ono što se naziva uživanje svrha. Sličan razvoj od prvih do najdaljih, i od najdaljih do prvih, pokazuje se u čisto organskim formama osećanja i misli u čoveku. U njegovom mozgu postoje one zvezdolike forme nazvane cinerozne supstance; iz ovih izlaze vlakna kroz medularne supstance kroz vrat u telo, prolazeći kroz najdalje delove tela, a od najdaljih u prve.

Ovaj povratak vlakana ide preko krvnih sudova. Postoji i slično kretanje svih osećanja i misli, koje (kretanje) su promene i varijacije stanja onih formi i supstanci, jer tkiva koja izlaze iz tih formi ili supstanci su slična atmosferama od duhovnog sunca, koje su sadržatelji topline i svetla; dok su pokreti tela kao one stvari koje rađa zemlja uz pomoć atmosfera, i kao uživanja u njihovim svrhama koje se vraćaju izvoru iz kojega su potekle. Ali ovaj razvoj je takav, da u ovom kretanju postoji slika stvaranja, što razum samo s teškoćom može da primi, jer hiljade i mirijade snaga deluju kao jedno, i zato što se uživanje u svrhama ne pokazuje kao ideje u mislima, nego samo utiču bez razgovetnog opažanja.

O ovome predmetu vidi ono što je rečeno i objašnjeno gore, kao što sledi: Svrhe svih stvari se uzdižu po stepenima visine prema čoveku, a preko čoveka ka Bogu tvorcu od kojega su (potekle) (n. 65-68). Cilj stvaranja dobija formu u najdaljim (stvarima), a taj cilj je da se sve stvari vrate Tvorcu i da dođe do povezivanja (n. 167-172). Ali ove stvari će biti pokazane u jasnijoj svetlosti u sledećem poglavlju gde će se raspravljati o saobraznostima (korespondencijama) između volje i razuma s jedne strane, i srca i pluća s druge.

317. (3) *U svim formama svrha postoji i slika čoveka.* Ove je bilo pokazano gore (n. 61-64). Da se sve svrhe, od prvih do poslednjih, i od poslednjih do prvih, odnose na sve delove čoveka i da su u saobraznosti s njima; stoga da je čovek na neki način slika svemira, i obratno, da je svemir posmatran u svrhama, slika čoveka, to će se videti u sledećem poglavlju.

318.(4) *U svim formama svrha postoji slika Beskonačnog i Večnog.* Slika beskrajnog (beskonačnog) u ovim formama je jasna po njihovom urođenom naporu (conatus) i moći da ispune prostore celoga sveta, čak i mnogo svetova, do u beskonačnost. Jer jedno jedino seme daje stablo, žbun ili biljku koja ispunjava svoj prostor; a svako stablo, žbun ili biljka daju semenke, u nekim slučajevima i hiljade semenki, koje, kada se posade i kad porastu, ispunjavaju svoj prostor; i ako bi od svake od ovih semenki dobili još mnogo njih, umnoženi ponovo i ponovo, u toku godina ceo svet bi bio njima ispunjen; i kada bi se i dalje množili, mnogo svetova bi se ispunilo; i ovo do u beskonačnost. Ocenite hiljadu semenki iz jedne, pa to pomnožite s hiljadama i hiljadama deset puta, dvadeset puta, pa i sto puta, i videćete.

Postoji slična slika Večnoga u ovim formama; semenke se množe iz godine u godinu i množenje nikad ne prestaje; ovo ne prestaje od stvaranja sveta do sada, i neće prestati u večnosti. Ove dve stvari su čvrst dokaz i znaci svedočanstva da je beskonačni i večni Bog stvorio sve stvari u svemiru. Pored ovih slika beskonačnog i večnog, ima još jedna slika beskonačnog i večnog, a ta je u raznolikostima, jer nikada jedna supstanca, stanje ili stvar u stvorenom svemiru ne može biti ista ili identična s nekom drugom, niti u atmosferama, ili u zemljama, ili u formama koje iz ovih potiču. Tako ni jedna jedina stvar, koja ispunjava svemir, ne može da da od sebe ništa potpuno slično sebi do u večnost. Ovo se može jasno videti u raznolikosti ljudskih lica; ne može se naći nijedno lice u celom svetu koje je isto kao neko drugo, niti to može biti kroz večnost, stoga nijedan um (nije isti kao drugi neki um), jer lice je slika uma.

Sve stvari stvorenog Svemira, gledane kao svrhe, predstavljaju čoveka u slici, i ovo svedoči da je Bog Čovek.

319. Drevni su čoveka nazivali mikrokosmosom, jer predstavlja makrokosmos, to jest svemir u celom kompleksu; ali nije poznato u naše vreme zašto su ga drevni tako zvali; samo je poznato da se svemir pokazuje u njemu (čoveku) po tome što prima hranu i telesni život od njegovog životinjskog i biljnog carstva, i što ga u životu drži njegova toplina, da vidi zbog njegovog svetla, i da čuje i diše u njegovim atmosferama. To što je ceo svemir i sve u njemu makrokosmos, to nije razlog da su drevni ljudi nazivali čoveka mikrokosmosom. Drevni su čoveka zvali mikrokosmosom, ili malim svemirom, zbog poznavanja istine, koju su imali o saobraznostima, u koju su bili upućeni, i to zbog njihove komunikacije s anđelima neba; jer anđeli neba znaju po slikama koje vide oko sebe da sve stvari svemira, posmatrane kao svrhe, predstavljaju čoveka kao sliku (svega u svemiru).

320. Ali istina da je čovek mikrokosmos, ili mali svemir, zato što je stvoreni Svemir, gledan kao svrhe, u slici Čovek; tu istinu ne može niko na zemlji da shvati onako kako se ona vidi u duhovnom svetu; stoga nju treba da potvrdi anđeo koji je u duhovnom svetu ili neko kome je dato da vidi ono što je tamo. A pošto je to meni dato, ja sam u stanju da iz onoga što sam tamo video, iznesem tu tajnu.

321. Treba znati da je duhovni svet po spoljašnjem izgledu, sasvim kao i prirodni svet. Tamo postoje zemlje, brda, doline, biljke, polja, jezera, reke, izvori vode, kao i u prirodnom svetu; isto tako i sve stvari koje pripadaju mineralnom carstvu. Rajski vrtovi, vrtovi, šumarci, i u njima drveće i žbunovi svih vrsta, koji rađaju plod i seme; isto tako, biljke, cveće, mirišljave trave i trava, sve se to tamo vidi; dakle sve stvari biljnoga carstva. Postoje i zveri, ptice i ribe svih vrsta, dakle sve što pripada životinjskom carstvu. Tamo je čovek anđeo ili duh. Ovo je unapred rečeno kako bi se znalo da je svemir duhovnog sveta sasvim kao i svemir prirodnog sveta, samo s tom

razlikom, da stvari u duhovnom svetu nisu stabilne i staložene kao u prirodnom svetu, jer u duhovnom svetu ništa nije prirodno, nego je sve duhovno. *Prim. prev. Okolina duha je sastavljena od onoga što on nosi u svojim osećanjima i mislima, tako da okolina predstavlja ono što duh ili anđeo već ima u sebi. Sa promenom njegovog stanja i okolina se menja.*

322. Da svemir toga sveta predstavlja čoveka u slici, može se jasno videti iz toga da se sve stvari koje su maločas pomenute (n. 321) pokazuju uživo, i da se formiraju oko anđela i oko anđeoskog društva, kao da ih je on stvorio; one su oko njega stalno i nikad ne odlaze. *Prim. prev. „Svemir toga sveta“ je Duhovni svet u celini.* Da su one kao da ih je on stvorio, to se vidi po tome što se one više ne vide kada anđeo ode, ili kada društvo pređe na drugo mesto, a isto tako kada drugi anđeo dođe umesto prvošnjih, tada se izgled oko ovih menja – u rajskim vrtovima drveće i voćke se menjaju, i u cvetnim vrtovima cveće i semenke, u poljima mirišljivo bilje i trava, kao i razne vrste životinja i ptica, sve se menja. Ovo se menja zato što se tamo sve formira prema osećanjima i mislima anđela, jer su sve te stvari saobraznosti. A pošto stvari koje su saobrazne, čine jedno s onima koje su im saobrazne, to su one slike koje ih predstavljaju. Slika se ne vidi kada se ove stvari posmatraju u njihovoj vlastitoj formi; one se vide samo ako se posmatraju kao svrhe. Bilo mi je dato da opazim da anđeli, kada im Gospod otvori oči, i kada vide ove stvari kao saobrazne sa svrhama, ovo priznaju i da vide sebe u njima.

323. Pošto su ove stvari, koje postoje okolo anđela, saobrazne sa njihovim osećanjima i mislima, a to su saobrazne i zemlje, biljke i životinje koje kao slika predstavljaju anđela, tako postaje jasno zašto su drevni nazivali čoveka mikrokosmosom.

324. Da je ovako, bilo je obilno pokazano u delu *Nebeske tajne*, a tako isto i u delu *Nebo i Pakao*, a ponegde na prethodnim stranicama gde se raspravljalo o saobraznostima (korespondencijama). Pokazano je da se u stvorenom svemiru ne može naći ništa što nije saobrazno s nečim u čoveku, ne samo s njegovim osećanjima i mislima, nego i sa telesnim organima i utrobom; ali ne kao sa supstancama, nego kao sa svrhama. Zbog ovoga je da se u Reči, kada se govori o crkvi i čoveku koji pripada crkvi, tako često pominju drveće, kao „masline“, „loza“ i „kedrovi“; a zatim „vrtovi“, „šumarci“ i „šuma“; zatim „zveri zemaljske“, „ptice nebeske“ i „morske ribe“. Pominju se zato što su saobrazni, i zato što čine jedno sa saobraznostima, kao što je gore rečeno; stoga, kada ovo čovek čita u Reči, anđeli ne opažaju ove predmete, nego crkvu i ljude crkve u pogledu njihovih stanja.

325. Kako se sve u svemiru kao slika odnosi na čoveka, to se mudrost i inteligencija Adama opisuje sa „Edenski vrt“, u kome je bilo svih vrsta drveća, kao i reka, dragocenog kamenja i zlata, i životinja kojima je on dao ime; čime se označava da su sve ove stvari bile u Adamu i da sačinjavaju ono što se naziva čovek. Tako se iste stvari kažu o Asuru, kojim je označena crkva u

pogledu inteligencije (Jezekilj 31:3-9); i o Tiru kojim se označava crkva u pogledu poznavanja dobra i istine (Jezekilj 28:12,13).

326. Iz ovoga se može videti da se sve u svemiru, gledano kao svrhe, odnosi na sliku čoveka, i da ovo svedoči da je Bog Čovek. Jer ove stvari, koje su gore pomenute, pokazuju se i oko anđeoskog čoveka, ne od anđela nego od Gospoda preko anđela. Jer se one oblikuju kroz uticaj (influx) Gospodove Božanske ljubavi i Božanske mudrosti u anđela, koji je prijemnik, a pred čijim očima se sve ovo stvara kao da se stvara svemir. Iz ovoga oni znaju da je Bog Čovek i da je on stvorio Svemir, u pogledu svrha, na sliku Božiju (na svoju sliku).

Sve stvari koje je Gospod stvorio su svrhe; one su svrhe u redu, stepenu i po odnosu na čoveka, a kroz čoveka se odnose i na Gospoda, od kojega su (postale)

327. U odnosu na ovo gore bilo je pokazano: da od Boga tvorca ništa ne nastaje što nema svrhu (n. 308); da se sve svrhe stvorenih stvari uzdižu po stepenima od poslednjih do čoveka, a preko čoveka do Boga tvorca, od kojega su (n. 65-68); da cilj Stvaranja dobija formu u poslednjim (stvarima), čiji je cilj da se sve vrata Bogu tvorcu, i da dođe do povezivanja (n. 167-172); da su stvari svrhe onoliko koliko se odnose na Tvorca (n. 307); da Božansko mora da ima biće i formu u drugim bićima, koje je ono stvorilo (n. 47-31); da su sve stvari u Svemiru prijemnici prema svrhama, i da ovo ide po stepenima (n. 58); da je Svemir, viđen kao svrhe, slika Boga (n. 59); i mnoge druge stvari. Iz ovoga se jasno vidi istina da je Gospod stvorio sve stvari kao svrhe, i da su te svrhe u svome redu, odnosno stepenima, kao i da se odnose na čoveka, a preko čoveka odnose se na Gospoda, od kojega su. Ostaje da se nešto u pojedinostima kaže o svrhama.

328. Pod čovekom, na kojega se odnose svrhe, ne misli se samo na pojedinca nego na skupine ljudi, kao na društvo veće ili manje, kao što je zajednica naroda, kraljevstvo ili carstvo, ili ono najšire društvo, celi svet; jer svako od ovih je čovek. Da je ovako, može se videti u delu *Nebo i Pakao* (n. 68-103). Ovo razjašnjava ono na šta se misli pod čovekom u onome što sledi.

329. Cilj stvaranja svemira jasno pokazuje šta je svrha. Cilj stvaranja svemira je postojanje anđeoskog neba; a pošto je anđeosko nebo cilj, to je i čovek i ljudski rod cilj, jer nebo dolazi od njega (ljudskog roda). Iz čega sledi da su sve stvorene stvari posredni ciljevi, i da su one svrhe u svome redu, stepenu i odnosu prema čoveku, a kroz čoveka prema Gospodu.

330. Kako je cilj stvaranja anđeosko nebo, pa stoga i sami ljudski rod, to su i sve ostale stvorene stvari posredni ciljevi, a ovi, pošto se odnose na čoveka s obzirom na njegovo povezivanje sa Gospodom, to se oni odnose na ove stvari u njemu: njegovo telo, njegovo

racionalno i njegovo duhovno (biće). Jer čovek se ne može povezati s Gospodom ukoliko nije duhovan, niti može biti duhovan ako nije racionalan, a ne može ni da bude racionalan ako mu telo nije zdravo. Ove tri stvari su kao kuća: telo je kao temelji, racionalno je nadgradnja, duhovno je kao one stvari koje su u kući, a povezivanje je kao stanovanje u njoj. Iz ovoga se može videti u kakvom redu, stepenu i po kojim svrhama (koje su posredni ciljevi stvaranja) se sve ovo odnosi na čoveka, naime (1) da bi se održavalo njegovo telo, (2) da bi se usavršilo njegovo racionalno (biće), (3) da bi primao duhovne (stvari) od Gospoda.

331. Svrhe koje se odnose na održavanje njegovog tela odnose se na ishranu, odeću, stanovanje, razonodu i zabavu, njegovu zaštitu i sigurnost. Svrhe stvorene radi ishrane njegovog tela su sve stvari biljnoga carstva pogodne za jelo i piće, kao voćke, grožđe, zrnevlje i (hranjive) trave, a u životinjskom carstvu sve ono što se jede, kao volovi, krave, telad, srne, ovce, jagnjad, jarad, kao i mleko koje daju; isto tako ptice i ribe mnogih vrsta. Svrhe stvorene radi oblačenja tela su mnogi proizvodi ova dva carstva; a na sličan način, svrhe za stanovanje, i za zabavu, zaštitu i čuvanje ovoga stanja. Ovde se ove ne pominju (svrhe za zaštitu i čuvanje) jer su dobro poznate, a i zato što bi njihovo nabranje ispunilo stranice. Ima mnogo stvari, doduše, koje čovek ne koristi, ali ono što je suvišno to ne otklanja njegovu korisnost, ali osigurava njegovo (čovekovo) stanje. Zloupotreba svrha je moguća, ali ona ne uklanja upotrebu (abusus non tollit usus), kao što ni krivotvorenje istina ne otklanja istinu, osim u onima koji je krivotvore.

332. Svrhe koje služe usavršavanju razuma su sve one preko kojih se poučava o gore pomenutim predmetima, a koje se nazivaju nauke i grane proučavanja, koje pripadaju ekonomskim, građanskim i moralnim poslovima, koji se nauče ili od roditelja i učitelja, ili iz knjiga, ili iz međusobnih odnosa, ili kroz ramišljanje. Ovo usavršava razum (racionalni deo uma) onoliko koliko su to svrhe višega stepena, a one su stalne ako se primenjuju u životu. Prostor mi brani da nabranjam ove svrhe, kako zbog njihovog mnoštva tako i zbog različitosti njihovog odnosa prema zajedničkom dobru.

333. Svrhe koje služe primanju duhovnih (stvari) od Gospoda jesu sve one koje pripadaju religiji i bogoštovanju; tako, sve ono što uvodi u priznavanje Boga i znanje o Bogu, kao i znanje i priznavanje dobra i istine, kao i večnog života, koja se stiču kao i druga, od roditelja, učitelja, kroz razgovore i knjige, a posebno ako se to što je naučeno primenjuje u životu; a u hrišćanskom svetu, preko doktrina i beseda iz Reči, a preko Reči, od Gospoda. Ove svrhe se u potpunosti mogu opisati kao što su opisane svrhe koje služe telu, kao što je ishrana, odeća, stanovanje, zabava i razonoda, kao i zaštita ovih, ako se samo to primeni na dušu; kao to da su dobra ljubavi hrana za dušu, da je mudrost odeća, a da je nebo i nebeska radost kao razonoda i zabava; zaštita ovih je kao odbrana protivu zala, a čuvanje svih ovih stvari kao večni život. Sve ove stvari

Gospod daje onako kako (čovjek) priznaje da su i telesne stvari takođe od Gospoda, i da je on samo čuvar i kućenastojnik nad dobrima svoga Gospodara.

334. Da su ovakve stvari date čovjeku da ih koristi i da u njima uživa, i da su one darovi, to je jasno po stanju anđela u nebima, koji imaju, isto kao i ljudi, tela, razum i duhovno biće. Oni se hrane besplatno, jer im se hrana daje svakoga dana; obučeni su besplatno, jer im je odeća data; stanovi su besplatni, jer su im date kuće; a ne brinu se za ove stvari; a pošto su racionalni i duhovni, oni u ovim stvarima uživaju, te imaju i zaštitu i čuvanje ovoga stanja. Razlika je u tome da anđeli vide da su sve ove stvari, jer su stvorene prema stanjima njihove ljubavi i mudrosti, od Gospoda (kao što je pokazano u prethodnom poglavlju, n. 322); ali ljudi to ne vide, jer se njihova žetva ponavlja svake godine, i nije u skladu s njihovim stanjem ljubavi i mudrosti, nego prema brizi (oko žetve).

335. Ove se stvari nazivaju svrhe, jer kroz čoveka one se odnose na Gospoda; pa ipak, ne treba reći da su one svrhe od čoveka (čovjekove) radi Gospoda, nego da su od Gospoda radi čoveka, jer u Gospodu su sve svrhe beskonačno jedno, dok u čovjeku nema svrha osim onih od Gospoda; jer čovek ne može činiti dobro od sebe, nego samo od Gospoda, a dobro je ono što se naziva svrhom.

Sušтина duhovne ljubavi je činiti drugima dobro, ne radi sebe nego radi drugih; beskrajno više ovo je suština Božanske ljubavi. To je kao ljubav roditelja za decu, u tome što ono što roditelji rade za decu, to oni rade od ljubavi, ne radi sebe nego radi dece. Ovo se posebno pokazuje po ljubavi majke za njeno potomstvo. Zato što se treba moliti i slaviti Gospoda, misli se da on voli da mu se moli i da ga se slavi; ali on ovo voli radi čoveka, jer kroz ovo čovek dolazi u stanje u kojem se ljubav u njega uliva i on je oseća, i stoga što kroz ovo čovek odstranjuje ono što je njegovo vlastito, koje sprečava uticaj i primanje, jer ono što je čovekovo vlastito, koje je ljubav prema sebi ili sebeljublje, to čini srce tvrdim, i zatvara ga.

Ovo se uklanja time što čovek priznaje da od njega samog dolazi samo zlo, a od Gospoda samo dobro; od ovoga priznavanja omekšava se srce i oseća se poniznost, iz koje ističe divljenje i bogoštovanje. Iz svega ovoga sledi da je svrha koju Gospod sebi čini to što je čovek u stanju da čini dobro iz ljubavi, a pošto je to ono što Gospod voli, to je primanje ovih uživanje njegove (Gospodove) ljubavi. Stoga, ne verujte da je Gospod sa svima onima koji mu se klanjaju; on je s onima koji čine njegove zapovesti, a to su oni koji čine dela ili svrhe; kod ovih se on nastanio, a ne kod onih drugih (Vidi šta je rečeno o ovom predmetu gore, n. 47-49).

Zle svrhe nije stvorio Gospod, nego su one nastale zajedno s Paklom

336. Sve dobre stvari, koje se oblikuju u delo, zovu se svrhe; a i sve zle stvari, koje se oblikuju u delo, zovu se isto tako svrhe, ali zle svrhe; a one prethodne zovu se dobre svrhe. Sada, pošto su sve dobre stvari od Gospoda a sve zle stvari od pakla, sledi da je Gospod stvorio samo dobre svrhe, a da zle svrhe pripadaju paklu. Pod svrhama o kojima će biti reči u ovom poglavlju misli se na one stvari koje postoje na zemlji, kao što su životinje svih vrsta i biljke svih vrsta.

Ovakve stvari oba carstva, pošto su korisne čoveku, od Gospoda su, ali one koje su štetne čoveku, te su od pakla. Pod svrhama koje su korisne čoveku, misli se pre svega na one koje usavršavaju čovekov razum i čine da opaža duhovne stvari od Gospoda; ali pod zlim svrhama se misli na one stvari koje razaraju njegov razum, i čine ga nesposobnim da postane duhovan. Te stvari koje su štetne čoveku isto tako nazivaju se svrhe, jer one služe zlom (čoveku) da čini zlo; međutim one su ponekad korisne u tome što apsorbuju zloćudnosti i mogu da budu i lekovi. „Svrha“ se koristi u oba smisla, kao i ljubav što se koristi u dva smisla; u jednom, kada govorimo o dobroj ljubavi, i drugom, kada govorimo o zloj ljubavi; pored toga, sve što ljubav čini, to se naziva svrhom.

337. Da su dobre svrhe od Gospoda, a zle svrhe od pakla, biće pokazano sledećim redom:

- (1) Na šta se misli pod zlim svrhama na Zemlji.
- (2) Sve stvari koje su zle svrhe, u Paklu su, a sve dobre stvari koje su dobre svrhe, u Nebu su.
- (3) Postoji neprekidan uticaj (influx) od Duhovnog sveta u Prirodni svet.
- (4) One stvari koje su zle svrhe ostvaruju se kroz delovanje uticaja od Pakla, svuda gde ima takvih stvari koje su njima saobrazne.
- (5) Ovo se vrši preko najnižeg duhovnog, koje je odvojeno od onoga iznad.
- (6) Postoje dve forme u kojima se odvija delovanje uticaja (influxa), biljna i životinjska (forma).
- (7) Obe ove forme primaju sposobnost da se umnožavaju, i sredstva za razmnožavanje.

338. (1) *Na šta se misli pod zlim svrhama na zemlji.* Pod zlim svrhama se misli na škodljive stvari kako u životinjskom tako i u biljnom carstvu, a tako isto i u mineralnom carstvu. Nepotrebno je nabrajati sve škodljive stvari u ovim carstvima, jer to bi bilo gomilanje imena, a ako bismo to radili a da ne naznačimo škodljive efekte ovih (zlih svrha), to ne bi doprinelo cilju koji prvo delo ima u vidu. Ali neka bude dovoljno ovo nekoliko primera: U životinjskom carstvu ima otrovnih zmija, škorpiona, krokodila, velikih zmija, sova, miševa, skakavaca, žaba, pauka; isto tako muha, moljaca, vaški, crvića; jednom rečju, stvorenja koja uništavaju travu, lišće,

seme, hranu i piće, a koje su škodljive i zveri i čoveku. U biljnom carstvu ima škodljivih, kužnih i otrovnih trava, sa biljkama i žbunjem sličnih osobina, a u mineralnom carstvu sve otrove zemlje. Iz ovo nekoliko primera može se videti na šta se misli pod zlim svrhama na zemlji; jer zle svrhe su sve one stvari koje su suprotne dobrim svrhama (o kojima, u prethodnom paragrafu, n. 336).

339. (2) *Sve stvari koje su zle svrhe, u paklu su.* Pre nego se vidi da zle svrhe, koje dobijaju formu na zemlji, nisu od Gospoda nego od pakla, potrebno je pre toga nešto reći o Nebu i Paklu, bez kojeg znanja se obe vrste svrha, dobre i zle, pripisuju Gospodu, i može da se poveruje da su one skupa od Stvaranja; ili se pripisuju prirodi, i da im se poreklo vidi u prirodnom suncu.

Čovek se ne može osloboditi od ove dve zablude, osim ako zna da se u prirodnom svetu ne dešava ništa što nema uzrok i ne vuče poreklo od duhovnog sveta, i da je dobro od Gospoda, a zlo od đavola, to jest od pakla. Pod duhovnim svetom misli se na nebo i pakao. U nebu postoje sve one stvari koje su dobre svrhe (o čemu u prethodnom članu, n. 336); u paklu postoje sve one stvari koje su zle svrhe (vidi gore, n. 338, gde su nabrojane).

To su divlja stvorenja svake vrste, kao zmije, škorpioni, velike zmije, krokodili, tigrovi, vukovi, svinje, sovuljage svih vsta, slepi miševi, pacovi i žabe, svinje, skakavci, pauci, škodljivi insekti mnogih vrsta; isto tako kukuta (hemlok) i koprive, i sve vrste otrova, kako među biljem tako i među mineralima; jednom rečju, sve što je škodljivo i ubitačno za čoveka. Ovakve se stvari pokazuju u paklovima uživo, upravo onako kao što su one i na zemlji.

Za njih se kaže da se tamo pojavljuju; ali nisu tamo kao na zemlji, jer one su samo saobraznosti požuda koje izlaze iz njihovih (đavolskih) zlih ljubavi u rojevima i pokazuju se u takvim formama pred drugima. Pošto ima ovakvih stvari u paklovima, u ovima ima u obilju nečistih mirisa, mirisa kao od lešina, izmeta, urina i gnoja, u kojima uživaju đavolski duhovi, kao i životinje koje tako zaudaraju. Iz ovoga se može videti da slične stvari u prirodnom svetu ne potiču od Gospoda, i da nisu stvorene u početku, niti ih je stvorila priroda kroz njeno sunce, nego da su od pakla. Da nisu od prirode kroz njeno sunce, jasno je jer duhovno se uliva u prirodno a ne obratno. A da nisu ni od Gospoda, i to je jasno, jer pakao nije od njega, stoga ništa u paklu, što je saobrazno sa zlima njegovih stanovnika, nije od njega (od Gospoda).

340. (3) *Postoji neprekidan uticaj (influx) od duhovnog sveta u prirodni svet.*

Onaj koji ne zna da postoji duhovni svet, ili da je različit od prirodnog sveta kao ono što prethodi prema onome što sledi, ili kao u uzrok i posledica, taj nema ni znanja o ovom uticaju (influxu). To je razlog da oni koji su pisali o poreklu biljaka i životinja nisu mogli a da ne pripišu to poreklo prirodi; ili ako su ga i pripisivali Bogu, tada su smatrali da je Bog usadio silu u prirodu

od početka da proizvodi ovakve stvari, ne znajući da nikakva sila nije usađena u prirodu, pošto je priroda po sebi mrtva, i ne doprinosi više nego li alatka, na primer, u rukama mehaničara, gde alatka deluje samo ako se neprestano pokreće.

Duhovno je to koje vuče poreklo od sunca gde je Gospod, i koje se kreće od prvih do poslednjih (stvari) prirode, i koje pravi oblike biljaka i životinja, pokazujući divote koje postoje u ova (carstva), i koje ispunjava ove oblike materijama iz zemlje, kako bi ti oblici biti čvrsti i trajni. Ali pošto se sada zna da postoji duhovni svet i da je duhovni od duhovnog sunca, u kome je Gospod i koje je od Gospoda, i da duhovno prisiljava prirodu da deluje, kao što ono što je živo prisiljava ono što je mrtvo, isto tako da slične stvari postoje u duhovnom svetu kao i u prirodnom svetu, sada se može videti da biljke i životinje postoje samo od Gospoda kroz taj svet, a kroz taj svet one produžavaju svoje postojanje.

Tako postoji neprekidni uticaj od duhovnog sveta u prirodni. Da je ovako, biće obilno potvrđeno u sledećem poglavlju. Škodljive stvari nastaju na zemlji kroz uticaj od pakla, po istom zakonu dopuštanja po kojem i zla od pakla utiču u ljude. Ovaj će se zakon izložiti u delu *Anđeoska Mudrost o Božanskom Proviđenju*.

341. (4) *One stvari koje su zle svrhe ostvaruju se preko delovanja uticaja od pakla gde god postoje takve stvari koje su im saobrazne.* Stvari koje su saobrazne zlim svrhama, to jest škodljivim biljkama i škodljivim životinjama, to su lešine, trulenja, izmeti i urinozne materije; stoga, na mestima gde su ove (stvari), takve biljke i takve životinje se pojavljuju kao one što su napred pomenute; i u žarkim oblastima, kao zmije, veliki gušteri (aždaje), krokodili, škorpioni, pacovi, i tako dalje.

Svak zna da su močvare, ustajale vode, blato, smrdljive baruštine, pune ovakvih stvari; isto tako da škodljivi insekti ispunjavaju atmosferu kao oblaci, a škodljivi crvi hodaju po zemlji kao armije i uništavaju travu do korena. Jednom sam primetio u mome vrtu, da je na prostoru od pola aršina, celo zemljište bilo pretvoreno u sitne insekte, jer kad su dirnuti štapom, podigli su se u oblacima. Da se lešinske i trule materije slažu s ovim škodljivim i beskorisnim malim stvarima, i da su ove dve homogene, jasno je iz samog posmatranja; a još se vidi jasnije od uzroka, koji je u tome da slični smradovi i isparenja postoje u paklovima, gde se ovakve male stvari mogu videti (to jest insekti).

Stoga i paklovi dobijaju ime po njima; neki se nazivaju lešinski, neki fekalni, neki urinozni, i tako dalje. Ali svi takvi paklovi su sada zatvoreni kako ova isparenja ne bi mogla izići. Jer kad su i malo otvoreni, a to je kada duhovi novaci u njih ulaze, oni izazivaju povraćanje i glavobolju, kao što ono što je otrovno uzrokuje nesvesticu. I samo zemljište tamo je iste prirode, te se zato i zove

proketo zemljište. Iz ovoga je jasno da postoje takvi škodljivi insekti gde god su takvi smradovi, jer su saobrazni (s njima).

342. Sada treba ispitati da li ovakve stvari izlaze iz jaja koja donosi vazduh ili kiša, ili voda koja se probija kroz zemljište, ili ove izlaze iz samih močvara i baruština. Da ove štetne životinjice, koje su gore pomenute, izlaze iz jaja koja su donesena na to mesto, ne slaže se s onim što je otkriveno posmatranjem. Jer crvi se pojavljuju i u sitnom semenu, u kori oraha, u drvetu, i u stenama, čak i u lišću, i na biljkama i u biljkama, gde se vaši i larve slažu s njima.

Ima i letećih insekata koji se pojavljuju u kućama, na poljima, u šumi, koji se pojavljuju leti na sličan način, a bez oblika, koji liče na jaja, čime bi se objasnilo njihovo poreklo; a i takvih (ima insekata) koji proždiru livade i travnjake, a na nekim vrućim mestima zagađuju i vazduh; pored onih koji plivaju i lete nevidljivi u prljavim vodama i u vinu koje se ukiseli, kao u zakuženom vazduhu. Činjenice utvrđene posmatranjem podržavaju one koji kažu da neprijatni mirisi, izlučivanja i isparenja od biljaka, zemljišta i bara podstiču ovakve stvari. Da kada jednom iziđu, oni (insekti) se razmnožavaju preko jaja ili izdanaka, to ne znači da se oni ne rađaju neposredno. *Prim. prev. „Neposredno“, znači ovde, da ovi škodljivi insekti nastaju kao rezultat uticaja iz paklova prema saobraznostima; jer svako živo stvorenje, pored male utrobe, dobija i organe za rađanje i razmnožavanje (vidi napred, n. 347). S ovim se slaže činjenica do sada nepoznata, a to je da slične stvari postoje u paklovima.*

343. Da gore pomenuti paklovi imaju ne samo komunikaciju, nego da su i povezani s takvim stvarima na zemlji, to se može zaključiti iz toga što paklovi nisu udaljeni od ljudi, nego su okolo njih; štaviše, oni su u onim (ljudima) koji su zli; tako se (paklovi) nastavljaju na zemlji; jer čovek je, osećanjima i požudama, kao i mislima, i u pogledu svojih dela, posred ili anđela neba ili duhova pakla; a pošto takve stvari postoje na zemlji, i pošto one isto tako postoje i u nebima i u paklovima, to sledi da uticaj (influks) direktno proizvodi ovakve stvari kada su uslovi pogodni.

U stvari, sve ono što se pojavljuje u duhovnom svetu, bilo u nebu ili paklu, sve su to saobraznosti osećanja ili požuda, jer one tamo dobijaju formu u skladu s ovima (s osećanjima i požudama). Stoga, kada se osećanja ili požude, koji su u sebi duhovni, sretnu sa homogenim ili saobraznim stvarima na zemlji, tamo su prisutni kao duhovne (stvari) koje hrane dušu, i materijalne koje hrane telo. Pored toga, u svakoj duhovnoj stvari postoji urođeni nagon (conatus) da se obuče u telo. Paklovi su okolo ljudi, a to znači da se oni produžavaju na zemlji, jer duhovni svet nije u prostoru, nego je tamo gde je saobrazno osećanje.

344. Čuo sam dva predsednika Engleskog kraljevskog društva, ser Hansa Sloana i Martina Foulksa kako razgovaraju u duhovnom svetu o postojanju semenki i jaja i o tome kako one

nastaju na zemlji. Prvi je sve pripisivao prirodi, i tvrdio da je priroda od Stvaranja dobila silu i moć da proizvodi ovakve efekte uz pomoć sunčeve topline. Drugi je smatrao da ta sila neprestano dolazi od Boga tvorca. Da bi se rasprava završila, jedna lepa ptica se pokazala ser Hansu Sloanu, i bio je upitan da li se ona u bilo čemu razlikuje od slične ptice na svetu. On ju je držao u ruci, ispitivao i izjavio da nema razlike. Znao je da je to jedno osećanje nekog anđela, predstavljeno izvan anđela kao ptica i da će (ptica) nestati kada i osećanje. A to se i desilo.

Ovim iskustvom ser Hans Sloan se uverio da priroda ne doprinosi ništa postojanju biljaka i životinja, nego da one nastaju samo kroz uticaj duhovnog sveta u prirodni svet. Rekao je, da kada bi se ona (ptica) ispunila, do najsitnijih delova, sa saobraznim materijama od zemlje, i da se tako učvrsti, to bi bila jedna trajna ptica, kao što su ptice na zemlji, i da je isto tako i sa stvarima koje su od pakla. Ovom je dodao, da je znao ono što sada zna o duhovnom svetu, da bi pripisao prirodi samo to da ona služi duhovnom (svetu), koji je od Boga, za to da daje čvrstinu onim stvarima koje se neprekidno ulivaju u prirodu.

345 (5) *Ovo se vrši preko najnižeg duhovnog stepena, koji je odvojen od onoga iznad.* U poglavlju 3 pokazano je da se duhovno uliva od njegovog sunca u najdalje (stvari) prirode preko tri stepena, koji se zovu nebeski, duhovni i prirodni; da su ova tri stepena u čoveku od stvaranja, stoga od rođenja; da se oni otvaraju u skladu sa čovekovim životom; da ako se nebeski stepen, koji je najviši i najdublji, otvori, čovek postaje nebeski; ako se otvori duhovni stepen, koji je u sredini, on postaje duhovan; ali ako je samo otvoren prirodni stepen, koji je najniži i najdalji, čovek postaje prirodan; da ako čovek ostane samo prirodan, on voli samo telesne i svetske stvari; a koliko voli ove, toliko ne voli nebeske i duhovne stvari, i ne gleda prema Bogu, i toliko postaje zao. Iz ovoga svega je jasno da se najniže duhovno, koje se naziva duhovno-prirodno, može odvojiti od viših stepena, a odvojeno je kod takvih ljudi od kojih je sastavljen pakao.

Ovo najniže duhovno može se odvojiti od viših delova i gledati prema paklu, samo u ljudima; ono se ne može odvojiti kod zveri ili u zemljištu. Iz čega sledi da se ove zle svrhe, koje su gore pomenute, pojavljuju na zemlji kroz uticaj ovoga najnižeg duhovnog, koje je odvojeno od onoga iznad, kao što je odvojeno kod onih u paklu. Da je poreklo škodljivih stvari na zemlji u čoveku, a to znači u paklu, može se pokazati po stanju zemlje Kanaana, kao što je opisana u Reči; u tome da kada su deca Izrailjeva živela po zapovestima, zemlja je rađala svoj plod, a stada su se množila; ali kada su živeli suprotno zapovestima, zemljište je postajalo neplodno, i kako su govorili, prokleta; umesto žetve dobijali su trnje i korov, a stada se nisu množila, dok su divlje zveri upadale (u stada). A isti je slučaj bio i sa skakavcima, žabama i vašima u Egiptu.

346 (6) *Postoje dve forme u kojima se odvija uticaj: biljna i životinjska.* Da postoje samo dve univerzalne forme koje su na zemlji, poznato je iz dva carstva, nazvana životinjsko i biljno; kao i

iz toga što svi subjekti u oba carstva imaju mnogo zajedničkih stvari. Tako subjekti životinjskog carstva imaju organe oseta i organe kretanja, i udove i utrobe koji se pokreću iz mozga, srca, i pluća. A subjekti biljnoga carstva puštaju korenje u zemlji, stvaraju stabljike, grane, lišće, cveće, plodove i seme. I životinje i biljke, u pogledu sticanje njihovih formi, vuku poreklo od duhovnog uticaja i delovanja sunca u nebu, gde je Gospod, a ne od uticaja i delovanja prirode od njenog sunca; od ovoga dobijaju samo svoju stalnost (čvrstinu), kao što je gore rečeno.

Poreklo svih životinja je u najdaljem stepenu, koji se zove prirodni; samo je čoveku poreklo od dva tri stepena, nazvanih nebeski, duhovni i prirodni. Kao što se svaki stepen visine ili odvojeni stepen smanjuje od savršenosti do manje savršenosti, kao svetlo i senka kroz produžavanje, to se dešava i sa životinjama; ima, dakle, savršenih, manje savršenih i nesavršenih životinja. Savršene životinje su slonovi, kamile, mazge, ovce, koze i ostale koje idu u stadima i čoporima; manje savršene su ptice, a nesavršene su ribe i školjke; ove, pošto su u najnižem od toga stepena, one su kao u senci, dok su prethodne u svetlu. Međutim, pošto životinje žive samo od najnižeg duhovnog stepena, koji se naziva prirodni, ne mogu da gledaju nigde drugo nego prema zemlji i hrani na zemlji, i prema svojoj vrsti radi razmnožavanja; duša u svima ovima je prirodno osećanje i apetit (želja za hranom).

Subjekti biljnog carstva obuhvataju na sličan način savršene, manje savršene, i nesavršene; savršeni su voćke, manje savršeni loza i žbunovi, a nesavršene su trava. No biljke od duhovnog dobijaju to, da su svrhe (da nečemu služe), dok životinje od duhovnog dobijaju osećanja i apetite, kao što je gore rečeno.

347 (7) *Obe ove forme primaju sposobnost da se razmnožavaju, i za to dobijaju potrebna sredstva.* U svemu što zemlja proizvodi, a što pripada životinjskom i biljnom carstvu, postoji neka vrsta slike stvaranja, i neka vrsta slike čoveka, a i neka slika beskonačnog i večnog; ovo je pokazano gore (n. 313-318). Isto tako (bilo je pokazano) da je slika beskrajnog i večnog jasno izražena u sposobnosti ovih da se beskonačno i večno razmnožavaju; subjekti životinjskoga carstva preko semena u jajetu ili u materici ili kroz izbacivanje ikre; a subjekti biljnog carstva preko semenki u zemlji. Iz čega se može videti da, iako je poreklo nesavršenih i škodljivih životinja i biljaka u uticaju iz pakla, ipak se posle šire preko semenke, jaja, ili kalemljenja; stoga, jedna propozicija ne poništava drugu.

348. Da su sve svrhe, kako dobre tako i zle, duhovnog porekla, to jest od sunca gde je Gospod, može se ilustrovati ovim iskustvom. Čuo sam da je Gospod poslao dobra i istine iz neba dole u paklove, i kad su ovi bili primljeni u najvećoj dubini, bili su pretvoreni u zla i obmane, koje su bile suprotne dobrima i istinama koje su bile poslate. To se dešava zato što subjekti prijemnici izokreću sve što se u njih uliva u ono što se slaže s njihovom formom, upravo onako kao što se

svetlo sunca pretvara u ružne boje ili u crnilo u onim predmetima čija je unutrašnja supstanca takva da uguši i ugasi svetlo, ili kao što su ustajale vode, gomile smeća ili mrtva tela koja pretvaraju toplinu sunca u smrad. Iz ovoga svega se može videti da su i zle svrhe poreklom od duhovnog sunca, ali da se dobre svrhe pretvaraju u paklu u zle svrhe. Očito je, dakle, da Gospod nije stvorio i da ne stvara ništa osim dobrih svrha, a da pakao stvara zle svrhe.

Vidljive stvari u stvorenom Svemiru svedoče da priroda ne stvara ništa, nego da je Božansko od sebe, a preko Duhovnog sveta, stvorilo i da stvara sve stvari

349. Govoreći prema izgledima (prividima), većina ljudi kaže da (zemaljsko) sunce svojom toplinom i svetlom stvara sve ono što se vidi u dolinama, na poljima, u vrtovima i šumama; tako isto, da to sunce svojom toplinom čini da se iz jajašca izlegu crvi, da čini plodnim zveri zemaljske i ptice nebeske; i da daje život i čoveku. Oni koji govore po onome kako izgleda, oni mogu da govore ovako a da pri tome ne pripisuju ove stvari prirodi, jer ne razmišljaju o ovom predmetu; kao oni koji govore da se sunce diže i zalazi, i da ono čini dane i godine, ili da je sada na ovoj ili onoj visini; ovi govore po izgledima, a pri tome oni pripisuju ovakve efekte suncu, zato što ne misle o tome da sunce stoji na istome mestu ili da se zemlja okreće. Ali oni koji se utvrde u ideji da sunce stvara ove stvari, koje se vide na zemlji, da one potiču od (njegove) topline i svetla, ti na kraju pripisuju sve stvari prirodi, čak i stvaranje svemira, i tako postaju naturalisti i, na kraju, ateisti. Ovi mogu da nastave, govoreći da je Bog stvorio prirodu i dao joj moć da sve ovo stvara, ali oni ovo kažu iz straha da ne izgube svoje dobro ime; a pod Bogom tvorcem oni misle na prirodu, a neki misle na ono što je najdublje u prirodi, i tada ne drže ništa do onoga što crkva uči o Božanskim stvarima.

350. Ima takvih za koje se može naći izvinjenje što neke stvari pripisuju prirodi, iz dva razloga. Prvi, jer ne znaju za Sunce Neba, gde je Gospod, ili o uticaju (influksu) od njega, ili o duhovnom svetu i njegovom stanju, ili o njegovom prisustvu kod čoveka, te stoga imaju ideju da je duhovno samo čistije prirodno; stoga, da su anđeli u eteru ili u zvezdama; i da je đavo ili čovekovo zlo ili, ako stvarno postoji, da je on u vazduhu ili u nekoj provaliji; isto tako, da su ljudske duše, posle smrti, u unutrašnjosti zemlje, ili negde na neodređenom mestu do dana suda; i druge takve stvari, koje su samo mašta ili su plod neznanja o duhovnom svetu i njegovom suncu.

Drugi razlog da se njima može oprostiti je to što nisu u stanju da vide kako je Božansko moglo da stvori sve što se vidi na zemlji, gde ima ne samo dobrih stvari nego i zlih stvari; oni se plaše da se utvrde u ovakvoj ideji, da ne bi pripisali i zle stvari Bogu, i tako shvatili Boga kao nešto materijalno, i napravili od Boga i prirode jedno, i tako pomešali ova dva (pojma).

Iz ova dva razloga ne treba zameriti onima koji smatraju da priroda stvara vidljivi svet silom koja je u nju usađena Stvaranjem. Ali se ne mogu opravdati oni koji su postali ateisti utvrđujući se u prilog prirode, zato što su mogli da se utvrde u prilog Božanskog. Neznanje izvinjava, ali ne uklanja obmanu koja je potvrđena, jer se obmana slaže sa zlom, dakle sa paklom. Stoga, osobe koje su se utvrdile u prilog prirode u toj meri da Božansko odvajaju od prirode, oni ne smatraju da postoji greh, jer svaki greh je protivan Božanskom, a oni su ovo odvojili, i tako ga odbacili; a oni koji u svom duhu ne smatraju da je bilo šta greh, oni posle smrti, kad postanu duhovi, pošto su povezani s paklom, jurnu u zloću koja se slaže sa požudama koje su nad njima vladale.

351. Oni koji veruju u Božansko delovanje u svim detaljima prirode, mogu se utvrditi po mnogim stvarima, koje vide u prirodi, u prilog Božanskog, isto tako potpuno kao što se drugi utvrđuju u prilog prirode; i još više. Jer oni koji se utvrđuju u prilog Božanskog, oni obraćaju pažnju na zadivljujuće stvari, koje se pokazuju kod množenja kako biljaka tako i životinja. Kod rasta biljaka, kako iz maloga semena bačenog u zemlju izraste koren, a od korena stabljika, i grane, lišće, cvetovi i plodovi, sve redom, ili kako se ovaj proces ponavlja.

Može li iko pametan da misli da sunce, koje je čista vatra, ima ovo znanje, ili da čini da toplina i svetlo proizvedu ove efekte (rezultate), ili da je u stanju da oblikuje divne stvari u biljkama, i da smisli kako će se to koristiti? Nijedan čovek uzdignutoga razuma ne može a da ne pomisli da sve ove stvari dolaze od onoga ko ima beskonačan razum, to jest od Boga. Oni koji priznaju Božansko, tako isto vide i misle ovo, ali oni koji ne priznaju Božansko ne vide i ne misle ovo, jer ne žele (da vide i da misle); oni iz svog racionalnog tonu u čulno (senzualno), koje crpi svoje ideje od slabašne svetlosti (lumen), koja je svojstvena telesnim čulima, a koja potvrđuje njihove iluzije, govoreći: Zar ne vidite da sunce sve ovo čini svojom toplinom i svetlom? Šta je ono što ne vidite? Da li je to bilo šta?

Ali oni koji se utvrde u prilog Božanskog, opažaju divote, koje se pokazuju kod razmnožavanja životinja, da pomenemo ovde samo jaja, kako pile u svom semenu leži tamo skriveno, sa svim što mu je potrebno dok se ne izlegne i sa svim što mu je potrebno za dalji razvitak, dok ne postane ptica ili krilato stvorenje istog oblika kao i njegov roditelj. I ako se posmatra živi oblik, on je takav kod najmanjih i najvećih stvorenja, čak i kod nevidljivih, i kod vidljivih, da postoje organi oseta, naime, vida, sluha, njuha, ukusa i dodira; i organi za kretanje, koji su mišići, jer oni (ova stvorenja) lete i hodaju; isto tako i utroba, koja okružava srce i pluća, koje pokreće mozak.

Da i najobičniji insekti imaju ovakve organe, pokazuje se u njihovoj anatomiji, kao što su ih neki pisci opisali, a osobito Swammerdam, u njegovoj *Biblia Naturae* (u Bibliji Prirode). Oni koji pripisuju sve prirodi, vide sve ove stvari, ali oni samo opažaju da one postoje, i kažu da ih priroda stvara. Oni ovo kažu, jer su odvratili svoj um da ne misli o Božanskom; a ovi koji su to

uradili, ti nisu u stanju, kada vide divne stvari u prirodi, da misle racionalno, a još manje duhovno; nego misle čulno i materijalno; i tada misle u prirodi o prirodi, a ne iznad prirode, baš kao što misle oni u paklu. Oni se razlikuju od zveri samo po tome što imaju moć da misle racionalno, to jest da razumeju i da misle racionalno, to jest da razumeju i tako promene mišljenje, ako to izaberu.

352. Oni koji su se odvratili da ne misle o Božanskom kada posmatraju čudesne stvari u prirodi, i koji su zbog toga postali čulni, ne razmišljaju o tome da je čulni vid tako grub da male insekte vidi samo kao male mrlje, dok je svaki od njih snabdeven vlaknima i sudovima, kao i sa malim srcem, plućnom cevi, utrobom i mozgom; isto tako da su ovi organi ispleteni od najčistijih supstanci u prirodi, gde su njihova tkiva saobrazna onom životu koji pokreće odvojeno i njihove najmanje delove. Kada je očni vid tako grub, da mu mnoga takva stvorenja, s njihovim bezbroj pojedinosti, izgledaju kao jedna tamna mrlja, a oni koji su čulni misle i rasuđuju po tome vidu, tada je jasno kako su zatupljeni njihovi umovi, pa stoga i u kakvoj su oni tmini u pogledu duhovnih stvari.

353. Svako ko to izabere, može se utvrditi u prilog Božanskog po onome što se vidi u prirodi, i svako ko misli o Bogu s obzirom na život, taj se utvrđuje (u prilog Božanskog); kao kada posmatra ptice u vazduhu, kako svaka vrsta zna svoju hranu i gde će je naći, kako prepoznaje svoju vrstu po zvuku i izgledu, i koji su među drugim vrstama njeni prijatelji a koji su neprijatelji; tako isto, kako se pare, imaju znanje o svojim polnim odnosima, kako vešto grade gnezda, polažu u njima jaja, sede na njima, znaju koliko traje inkubacija. I kada se ova završi, izvode mlade, nežno ih vole, čuvaju ih ispod krila, donose im hranu i hrane ih, dok se ovi ne osamostale; tada sve ponovo, te rađaju porodicu i tako nastavljaju svoju vrstu.

Svako ko je voljan da razmisli o Božanskom uticaju kroz duhovni svet u prirodni, može videti ovaj uticaj u ovim stvarima, i ako hoće, može reći iz srca: Ovakvo znanje se ne može ulivati u ova stvorenja iz sunca preko zraka svetla, jer je sunce, od kojega priroda vuče svoje poreklo i suštinu, samo vatra, pa su stoga njegovi zraci potpuno mrtvi; i tako može zaključiti da su ovakve stvari od uticaja Božanske mudrosti u najudaljenije stvari prirode.

354. Svako može da se utvrdi u prilog Božanskog po vidljivim stvarima u prirodi, kad gleda larve, koje po nekom nagonu žele i čeznu da promene svoje zemaljsko stanje u nešto što je kao nebesko stanje, pa stoga se uvlače u uglove, i stavljaju se kao u matericu da bi bile ponovo rođene, te postaju krisalise, aurelije, gusenice, nimfe, i na kraju leptirovi; i kada prođu ovu metamorfozu, i steknu lepa krila, oni polete u vazduh prema nebu, i tu se igraju radosno, a preko bračnih veza polažu jaja, da bi stekli potomstvo, hraneći se u međuvremenu slatkim hranom iz cveća. Ko se potvrdio u prilog Božanskog, zar taj ne može da vidi u ovome kao u slici

čovekovo stanje u ovim larvama, a u njima svoje nebesko stanje kao leptira, koji je slika toga stanja? Oni koji se utvrđuju u prilog prirode, vide iste ove stvari, ali pošto su u srcu odbacili čovekovo nebesko stanje, oni ovo sve zovu prirodnim nagonima.

355. Svak se može potvrditi u prilog Božanskog po stvarima koje se vide u prirodi, ako samo obrati svoju pažnju na ono što se zna o pčelama: da one znaju kako da skupe vosak i da prave med od mirišljavih trava i cveća, i da grade ćelije kao male kuće, i tako ih postave u obliku grada, s ulicama kroz koje ulaze i izlaze; da osete miris cveća i trava na velikoj razdaljini, odakle skupljaju vosak za njihove kuće i med za hranu, i natovarene s ovim lete natrag u pravoj liniji u svoje košnice; tako se snabdevajući hranom i stanovima za dolazeću zimu, kao da znaju sve ovo unapred.

Ove (pčele) postavljaju nad sobom jednu (pčelu) kao gospodaricu ili kraljicu, iz koje se razmnožava potomstvo; i za nju grade nešto kao palatu sa stražarima okolo nje, i kada dođe vreme da rađa, ona ide praćena stražarima od ćelije do ćelije, i polaže svoja jaja, koje njeni pratioci pokrivaju da bi ih zaštitili od vazduha, a odakle će izaći novo potomstvo za njih. Kad njeni potomci sazru dovoljno da bi radili isto, to se potomstvo isteruje iz košnica. Isterani roj se prvo okupi, i tada kao jedno telo, da bi sačuvalo svoju celinu, odleti u potrazi za svojim domom. Pored toga, u jesen nekorisni trutovi se izbacuju i lišavju krila da bi se sprečilo da se vrate i potroše hranu za koju se nisu trudili; da ne pominjemo ostale pojedinosti. Iz svega ovoga se može videti da pčele, zbog njihove koristi ljudskom rodu, primaju uticaj iz duhovnog sveta i oblik uprave sličan upravi među ljudima na svetu, čak sličan i anđelima u nebu. Ima li ijedan čovek neoštećenog razuma koji nije u stanju da ne vidi da ovo što pčele rade, nije od prirodnog sveta? Šta ima sunce, od kojega nastaje priroda, zajedničko s upravom koja je slična upravi u nebu? Po ovim i sličnim stvarima kod nerazumnih stvorenja, onaj koji ispoveda i klanja se prirodi, potvrđuje se u prilog prirode, dok onaj koji ispoveda i klanja Bogu, potvrđuje se u prilog Božanskog, jer duhovni čovek vidi u njima duhovne stvari, a prirodni čovek prirodne stvari, tako svaki po svome karakteru.

Što se mene tiče, ovakve stvari su za mene dokazi uticaja duhovnog u prirodno, odnosno duhovnog sveta u prirodni svet, dakle uticaja od Gospodove Božanske mudrosti. Štaviše, razmisli, da li možeš misliti analitički o bilo kojoj upravi, ili o građanskom zakonu, ili o moralnoj vrlini, ili duhovnoj istini, osim kada se Božansko iz njegove mudrosti uliva kroz duhovni svet? Za sebe kažem da nisam mogao i da ne mogu. Pošto sam posmatrao taj uticaj i opažao ga čulima već devetnaest godina neprekidno, govorim kao očevidac.

356. Može li nešto što je prirodno gledati na svrhe kao na ciljeve i raspoređivati ih u nizove i forme? Niko to ne može, osim ako je mudar; i niko osim Bog, čija je mudrost beskrajna, ne

može dati red i oblik Svemiru. Ko ili šta može da predvidi i pribavi sve ono što je potrebno za ishranu i odeću čoveka, hranu od voćaka na zemlji i od životinja, i odeću koja se od njih pravi? Kako je čudesno da takvo beznačajno stvorenje, kao što je svilena buba, može da oblači u svilu i da ukrašava i žene i muškarce, od kraljica i kraljeva do sobarica i sobara, i da beznačajni insekti kao pčele prave vosak za sveće, koje osvetljavaju palate i dvorove. Ove i mnoge druge stvari su jasni dokazi da Gospod od sebe a preko duhovnog sveta, stvara sve ono što postoji u prirodi.

357. Ovome treba dodati da sam video u duhovnom svetu one koji su se utvrđivali u prilog prirode, po vidljivim stvarima na svetu, dok nisu postali ateisti; u duhovnoj svetlosti njihov razum izgleda otvoren ispod, a zatvoren iznad, jer su u misli gledali nadole prema zemlji, a ne nagore prema nebu. Iznad njihovog čulnog (dela), koje je dno razuma, pokazivalo se nešto kao veo; koje je kod nekih svetlelo paklenom vatrom, kod nekih je to bilo crno kao čađ, a kod nekih blede kao lešina. Stoga neka se svak čuva da se ne utvrdi u prilog prirode; neka se utvrdi u prilog Božanskog; ima u obilju materijala.

Poglavlje 5

(Cilj Stvaranja)

Gospod je u čoveku stvorio dva prijemnika i staništa, nazvana razum i volja; volju za svoju Božansku ljubav, a razum za svoju Božansku mudrost

358. Do sada smo govorili o Božanskoj ljubavi i Božanskoj mudrosti Boga Tvorca, koji je Gospod od večnosti, kao i o stvaranju Svemira; sada će nešto biti rečeno o stvaranju čoveka. Čitamo (Postanje 1:26) da je čovek stvoren „na sliku i priliku Božiju“. Pod „slikom“ se razume Božanska mudrost, a pod „prilikom“ Božijom Božanska ljubav; pošto je mudrost samo slika ljubavi, jer mudrost je ljubav koja se predstavlja da bi je videli i priznali, i pošto se ona (ljubav) vidi i priznaje u mudrosti, to je mudrost njena slika. Pored toga, ljubav je *esse* života, a mudrost je *existere* života od *esse*. Slika i prilika Boga se jasno vide kod anđela, pošto ljubav iznutra sija na njihovim licima, a mudrost u njihovoj lepoti, a njihova lepota je oblik njihove ljubavi. Video sam i znam.

359. Čovek ne može biti slika i prilika Boga, osim ako je Bog u njemu i ako je on u najvećoj dubini njegovog života. Da je Bog u čoveku i da je on, u najvećoj dubini, njegov život, to sledi iz onoga što je pokazano gore (n. 4-6), naime da je samo Bog život, a da su ljudi i anđeli samo prijemnici života od njega. Pored toga, da je Bog u čoveku i da se u njemu nastanjuje, to je poznato iz Reči; stoga je uobičajeno da besednici kažu da ljudi treba da se pripreme da prime Boga, kako bi u njih ušao, i bio u njihovim srcima, te da mogu da budu njegov stan. A pobožan

čovjek to i kaže u svojim molitvama; a neki (besednici) govore otvorenije o Svetom Duhu, za koji veruju da je u njima kada su u svetoj revnosti, i kada od te revnosti misle, govore i besede. Da je Sveti Duh Gospod, a ne jedan Bog kao zasebna osoba, bilo je pokazano u *Nauku Novog Jerusalima o Gospodu* (n. 51-53). Jer je Gospod izjavio:

U onaj dan ćete saznati da ste u meni, i Ja u vama (Jovan 14:20; 15:4; 17:23).

Prim. prev. Iz prethodnih brojeva se jasno vidi autorovo shvatanja Svetog Trojstva: kao što je mudrost slika ljubavi, i kao što se ljubav ne može izraziti drugačije nego kroz mudrost, tako je Gospod Božanska ljubav koja se manifestuje kao Božanska mudrost. Njihovo zajedničko delovanje je Duh Sveti. Sunce, njegova toplina i svetlo, i efekti u svetu, su najbolja slika Božanskog Trojstva. Napomenimo da je tu sliku Svetoga Trojstva koristio i crkveni otac Klement od Aleksandrije.

360. Sada, pošto je Gospod Božanska ljubav i Božanska mudrost, i pošto su ove suštinski on, nužno je da bi boravio u čoveku i da bi mu davao život, da stvori i oblikuje u čoveku prijemnike i stanove za sebe; jedan za ljubav, drugi za mudrost. Ovi prijemnici i stanovi u čoveku nazivaju se volja i razum; prijemnik i stan za ljubav se zove volja, a prijemnik i stan za mudrost zove se razum. Da ove pripadaju Gospodu u čoveku, i da od ovo dvoje on ima ceo svoj život, videće se u onome što sledi.

361. Da svaki čovek ima ova dva (prijemnika), volju i razum, i da se ovi razlikuju, kao što se razlikuju ljubav i mudrost, to je poznato i nije poznato u svetu. Poznato je iz običnog opažanja, ali nije poznato u misli, a još manje kada se to piše; jer ko ne zna iz običnog opažanja da se u čoveku volja i razum razlikuju? Jer svako to opaža kada čuje da se to kaže, i možda i sam kaže nekome: Ovaj čovek misli dobro, ali to ne razume jasno; ili kaže, da je nečije razumevanje (neke stvari) dobro, ali volja mu nije (snažna); ili, ja volim čoveka koji ima i dobar razum i dobru volju; ali ne volim onoga koji ima dobar razum, ali nema i dobru volju. Međutim, kada misli o volji i razumu, on ne pravi od njih dve (stvari), i ne razdvaja ih, nego ih meša, jer tada njegova misao deluje zajedno s telesnim vidom. A kada piše, on shvata još manje da su ove dve (sposobnosti) dve različite stvari, jer tada njegova misao deluje zajedno s njegovim (vanjskim) čulima, to jest s onim što je čovekovo vlastito (proprium). Iz ovoga dolazi da neki mogu da dobro misle i govore, ali ne mogu dobro da pišu. Ovo je često slučaj sa ženama. Isto je i sa mnogim drugim stvarima. Nije nepoznato iz običnog opažanja da je čovek čiji je život dobar, spasen, ali da je čovek čiji je život zao, osuđen. Isto tako, (nije nepoznato) da će onaj čiji je život dobar ući u društvo anđela, i da će tamo da vidi, čuje i govori kao čovek; isto tako, da onaj ko postupa po pravdi i čini ono što je pravedno, ima savest.

Ali ako umesto običnog opažanja o ovome neko počne da misli, tada on ne zna šta je savest; niti zna da duša može da vidi, da čuje i da govori kao čovek, ili da dobro života nije samo u davanju siromasima. I ako umesto da misli, on o ovome piše, tada ovo sve potvrđuje izgledima i obmanama, i zvučnim rečima koje nemaju supstance. Ovo je razlog da su mnogi u učenom svetu, koji su mislili mnogo, osobito koji su pisali mnogo, oslabili i zamračili svoje obično opažanje, dok prosti jasnije vide šta je dobro i istinito nego oni koji misle da su po mudrosti iznad onih (koji su prosti i neuki).

Ovo obično opažanje dolazi od uticaja (influksa) od neba, a koje silazi u misao, pa čak i u vid; ali misao odvojena od običnog opažanja pada u maštu povodeći se za onim što vidi, a i onim što dolazi od njegovog vlastitog (od propriuma). Sami možete primetiti da je ovako. Reci neku istinu onome ko je u običnom zapažanju, i on će je videti; reci mu da mi živimo od Boga i u Bogu, i on će to videti; reci mu da Bog obitava kod čoveka u ljubavi i u mudrosti, i on će to videti; reci mu još da je volja prijemnik ljubavi, a razum mudrosti, i malo to objasni, i on će to videti; reci mu da je Bog ljubav sama i mudrost sama, i on će to videti; pitaj ga šta je savest, i on će ti reći. Ali kaži iste stvari nekome ko je učen, i koji nije mislio po običnom opažanju, nego po načelima ili po idejama koje je stekao od sveta preko vida, i on neće videti. Tada razmotri ko je mudriji.

Volja i razum, koji su prijemnici Ljubavi i Mudrosti, su u mozgu, u celom i u delovima, pa stoga i u celom telu, u celom i u delovima

362. Ovo će biti pokazano sledećim redom:

- (1) Ljubav i mudrost, pa stoga i razum i volja, čine sami čovekov život.
- (2) Čovekov život u prvim načelima je u mozgu, i u njegovim ograncima u telu.
- (3) Onakav kakav je život u njegovim prvim načelima, takav je i u celini i u svakom delu.
- (4) Preko prvih početaka (načela), život je u celini od svakog dela i u svakom delu od celine.
- (5) Onakva kakva je ljubav, takva je i mudrost, stoga je takav i čovek.

363. (1) *Ljubav i mudrost, pa stoga i razum i volja, čine sami čovekov život.* Malo ko zna šta je život. Kad se misli o životu, to izgleda kao nešto što plovi, jer se ne zna da je samo Bog život, i da je njegov život Božanska ljubav i Božanska mudrost. Iz ovoga je očito da čovekov život nije ništa drugo nego ljubav i mudrost, i da čovek ima u sebi onoliko života prema stepenu u kojem ove prima. Poznato je da toplina i svetlo ističu iz sunca, i da su sve stvari u svemiru prijemnici (sunčeve topline i svetla), i da se greju i osvetljavaju u stepenu u kojem primaju ove. Međutim,

tako isto toplina i svetlo izvire iz Sunca gde je Gospod; toplina je stoga ljubav, a svetlost je mudrost (kao što je pokazano u poglavlju 2). Život je, dakle, iz ove dve (stvari) koje proizlaze od Gospoda kao Sunca. Da je život ljubav i mudrost od Gospoda, može se videti i iz ovoga, što čovek obamre kada ga ljubav napusti, a postaje glup kada ga mudrost ostavi; a kada bi se one sasvim povukle, njegov bi se život ugasio. Ima mnogo stvari koje pripadaju ljubavi, koje su primile druga imena kao njeni ogranci, kao osećanja, želje, prohtevi, i prijetnosti i uživanja s njima povezani; a ima i mnogo stvari koje pripadaju mudrosti, kao što je opažanje, razmišljanje, razmatranje, misao, namera; a ima mnogo onih koje se odnose i na ljubav i na mudrost, kao što je pristanak, zaključivanje, odluka da se deluje; pored ostalih. Sve ovo, u stvari, odnosi se na obe (ljubav i mudrost), ali se označava prema tome kojoj je od ove dve bliskije. Iz ove dve izvode se na kraju oseti (senzacije), kao vid, sluh, njuh, ukus i dodir, s njihovim zadovoljstvima i radostima. Ali sudeći po izgledu (prividu), oko vidi; ali u stvari razum je taj koji vidi preko oka; stoga se i vid odnosi na razum.

Privid je da uho čuje, jer to je razum koji čuje preko uha; stoga se sluh odnosi na pažnju i na oprez, koji pripadaju razumu. Privid je da nos miriše i da oseća ukus po opažanju; stoga miris i ukus isto tako pripadaju razumu. Tako i u drugim slučajevima. Izvori svega ovoga su ljubav i mudrost; iz čega se može videti da ove dve čine čovekov život.

364. Svako vidi da je razum prijemnik mudrosti, ali malo njih vidi da je volja prijemnik ljubavi. To je zato što volja ne deluje nikada sama, nego samo preko razuma; isto tako zato što ljubav volje, prelazeći u mudrost razuma, se prvo menja u osećanja; a osećanje se opaža samo po nečemu prijatnom u mišljenju, govoru i delovanju, koji se ne primećuju (odvojeno). Pa ipak, očito je da ljubav pripada volji, iz razloga što svak hoće ono što voli, i neće ono što ne voli.

365. (2) *Čovekov život u njegovim prvim načelima je u mozgu, a odatle i u njegovim ograncima u telu.* Pod prvim načelima se misli na prve (stvari), a pod ograncima na ono što je nastalo i formirano od ovih. Pod životom u prvim načelima se misli na volju i razum. Ovo dvoje je ono što je u njegovim prvim načelima u mozgu i njegovim ograncima u telu. Očito je da su prva načela ili prve (stvari) života u mozgu:

(a) Po samome osećaju; pošto čovek opaža, kada pokrene svoj um i kada misli, očito je da misli u mozgu. Čovek kao da uvlači vid u oko; nabire čelo, i opaža da se mentalni proces odvija unutra, osobito unutar čela i negde iznad njega.

(b) Po čovekovom formiranju u materici; po tome što se prvo mozak ili glava razviju, i što su za neko vreme širi nego telo.

- (c) Po tome što je glava iznad a telo ispod; i to je po redu, da više deluje na niže, a ne obratno.
- (d) Po tome, kada je mozak povređen u materici ili je ranjen ili je bolestan, ili kada preterano radi, misao slabi a ponekad se i um poremeti.
- (e) Po tome što su sva vanjska čula tela, vid, sluh, njuh, ukus i dodir (univerzalno čulo), a i govor, u frontalnom delu glave, koji se zove lice, i komuniciraju neposredno preko vlakana sa mozgom, i od njega dobijaju osetni i aktivni život.
- (f) Iz ovoga je da se osećanja, koja su od ljubavi, odslikavaju na licu, i da se misli, koje pripadaju mudrosti, pokazuju kao varnice u očima.
- (g) Anatomija uči da se sva tkiva spuštaju od mozga preko vrata u telo, i da se nijedno ne penje iz tela preko vrata u mozak. A tamo gde su vlakna u njihovim prvim načelima ili prvim (stvarima), tu je i život u njegovim prvim načelima ili prvim (stvarima). Da li će iko sporiti da život počinje tamo gde i vlakna imaju svoj izvor?
- (h) Zapitaj bilo koga ko opaža na običan način, gde leži misao, ili gde on misli, i on će reći: u glavi. Tada se obrati nekome koji je odredio da je sedište duše u nekoj žlezdi ili srcu, ili negde drugde, i pitaj ga gde je početak osećanja i misli, i on će reći: ne, ili da on ne zna. Uzrok ovome neznanju se može videti gore (n. 361).

366.(3) *Onakav kakav je život u njegovim prvim načelima, takav je i u celini i u delovima.* Da bi se ovo razumelo, reći će se gde su u mozgu ova prva načela i kako se ona granaju. Anatomija pokazuje gde su u mozgu ova prva načela; ona uči da postoje dva mozga, i da se oni nastavljaju od glave u kičmeni stub; da se oni sastoje od dve supstance, nazvane kortikalna supstanca i medularna supstanca; da se kortikalna supstanca sastoji od bezbroj oblika koji liče na žlezde, a medularna supstanca od bezbroj vlaknastih formi. Sad, pošto su ove žlezde glave vlakana, one su i njihova prva načela. Jer iz ovih vlakana počinju i izlaze vlaknaste ćelije, postepeno se povezujući u živce, spuštaju se u organe na licu i u organe za kretanje, dajući im oblik. Pitaj svakoga ko je vešt u anatomiji, i ubedićeš se.

Ova kortikalna ili glandularna supstanca sačinjava površinu mozga, a isto tako i površinu prugastih tela, od kojih se produžava izdužena medula, a ona sačinjava i središte maloga mozga (cerebelluma) i sredinu kičmene moždine. Ali medularna ili fibrilna supstanca svuda počinje i nastavlja se od kortikalne; iz nje se pojavljuju živci, a od njih sve ostalo u telu. Da je ovo istinito, dokazuje se disekcijom (rezanjem). Oni koji znaju ove stvari, ili (to znaju) iz proučavanja anatomske nauke, ili po svedočenju onih koji su vešti u toj nauci, mogu da vide da su prva

načela života na istome mestu gde su i počeci vlakana, i da vlakna ne mogu da idu od sebe, nego moraju da idu od prvih načela.

Ova prva načela, to jest počeci, koji izgledaju kao male žlezde, skoro se ne mogu nabrojati; njihovo mnoštvo se može uporediti sa mnoštvom zvezda u svemiru, a mnoštvo vlaknastih tkiva, koja iz njih izlaze, može se uporediti sa mnoštvom zraka koje dolaze od zvezda i koji nose njihovu toplinu i svetlo na zemlju.

Mnoštvo ovih malih žlezda može se uporediti sa mnoštvom anđeoskih društava u nebima, koja su isto tako neizbrojna i, kako mi je rečeno, ona su u sličnom redu kao i ove male žlezde. Isto tako, mnoštvo vlakana, koja izlaze iz ovih malih žlezda, mogu se uporediti sa duhovnim istinama i dobrima, koji na sličan način izviru iz anđeoskih društava kao zrake. Iz ovoga je to da je čovek mali svemir, i kao nebo u najmanjoj formi (kao što je gore često rečeno). Iz svega ovoga se može sada videti da kakav je život u prvim načelima, takav je i u njegovom razgranjavanju; ili kakav je u prvim (stvarima) u mozgu, takav je i u onim stvarima koje se pojavljuju u telu.

367. (4) *Preko prvih načela život je u celini od svakog dela, i u svakom delu od celine.* Ovo je zato što je celina, a to su mozak i telo zajedno, u samom početku sastavljena od vlakana, koja se nastavljaju od prvih načela u mozgu. Da celina ima poreklo u tome, jasno je iz onoga što je gore rečeno (n. 366); stoga, celina je od svakog dela; a preko ovih prvih načela, ona je i u svakom delu celine, jer celina određuje svakom delu njegov zadatak, čineći ga tako delom celine. Jednom rečju, celina postoji zahvaljujući delovima. A delovi postoje od celine. Da postoji ovakva zajednica i ovakvo povezivanje, vidi se po mnogim stvarima u telu. Jer i tu se pokazuje ono što se pokazuje u državi, u zajednici ili u carstvu; zajednica postoji jer postoje pojedinci koji su njeni delovi; a delovi ili pojedinci postoje jer postoji celina. Isto je sa svakom stvari koja ima formu, a najviše je to u čoveku.

368 (5) *Kakva je ljubav, takva je i mudrost, stoga je i čovek takav.* Jer kakvi su ljubav i mudrost, takvi su volja i razum, jer volja je prijemnik ljubavi, a razum mudrosti, kao što je gore pokazano; a ovo dvoje čine čoveka i njegov karakter. Ljubav je mnogostruka, tako mnogostruka da joj nema granica po raznolikostima; kao što se može videti po ljudskoj rasi i u nebima.

Nema čoveka ili anđela, koji je kao drugi bez ikakve razlike. Ljubav je to po čemu se razlikuju; jer svaki čovek je njegova ljubav; ljubav je *esse* života, a mudrost je *existere* života od toga *esse*. U svetu se veruje da razum čini čoveka; ali ovo se veruje zato što se razum može uzdignuti, kao što je gore pokazano, u svetlo neba, dajući čoveku da izgleda mudar. Ali je toliko toga u razumu što je iznad ljubavi, to jest toliko toga u razumu nije od ljubavi, iako izgleda da to pripada čoveku i da to određuje njegov karakter; no ipak je to samo izgled.

Jer toliko mnogo ima toga što uzdiže razum iznad ljubavi, što dolazi od ljubavi da se saznaje i da se bude mudar, ali ne od želje da se primeni u život to što čovek zna i u čemu je mudar. Stoga, to u svetu ili nestane s vremenom ili čami na obodima memorije kao nešto što je spremno da otpadne; pa je stoga posle smrti odvojeno, i samo ostaje ono što se slagalo sa vlastitom ljubavlju duha. Isto kao što ljubav čini život čoveka, a i samog čoveka, tako su i društva u nebu, i svi anđeli u društvima, raspoređeni prema osećanjima koja pripadaju njihovoj ljubavi; tako da nijedno društvo ili anđeo nisu raspoređeni prema nečemu u razumu što je odvojeno od ljubavi. Isto je tako u paklu i njegovim društvima, samo u ovom slučaju prema ljubavima koje su suprotne nebeskim ljubavima. Iz svega ovoga može se videti da kakva je ljubav, takva je i mudrost, a shodno tome takav je i čovek.

369. Priznaje se, zaista, da je čovek onakav kakva je njegova vladajuća ljubav, ali to samo u pogledu njegovog uma i naravi, ali ne i u pogledu njegovog tela, znači ne u pogledu celog čoveka. No meni je bilo pokazano kroz mnogo iskustva u duhovnom svetu da je čovek, od glave do pete, to jest od prvih do poslednji stvari u njegovom telu, onakav kakva je i njegova vladajuća ljubav. Jer u duhovnom svetu svi su forme njihove vlastite ljubavi; anđeli su forme nebeske ljubavi, đavoli forme paklene ljubavi; đavoli su deformisanog lica, a anđeli s lepim licima i telima. Štaviše, kada je njihova ljubav napadnuta, njihova se lica menjaju, a ako je jako napadnuta oni potpuno nestanu. Ovo je nešto posebno u tome svetu. A to se događa zato što njihova tela i lica čine jedinstvo. Razlog je očit po onome što je gore rečeno, naime, da su sve stvari u telu izdanci, to jest da su to stvari koje su spletene od vlakana iz prvih načela, koja su prijemnici ljubavi i mudrosti.

Šta god da su ova prva načela, njihovi izdanci ne mogu biti drugačiji; stoga gde god idu prva načela, tamo idu i njihovi izdanci (derivati) i ne mogu se odvojiti. To je razlog da kada neko podigne svoj um ka Gospodu, on se ceo podiže k njemu, a ko okrene svoj um dole ka paklu, on se ceo tamo okreće; stoga ceo čovek, u skladu s ljubavlju svog života, dolazi ili u nebo ili u pakao. Da je čovekov um čovek, i da je njegovo telo samo vanjsko uma, koje oseća i deluje, te da su oni tako jedno a ne dvoje, to je predmet anđeoske mudrosti.

370. Treba dodati da su same forme čovekovih udova, organa i utrobe, u pogledu njihovog sastava, sastavljene od vlakana koja potiču od prvih načela u mozgu, ali one (te forme) očvrslu zahvaljujući supstancama i materijama u zemlji, a preko zemlje i od vazduha i etera. Ovo se izvodi pomoću krvi. Stoga, da bi se svi delovi tela održavali u potrebnom obliku i da bi mogli da neprekidno deluju, čovek se mora hraniti materijalnom hranom, da bi se neprekidno obnavljao.

Postoji saobraznost volje sa srcem, i razuma sa plućima

371. Ovo će biti prikazano ovim redom:

- (1) Sve stvari u umu odnose se na volju i razum, a sve stvari u telu na srce i pluća.
- (2) Postoji saobraznost volje i razuma sa srcem i plućima, pa tako i saobraznost svih stvari u umu sa svim stvarima u telu.
- (3) Volja je saobrazna srcu.
- (4) Razum je saobrazan plućima.
- (5) Pomoću ove saobraznosti mogu se otkriti mnoge tajne koje se odnose na volju i razum.
- (6) Čovekov um je njegov duh, a duh je čovek, dok je telo ono vanjsko pomoću kojega um ili duh osećaju i deluju u svetu.
- (7) Veza čovekovog duha s njegovim telom održava se posredstvom saobraznosti njegove volje i razuma s njegovim srcem i plućima, a do njihovog razdvajanja dolazi kada više nisu saobrazni.

372. (1) *Sve stvari u umu odnose se na volju i razum, a sve stvari u telu na srce i pluća.* Pod umom se ne misli ni na šta drugo nego na volju i razum, koji su u svom kompleksu sve one stvari koje utiču na čoveka i sve ono što on misli, tako sve njegovog osećanja i misli. Stvari koje deluju na čoveka pripadaju njegovoj volji, a stvari koje misli pripadaju njegovom razumu. Da sve stvari čovekove misli pripadaju njegovom razumu, to je poznato, jer on misli po razumu; ali manje je poznato da sve stvari čovekovog osećanja pripadaju njegovoj volji; ovo je manje poznato zato što kad čovek misli, on ne obraća pažnju na osećanje, nego samo na ono što misli, kao što je kad sluša nekoga kako govori on ne obraća pažnju na ton u glasu, nego samo na govor.

Međutim, osećanje je povezano s mišlju kao što je ton u glasu povezan s govorom; stoga se osećanje onoga koji govori poznaje po tonu, a njegova misao po govoru. Osećanje pripada volji, jer osećanje je ljubav, a volja je prijemnik ljubavi, kao što je gore pokazano. Onaj ko nije svestan da osećanje pripada volji, taj brka (meša) osećanje s razumom, jer on izjavljuje da je ono isto što i misao, dok oni nisu jedna nego dve (stvari). Da ih takvi brkaju, vidi se iz običnoga govora: „Mislim da to hoću“, što znači: Učiniću to. Ali da su ovo dve (stvari), vidi se po uobičajenom izrazu: „Želim da razmislim o ovoj stvari“; i kad misli o ovome, tada je osećanje volje prisutno u misli razuma, kao ton u govoru, kao što je maločas rečeno. Da su sve stvari u telu povezane sa srcem i plućima, poznato je, ali da postoji saobraznost srca i pluća s voljom i razumom, to nije poznato. Stoga će se ovaj predmet razmatrati u onome što sledi.

373. Pošto su volja i razum prijemnici ljubavi i mudrosti, oni su i organske forme, ili forme sastavljene od najčistijih supstanci; jer (prijemnici) moraju biti takvi da bi bili prijemnici. Ne smeta to što je njihov sastav nevidljiv za oko; on leži van domašaja vida, čak i kada je uvećan mikroskopom. I najmanji insekti su tako mali da se ne vide, no ipak imaju organe oseta i pokreta, jer oni osećaju, kreću se i lete. Da imaju mozgove, srca, plućne cevi i utrobu, to su pažljivi posmatrači otkrili u njihovoj anatomiji pomoću mikroskopa. Pošto sitni insekti nisu vidljivi, a još manje su vidljive njihove utrobe, i pošto se ne osporava da su oni organske forme sve do najmanjih njihovih delića, kako se onda može reći da dva prijemnika ljubavi i mudrosti, nazvani volja i razum, nisu organske forme? Kako mogu ljubav i mudrost, koji su život koji dolazi od Gospoda, delovati na ono što nije subjekt, ili na ono što supstancijalno ne postoji?

Bez organske forme, kako može misao da bude koherentna; ako se misao ne sadrži u nečemu, kako se može govoriti? Zar nije mozak, iz kojega dolazi misao, potpun i organizovan u svakom delu? Same organske forme u njemu su vidljive čak i golom oku, a prijemnici volje i razuma, u njihovim prvim načelima, jasno se mogu videti u hrskavičastoj (kortikalnoj) supstanci, gde se opažaju kao malene žlezde (o kojima napred, n. 366). Nemojte, molim vas, misliti o ovome po ideji o vakuumu (praznom prostoru). Vakuum nije ništa, a u ničemu se ništa ne dešava, i od ničega ništa ne postaje (*ex nihilo nihil fit*). (O vakuumu vidi gore, n. 62).

374. (2) *Postoji saobraznost volje i razuma sa srcem i plućima, pa tako i saobraznost svih stvari u umu sa svim stvarima u telu. Ovo je novo: dosad je bilo nepoznato, zato što se nije znalo šta je duhovno, i kako se ono razlikuje od prirodnog; dakle, nije se znalo šta je saobraznost (korespondencija); naime, postoji saobraznost između duhovnih i prirodnih stvari, a preko saobraznosti postoji i povezanost.*

Kaže se da se do sada nije znalo šta je to duhovno, ili šta je njegova saobraznost sa prirodnim, pa stoga ni šta je saobraznost; no ovo se može znati. Ko ne zna da su osećanje i misao duhovni, i da su stoga sve stvari osećanja i misli duhovne? Ko ne zna da su delo i govor prirodni, stoga da su i sve stvari dela i govora prirodne? I ko ne zna da osećanje i misao, koji su duhovni, čine (uzrokuju) čovekovo delo i govor? Ko ne može iz ovoga videti šta je saobraznost između duhovnih i prirodnih stvari?

Zar misao ne čini da jezik govori, a zar osećanje skupa sa mišlju ne čine da telo deluje? Postoje dve stvari koje se razlikuju: *Mogu da mislim a da ne govorim, i mogu da hoću a da ne delujem*; a telo, kao što se zna, niti misli niti hoće, nego se misao pretače u govor, a volja se spušta u delo.

Zar osećanje ne sija iz lica, i na njemu ne ostavlja svoju sliku? Ovo svako zna. Nije li osećanje, gledano u sebi, duhovno, a promena na licu, nazvana izraz, prirodna? Iz ovoga kako da iko

zaključiti da ne postoji saobraznost, i dalje, da ne postoji saobraznost svih stvari uma sa svim stvarima tela? I pošto se sve stvari uma odnose na osećanje i na misao, ili što je isto, na volju i razum, a sve stvari tela na srce i pluća, ko može da ospori da postoji saobraznost volje sa srcem a razuma sa plućima? Ovakve stvari ostale su nepoznate, iako su se mogle znati, ali su ostale nepoznate zato što je čovek bio toliko spoljašnji (izvanjski), da nije bio voljan da prizna ništa osim prirodnog. To je postalo radost njegovog života; stoga mu je postalo neprijatno da uzdigne svoju misao iznad prirodnog u bilo šta duhovno odvojeno od prirodnog; stoga, zbog svoje prirodne ljubavi i njenih užitaka, on može da misli o duhovnom samo kao čistijem prirodnom, a o saobraznosti samo kao o nečemu što se uliva kao produžnje (prirodnog); zaista, čisto prirodni čovek ne može misliti o bilo čemu što je odvojeno od prirodnog; i tako nešto (što je odvojeno od prirodnog) za njega nije ništa.

I opet, ove se stvari do sada nisu videle i znale, jer sve što pripada religiji, to jest sve što se naziva duhovnim, bilo je izgnano iz čovekovog vidokruga, pomoću dogmi u hrišćanskom svetu, gde su teološke, to jest duhovne stvari bile naređene na koncilima i oblikovane od nekih ljudi, da se te dogme moraju slepo verovati (kako oni kažu) zato što su one iznad razuma. *Prim. prev. Toma Akvinski, vodeći teolog srednjeg veka, bio je precizniji u određivanju položaja ljudskog razuma u odnosu na mogućnost saznanja verskih stvari, rekavši da je vera iznad ali ne i protivna razumu – fides supra sed non contra rationem est.*

Neki su zamislili da je duhovno nešto kao ptica koja leti u vazduhu i u eteru, a koju (očni) vid ne doseže; dok je ono (duhovno), u stvari, kao rajska ptica koja leti blizu oka, dodirujući zenicu lepim krilima i čeznući da je vide. Pod „očnim vidom“ misli se na intelektualno viđenje (viziju). *Prim. prev. Ovde autor govori po svom iskustvu u duhovnom svetu, gde mu je duhovno bilo predstavljeno rajskom pticom.*

375. Saobraznost volje i razuma sa srcem i plućima ne može se dokazati apstraktno, to jest umovanjem, ali može po efektima (učincima). To je vrlo slično kao uzroci stvari, koji se razumom mogu videti, ali ne jasno, osim po efektima (učincima); jer uzroci su u efektima, i oni postaju vidljivi kroz efekte. I dok se uzroci ne načine vidljivima, razum nije siguran da oni postoje. U onome što sledi, biće opisani efekti (učinci) ovih saobraznosti. Ali kako neko ne bi mislio o ovoj saobraznosti prema idejama koje dolaze od pretpostavke o duši, neka prvo pažljivo pročita delove prethodnog poglavlja, a to su: Ljubav i mudrost, i volja i razum, čine život sami čovekov (n. 363, 364). Čovekov život je u njegovim prvim načelima u mozgu, a odatle se širi po telu (n. 365). Kakav je život u prvim načelima, takav je i u svakom delu (n. 366). Preko prvih načela život je u celini od svih delova, i u svakom delu celine (n. 367). Kakva je ljubav, takva je i mudrost, stoga takav je i čovek (n. 368).

376. Dozvoljeno je ovde navesti, kao dokaz, reprezentaciju saobraznosti volje i razuma sa srcem i plućima, koja se videla u nebu među anđelima. Divnim uticajem u spiralnim pokretima, kakve reči ne mogu da opišu, anđeli su oblikovali nešto kao srce i nešto kao pluća, sa svim unutrašnjim sastavom; u ovome oni su se spuštali sa nebeskim tokom, jer nebo, zato što se u njega uliva ljubav i mudrost od Gospoda, teži da se tako oblikuje. Tako su predstavljali povezivanje srca i pluća, a u isto vreme i saobraznost ovih s ljubavlju volje i mudročću razuma. Oni su nazvali ovu saobraznost i jedinstvo nebeskim brakom; govoreći da je isto tako u celom telu, kao i u njegovim udovima, organima i utrobi, kao što je u onome što pripada srcu i plućima; isto tako, da gde srce i pluća ne rade, ne može da postoji pokret života od voljnog (voluntarnog) načela, i niti bilo kakvog oseta života od bilo kojeg intelektualnog načela.

377. Mada se saobraznost srca i pluća sa voljom i razumom razmatra u onome što sledi, i mada se ova saobraznost odnosi na sve delove tela, naime, na udove, organe za čula, na utrobu, pa iako je sve bolje prikazano u dva dela, od kojih jedno delo govori o nebu i paklu, a drugo je *Nebeske Tajne*, gde se govori o duhovnom smislu Reči u Knjizi Postanja i Knjizi Izlaska, ipak ću ovde navesti šta je napisano i pokazano u ova dva dela o saobraznostima. U delu *Nebo i Pakao*, pokazane su saobraznosti svih stvari u nebu sa svim stvarima u čoveku (n. 87-102), a i saobraznosti svih stvari neba sa svim stvarima na zemlji (n. 103-115).

U *Arcana Coelestia*, delu o duhovnom smislu Reči u Knjizi Postanja i Knjizi Izlaska pokazane su saobraznosti lica i njegovih izraza s osećanjima uma (n.1568, 2988, 2989, 3631, 4796, 4797, 4800, 5165, 5168, 5695, 9303), saobraznosti tela, pokreta i dela s intelektualnim i voluntarnim stvarima (n. 2988, 3632, 4215), saobraznosti čula uopšte (n. 4318-4330), saobraznosti očiju i vida (4403-4420), saobraznosti nozdrva i njuha (n. 4624-4634), saobraznosti uha i sluha (n. 4652-4660), saobraznosti jezika i ukusa (n. 4791-4805), saobraznosti šaka, ruku, ramena i nogu (n. 4931-4953), saobraznosti slabina i organa za razmnožavanje (n. 5050-5062), saobraznosti unutrašnje utrobe tela, posebno stomaka, thymus žlezde, žučnih kanala, trbušne opne, bubrega i mokraćne kese (n. 5377-5385), saobraznosti jetrenih i drugih kanala (n. 5183-5185), saobraznosti kostiju (n. 5560-5564), saobraznost kože (n. 5552-5559), saobraznosti neba sa čovekom (n. 911, 1900, 1982, 2996, 2998, 3737, 3884, 4051, 4279, 4403, 4423, 4525, 6013, 6057, 9279, 9632). Sve stvari koje postoje u prirodnom svetu u njegova tri carstva sa svim stvarima koje se pojavljuju u duhovnom svetu (n. 1632, 1831, 1881, 2758, 2990-2993, 2997-3003, 3364, 4044, 4053, 4116, 4366, 4939, 5116, 5377, 5477, 8211, 9280). Sve stvari koje se pojavljuju u nebima su saobraznosti (n. 1512, 1532, 1619-1625, 1807, 1808, 1971, 1974, 1977, 1980, 2299, 2601, 3213-3226, 3349, 3350, 3475-3485, 3748, 9481, 9570, 9576, 9577). Saobraznosti smisla slova i duhovnog smisla razmatrane su kroz cele *Nebeske Tajne*; a o ovom predmetu vidi i *Nauk Novog Jerusalima o Svetom Pismu* (n. 5065).

378. (3) *Volja je saobrazna srcu.* Ovo se ne može videti jasno samo za sebe, nego kada se posmatraju njeni efekti (kao što je gore rečeno). Ako se uzme samo, može se videti da sva osećanja, koja dolaze od ljubavi, izazivaju promene u pulsu (kucanju) srca, što je očito po pulsu arterija, koji deluje istovremeno sa srcem. Promene u srcu i pulsacija u skladu s osećanjima ljubavi bezbrojne su. One koji se osećaju pod prstom, to su samo one spore i brze, visoke ili niske, slabe ili jake, regularne ili neregularne, i tako dalje; tako (se vidi) da ima razlike u radosti i tuzi, u miru uma i u gnevu, u neustrašivosti i u strahu, u vrućim bolestima ili hladnim, i tako dalje.

Zbog kretanja srca, sistoličnog i dijastoličnog, mnogi su drevni, a posle njih i neki moderni pisci pripisivali osećanja srcu, smatrajući da je srce stanište osećanja. Iz toga su proizašli izrazi kao hrabro srce, radosno srce, plašljivo srce, meko srce, tvrdo srce, veliko srce, slabo srce, celo srce, slomljeno srce, srce od mesa, srce od kamena; isto tako, biti grub, ili mekan, ili nežan; dati srce nekome, dati novo srce, staviti na srce, ne dirnuti srce, otvrdnuti nečije srce, prijatelj u srcu, isto tako u izrazima kao sloga, nesloga, ludost (vecordia), i drugi slični izrazi ljubavi i osećanja. Ima takvih izraza i u Reči, jer je Reč napisana u saobraznostima. Reči ljubav ili volja, to je isto, jer volja je prijemnik ljubavi, kao što je gore objašnjeno.

379. Poznato je da postoji životna toplina u čoveku i svakom živom stvoru; ali njen uzrok nije poznat. Svako govori nagađajući, a to su oni koji ne znaju o saobraznostima prirodnih sa duhovnim stvarima, pa stoga njeno poreklo pripisuju sunčanoj toplini, neki kretanju delova, neki samom životu, i oni su zadovoljni samom frazom. Ali svako ko zna da postoji saobraznost ljubavi i njenih osećanja sa srcem i onim što izlazi iz njega, može znati da je poreklo životne topline u ljubavi.

Jer ljubav ističe kao toplina iz duhovnog sunca u kojem je Gospod, i anđeli je osećaju kao toplinu. Ova duhovna toplina, koja je u suštini ljubav, to je ono što se uliva po saobraznosti u srce i u krv, i daje im toplinu, a u isto vreme ih oživljava. Da se čovek zagreva i tako reći da gori, prema ljubavi i po stepenu ljubavi, a i da obamire i da se hladi kada ljubav opada, to je poznato, jer se to oseća i vidi; oseća se kao toplina kroz celo telo, a vidi se po crvenilu na licu, a s druge strane, kada nestaje ljubavi, tada se oseća hladnoća u telu, i vidi se bledilo na licu.

Zbog toga što je ljubav čovekov život, srce je prvo i poslednje njegovog života.; a zbog toga što je ljubav čovekov život, a duša održava čovekov život u telu uz pomoć krvi, to se u Reči krv naziva dušom (Postanje 9:4; Levitska 17:14). Razna značenja duše biće objašnjena u onome što sledi.

380. Crvena boja krvi isto tako dolazi od saobraznosti srca i krvi s ljubavlju i njenim osećanjima; jer i u duhovnom svetu postoje boje, od kojih su osnovne crvena i bela, dok su ostale samo varijacije ovih i njima suprotnih boja, a koje su tamno crvena i crna. Tamo je crvena saobrazna ljubavi, a bela mudrosti. Crveno je saobrazno ljubavi zato što mu je poreklo u vatri duhovnog sunca, a belo je saobrazno mudrosti jer mu je poreklo u svetlosti sunca. A pošto postoji saobraznost ljubavi sa srcem, krv mora biti crvena, i tako otkriva njeno poreklo. Iz ovoga razloga u nebima u kojima vlada ljubav ka Gospodu, svetlost je boje plamena, a anđeli su obučeni u ljubičaste odežde; a u nebima u kojima mudrost vlada, tamo su anđeli obučeni u bele haljine.

381. Neba su podeljena u dva kraljevstva, od kojih se jedno naziva nebesko, a drugo duhovno; u nebeskom kraljevstvu vlada ljubav ka Gospodu, dok u duhovnom kraljevstvu (vlada) mudrost (koja dolazi) od ljubavi. Kraljevstvo u kojem vlada ljubav, naziva se kardijakalno kraljevstvo neba a ono u kome mudrost vlada, pulmonarno kraljevstvo. Neka se zna, da je celo anđeosko nebo sastavljeno kao i pojedinac čovek, i da je pred Gospodom predstavljeno jednim čovekom; stoga, njegovo srce čini jedno kraljevstvo, a njegova pluća drugo. Jer kroz celo nebo postoji kardijakalno i pulmonarno (od srca i od pluća) kretanje, a posebno takvo kretanje i u svakom anđelu.

Opšte kardijakalno i pulmonarno kretanje je samo od Gospoda, jer su ljubav i mudrost samo od njega. Jer ova dva kretanja postoje u suncu u kojem je Gospod i koje je iz njega, a otuda (ta kretanja) su i u anđeoskim nebima i u svemiru. Izagnaj (iz misli) prostore, i umesto toga misli o sveprisutnosti, i uverićeš se da je tako. Da je nebo podeljeno u dva kraljevstva, nebesko i duhovno, vidi delo *Nebo i Pakao* (n. 20-28), kao i da celo anđeosko nebo kao skupina predstavlja jednog čoveka (n. 59-67).

382. (4) *Razum je saobrazan plućima*. Ovo sledi iz onoga što je rečeno o saobraznosti volje sa srcem; jer postoje dve stvari koje vladaju u duhovnom čoveku, to jest u njegovom umu, a postoje dve stvari, srce i pluća, koje vladaju u prirodnom čoveku, to jest u telu; a postoji saobraznost (kao što je rečeno) svih stvari uma sa svim stvarima tela; iz čega sledi da kao što je volja saobrazna srcu, tako je i razum saobrazan plućima. Pored toga, i da je razum saobrazan plućima, kao što svako može da primeti u sebi, kako iz misli (o tome) tako i po govoru.

(a) Iz misli: Niko ne može da misli osim uz saradnju plućnog disanja; stoga, kad misli nečujno, on tada i diše nečujno, te ako misli duboko, on i diše duboko; uvlači vazduh i izbacuje ga, skuplja i širi pluća, polako ili brzo, žurno, blago, ili istrajno, sve u skladu s njegovom misli, dakle u skladu s uticajem osećanja od ljubavi; a ako zadrži dugo dah, nije u stanju da misli, osim u duhu uz pomoć njegovog (duhovnog) disanja, koje se ne opaža.

(b) Iz govora: Pošto ni jedan jedini glas ne može da izađe iz usta bez učešća i pomoći pluća – jer zvuk, koji se artikuliše u reči, potiče iz pluća kroz traheju i epiglotu – stoga prema udisanju ovih odozdo i otvaranju prolaza glas se podiže do vikanja, a po skupljanju (pluća) on se snižava; a ako je prolaz sasvim zatvoren, govor prestaje, a s njim i misao.

383. Pošto je razum saobrazan plućima a misao disanju pluća, stoga u Reči „duša“ i „duh“ označavaju razum; na primer:

Voli Gospoda Boga svim srcem svojim i svom dušom svojom (Mateja 22:37.)

Bog će ti dati novo srce i novi duh. (Jezekilj 36:26; Psalam 51:10)

Da „srce“ označava ljubav volje, bilo je pokazano gore; stoga „duša“ i „duh“ označavaju mudrost razuma. Da duh Božiji, nazvan i Sveti Duh, znači Božansku mudrost, i stoga Božansku istinu koja je svetlo ljudima, može se videti u *Nauku Novog Jerusalima o Gospodu* (n. 50,51), pa stoga:

I ovo rekavši, dunu, i reče: primitite duh sveti. (Jovan 20:22).

Iz istoga razloga se kaže:

I stvori Jehova Bog čovjeka od praha zemaljskoga, i dunu mu u nos duh životni, i posta čovjek duša živa. (Postanje 2:7).

A tako isto kod proroka:

Tada mi reče: prorokuj duhu, prorokuj, sine čovječiji, i reci duhu, ovako veli Gospod Bog: od četiri vjetra dođi, duše, i duni na sve pobijene da ožive (Jezekilj 37:9)

Slično i na drugim mestima; stoga se Gospod naziva „dahom nozdrva“ i „dahom života“. Zato što disanje prolazi kroz nozdrve, njima se označava opažanje; za inteligentnog čoveka se kaže da ima „oštar nos“, a za neinteligentnog da je „tup duhom“. Iz toga razloga, „duh“ i „vetar“ u hebrejskom, a i u drugim jezicima, ista su reč; jer reč „duh“ potiče od reči koja znači disanje; stoga kad čovek umre, za njega se kaže da je dao svoj duh (anima). Iz istoga razloga ljudi veruju da je duh vetar, ili nešto od vazduha kao što je dah koji se izdiše iz pluća, i da je duša slične prirode. Iz ovoga svega može se videti da „voleti Boga svim srcem i svom dušom“ znači voleti ga svom ljubavlju i svim razumom, a da „dati novo srce i novi duh“ znači dati novu volju i nov razum. Stoga što „duh“ označava razum, to se kaže za Bezaleela:

I napuni ga duha svetoga, mudrosti i razuma i znanja i svake vještine. (Izlazak 31:3)

Za Jošuu:

Da je bio ispunjen duhom i mudrošću. (Zakoni Ponovljeni 34:9)

A Nabukodonosor je rekao za Danila:

Da je u njemu duh znanja, razuma i mudrosti (Danilo 5:11,12,14)

A kod Isaije:

I lutajući duhom orazumiće se, i vikači će primiti nauku (29:24). Kao i na drugim mestima.

384. Pošto se sve stvari uma odnose na volju i razum, a sve stvari tela na srce i pluća, to u glavi postoje dva mozga, razlikujući se kao što se razlikuju volja i razum. Cerebellum (mali mozak) je organ volje, a cerebrum (veliki mozak) je organ razuma. Tako se i srce i pluća razlikuju od ostalih delova (u telu).

Oni su razdvojeni dijafragmom, a obmotani su svojim pokrivačem, koje se zove pleura, i oblikuje onaj deo tela koji se naziva grudi. U ostalim delovima tela, nazvanim udovi, organi i utroba, oni (srce i pluća) se povezuju, tako da postoje parovi; na primer, ruke, šake, slabine, stopala, oči i nozdve; još u telu, bubrezi, ureteri i testisi; a i utroba koja nije u paru, i ona se deli u dve hemisfere, srce u dve komore, pluća na dva krila; desna strana kod svih odnosi se na dobro od istine, a leva na istinu od dobra, ili, što je isto, desna strana se odnosi na dobro ljubavi od koje dolazi istina mudrosti, a leva se odnosi na istinu od mudrosti, koja je od dobra ljubavi. A sve stoga što je povezivanje dobra i istine uzajamno, pa preko ovoga povezivanja oni postaju jedno, pa zato jedan par deluje u čoveku zajedno i spaja se u funkcijama, pokretima i čulima.

385. (5) *Pomoću ove saobraznosti mnoge tajne koje se odnose na volju i razum, pa tako i na ljubav i mudrost, mogu se otkriti.* U svetu jedva da se nešto zna šta je volja ili šta je ljubav, jer čovek sam od sebe nije sposoban da voli, a od ljubavi da hoće, iako je u stanju da kao od sebe bude inteligentan i da misli; isto kao što sam od sebe ne može da učini da srce kuca, iako može sam od sebe da učini da pluća dišu. Sada, pošto se malo u svetu zna šta je volja ili šta je ljubav, ali se zna šta je srce i šta su pluća – jer su ovi predmeti vida pa se mogu ispitati, i bili su ispitani i opisani od anatomu, dok volja i razum nisu predmeti vida i ne mogu se ispitati – stoga kada se zna da su oni saobrazni, i da po saobraznosti deluju kao jedno, tada će se mnoge tajne koje se odnose na volju i razum otkriti, kao one na primer koje se odnose na vezu volje i razuma, i na uzajamno povezivanje ljubavi i mudrosti, i mudrosti sa ljubavlju; isto tako i one koje se odnose na ono što potiče od ljubavi u osećanjima, i na udruživanje osećanja, na njihov uticaj u opažanje i misli, i konačno njihov uticaj prema saobraznosti na telesne pokrete i čula. Ove i mnoge druge

tajne mogu se otkriti i rasvetliti povezivanjem srca i pluća, i uticajem krvi iz srca u pluća, i zauzvrat od pluća u srce, a odatle preko arterija u udove, organe i utrobu tela.

386. (6) *Čovekov um je njegov duh, a duh je čovek, dok je telo ono spoljašnje preko kojega um ili duh osećaju i deluju u svetu.* Da je čovekov um njegov duh, i da je duh čovek, teško mogu shvatiti oni koji misle da je duh vetar, a duša da je nešto kao dah u vazduhu, koji se izdahne iz pluća. Jer kažu: Kako može duh, kad je duh, biti čovek, i kako može duša, kad je duša, biti čovek? Oni na isti način misle o Bogu koji je nazvan Duhom.

Ova ideja o duhu i duši dolazi od činjenice da je duh i vetar ista reč u mnogim jezicima; isto tako, zato što kad čovek umre, kaže se da je predao svoj duh; takođe, što kad se život vraća, posle gušenja ili nesvestice, kada se duh ili dah vrati u pluća. U ovakvim slučajevima, samo se dah ili vazduh opaža, pa se stoga zaključuje po oku i telesnim čulima, da duša i duh nisu posle smrti čovek. Iz ovoga zaključka, koji je telesnoga karaktera, stvorile su se razne pretpostavke o duhu i duši, a ove su rodile verovanje da posle smrti čovek nije čovek sve do dana poslednjeg suda, i da u međuvremenu njegov duh ostaje negde i čeka da se spoji sa telom, kao što je pokazano u *Nastavku o Poslednjem Sudu* (n. 32-38). Zato što je čovekov um njegov duh, anđeli, koji su isto tako duhovi, nazivaju se umovi.

387. *Čovekov um je njegov duh, a duh je čovek, jer se pod umom misli na čovekovu volju i razum, koji su prva načela u mozgovima i u onome što se iz njih grana; stoga, što se tiče njihovih formi, one sve pripadaju čoveku.* Pošto je tako, um (to jest volja i razum) vladaju telom kako hoće. Ne radi li telo sve ono što um misli i hoće? Zar um ne čini da uho čuje, i ne upravlja li očima da vide, pokreće jezik i usne da govore, primorava ruke i prste da rade što mu se sviđa, i stopala da hodaju gde on hoće? Da li je telo išta drugo osim poslušnost njegovom umu; i može li telo da bude ovakvo kad um sa svojim ograncima ne bi bio u telu? Slaže li se s razumom kad se misli da se telo pokorava samo zato što um tako hoće? U kojem slučaju oni treba da budu dve (stvari), jedna iznad a druga ispod, jedna koja zapoveda, a druga koja se pokorava.

Pošto je ovo u skladu s razumom, to sledi da je čovekov život u svojim prvim načelima u mozgovima, i njihovim ograncima (kao što je gore rečeno, n. 365), i da se stvari uma odnose na volju i razum, i da su volja i razum prijemnici ljubavi i mudrosti od Gospoda, i da ove dve (stvari) čine čovekov život, što je pokazano na prethodnim stranicama.

388. Iz onoga što je rečeno, može se videti da je čovekov um sam čovek. Jer primarno tkivo ljudske forme (to jest same ljudske forme koja je u svakoj i svim delovima čoveka) je iz prvih načela koja se produžavaju od mozga kroz nerve, na način koji je gore opisan. U tu formu čovek ulazi posle smrti, a koji se tada zove duh ili anđeo, i koji je potpuno čovek, ali duhovni čovek.

Materijalna forma, koja je dodata i uvedena u svetu, nije sama po sebi forma, nego samo zbog duhovne forme kojoj je dodata i u koju je uvedena, tako da čovek može da postiže svrhe u prirodnom svetu, a isto tako da privuče sebi čistije supstance (materijalnog) sveta da budu čvrsti sadržatelji duhovnih stvari, pa da tako nastavlja da živi. Istina je anđeoske mudrosti da je čovekov um, ne samo u opštem nego i u posebnom, u neprekidnom naporu (conatus) prema ljudskoj formi, iz razloga što je Bog Čovek.

389. Da bi čovek bio čovek, ne sme u njemu da nedostaje nijedan deo, bilo u glavi ili u telu, koji (deo) ne bi postojao u celokupnom čoveku; jer nema ništa što ne ulazi u ljudsku formu i ne sačinjava je, jer je to forma ljubavi i mudrosti, a to je, viđeno u sebi, Božansko. U njoj (ljudskoj formi) se završavaju sve stvari ljubavi i mudrosti, koje su u Bogo-Čoveku beskonačne, dok su one kao njegove slike u čoveku, anđelu i duhu konačne. Kad bi bilo šta nedostajalo u čoveku, nešto bi nedostajalo u završecima ljubavi i mudrosti koja je tome saobrazna, a kroza što može Gospod da bude od prvih do poslednjih (stvari) kod čoveka, i može da od svoje Božanske ljubavi preko svoje Božanske mudrosti ostvaruje svrhe u stvorenom svetu.

390. (7) *Veza čovekovog duha s njegovim telom održava se preko saobraznosti njegove volje i razuma sa njegovim srcem i plućima, a do razdvajanja dolazi kada više nisu saobrazni.* Kako je do sada bilo nepoznato da je čovekov um, pod kojim se misli na volju i razum, njegov duh, i da je duh u stvari čovek; i kako nije bilo poznato da čovekov duh, isto kao i telo, ima puls i disanje (respiraciju), tako nije bilo poznato ni to da puls i disanje duha u čoveku utiču u puls i disanje njegovog tela i čine ga. Stoga, pošto čovekov duh, isto kao i telo, imaju i puls i disanje, sledi da postoji slična saobraznost pulsa i disanja čovekovog duha sa pulsom i disanjem njegovog tela, jer, kao što je rečeno, njegov um je njegov duh; sledstveno, kada dva para pokreta nisu više saobrazna, dolazi do razdvajanja, i to je smrt. Razdvajanje ili smrt sledi onda kada zbog bolesti ili nesrećnog slučaja telo više nije sposobno da deluje jednoglasno sa njegovim duhom, jer tada saobraznost nestaje, a sa tim i veza; ali ne ako samo disanje prestane. Jer sve dok srce radi, ljubav sa njenom životnom toplinom ostaje i čuva život, kao što se to vidi u slučaju nesvestice ili gušenja, ili ako se nešto desi sa fetusom u materici. Jednom rečju, čovekov život zavisi od saobraznosti pulsa i disanja sa pulsom i disanjem njegovog duha; kada ta saobraznost nestane, njegov duh odlazi i nastavlja život u duhovnom svetu, koji je sličan njegovom životu u prirodnom svetu, tako da on ni ne zna da je umro. Ljudi obično ulaze u duhovni svet dva dana posle smrti tela. Jer ja sam s nekima razgovarao posle dva dana.

391. Da duh, kao i čovek na zemlji u telu, ima puls i disanje, to mogu da dokažu samo duhovi i anđeli kada je data privilegija da se s njima razgovara. Ta privilegija je meni data. Kada su bili upitani, odgovorili su da su oni isto toliko ljudi kao i ljudi u svetu, da imaju telo kao i oni, ali

duhovno telo, i osećaju otkucaje srca u grudima, i otkucaje u arterijama na ruci, isto kao i ljudi u prirodnom svetu. Pitao sam mnoge o ovome, i svi su mi dali ovakav odgovor.

Da čovekov duh diše u telu, dato mi je bilo da se lično uverim. Jednom prilikom, anđelima je bilo dozvoljeno da kontrolišu moje disanje, i da ga smanje po volji; a i da ga povuku, dok nije ostalo samo disanje moga duha, što sam tada i čulno osetio.

Na sličan način mi je bilo dopušteno da iskusim kakvo je stanje onih koji umiru (kao što se može videti u delu *Nebo i Pakao*, n. 449). Ponekad sam bio doveden u disanje samo moga duha, kada sam čulno opazio da se ono slaže sa normalnim (zajedničkim) disanjem neba. Tako isto, mnogo puta sam bio doveden u stanje anđela, i bio uzdignut u nebo k njima, i bio van tela u duhu, i tada sam razgovarao s anđelima dok sam disao slično disanju na svetu. Iz ovoga i drugih ličnih iskustava, postalo mi je jasno da čovek diše ne samo dok je u telu, nego i kada napusti telo; da je disanje anđela tako tiho da ga čovek ne može osetiti; i da ono utiče u vanjsko disanje tela skoro kao što uzrok utiče na efekat, ili misao u pluća a preko misli u govor. Iz ovoga se vidi da veza duha i tela potiče od saobraznosti pokreta (rada) srca i pluća (kardijakalno i pulmonarno kretanje).

392. Ova dva kretanja, kardijakalno i pulmonarno, potiču i traju zato što u celom anđeoskom nebu postoje ova dva kretanja života; a i celo Nebo je u ovim kretanjima, jer ih Gospod u njega uliva od sunca u kome je on, i koje je od njega; jer to sunce od Gospoda održava ova dva kretanja. Očito je da je ovo njihovo poreklo, jer sve stvari neba i sve stvari sveta zavise od Gospoda kroz to sunce po vezi koja je kao lanac od prvih do poslednjih (stvari), a isto tako zato što je život ljubavi i mudrosti od Gospoda, a sve sile u svemiru su od života. Iz ovoga sledi i to da su varijacije ovih kretanja u skladu s primanjem ljubavi i mudrosti.

393. U onome što sledi, biće više rečeno o ova dva pokreta (kretanja), naime kakva je priroda ove saobraznosti u onima koji dišu sa nebom, a kakva je u onima koji dišu s paklom; a isto tako, kakva je u onima koji govore sa nebom, a misle s paklom, kao što je slučaj sa licemerima, laskavcima, varalicama i sličnima.

Kroz saobraznost srca sa voljom i pluća s razumom, sve se može znati što je moguće znati o volji i razumu, ili o ljubavi i mudrosti, dakle o duši čovekovoj

394. Mnogi iz učenog sveta zamarali su se trudeći se da ispitaju šta je duša; ali kako nisu znali ništa o duhovnom svetu, ili o čovekovom stanju posle smrti, mogli su samo da smišljaju teorije, ne o prirodi duše, nego samo o njenom delovanju u telu. O prirodi duše imali su ideju da je to nešto najčistije u eteru, ali o njenom obliku tamo samo su je zamišljali kao nešto eterično. Ali

znajući da je duša duhovna, nisu rekli mnogo o tom predmetu otvoreno, plašeći se da ne bi duši pripisali nešto prirodno.

S ovim shvatanjem duše, a znajući da ona deluje na telo i čini da ono oseća i da se kreće, oni su se zamarali, kao što je rečeno, ispitujući delovanje duše na telo.

Za ovo su neki rekli da je to preko uticaja (influksa), a neki da je to po harmoniji.

Prim. prev. Autor je verovatno dobro poznao Dekartove ideje o odnosu duha i tela, kao i Lajbnicovu Monadologiju u kojoj se govori o unapred uspostavljenoj harmoniji među svim monadama (formama), filozofskom tumačenju Božanskog providenja.

Ali pošto ovo ispitivanje nije otkrilo ništa što bi umirilo nestrpljivi um koji traži stvarnu istinu, to je bilo dopušteno meni da razgovaram s anđelima, i da budem prosvetljen o ovome predmetu kroz njihovu mudrost; a plodovi (toga ispitivanja) su kao što sledi: čovekova duša, koja živi posle smrti, je njegov duh; ona ima potpunu formu čoveka; duša u ovoj formi je volja i razum, a duša ovih je ljubav i mudrost od samoga Gospoda; ali da bi ga čovek primao, on (Gospod) čini da čoveku izgleda da život pripada njemu; ali da čovek ne bi smatrao da život pripada njemu, i da zbog toga ne prestane da ga prima od Gospoda, zato Gospod uči da sve što pripada ljubavi, a što se zove dobrom, i sve što pripada mudrosti, a što se zove istinom, da je to od njega, a ništa od čoveka; i da pošto su (ljubav i mudrost) život, da sve života što je život, potiče od njega.

395. Pošto je duša u svom pravom *esse* ljubav i mudrost, a ove dve u čoveku su od Gospoda, to su u čoveku stvorena dva prijemnika, koja se zovu Gospodova staništa u čoveku; jedan (prijemnik) za ljubav, a drugi za mudrost; onaj za ljubav se naziva volja, a onaj za mudrost se naziva razum. Sada, pošto su Božanska ljubav i Božanska mudrost u Gospodu jedno, iako se razlikuju (kao što se vidi gore, n. 17-22), i pošto je Božanska ljubav od njegove Božanske mudrosti, a Božanska mudrost od njegove Božanske ljubavi (n. 34-39), i pošto ovi proizilaze od Bogo-čoveka, to jest od Gospoda, stoga su ova dva prijemnika i staništa Gospodova u čoveku, volja i razum, stvorena po Gospodu da bi bili jedno, iako se razlikuju, i da čine jedno pri svakom delovanju i u svakom osetu; jer se u ovima volja i razum ne mogu odvojiti. Pa ipak, da bi se čovek osposobio da postane prijemnik i stanište Gospoda, to je predviđeno da se čovekov razum može uzdignuti iznad svoje vlastite ljubavi u neko svetlo mudrosti u kojem čovek nije sa svojom ljubavi, te da na taj način može videti i biti poučen kako treba da živi, da bi došao do te više ljubavi, i tako uživao večnu sreću. Ali kroz zloupotrebu ove moći da uzdigne svoj razum iznad svoje vlastite ljubavi, čovek je izokrenuo ono u sebi što bi moglo biti prijemnik i stanište Gospodovo (to jest, ljubavi i mudrosti od Gospoda), čineći od volje stanište ljubavi prema sebi i prema svetlu, a od razuma stanište svega onoga što povlađuje ovim ljubavima. Od toga je došlo

da su ova dva staništa, volja i razum, postala staništa paklene ljubavi, a kroz potvrđivanje u korist ovih ljubavi, i staništa paklene misli, koja se u paklu ceni kao mudrost.

396. Razlog da su ljubav prema sebi i ljubav prema svetu paklene ljubavi, a čovek je ipak bio u stanju da bude u njima i da izokrene volju i razum unutar njih, je sledeći: ljubav prema sebi i ljubav prema svetu su po Stvaranju nebeske ljubavi; jer su one ljubavi prirodnog čoveka, koji služi duhovnom čoveku, kao što temelj služi kući. Jer iz njih čovek traži dobrobit svoga tela, želi hranu, odeću i stan, i brine se za dobrobit svoje porodice, i da obezbedi posao kako bi bio koristan, i da bi bio poštovan prema dostojanstvu poslova kojima upravlja, te kako bi našao prijatnost i osveženje u svetskim zabavama; ali ipak sve ovo radi jednog cilja, a to je da bude koristan. Jer kroz ove (stvari) čovek je u stanju da služi Gospodu i da služi bližnjemu. Međutim, kada u svemu ovome nema ljubavi da se služi Gospodu i bližnjemu, nego samo sebi, služeći se svetom kao sredstvom, tada od nebeske ljubav postaje paklenska, jer ona čini da čovek utopi svoj um i svoju narav u ono što je njegovo vlastito, a to je u sebi samo zlo.

397. Sada, kako čovek ne bi bio razumom u nebu a voljom u paklu, što je moguće, i kako ne bi tako podelio svoj um, stoga se posle smrti uklanja sve ono što je iznad onoga što čovek voli; a posle toga kod svakoga volja i razum na kraju čine jedno. Kod onih u nebu, volja voli dobro, a razum misli istinu; kod onih u paklu, volja voli zlo, a razum misli obmanu. To je istina i kad se radi o čoveku u ovome svetu kad on misli od svoga duha, što on čini kada je sam; ali mnogi, sve dok su u telu, kada nisu sami, misle drugačije. Tada misle drugačije zato što uzdignu svoj razum iznad prave ljubavi njihove volje, to jest svoga duha. Ovo je rečeno da bi se znalo da su volja i razum dve različite stvari, iako su stvorene da deluju kao da su jedno, i da su stvorene da deluju kao jedno posle smrti, ako ne i pre. *Prim. prev. Autor tvrdi da su ljudi Pradrevne ili Adamske crkve, imali volju i razum tako objedinjene, da se razum nije mogao uzdići iznad volje; to je olakšalo njihov duhovni pad. U sledećoj, Drevnoj ili Nojevskoj crkvi, razum se mogao uzdići iznad volje, te je čovek mogao da primi nauke vere i da se popravi, pri čemu mu je znanje saobraznosti mnogo pomagalo, a što je predstavljeno „vinogradom“ koji je Noje posadio. Dakle, volja i razum moraju da deluju kao jedno, jer su oni bitni delovi uma, koji je čovekov duh.*

398. Sada, pošto su ljubav i mudrost, pa stoga volja i razum, ono što se naziva dušom, i pošto duša deluje na telo i uzrokuje njegova delovanja, to treba pokazati u onome što sledi; a pošto se to može saznati kroz saobraznost srca sa voljom, i pluća s razumom, preko te saobraznosti to će biti otkriveno u onome što sledi:

(1) Ljubav ili volja su sami čovekov život.

(2) Ljubav ili volja streme neprestano prema ljudskoj formi i svim stvarima u toj formi.

(3) Ljubav ili volja nisu u stanju da učine bilo šta pomoću ljudske forme ukoliko nema braka sa mudrošću ili razumom.

(4) Ljubav ili volja pripremaju kuću ili bračnu odaju za svoju buduću nevestu, koja je mudrost ili razum.

(5) Ljubav ili volja isto tako pripremaju sve stvari u svojoj ljudskoj formi, kako bi ona delovala zajedno sa mudrošću ili razumom.

(6) Posle svadbe, prvo povezivanje je preko osećanja za znanje, iz kojega izvire osećanje za istinu.

(7) Drugo povezivanje je preko osećanja za razum (evanđe), iz kojega izvire opažanje istine.

(8) Treće povezivanje je preko osećanja (želje) da se vidi istina, iz kojega izvire misao.

(9) Kroz ova tri povezivanja, ljubav ili volja su u svom čulnom životu i u svom aktivnom životu.

(10) Ljubav ili volja uvodi mudrost ili razum u sve stvari svoje kuće.

(11) Ljubav ili volja ne čini ništa bez povezivanja s mudrošću ili razumom.

(12) Ljubav ili volja vezuju za sebe mudrost ili razum, i čine da se mudrost ili razum njoj pripoje zauzvrat.

(13) Mudrost ili razum, kroz snagu koju joj daje ljubav, može da se uzdigne i da primi ono što je iz neba, i da to opaža.

(14) Ljubav ili volja se na sličan način mogu uzdići, i mogu opažati (primati) stvari koje su u toplini neba, pod uslovom da ljubav voli mudrost kao svoga supružnika, u tome stepenu.

(15) U suprotnom ljubav ili volja vuku nadole mudrost ili razum sa njihovog uzdignuća, kako bi delovala kao jedno s njom.

(16) Ljubav ili volja se pročišćava u razumu, ako se uzdignu zajedno.

(17) Ljubav ili volja postaju nečisti u razumu i kroz njega, ako se ne uzdignu zajedno (s razumom).

(18) Ljubav, kada je očišćena mudrošću i razumom, postaje duhovna i nebeska.

(19) Kad se uprlja u razumu i kroz njega, ljubav postaje prirodna i čulna.

(20) Sposobnost da se razume, nazvana racionalnost, i sposobnost da se deluje, nazvana sloboda, još uvek ostaju.

(21) Duhovna i nebeska ljubav je ljubav prema bližnjem i ljubav prema Gospodu, a prirodna i čulna ljubav je ljubav prema svetu i ljubav prema sebi.

(22) Isto je i sa ljubavlju i verom i njihovim povezivanjem kao što je i s voljom i razumom i s njihovim povezivanjem.

399. (1) *Ljubav ili volja su sami čovekov život.* Ovo sledi od saobraznosti srca sa voljom (pogledaj gore, n. 378-381). Jer kao što srce deluje u telu, tako volja deluje u umu; a pošto sve stvari u telu zavise od pokreta srca, tako i sve stvari uma zavise od volje. Kaže se, od volje, ali ovo znači od ljubavi, jer je volja prijemnik ljubavi, a ljubav je sam život (vidi gore, n. 1-3); a ljubav, koja je sami život, je od samoga Gospoda. Ako se posmatra srce i njegova produženja u telu preko arterija i vena, tada se može videti da je ljubav ili volja čovekov život, iz razloga što one stvari koje su saobrazne jedna drugoj, one i deluju na sličan način, osim što su jedne prirodne, a druge duhovne.

Kako srce deluje u telu, vidi se iz anatomije, koja pokazuje da gde god srce deluje pomoću (krvnih) sudova koji iz njega (srca) izlaze, sve je živo ili služi životu; a tamo gde srce preko svojih sudova ne deluje, sve je neživotno. Osim toga, srce je prva i poslednja stvar koja deluje u telu. Da je to prva, vidi se po fetusu, a da je poslednja, vidi se po umiranju, i po tome što (srce) može da radi i bez saradnje pluća u slučajevima gušenja ili nesvestice; iz čega se može videti da život uma zavisi jedino od volje, na isti način kao što život tela zavisi samo od rada srca, i da je volja živa i kada misao nestane, na isti način kao što srce živi i kada disanje prestane. I ovo je očito po fetusu, po umiranju, i po slučajevima gušenja i nesvestice. Iz čega sledi da je ljubav ili volja sami čovekov život.

400. (2) *Ljubav ili volja streme neprestano prema ljudskoj formi i prema svim stvarima te forme.* Ovo je očigledno iz saobraznosti srca sa voljom. Jer poznato je da se sve stvari tela oblikuju u materici, i da se oblikuju pomoću vlakana od mozga i krvnih sudova od srca, i da su iz ova dva tkiva sačinjeni svi organi i utroba; iz čega je očito da sve stvari u čoveku postoje zbog volje, koja je ljubav, od njenih prvih načela, iz mozga kroz vlakna; a sve stvari njegovog tela od srca preko arterija i vena. Iz ovoga je jasno da život (koji je ljubav i volja) neprestano stremi ka ljudskoj formi. I pošto je ljudska forma sačinjena od svih ovih stvari u čoveku, to sledi da je ljubav ili volja u neprekidnom naporu (conatus) i nagonu da oblikuje sve ove (stvari).

Takav nagon i napor postoji prema ljudskoj formi, zato što je Bog Čovek, a Božanska ljubav i Božanska mudrost su njegov život, a od njegovog života sve je živo. Svako može videti da kada Život, koji je sami čovek, ne bi delovao u onome što je po sebi bez života, bilo bi nemoguće formirati bilo šta što postoji u čoveku, u kome hiljade hiljada stvari čine jedno, i da one jednodušno teže da budu slika života od kojeg su potekle, kako bi čovek postao prijemnik i stanište toga života. Iz svega ovoga se može videti da ljubav, a od ljubavi volja, a od volje srce, da neprestano streme ka ljudskoj formi.

401 (3) *Ljubav ili volja nisu u stanju da učine bilo šta pomoću ljudske forme bez braka sa mudrošću ili razumom.* Ovo je očito po saobraznosti srca sa voljom. Ljudski embrion živi uz pomoć srca, ne pluća, jer u fetusu krv ne teče od srca u pluća, da bi im dala sposobnost da dišu; nego teče kroz ovalni otvor u levu komoru srca; stoga fetus nije u stanju da pokreće nijedan deo svog tela, nego leži pokriven, i bez oseta, jer su njegovi čulni organi zatvoreni. Tako je i sa ljubavi ili voljom, od koje fetus, doduše, živi, iako u tami, to jest bez oseta ili pokreta. Ali čim se otvore pluća, a što se dešava kod rođenja, on počinje da oseća i deluje, a isto tako da hoće i da misli. Iz ovoga svega se može videti da je ljubav ili volja nesposobna da uradi bilo šta pomoću ljudske forme ako nema braka sa mudrošću ili razumom.

402 (4) *Ljubav ili volja pripremaju kuću ili bračnu odaju za svoju buduću nevestu, koja je mudrost ili razum.* U stvorenom svemiru i u svim njegovim pojedinostima postoji brak dobra i istine; i ovo je zato što je dobro od ljubavi, a istina je od mudrosti, a ove dve (stvari) su od Gospoda, a iz njega su sve stvari stvorene. Kako izgleda ovaj brak u čoveku, može se videti kao u ogledalu po povezanosti srca sa plućima; pošto je srce saobrazno ljubavi ili dobru, a pluća mudrosti ili istini (vidi gore, n. 378-384). Iz te povezanosti se može videti kako ljubav ili volja zaručuju mudrost ili razum, i posle kako se venčavaju, to jest stupaju kao u brak. Ljubav zaručuje sebi mudrost pripremajući za nju kuću ili bračnu odaju, i venčava se s njom preko osećanja, a posle živi mudro s njom u toj kući. Kako ovo izgleda, ne može se opisati u potpunosti, osim duhovnim jezikom, jer ljubav i mudrost, stoga i volja i razum, su duhovni; a duhovne stvari se, doduše, mogu izraziti prirodnim jezikom, ali se opažaju kao u tami, zbog manjka znanja o tome šta je ljubav a šta mudrost, to jest, šta su osećanja za istinu.

Pa ipak, priroda veridbe i braka ljubavi sa mudrošću, ili volje sa razumom, može se videti kroz upoređenje (paralelnost) koja se pokazuje u njihovoj saobraznosti sa srcem i plućima. Što je istinito o ove dve (stvari), to je istinito i o ljubavi i mudrosti, i to tako potpuno da nema nikakve razlike osim što je jedno prirodno a drugo duhovno. Tako je očito po srcu i plućima, da prvo srce oblikuje pluća a onda im se pripaja; ono oblikuje i pluća u fetusu, i pripaja se njima posle porođaja. Srce ovo čini u svom staništu koje se naziva grudi, gde se ovo dvoje ustalilo zajedno,

razdvojeno od ostalih delova tela pregradom koja se zove dijafragma, i pokrivačem koji se naziva pleura. Tako je i sa ljubavi i mudrosti ili sa voljom i razumom.

403 (5) *Ljubav ili volja pripremaju sve stvari u svojoj ljudskoj formi, da bi ona mogla delovati zajedno sa mudrošću ili razumom.* Kažemo, volja i razum, ali treba držati na umu da je volja celi čovek, jer je volja sa razumom ta koja je u prvim načelima u mozgu i u njegovim ograncima u telu, stoga i u celini i u delovima (vidi gore, n. 365-367). Iz ovoga se vidi da je volja celi čovek u pogledu njegove forme, kako u opštoj formi tako i u pojedinačnim formama svih delova; i jer je razum njen partner, kao što su pluća partner srca. Čuvaj se da ne prihvatiš ideju da je volja nešto odvojeno od ljudske forme, jer ona je ta ista forma. Iz ovoga se može videti ne samo kako volja priprema bračnu odaju za razum, nego i kako priprema sve stari u kući da bi delovala skupa sa razumom. Ona ovo priprema na takav način, da onako kako su svaka i sve stvari tela pripojene volji, tako su isto pripojene i razumu; drugim rečima, da kao što su svaka i sve stvari tela potčinjene volji, tako su isto potčinjene i razumu. Kako su svaka i sve stvari tela pripremljene za povezivanje s razumom kao i sa voljom, to se može videti u telu samo kao u ogledalu ili slici, uz pomoć anatomskog znanja, koje pokazuje kako su sve stvari u telu povezane, da kad pluća dišu, svaka i sve stvari u celom telu se pokreću disanjem pluća, a u isto vreme i kucanjem srca. Anatomija pokazuje da je srce povezano s plućima preko komora, koje se produžavaju u nutrini pluća; a isto tako da je sva utroba celoga tela spojena ligamentima za duplju (otvor) gde su grudi, i to su tako spojeni da kada pluća dišu, svaka i sve stvari, u opštem i u posebnom, učestvuju u disajnom pokretu.

Tako, kada se pluća naduhnu (nabreknu), rebra se šire u toraksu, pleura se opušta, a dijafragma se širi, a sa ovima i svi donji delovi tela, koji su s onima spojeni ligamentima, te i oni trpe delovanja kroz pokret pluća; da ne pominjem druge činjenice, kako se oni koji nemaju znanja iz anatomije ne bi zbunili. Zatraži mišljenje svakoga veštog i razboritog anatoma, da li su sve stvari u telu, od grudi nadole, tako povezane da kada se pluća disanjem rašire, da se tada svaka i sve stvari pokreću istovremeno sa pokretima pluća. Iz svega ovoga je sada jasna priroda povezanosti koju priprema volja, između razuma i svake i svih stvari ljudske forme. Samo istraži povezanost i ispitaj to očima anatoma i tada, prateći povezanosti, posmatraj njihovu saradnju s plućima koja dišu i sa srcem; i konačno, u misli, zameni pluća razumom, a srce voljom, pa ćeš videti.

404. (6) *Posle svadbe, prvo povezivanje je preko osećanja za znanje, iz kojeg izvire osećanje za istinu.* Pod svadbom se misli na čovekovo stanje posle rođenja, od stanja neznanja do stanja inteligencije, a od ovog stanja do mudrosti. Prvo stanje, koje je stanje čistog neznanja, nije ovde označeno svadbom, jer u tome nema razumne misli, nego samo nejasno osećanje od ljubavi ili

volje. Ovo je samo uvodno stanje, koje vodi ka stanju predstavljenom svadbom. U drugom stanju, a koje je predstavljeno detinjstvom, kao što znamo, postoji osećanje za znanje, koje pomaže malom detetu da nauči da govori i da piše, a kasnije da uči stvari koje pripadaju razumu. Nema sumnje u to da ljubav, koja pripada volji, to čini; jer da ljubav ili volja ne deluju, toga ne bi bilo.

Da svaki čovek posle rođenja ima osećanje za znanje, i da kroz to stiče znanje kroz koje se razum postupno oblikuje, proširuje i usavršava, to priznaje svako ko to zna iz iskustva. Isto tako je jasno da od toga dolazi osećanje za istinu; jer kad čovek, iz osećanja za znanje, postane inteligentan, njega ne vodi toliko osećanje za znanje koliko osećanje za razmišljanje i pravljenje zaključaka o predmetima koje voli, ekonomskim ili građanskim ili moralnim. Kada se ovo osećanje uzdigne do duhovnih stvari, ono postaje osećanje za duhovnu istinu. Da je prvo, uvodno stanje bilo osećanje za znanje, može da se vidi iz toga što je osećanje za istinu samo uzvišeno osećanje za znanje; jer osećati istine je isto što i želeti iz osećanja da se one saznaju, a kada se nađu, upiti ih u sebe s radošću.

(7) Drugo povezivanje je kroz osećanje za razum (evanđe), iz kojega izvire opažanje istine.

Ovo je jasno svakome da racionalno ispita ovu stvar. Iz racionalnog uvida jasno je da su osećanje za istinu i opažanje istine dve moći razuma, koje se kod nekih osoba slažu, a kod nekih ne.

One se slažu kod onih koji žele da opažaju istine s razumevanjem, a ne kod onih koji samo žele da znaju istine. Isto tako jasno je da je svako u opažanju istine onoliko koliko je u osećanju za razumevanje; jer ako uklonite osećanje za razumevanje istine, neće biti ni opažanja istine; ali ako dodate osećanje za razumevanje istine, biće i opažanja istine u skladu s osećanjem za nju. Nijednom čoveku zdravog razuma nikada ne manjka opažanje istine, sve dok ima osećanje za razumevanje istine. Da svaki čovek ima sposobnost da razume istinu, koja se naziva racionalnost, bilo je pokazano gore.

(8) Treće povezivanje je preko osećanja (želje) da se vidi istina, iz kojega izvire misao. Da je osećanje za znanje jedna stvar, a osećanje za razumevanje druga, a osećanje da se vidi istina opet druga, ili da je osećanje za istinu jedna stvar, opažanje istine druga, a misao opet druga, to ne vide jasno oni koji ne opažaju delovanje uma kao nešto posebno, ali to vide oni koji to opažaju. Ovo vide nejasno oni koji ne opažaju delovanje uma kao nešto posebno zato što su kod onih koji su u osećanju za istinu i u opažanju istine, sva delovanja uma istovremena u misli, a kada su istovremena, ona se ne mogu razlikovati. Čovek je u ovakvoj misli, kada misli u telu, što je naročito onda kada je u društvu s drugima; ali kada je u osećanju za razumevanje, i kada

kroz to dođe do opažanja istine, on tada misli u svom duhu, i to je meditacija. Doduše, ovo prelazi u misao u telu, i tu postaje nečujna misao; jer ona je iznad telesne misli, i gleda na ono što pripada memoriji kao na nešto ispod sebe, izvlačeći iz nje samo zaključke ili potvrđivanja. A stvarno osećanje za istinu opaža se kao pritisak volje, koja potiče od nečega što je prijatno a što se iznutra u meditaciji oseća kao život (toga osećanja), pa se samo malo primećuje.

Iz ovoga se sada može videti da ove tri stvari, osećanje za istinu, opažanje istine i misao, slede redom od ljubavi, i da one postoje samo u razumu. Jer kad ljubav uđe u razum, a to se dešava kada dođe do njihovog povezivanja, ona prvo rađa osećanje za istinu, onda osećanje za razumevanje onoga što se zna, i konačno, osećanje (želju) da se u telesnoj misli vidi ono što ona (ljubav) shvata; jer misao nije ništa drugo nego unutarnji vid. Istina je da se misao pojavljuje prva, jer ona pripada prirodnom umu; ali misao od opažanja istine, koja dolazi od osećanja za istinu, pojavljuje se poslednja; ovo je misao mudrosti, a ona prethodna je misao iz memorije kako je vidi prirodni um. Sva delovanja ljubavi ili volje unutar razuma ne odnose se na osećanje za istinu, nego na osećanje za dobro.

405. Da ove tri (stvari) od ljubavi volje idu po redu u razumu, to može da shvati svaki razuman čovek, ali ne može da to jasno i vidi kao nešto dokazano, u što bi se i (čvrsto) verovalo. Ali pošto ljubav, koja dolazi od volje, deluje kao jedno sa srcem po saobraznosti, a mudrost, koja pripada razumu, deluje kao jedno sa plućima (kao što je gore pokazano), stoga ono što je rečeno o osećanju za istinu, za opažanje istine, i za misao, sada se ne može nigde videti jasnije i dokazati više nego na plućima i njihovom radu. Stoga će se ove (stvari) ukratko izložiti.

Posle rođenja, srce izbacuje krv iz desne komore u pluća; a kada prođe kroz njih, ona se isprazni u levu komoru; tako srce otvara pluća. Ona ovo radi preko plućnih arterija i vena. U plućima su bronhijalne cevi koje se granaju, da bi se na kraju završile u vazдушnim ćelijama, u koje pluća primaju vazduh, i tako dišu. Okolo bronhijalnih cevi i njihovog grananja postoje arterije i vene, koje se nazivaju bronhijalne, a koje izlaze iz posebnih vena, a tako isto i iz aorte. Ove se arterije i vene razlikuju od plućnih arterija i vena. Iz ovoga je očigledno da krv teče u pluća kroz dva prolaza, a isto tako ističe iz njih kroz dva prolaza. Ovo omogućava plućima da ne dišu u isto vreme kada i srce. Da naizmenični pokreti srca i naizmenični pokreti pluća ne deluju u jedinstvu, to je dobro poznato.

Sada, pošto postoji saobraznost srca i pluća sa voljom i razumom (kao što je pokazano gore), i pošto je povezivanje preko saobraznosti takve prirode da kako radi jedno tako radi i drugo, to se može videti po toku krvi iz srca u pluća kako se volja uliva u razum, i stvara rezultate koji su gore pomenuti (n. 404) u odnosu na osećanje za istinu i opažanje istine, kao i u odnosu na misao. Ova i mnoge druge stvari koje se odnose na ovaj predmet, a koje se ne mogu objasniti u

malo reči, bile su mi otkrivene preko saobraznosti. Pošto je ljubav ili volja saobrazna srcu, a mudrost ili razum plućima, to sledi da su krvni sudovi srca u plućima saobrazni osećanjima za istinu, a grananje bronhija pluća opažanju i misli od tih osećanja. Ko god ide tragom ovih tkiva u plućima od njihovih početaka, i otkrije analogiju između ljubavi volje i mudrosti razuma, taj će biti u stanju da vidi kao u slici stvari koje su gore pomenute (n. 404), i tako potvrditi ono što veruje. Ali pošto je malo onih koji su upoznati s anatomske detaljima srca i pluća, a pošto potvrđivanje nečega onim što nije poznato može samo da zamrači (predmet o kome se govori), to izostavljam dalje pokazivanje uz pomoć anatomije.

406. (9) *Preko ova tri povezivanja, ljubav ili volja je u svom čulnom životu i u svom aktivnom životu.* Ljubav bez razuma, ili osećanje koje je od ljubavi bez misli, koja pripada razumu, ne može ni da oseća ni da deluje u telu; naime, ljubav je bez razuma kao slepa, a osećanje bez misli kao gusti mrak, jer razum je svetlo preko koje ljubav vidi. Pored toga, mudrost razuma je od svetla koje potiče od Gospoda kao Sunca.

Pošto, dakle, ljubav volje bez svetlosti razuma, ne vidi ništa i slepa je, to sledi da bi bez svetla razuma i telesna čula bila slepa i tupa, ne samo vid i sluh nego i druga čula; druga čula, zato što je svo opažanje istine svojstvo ljubavi u razumu (kao što je gore pokazano), a sva telesna čula vuku svoje opažanje iz opažanja njihovog uma. Isto je istinito o svakom telesnom činu; jer čin od ljubavi bez razuma je kao čovekov čin u tami, kada ne zna šta radi; stoga, u ovakvom činu ne bi bilo ni inteligencije ni mudrosti. Ovakav čin ne može se nazvati živim činom, jer čin dobija svoj *esse* od ljubavi i svoj kvalitet od inteligencije. Štaviše, sva moć dobra je uz pomoć istine; stoga dobro deluje u istini, a to znači da deluje pomoću istine; a dobro je od ljubavi, dok je istina od razumevanja. Iz ovoga svega može se videti da ljubav ili volja je preko ova tri povezivanja (vidi n. 404) u svom čulnom životu i u svom aktivnom životu.

407. Da je ovako, može da se dokaže uživo kroz saobraznost srca sa plućima, jer saobraznost između volje i srca, i između razuma i pluća, je takva da isto kao što ljubav s razumom deluje na duhovni način, tako i srce deluje sa plućima na prirodni način: iz ovoga, ono što je rečeno gore može se videti kao u slici koja se prikazuje oku. Da čovek nema ni čulnog ni aktivnog života sve dok srce i pluća ne rade zajedno, to je očito po stanju fetusa ili deteta u uterusu, kao i iz njegovog stanja posle rođenja. Sve dok je čovek fetus, to jest dok je u uterusu, pluća su zatvorena, te stoga on nema ni osećaja ni pokreta; čulni organi su zatvoreni, ruke kao svezane, a isto tako i noge; ali posle rođenja pluća se otvaraju, i pošto su otvorena čovek oseća i deluje; pluća se otvaraju posredstvom krvi koju srce u njih šalje.

Da čovek nema ni čulnog ni aktivnog života bez saradnje srca i pluća, očito je po nesvestici, kad srce samo radi a ne i pluća, jer disanje tada prestaje; u ovom slučaju nema ni čulnog oseta

ni akcije, kao što je dobro poznato. Isto je tako s osobama koje se guše, bilo u vodi ili zbog prepreke u dušniku ili zbog zatvaranja disajnog prolaza; dobro je poznato da čovek tada izgleda kao da je mrtav, da ne oseća ništa i ne radi ništa; no ipak on je živ u srcu; jer on se vraća i u čulni i u aktivni život čim se smetnje u plućima otklone. Doduše, krv cirkuliše u međuvremenu kroz pluća, ali kroz plućne arterije i vene, a ne kroz bronhijalne arterije i vene, a ove poslednje su te koje čoveku daju moć da diše. Isto tako je i sa uticajem (influksom) ljubavi u razum.

408. (10) *Ljubav ili volja uvodi mudrost ili razum u sve stvari svoje kuće.* Pod kućom ljubavi ili volje misli se na celoga čoveka sa svim što je u njegovome umu; i pošto je ono što je u njegovom umu saobrazno s onim što je u telu (kao što je pokazano gore), pod kućom se misli i na sve u njegovom telu, kao što su udovi, organi i utroba. Da su pluća uvedena u sve ove stvari baš kao što je razum uveden (upućen) u sve stvari uma, to se može videti iz onoga što je pokazano gore, naime, da ljubav ili volja priprema kuću ili svadbenu odaju za buduću nevestu, koja je mudrost ili razum (n. 402); a ljubav ili volja priprema sve stvari u svojoj ljudskoj formi, to jest u svojoj kući, kako bi delovala zajednički sa mudročću ili razumom (n. 403). Iz onoga što je tamo rečeno, očito je da su svaka i sve stvari u celom telu tako povezane ligamentima koji izlaze iz rebara, kičme, sternuma (grudne kosti) i dijafragme, i iz trbušne opne koja od ovih zavisi, tako da kada pluća dišu svi (organi) to prate naizmeničnim pokretima. Anatomija pokazuje da naizmenični talasi disanja prodiru čak i u samu utrobu, u njene najveće dubine; jer ligamenti, koji su gore pomenuti, prijanjaju za pokrivač (koru) na utrobi, a ovi pokrivači (kore) se šire i ulaze u njene najdublje delove, kao što to rade arterije i vene svojim grananjem.

Iz ovoga je očito da je disanje pluća sasvim povezano sa srcem u svakoj i svim stvarima tela; i da bi povezivanje bilo potpuno u svakom pogledu, čak i srce je u pokretu s plućima, jer ono leži na dnu pluća i povezano je sa dnom pluća malim mehurima i naslanja se na dijafragmu, zbog čega njegove arterije učestvuju u pokretu pluća. I stomak je na sličan način povezan sa plućima, kroz vezu jednjaka sa dušnicima. Ove anatomske činjenice su pridodate kako bi se pokazalo kakvo je povezivanje između ljubavi ili volje s mudročću ili razumom; naime, da su ove dve zajedno povezane sa svim stvarima uma; jer duhovno i telesno povezivanje su slični.

409. (11) *Ljubav ili volja ne čine ništa bez povezivanja s mudročću ili razumom.*

Jer kako ljubav nema ni čulnog ni aktivnog života odvojeno od razuma, i kako ljubav uvodi razum u sve stvari uma (kao što je pokazano gore, n. 407,408), to sledi da ljubav ili volja ne čini ništa osim povezano s razumom. Jer, šta je to delovati od ljubavi ali bez razuma? Ovakvo delovanje se samo može nazvati iracionalnim; jer razum uči šta treba činiti i kako treba činiti. Odvojena od razuma, ljubav ovo ne zna; stoga je takav brak između ljubavi i razuma, da iako su dve, oni deluju kao jedna (stvar).

Postoji i sličan brak između dobra i istine, jer dobro je od ljubavi (odnosi se na ljubav), a istina je od razuma (odnosi se na razum). U svakoj pojedinoj stvari u svemiru kao što ga je Gospod stvorio postoji takav brak, njegova svrha se odnosi na dobro, a forma njihove svrhe je istina. Od toga braka dolazi to da u svakoj i svim stvarima tela ima desno i levo, gde se desno odnosi na dobro iz kojega potiče istina, a levo na istinu od dobra, tako (se odnosi) na njihovo povezivanje.

Iz ovoga je to, da u čoveku postoje parovi; postoje dva mozga, dve hemisfere mozga, dve komore srca, dva plućna krila, dva oka, uha, dve nozdrve, ruke, šake; postoji desna i leva strana, sve ovo iz razloga što dobro gleda ka istini kako bi dobilo formu, a istina gleda ka dobru da bi dobila svoje biće. Isto je u anđeoskim nebima i u njihovih nekoliko društava. O ovome se može više videti gore (n. 401), gde je pokazano da ljubav ili volja nije u stanju da učini ništa kroz svoju ljudsku formu bez braka s mudročću ili razumom. O povezivanju zla i obmane, koje je suprotno povezivanju dobra i istine, biće govora na drugom mestu.

410. (12) *Ljubav ili volja vezuju za sebe mudrost ili razum, i čine da se mudrost ili razum povežu s njom zauzvrat.* Da ljubav ili volja vezuju za sebe mudrost ili razum, jasno je iz njihove saobraznosti sa srcem i plućima. Anatomska posmatranja pokazuju da srce radi i kada se pluća ne pokreću, što se vidi u slučajevima nesvestice ili gušenja, a isto tako na fetusu u materici, i na piletu u jajetu.

Anatomske posmatranje pokazuje da srce, kada radi samo, oblikuje pluća tako da ih prilagođava da može da diše u njima; isto tako da oblikuje ostalo, kao što su utroba i organi, kako bi postizalo razne svrhe u njima, i kao što su organi lica, da bi se pokrenula osetila (čula), i organi kretanja da kroz njih deluje, i ostale delove tela kako bi se pokazivalo koje su svrhe saobrazne osećanjima ljubavi. Iz svega ovoga sada se može pokazati po prvi put da kao što srce radi sve ovo radi raznih funkcija, koje se posle prenose na telo, tako i ljubav, u svom prijemniku koji se naziva volja, uzrokuje takve stvari radi raznih osećanja, koja sačinjavaju njegovu formu, a koja je forma ljudska (kao što je gore pokazano). Sada, pošto su prva i najbliža osećanja ljubavi osećanje za znanje, osećanje za razumevanje i osećanje da se vidi ono što se zna i razume, to sledi da ljubav oblikuje razum za ova osećanja, i stvarno u njih i ulazi kada ona (ljubav) počne da oseća, deluje i misli. Razum ne doprinosi ovome ništa, kao što se vidi iz analogije srca i pluća (o kojoj gore). Iz svega ovog može se videti da ljubav ili volja vezuje za sebe mudrost ili razum, a ne da se mudrost i razum od sebe vezuje za ljubav ili volju; isto tako iz ovoga je jasno šta ljubav pribavlja sebi kroz osećanje za znanje i kroz opažanje istine, a šta pribavlja kroz osećanje za razumevanje, i misao koju pribavlja kroz osećanje, da se vidi ono što se zna i što je shvaćeno; naime, da sve ovo ne dolazi od razuma, nego od ljubavi.

Istina je da se misli, opažanja i znanja ulivaju iz duhovnog sveta, ali te (stvari) ne prima razum nego ljubav, u skladu s osećanjima u razumu. Samo izgleda da ih razum prima, a ne ljubav ili volja. Ali ovo je iluzija (varka). Isto tako samo izgleda da razum pridružuje sebi ljubav ili volju, ali i to je iluzija; ljubav je ta koja se pridružuje razumu, i čini da se razum pridruži njoj zauzvrat. Ovo uzajamno povezivanje kroz brak ljubavi sa mudrošću, odakle je povezivanje recipročno samo po izgledu, potiče od života i od snage ljubavi.

Isto je tako i sa brakom dobra i istine; jer dobro je od ljubavi, a istina je od razuma. Dobro sve čini, prima istinu u svoju kuću, i pripaja je sebi ako se slaže s njim (dobrom). Dobro može da primi i istinu s kojom se ne slaže; ali se ovo čini iz ljubavi za znanje, za razumevanje i za formiranje vlastitog mišljenja, dok se još nisu odredile svrhe, a koje su njegovi ciljevi, koji se nazivaju dobra. Ali u svemu ovome nema nikakvog recipročnog povezivanja istina sa dobrom. Da se istina recipročno pripaja, to dolazi od života koji pripada dobru. Iz ovoga je to da Gospod gleda na svakoga čoveka, i svakog anđela, i svakog duha prema njihovoj ljubavi ili dobru, a ni na koga prema njegovom intelektu, ili istini odvojeno od ljubavi ili dobra. Jer čovekov život je njegova ljubav (kao što je gore pokazano), a njegov život se ceni po tome koliko je svoja osećanja uzdigao uz pomoć istina, to jest prema tome kako je usavršio svoja osećanja kroz mudrost. Tada ljubav deluje udruženo s mudrošću kao da je to od nje (mudrosti); ali ona (ljubav) deluje od sebe kroz mudrost, kao kroz svoju vlastitu formu, i pri tome ne dobija ništa od razuma, nego dobija sve od odlučnosti ljubavi, koja se naziva osećanje.

411. Ljubav naziva dobrima sve one stvari koje joj idu u prilog, a sve one stvari koje joj služe da dođe do tih dobara ona naziva istinama; te pošto su (istine) sredstva, ona ih voli i one postaju njena osećanja, te dobijaju i svoju formu; stoga istina nije ništa drugo nego forma osećanja, koja dolazi od ljubavi. Ljudska forma nije ništa drugo nego forma svih osećanja ljubavi; lepota je njena inteligencija, koju ona stiče preko istina koje su primljene ili kroz vid ili kroz sluh, spoljašnji i unutarnji. To je ono čemu ljubav daje formu svojih osećanja; a ovih formi ima puno vrsta; ali sve potiču od opšte forme, koja je ljudska forma. Za ljubav, sve ovakve forme su lepe i divne, a druge nisu ni lepe ni divne. Iz ovoga, opet, očito je da ljubav sebi pridružuje razum, a ne obrnuto, i da recipročno povezivanje potiče od ljubavi. Na ovo se misli kada se kaže da ljubav ili volja čini da se mudrost ili razum njoj recipročno pridružuje.

412. Ono što je rečeno, može se videti kao u slici i tako se može potvrditi preko saobraznosti srca s ljubavlju i pluća s razumom (o čemu gore). Jer ako je srce saobrazno ljubavi, njegovi završeci, koji su arterije i vene, saobrazni su osećanjima, a u plućima, osećajima za istinu; i pošto ima i drugih sudova u plućima, koji se zovu vazdušni sudovi (alveole), kroz koje se diše, to su ovi sudovi saobrazni opažanjima. Mora se jasno razumeti da arterije i vene u plućima nisu osećanja,

i da disanje nije opažanje ili misao, nego da su to sobraznosti. To jest oni deluju saobrazno ili istovremeno; isto tako da srce i pluća nisu ljubav i razum, nego da su saobraznosti, a pošto su saobraznosti, jedna se može videti u drugoj.

Ko god je iz anatomije razumeo celu strukturu pluća može da jasno vidi, kad ovo uporedi s razumom, da razum ne deluje od sebe, da ne opaža niti misli od sebe, nego da deluje od osećanja koja pripadaju ljubavi. Ova se (osećanja) u razumu nazivaju osećanje za znanje, za razumevanje i za gledanje istine (koje je bilo razmatrano gore). *Prim. prev. Autorovo često pominjanje "opažanja" ili „gledanja istine“ ne može se razumeti van njihove veze s iskustvima autorovim u duhovnom svetu, gde se istine „vide“ preko predstava, uživo, a što se ponekad naziva i „idejama“.* Jer sva stanja pluća zavise od krvi iz srca, iz vena i aorte; a disanje, koje se odvija u bronhijalnim ograncima, teče u skladu sa stanjem ovih sudova (krvnih sudova); jer kada krv prestane da teče, i disanje prestaje.

Mnogo više se može otkriti upoređivanjem strukture pluća sa razumom, kojemu su pluća saobrazna; ali mali broj je upoznat sa anatomskom naukom, a pokušati nešto dokazati pomoću onoga što je nepoznato, samo može da zamrači predmet. Po onome što ja znam o strukturi pluća, potpuno sam ubeđen da se ljubav preko njenih osećanja povezuje s razumom, a da se razum ne povezuje ni sa jednim osećanjem ljubavi, nego se samo povezuje kroz ljubav, sa ciljem da ljubav primi čulni život i aktivan život. Ali se ne sme zaboraviti da čovek ima dvostruko disanje, jedno u duhu, a drugo u telu; i da disanje duha zavisi od vlakana u mozgu, a disanje tela od krvnih sudova od srca, od vena i od aorte. Jasno je, štaviše, da misao uzrokuje disanje; isto tako je jasno da osećanje, koje pripada ljubavi, uzrokuje misao, jer misao bez osećanja je isto što i disanje bez srca, a to je nešto nemoguće. Iz svega ovoga je jasno da se osećanje, koje pripada ljubavi, povezuje sa misli, koja pripada razumu (kao što je gore rečeno), na sličan način kao što se srce povezuje s plućima.

413. (13) *Mudrost ili razum, kroz snagu koju joj daje ljubav, može da se uzdigne i da primi ono što je iz neba, i da to opaža.* Da je čovek sposoban da opaža tajne mudrosti kad ih čuje, pokazano je gore na više mesta. Ova se sposobnost čovekova naziva racionalnost. Ona pripada svakome čoveku po stvaranju. To je sposobnost da se stvari razumeju na unutarnji način, i da se odluči šta je pravedno i pravo, i šta je dobro i istinito; i po tome se čovek razlikuje od zveri. To je, dakle, na šta se misli (kad se kaže) da razum može da se uzdigne i primi stvari koje su u svetlu neba, i da ih opaža. A da je ovako, može da se vidi, kao u nekoj slici, po plućima, jer su pluća saobrazna razumu. U plućima se može videti u njihovoj ćelijskoj supstanci, koja je sačinjena od bronhijalnih cevi koje se nastavljaju u najsitnije vazdušne ćelije (alveole), koje su prijemnici vazduha pri disanju, a koje su saobrazne mislima.

Ova supstanca, koja izgleda kao ćelije, može da se širi i skuplja na dva načina; na jedan, sa srcem, na drugi, skoro odvojeno od srca. Ona se širi i skuplja kroz plućne arterije i vene, koje izlaze samo od srca; u drugom, kroz bronhijalne arterije i vene, koje su iz jedne posebne vene koja se zove šuplja vena (vena cava) i iz aorte, a ovi sudovi (krvni sudovi) su izvan srca. Ovo se dešava u plućima zato što je razum u stanju da se uzdigne iznad svoje vlastite ljubavi, koja je saobrazna srcu, da bi primio svetlo neba. Pa ipak, kad se razum izdigne iznad svoje vlastite ljubavi, on se ne povlači iz nje, nego od nje dobija ono što se zove osećanje za znanje i razumevanje, s pogledom na počasti, slavu i dobitak u svetu; ovo prijanja (ovo se hvata) na svaku ljubav kao površina, i kroz nju sija na površini; ali kod mudrih, svetlo (neba) se probija kroz (površinu). Ove stvari u odnosu na pluća iznete su kako bi se dokazalo da se razum može uzdignuti i može primiti stvari koje su u svetlu neba; jer je saobraznost potpuna. Videti od saobraznosti, znači videti pluća od razuma, i razum od pluća, i tako od obe strane zajedno opažati dokaz.

414. (14) *Ljubav ili volja može da se na sličan način uzdigne i primi stvari, koje su u toplini neba, pod uslovom da voli mudrost kao supružnika, u tome stepenu.* Da razum može da se uzdigne u svetlo neba, i da iz toga svetla primi mudrost, pokazano je u prethodnom poglavlju i na mnogo mesta gore; isto tako da i ljubav ili volja može da se uzdigne, pod uslovom da voli one stvari koje pripadaju svetlu neba ili mudrosti, kao što je pokazano na više mesta. Međutim, ljubav ili volja se ne može ovako uzdignuti ako je to radi počasti, slave ili dobiti kao cilja, nego samo ako je to iz ljubavi da se bude koristan i iz ljubavi prema bližnjemu; i pošto je ova ljubav data od Gospoda iz neba, a data je onda kada se čovek kloni zala kao grehova, tada se ova ljubav ili volja može uzdignuti pomoću ovoga kao sredstva, a nikako bez ovoga. Ali ljubav ili volja uzdižu se u toplinu neba, dok se razum uzdiže u njegovo svetlo. Ako su oba (ljubav i razum) uzdignuti, tamo dolazi do braka (ljubavi i mudrosti), koji se naziva nebeski brak, jer to je brak nebeske ljubavi i mudrosti; stoga se kaže da se i ljubav uzdiže ako voli mudrost kao supruga, u istom stepenu. Ljubav ka mudrosti, to jest prava ljubav ljudskog razuma jeste ljubav prema bližnjem od Gospoda: Isto je sa svetlom i toplinom u svetu. Svetlost postoji bez topline ili sa toplinom; svetlo postoji zimi i bez topline i sa toplinom; a kad je toplina sa svetlom, sve cveta. Svetlo kod čoveka koje je saobrazno svetlosti zimi, jeste mudrost bez svoje ljubavi; a svetlo kod čoveka koje je saobrazno svetlu leti, to je ljubav udružena sa svojom mudročću.

415. Ovo povezivanje i razvezivanje mudrosti i ljubavi može se videti kao u slici u povezanosti pluća i srca, jer srce može da bude povezano sa grozdovima mehurića u bronhijama preko krvi iz sebe (srca), ali i iz šuplje vene (vena cava) i aorte. Na taj način disanje tela može da se odvoji od disanja duha; ali kada samo krv iz srca deluje, disanje se ne može odvojiti.

Sad, pošto misli deluju kao jedno sa disanjem po saobraznosti, to je jasno, iz dvostrukog stanja pluća pri disanju, da je čovek u stanju da misli, da govori i da deluje na jedan način kada je u društvu s drugima, a da misli, govori i deluje na drugi način kada nije u društvu, to jest kada se ne plaši da će izgubiti ugled; jer on tada može da misli protivu Boga, bližnjeg i duhovnih stvari crkve, a i protivu građanskih i moralnih zakona; isto tako može da postupa protivno njima tako što može da krade, da se sveti, da svetogrđi i da vrši preljubu. Ali kada je u društvu s drugima, on se plaši da će izgubiti ugled, ali može da govori, besedi i postupa isto kao što to radi čovek koji je duhovan, moralan i koji je dobar građanin; iz svega ovoga može da se vidi da ljubav ili volja, a isto tako i razum, mogu da se uzdignu i prime stvari koje su u toplini ili ljubavi neba, ako ona (ljubav) voli mudrost u tome stepenu; ali ako ljubav ne voli mudrost, tada može da bude samo po izgledu odvojena.

416. (15) *U suprotnom, ljubav ili volja vuče nadole mudrost, ili razum, s njenog uzdignuća, kako bi delovala s njom kao jedno.* Postoji prirodna ljubav i duhovna ljubav. Čovek koji je u prirodnoj i u duhovnoj ljubavi u isto vreme, je racionalan čovek; ali onaj koji je samo u prirodnoj ljubavi, iako je u stanju da misli racionalno kao i duhovan čovek, taj nije racionalan čovek; jer iako uzdigne svoj razum u nebesku svetlost, znači u mudrost, ipak stvari mudrosti, to jest stvari koje su u nebeskoj svetlosti, ne pripadaju njegovoj ljubavi. Istina, njegova ljubav uzrokuje uzdizanje, ali je to iz želje da bude čašćen, slavljen i bogat. Ali kada opazi da ništa ne stiže ovim uzdizanjem (kao što je slučaj kada misli u sebi od svoje prirodne ljubavi), tada ne voli stvari koje su u nebeskoj svetlosti ili mudrosti; posledica je da (takav čovek) vuče nadole razum ili mudrost s njenog uzdignuća, kako bi delovala kao jedno s njegovom ljubavi (s onim što razum voli).

Na primer: kada je razum, kroz uzdizanje, u mudrosti, tada ljubav vidi šta je pravda, šta iskrenost, šta ljubav prema bližnjem, čak i prava ljubav. Prirodna ljubav može da vidi ovo zbog svoje sposobnosti da razume i da razmatra stvari u nebeskom svetlu; može i da govori i besedi o ovima, i da ih objašnjava kao moralne i duhovne vrline. Ali kada razum nije uzdignut, tada ljubav, ako je samo prirodna, ne vidi ove vrline, nego umesto njih vidi nepravdu, umesto iskrenosti prevaru, umesto čednosti blud, i tako dalje. Ako ona tada misli o ovim stvarima, ona (ljubav) govori o istim stvarima o kojima je govorila kada je razum bio uzdignut, ali sada ih ismejava i govori o njima samo kao o nečemu što joj služi da zarobi ljudske duše. Iz ovoga se vidi kako treba razumeti da ljubav, ako ne voli mudrost kao supružnika u istom stepenu, vuče nadole mudrost sa njenog uzdignuća, kako bi delovala s njom kao jedno. Da je ljubav u stanju da se uzdigne, ako ljubav voli mudrost u tome stepenu, može da se vidi gore (n. 414).

417. Sad, pošto je ljubav saobrazna srcu, a razum plućima, prethodne tvrdnje se mogu osnažiti pomoću njihovih saobraznosti; kao na primer, da razum može da se uzdigne iznad svoje ljubavi

čak do mudrosti; i da se, ako je ljubav samo prirodna, razum spušta sa svog uzdignuća. Čovek ima dvostruko disanje; jedno od tela, drugo od duha. Ova dva disanja mogu da budu odvojena, a mogu da budu povezana; kod ljudi koji su samo prirodni, posebno kod licemera, ona su razdvojena, ali su retko (razdvojena) kod ljudi koji su duhovni i iskreni. Stoga, čisto prirodni čovek i licemer, čiji je razum uzdignut, a u čijoj memoriji su ostale mnoge stvari mudrosti, može da govori mudro u društvu, služeći se mislima koje su u njegovoj memoriji; ali kada nije u društvu, on ne govori iz memorije, nego iz svoga duha, znači iz svoje ljubavi. On i diše na sličan način, pošto su misao i disanje saobrazni. Da je sastav pluća takav, da mogu da dišu uz pomoć i krvi iz srca i krvi izvan srca, pokazano je gore.

418. Opšte je mišljenje je da mudrost čini čoveka; stoga kada se čuje kako neko govori mudro, za njega se kaže da je mudar, pa i on sam to tada veruje, jer kada govori ili uči u društvu, tada misli iz memorije; a ako je čisto prirodni čovek, (govori) sa površine svoje ljubavi, a to je želja da bude poštovan, slavljn i bogat; ali kada je isti taj čovek sam, on misli iz dublje ljubavi svoga duha, i tada ne misli mudro, a ponekad čak misli i ludo. Iz svega ovoga se može videti da ni o kome ne treba suditi po mudrom govoru, nego po njegovom životu, to jest ne po mudrom govoru odvojeno od života, nego po mudrom govoru povezano sa životom. Pod životom se misli na ljubav. Da je ljubav život, bilo je pokazno gore.

419. (16) *Ljubav ili volja se pročišćava u razumu, ako se (volja i razum) uzdižu zajedno.* Po rođenju čovek voli samo sebe i svet, jer se ništa drugo ne pojavljuje pred njegovim očima, stoga ništa drugo ne zaokuplja njegov um. Ova je ljubav telesno-prirodna, i može se nazvati materijalnom ljubavi. Pored toga, ova ljubav je postala nečista zato što je nebeska ljubav odvojena od nje u roditeljima. Ova se ljubav ne može odvojiti od svojih nečistoća osim kada čovek uzdigne svoj razum u svetlo neba, i vidi kako treba da živi, da bi njegova ljubav, kao i njegov razum, mogli da se uzdignu u mudrost. Uz pomoć razuma, ljubav, a to je čovek, vidi zla koja prljaju i kvare ljubav; isto tako, on vidi da ako beži od zala kao grehova i ako se od njih odvraća, on tada voli stvari koje su suprotne ovim zlima; od kojih su sve nebeske. On tada opaža i sredstva koja čine da je u stanju da beži od njih i da se okreće od tih zala kao od grehova. Ljubav, to jest čovek, to vidi, koristeći se sposobnošću da uzdigne svoj razum u svetlo neba, koje je izvor mudrosti. Tada, onoliko koliko daje prvo mesto nebu a svetu drugo, i u isto vreme daje Gospodu prvo mesto a sebi drugo, toliko njegova ljubav odstranjuje prljavštinu i čisti se; drugim rečima, ona (ljubav) je uzdignuta u toplinu neba, i povezana sa svetlom neba u kome je (njegov) razum, i tamo dolazi do braka dobra i istine, to jest ljubavi i mudrosti.

Svako može intelektom i razumom videti da koliko beži i odvraća se od krađe i prevare, toliko voli iskrenost, ispravnost i pravdu; onoliko koliko beži i odvraća se od osвете i mržnje, toliko voli

bližnjega; i koliko beži i odvraća se od preljuba, toliko voli čednost; i tako dalje. Pa ipak, malo ko zna da su i Gospod i Nebo u (čovjekovim) iskrenosti, ispravnosti, pravdi, ljubavi prema bližnjem, čednosti i drugim osećanjima nebeske ljubavi, sve dok on odstranjuje ono što je ovome suprotno. Kada ukloni ono što je suprotno, tada je u tim osećanjima, i tada ih prepoznaje i vidi ih. Pre toga, kao da postoji veo koji je postavljen ispred, a koji propušta malo svetlosti neba; pa ipak, u meri u kojoj ljubav ne voli svog supružnika, mudrost, u toj meri ona (ljubav) ne prima mudrost, čak joj protivureči, i kori je kada se vrati sa svog uzdignuća.

Ipak, čovek sebi laska da mudrost njegovog razuma može da mu posluži kao sredstvo da dođe do počasti, slave i dobiti. Tada čovek daje sebi i svetu prvo mesto, a Gospodu i Nebu drugo; a ono što je na drugome mestu, to se voli samo zato što služi nečemu; a ako više ne služi, tada se obezvređuje i odbacuje; ako ne pre smrti, onda posle nje. Iz svega ovoga istina je očita, da se ljubav ili volja čiste u razumu ako su (ljubav i razum) uzdignuti zajedno.

420. Ista stvar je odslikana u plućima, čije su arterije i vene saobrazne osećanjima ljubavi i mislima razuma, kao što je gore pokazano. (a) Da se krv iz srca prečišćava od neprobavljenih materija u plućima, i da se snabdeva odgovarajućom hranom iz vazduha koji se udiše, vidi se ne samo po krvi koja utiče a koja je venska i stoga puna soka (hilus), koji se skuplja ne samo iz hrane i pića, nego isto tako i iz vazduha, koji se izdiše i iz mirisa koji drugi osećaju; a isto tako zahvaljujući umanjenom toku krvi koja se vraća u levu komoru srca. (b) Da se krv snabdeva odgovarajućom hranom iz udahnutog vazduha, vidi se po ogromnoj zapremini mirisa i ekshalacija koje neprestano ističu iz polja, vrtova i šuma; po ogromnoj količini soli raznih vrsta u vodi koja izvire iz zemlje, iz reka i ribnjaka, i po ogromnoj količini ekshalacija i tečnih materija koje se izlučuju iz ljudskih bića i iz životinja, a koje ispunjavaju vazduh.

Da se ove stvari ulivaju u pluća s udahnutim vazduhom, to je neosporno; isto tako je neosporno da iz njih krv izdvaja takve stvari koje su joj korisne; a korisne su joj one stvari koje su saobrazne osećanjima njene ljubavi. Zbog toga postoji, u mehurićima ili u najvećoj dubini pluća, veliki broj malih vena s malim ustima koja apsorbuju (upijaju) pogodne materije; stoga, krv koja teče natrag u levu komoru srca se menja u arterijalnu krv sjajne boje. *Prim. prev. Autor se trudi da dokaže da se pomoću poznavanja saobraznosti može otkriti puno toga o duhovnim stanjima čoveka, pa se služi svojim znanjem iz anatomije i fiziologije, znanjem koje je umnogom dopunjeno i izmenjeno od toga vremena.*

Ove činjenice dokazuju da se krv čisti od onoga što joj je heterogeno (nesrodno) i hrani onim što joj je homogeno (srodno). Da se krv u plućima prečišćava i hrani saobrazno osećanjima uma, to još nije poznato; ali je vrlo dobro poznato u duhovnom svetu, jer anđelima neba su prijatni samo mirisi koji su saobrazni ljubavi njihove mudrosti, dok duhovi u paklu uživaju u onim

mirisima koji su saobrazni ljubavi koja je suprotna mudrosti; ovo su prljavi mirisi, dok su prethodni prijatni. Iz ovoga sledi da ljudi u svetu pune svoju krv sličnim stvarima prema saobraznosti s osećanjima njihove ljubavi, jer ono što čovekov duh voli, to njegova krv traži i preko disanja privlači. Iz ove saobraznosti se zaključuje da se čovek u pogledu svoje ljubavi pročišćava ako voli mudrost, a da se opoganjuje ako je ne voli. Pored toga, svako čišćenje čoveka izvodi se preko istina mudrosti, a svako zagađivanje preko obmana, koje su protivne istinama mudrosti.

421. (17) *Ljubav ili volja se opoganjuju (prljaju) u razumu i preko razuma, ako se ne uzdignu zajedno (s razumom).* To je zato što, ako se ne uzdigne, ljubav ostaje nečista (kao što je rečeno gore, n. 419,420); i sve dok ostaje nečista, ona voli nečisto, kao što su osvete, mržnje, prevare, bogohuljenja, preljube, jer to su tada njena osećanja koja se nazivaju požude, i tada ona (ljubav) odbacuje ono što pripada milosrđu, pravednosti, iskrenosti, istini i čednosti. Za ljubav se kaže da se prlja u razumu, i preko njega, kada ove nečiste stvari na nju utiču, a preko razuma, kad ljubav učini da stvari razuma postanu njene sluge, a još više kada ih (stvari iz razuma) izvitoperuje, iskrivljava i izneverava.

O stanju koje je saobrazno srcu, ili krvi u plućima, nema potrebe da se više kaže nego što je gore rečeno (n. 420), osim da umesto da se krv čisti, ona se zagađuje; a umesto da se krv hrani miomirisima, ona se hrani zadasima (smradovima), a upravo je tako u nebu i u paklu (u nebu se hrani miomirisaima, a u paklu, zadasima).

422. (18) *Ljubav kada je očišćena mudročću i razumom, postaje duhovna i nebeska.* Čovek je rođen prirodan, ali u meri u kojoj se njegov razum uzdigne u svetlost neba, a njegova ljubav skupa s njim uzdigne u toplinu neba, u toj meri on postaje duhovan i nebeski; on tada postaje kao Edenski vrt, u kojem je istovremeno prolećno svetlo i prolećna toplina. Ali razum ne postaje duhovan i nebeski, nego je to ljubav, a kada je ona postala takva, ona čini svog supružnika, a to je razum, duhovnim i nebeskim. Ljubav postaje duhovna i nebeska kroz život koji je u saglasnosti s istinama mudrosti, koje razum uči (ispoveda) i nalaže. Ljubav upija ove istine uz pomoć razuma, a ne od sebe same; jer se ljubav ne može uzdignuti ukoliko ne zna istine, a ove se mogu naučiti samo od uzdignutog i prosvetljenog razuma; i to samo onda ako voli istine i ako ih primenjuje u meri u kojoj je uzdignuta; jer razumeti je jedna, a hteti je druga stvar. Ima takvih koji razumeju i govore o istinama, ali ne žive prema njima.

Dakle, ljubav se uzdiže onda kad čovek živi po istinama svetla, koje razume i ispoveda. A ove može da vidi samo razumom; jer kakav je to čovek koji shvata istine mudrosti i govori o njima dok živi protivno njima, to jest dok su njegova volja i ponašanje njima suprotni? Pročišćena mudročću, ljubav postaje duhovna i nebeska, jer čovek ima tri stepena života, nazvani: prirodni,

duhovni i nebeski (o kojima u poglavlju 3 ovoga dela). A sposoban je da se uzdigne iz jednog stepena u drugi. Ali ne uzdiže se samo mudročću, nego životom prema mudrosti, jer čovekov život je njegova ljubav. Stoga, onoliko koliko se njegov život slaže s mudročću, toliko on voli mudrost. A njegov život je toliko u skladu s mudročću, koliko se čisti od nečistota, koje su grehovi. A kako ovo radi, tako voli mudrost.

423. Da ljubav, pročišćena u razumu, postaje duhovna i nebeska, ne može se videti tako jasno po njihovoj saobraznosti sa srcem i plućima, jer niko ne može videti kakva je krv koja održava pluća dok dišu. Krv možda obiluje nečistoćama, a ipak da se ne može razlikovati od čiste krvi. Pored toga, disanje čisto prirodnog čoveka izgleda isto kao i disanje duhovnog čoveka. Ali se ta razlika jasno vidi iz neba, jer tamo svako diše u skladu sa brakom ljubavi i mudrosti; stoga, kako se anđeli poznaju po tome braku, tako se i prepoznaju prema njihovom disanju. To je razlog da kada neko, ko nije u tome braku, uđe u nebo, njega nešto stegne u grudima, i bori se da bi disao kao da je u smrtnoj agoniji; takve se osobe bacaju glavačke iz toga mesta, i ne mogu da se smire sve dok se ne nađu među onima koji dišu na sličan način; jer su tada po saobraznosti u sličnom osećanju, a stoga i u sličnoj misli. Iz svega ovoga se može videti da se kod duhovnog čoveka pročišćava čistija krv, koju neki nazivaju životni duh, i da se ona pročišćava onoliko koliko je čovek u braku ljubavi i mudrosti. Upravo ta čistija krv je najviše saobrazna braku; i pošto se ta krv uliva u krv tela, to sledi da se i ova potonja (krv) tako isto čisti pomoću one.

Obrnut je slučaj kod onih u kojima je ljubav zagađena u razumu. Ali, kao što je rečeno, niko ovo ne može testirati bilo kakvim eksperimentom na krvi, ali to se može opaziti posmatranjem osećanja, pošto su ova saobrazna krvi.

424. (19) *Ljubav, kada je zagađena u razumu i preko njega, postaje prirodna, čulna i telesna.* Prirodna ljubav, kada je razdvojena od duhovne ljubavi, suprotna je duhovnoj ljubavi; jer prirodna ljubav je ljubav prema sebi i svetu, a duhovna ljubav je ljubav prema Gospodu i ljubav prema bližnjemu; a ljubav prema sebi i svetu gleda nadole i naizvan, dok ljubav ka Gospodu gleda nagore i unutra. Stoga, kada je prirodna ljubav odvojena od duhovne ljubavi, ona se ne može uzdići iznad čovekove vlastite ljubavi, nego ostaje u nju uronjena, i onoliko koliko je voli, toliko je zalepljena za nju. Tada, ako se razum uzdigne, i vidi u svetlu neba stvari koje pripadaju mudrosti, prirodna ljubav vuče dole takvu mudrost i prisvaja je kao da je njena; tu onda ili odbacuje stvari mudrosti ili ih lažno prikazuje ili se njima okružuje, kako bi mogla o njima govoriti radi svoga ugleda. Onako kako može prirodna ljubav da se uzdiže po stepenima i postane duhovna i nebeska, isto tako može i da se spušta i postane čulna i telesna; a ona se spušta onoliko koliko voli da vlada ne iz želje da bude korisna, nego samo iz ljubavi prema sebi. To je ljubav koja se naziva đavo. Oni koji su u toj ljubavi, sposobni su da govore i postupaju isto

kao i oni koji su u duhovnoj ljubavi; ali oni ovo čine ili iz memorije ili iz razuma, koji se sam uzdigao u svetlost neba.

Međutim, ono što oni govore i rade može se uporediti sa voćem koje izgleda lepo na površini, ali je trulo iznutra; ili sa bademom koji po ljusci izgleda zdrav, ali je iznutra pojeden crvima. Ovakve stvari se u duhovnom svetu nazivaju fantazijama, i pomoću njih prostitutke, koje se tamo nazivaju sirene, mogu da se prikažu lepima, i da se ukrase lepim haljinama; ali kada fantazija nestane, sirene izgledaju kao priviđenja, i slične su đavolima koji se pretvaraju da su anđeli svetla. Jer kada se ta telesna ljubav skine sa svoga uzvišenja, a to je kada je čovek sam i kada misli od svoje vlastite ljubavi, tada misli protivu Boga, a u prilog prirode, protivu neba a u prilog sveta, i protivu istina i dobra crkve, a u prilog obmana i zala pakla; tako, misli protivu mudrosti.

Iz ovoga se može videti karakter onih koji su telesni: jer oni nisu telesni u razumu, nego su telesni u ljubavi; to jest oni nisu telesni u razumu kada razgovaraju u društvu, ali su takvi kada razgovaraju sami sa sobom u duhu; a pošto su takvi u duhu, oni posle smrti postaju, i u ljubavi i u razumevanju, duhovi koji se nazivaju telesnim. Oni koji su u svetu bili u najvećoj ljubavi za vladanjem iz ljubavi prema sebi, a koji su razumom bili iznad ostalih, ti izgledaju kao egipatske mumije, a po umu su grubi i glupi. Ko je u svetu u naše dane svestan da je ova ljubav takvoga karaktera? Ali ljubav za vladanjem od ljubavi da se bude koristan, moguća je, ali samo od ljubavi prema koristi radi opšteg dobra, a ne radi sebe samoga. Međutim, teško je čoveku razlikovati jednu od druge, iako je među njima razlika kao između neba i pakla. Razlika između ove dve ljubavi ka vladanju može se videti u delu *Nebo i Pakao* (n. 551-565).

425. (20) *Sposobnost da se razume, nazvana racionalnost, i sposobnost da se deluje, nazvana sloboda, ipak ostaju. O ove dve sposobnosti, koje pripadaju čoveku, ranije se razmatralo (n. 264-267). Čovek ima ove dve sposobnosti kako bi od prirodnog postao duhovan, to jest da bi se mogao ponovo roditi (regenerisati). Jer, kao što je gore rečeno, to je čovekova ljubav koja postaje duhovna i koja se ponovo rađa; a ne može da postane duhovna ni da se ponovo rodi ukoliko ne zna, po saobraznosti, šta je zlo a šta je dobro, a tako i šta je istinito a šta je obmana.*

Kad ona (čovekova ljubav) ovo zna, tada može da bira jedno ili drugo; i ako izabere dobro, može po saobraznosti biti poučena o sredstvima pomoću kojih može da postigne dobro. Sva sredstva uz čiju pomoć može čovek da postigne dobro, pripremljena su. Uz pomoć racionalnosti čovek može da zna i da razume ta sredstva, a uz pomoć slobode može da ih hoće i da ih čini. Postoji isto tako i sloboda da se hoće ova sredstva, da se razumeju, i da se o njima misli. Oni koji se drže nauka crkve da duhovne ili teološke stvari prevazilaze razum, i da ih treba verovati odvojeno od razuma, ti ne znaju o ove dve sposobnosti nazvane racionalnost i sloboda. Oni ni ne mogu a da

ne poriču da postoje ove sposobnosti. Oni, tako isto, koji se drže nauka crkve da niko od sebe ne može da čini dobro, i da stoga ne treba činiti dobro zato što se želi spasenje, ni ovi ne mogu a da ne poriču, iz religioznog načela, da postoje ove dve sposobnosti koje pripadaju čoveku.

Stoga ovi koji su se utvrdili u ovim stvarima, posle smrti, u skladu s njihovom verom, lišavaju se ovih sposobnosti, a umesto nebeske slobode, u kojoj su mogli biti, i umesto anđeoske mudrosti od racionalnosti, u kojoj su mogli biti, oni su u paklenskom bezumlju; i što je začuđujuće, oni smatraju da ove dve sposobnosti postoje i kada se čini zlo i kada se misli obmana, ne znajući da je činiti zlo robovanje (zlu), a da je misliti obmanu bezumlje. *Prim. prev. Ovdje se podrazumeva da su ovakvi ljudi potvrdili svoju obmanu zlim životom, i da kao takvi odlaze u pakao, jer u njima je „zaključen brak“ između obmane i zla.*

Ali treba verovati da nijedna od ove dve sposobnosti nisu čovekove, nego Gospodove u čoveku, i da se nikada ne mogu postati njegove, nego su uvek Gospodove u čoveku. Ali se nikada ne oduzimaju od čoveka; a to je zato što se bez njih čovek ne može spasiti, jer se bez njih ne može ponovo roditi (regenerisati).

Iz ovoga razloga crkva uči čoveka da on od sebe ne može ni da misli šta je istina ni da čini ono što je dobro. Ali pošto čovek opaža da misli od sebe šta je istinito i čini od sebe ono što je dobro, to je očito da treba da veruje da misli kao od sebe šta je istina, i da čini kao od sebe ono što je dobro. Jer ako ovo ne veruje, tada ne misli ono što je istinito niti čini ono što je dobro, te stoga nema religiju; ili misli što je istinito i čini što je dobro od sebe, te tako pripisuje sebi ono što je Božansko. Da čovek treba da misli šta je istina i da čini dobro kao od sebe, može se videti u *Nauku o Životu za Novi Jerusolim*, od početka do kraja.

426. (21) Duhovna i nebeska ljubav je ljubav prema bližnjemu i prema Gospodu; a prirodna i čulna ljubav je ljubav prema svetu i ljubav prema sebi.

Pod ljubavi prema bližnjemu misli se na ljubav prema službama (usus), a pod ljubavi prema Gospodu se misli na ljubav da se vrše službe (kao što je pre pokazano). Ove ljubavi su duhovne i nebeske, zato što voleti ono što su službe (usluge, koristi, primene, usus) i činiti ih iz ljubavi prema njima, različito je od voleti ono što je čovekovo vlastito. Jer ko god voli službe (usus) na duhovan način, on ne gleda na sebe, nego gleda na one čije dobro ga pokreće. Suprotne ovim ljubavima su ljubavi prema sebi i prema svetu, jer ove gledaju na službe ne radi drugih, nego radi sebe; a oni koji ovako rade, oni izvrću Božanski red, i stavljaju sebe na Gospodovo mesto, a svet na mesto neba; te stoga oni gledaju natraške, suprotno od Gospoda i od neba, a gledati natraške je gledati prema paklu. (Više o ovim ljubavima vidi gore, n. 424). Pa ipak, čovek ne oseća i ne opaža ljubav prema službama radi samih službi isto kao što oseća i opaža vršenje ovih

službi radi samoga sebe; dok obavlja službe, on ne zna da li to radi iz ljubavi prema službama ili iz ljubavi prema sebi. Ali neka zna da vrši službe radi službi u onoj meri u kojoj se uklanja od zala; jer koliko beži od zala, toliko vrši službe ne radi sebe, nego radi Gospoda. Jer zlo i dobro su suprotnosti; tako, onoliko koliko neko nije u zlu, toliko je u dobru.

Niko ne može biti u zlu i u dobru u isto vreme, jer niko ne može služiti dva gospodara u isto vreme. Ovo je sve rečeno da bi se pokazalo da, iako čovek ne oseća čulno razliku između službi koje vrši radi ovih službi ili radi samoga sebe, to jest da li su službe duhovne ili nebeske, ipak on može to da zna po tome da li ili ne smatra da su zla grehovi. Ako ih smatra grehovima i iz toga razloga ih se kloni, tada su službe koje obavlja duhovne. A kada čovek koji ovo čini beži od grehova jer su mu odvratni, on tada počinje da opaža ljubav prema službama radi samih službi, i to zato što u njima uživa na duhovan način.

427. (22) Isto je sa ljubavlju i verom i sa njihovim povezivanjem kao što je s voljom i razumom i njihovim povezivanjem. Postoje dve ljubavi po kojima se neba razlikuju, nebeska i duhovna ljubav. Nebeska ljubav je ljubav ka Gospodu, a duhovna ljubav je ljubav ka bližnjemu. Ove se ljubavi razlikuju po tome što je nebeska ljubav ljubav od dobra, a duhovna ljubav je ljubav od istine. Jer oni koji su u nebeskoj ljubavi, ti vrše službe (usus) od ljubavi prema dobru, dok oni u duhovnoj ljubavi vrše službe od ljubavi prema istini. Brak nebeske ljubavi je sa mudročću, dok je brak duhovne ljubavi s inteligencijom; jer mudrost uči da se dobro čini iz ljubavi ka dobru, a inteligencija da se dobro čini iz ljubavi ka istini; stoga, nebeska ljubav čini ono što je dobro, dok duhovna ljubav čini ono što je istinito.

Razlika između ove dve ljubavi može se odrediti i na ovaj način, da (se kaže) da je onima koji su u nebeskoj ljubavi, mudrost upisana u njihov život, a ne u memoriju, zbog čega oni ne govore o Božanskim istinama nego ih žive (primenjuju u život); dok je onima koji su u duhovnoj ljubavi, mudrost upisana u njihovu memoriju, te stoga oni govore o Božanskim istinama a primenjuju ih prema načelima koja su u njihovoj memoriji. Stoga što je onima u nebeskoj ljubavi mudrost upisana u život, oni trenutno opažaju da li je ono što čuju istinito ili nije; i kada ih se pita da li je nešto istinito, oni odgovaraju samo sa "da" i "ne". To su oni na koje se odnose Gospodove reči:

Neka vaša reč bude: da, da; ne, ne. Mateja 5:37.

I pošto su takvi, oni nisu voljni da slušaju o veri, govoreći: Šta je vera? Nije li to mudrost? A šta je ljubav? Zar to nije činiti (dobro)? A kada im se kaže da je vera u tome da se veruje u ono što se ne razume, oni se okreću, rekavši: Čovek je lud. To su oni koji su u trećem nebu, i koji su mudriji od svih. Oni su postali ovakvi jer su primenjivali Božanske istine, koje su čuli, trenutno u život, tako što su se okrenuli od zala kao od nečega što je iz pakla, i što su voleli samo Gospoda. Ovi,

pošto su u nevinosti, drugima izgledaju kao mala deca, a pošto nikada ne govore o istinama mudrosti i pošto nema oholosti u njihovom govoru, oni izgledaju prosti (nišči). No uprkos tome, kada čuju da neko govori, oni po tonu glasa opažaju stvari njegove ljubavi, a po govoru sve stvari njegove inteligencije. To su oni koji su u braku ljubavi i mudrosti od Gospoda; i koji predstavljaju srce neba, koje je gore pomenuto.

428. Međutim, onima koji su u duhovnoj ljubavi, a to je ljubav ka bližnjemu, njima nije mudrost upisana u njihov život, nego u inteligenciju; jer po mudrosti, treba činiti dobro od osećanja za dobro, dok je po inteligenciji da treba činiti dobro od osećanja za istinu (kao što je gore rečeno). Ni ovi ne znaju šta je vera. Kad se pomene vera, oni razumeju da se govori o istini, a kada se pomene ljubav ka bližnjemu (charitas), oni razumeju činjenje dobra; a kada im se kaže da moraju verovati, oni za to kažu da je to isprazan govor, i pitaju: Ko ne veruje ono što je istinito? Oni ovo kažu, jer oni vide istinu u svetlu njihovog neba; stoga, za njih verovati ono što se ne razume je ili prostota ili glupost. Ovo su oni koji čine oblast pluća u nebu (isto tako pomenuto gore).

429. Ali oni koji su u duhovno-prirodnoj ljubavi, nemaju ni mudrost ni inteligenciju upisane u njihov život, nego samo malo vere iz Reči, onoliko koliko je povezano s ljubavi prema bližnjem. Pošto ovi ne znaju šta je ljubav ka bližnjem, ili da li je vera istina, oni u nebu ne mogu da budu među onima koji su u mudrosti i u inteligenciji, nego samo među onima koji su u znanjima samim. Ipak oni među njima koji su bežali od zala kao grehova, ti su u spoljašnjem nebu, i oni su u svetlu mesečeve svetlosti; dok oni koji se nisu utvrdili u veri u ono što je nepoznato (u slepoj veri), a koji su gajili neko osećanje za istinu, njih anđeli poučavaju, i prema tome kako primaju istine i žive po njima, oni se uzdižu u društva onih koji su u duhovnoj ljubavi pa stoga i u inteligenciji. Oni postaju duhovni, dok ostali postaju duhovno-prirodni. Ali oni koji su živeli u veri odvojenoj od ljubavi ka bližnjem, oni se odstranjuju i šalju u pusta mesta (pustinje), jer nisu ni u kakvom dobru, tako ni u bilo kakvom braku dobra i istine, u kojem su svi oni koji su u nebima.

430. Sve što je rečeno o ljubavi i mudrosti u ovom poglavlju može se reći i o ljubavi ka bližnjem i veri, ako se pod ljubavi ka bližnjem razume duhovna ljubav, a pod verom istina od koje dolazi inteligencija. Svejedno je koji će se termini koristiti, volja i razum, ili ljubav i inteligencija, jer volja je sadržatelj ljubavi, a razum (je sadržatelj) inteligencije.

431. Ovome ću dodati ovo značajno iskustvo: u nebu svi koji vrše službe iz osećanja za službe, jer (ove službe) pripadaju zajednici u kojoj žive, ti su mudriji i srećniji od ostalih; i za njih obavljanje službi (usluga, koristi) je postupati iskreno, pravedno, ispravno i verno u poslu, svaki po svome zanimanju. Oni ovo nazivaju ljubavlju ka bližnjem, a ostale stvari nazivaju obaveze i usluge; govoreći da kada neko vrši dužnosti svoga poziva iskreno, ispravno, pravedno i verno,

tada se održava i nastavlja dobro zajednice, i to je „biti u Gospodu“, jer se sve to uliva od Gospoda u službe, a uliva se i iz dobra zajednice u njene delove. Delovi su anđeli, a zajednica je njihovo društvo.

Šta je čovekov početak od začeca

432. Niko ne može da zna šta je čovekov početak ili prvobitna forma u materici, jer to ne može da se vidi; a ta (forma) je sačinjena od duhovne supstance, koja se ne vidi u prirodnom svetlu. Sada, pošto neki žele da ispitaju čak i prvobitnu formu čoveka, koja je seme od oca, a ono vrši začeca, i pošto su mnogi od njih pali u zabludu misleći da je čovek od početka potpun (u punini od početka), koji je koren, i da se samo usavršava dok raste, to mi je bilo otkriveno šta je taj koren ili prvo u formi toga korena. To su mi otkrili anđeli, kojima je to otkrio Gospod; a pošto je to postalo deo njihove mudrosti, i pošto je to radost njihove mudrosti da saopšte drugima ono što oni znaju, i pošto je dato dopuštenje, oni su predstavili pred mojim očima u svetlu neba čovekov prvobitni oblik. A koji (oblik) je sledeći: Pokazala se sitna slika mozga sa nejasnim linijama nečega što je ličilo na lice, bez dodatka.

Ova prvobitna forma, u gornjem zaokruženom delu, bila je jedan sklop globula ili kružića, a svaki kružić bio je sastavljen od još manjih; a ovi opet od još manjih. Tako su (kružići) bili u tri stepena. Napred, u ravnom delu, neke linije su izgledale kao da prikazuju lice. Obli deo bio je pokriven osetljivom kožom ili membranom, koja je bila prozirna. Obli deo, koji je bio slika mozga u najmanjem obliku, bio je podeljen u dva dela, isto kao što je mozak u njegovoj široj formi podeljen u dve hemisfere.

Rečeno mi je da je desna strana prijemnik ljubavi, a leva prijemnik mudrosti; i da su ove dve, kroz divno preplitanje, kao supružnici i partneri. Dalje, bilo je pokazano u svetlu neba, koje je palo na to, da je sastav ovog malog mozga iznutra, u pogledu položaja i kretanja, u istom redu i formi u kojima je nebo, i da je njegova spoljašnja forma u potpunoj suprotnosti prema redu i formi neba. Kada je sve ovo bilo pokazano i istaknuto, tada su anđeli rekli da su dva unutarnja stepena, koji su bili u redu i formi neba, prijemnici ljubavi i mudrosti od Gospoda, a da je spoljašnji stepen, koji je u direktnoj suprotnosti redu i formi neba, prijemnik paklene ljubavi i bezumlja; a to iz razloga što je čovek, nasledno iskvaren, rođen u zla, a ta zla imaju svoje stanište u najudaljenijim delovima; i da se ova iskvarenost ne otklanja ukoliko se ne otvore viši stepeni, koji su, kao što je rečeno, prijemnici ljubavi i mudrosti od Gospoda. A pošto su ljubav i mudrost sami čovek, jer su ljubav i mudrost u suštini Gospod, to je ova prvobitna forma u neprestanom naporu da postane ljudska forma, koju na kraju i dobija.

